MECMÛA-İ EŞ'ÂR

MİLLİ KÜTÜPHANE 06 Hk 5053/2 NUMARADA KAYITLI (1B-94B)

(İNCELEME- MESTAP'A GÖRE MUHTEVA TABLOSU-METİN)

Enes AKAN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2021

MECMÛA-İ EŞ'ÂR
MİLLİ KÜTÜPHANE 06 Hk 5053/2 NUMARADA KAYITLI (1B-94B)
(İNCELEME-MESTAP'A GÖRE MUHTEVA TABLOSU-METİN)

Enes AKAN

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir,2021

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enes AKAN tarafından hazırlanan Mecmûa-i Eş'âr Milli Kütüphane 06 Hk 5053/2 Numarada Kayıtlı (1b-94b) (İnceleme-MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu-Metin) başlıklı bu çalışma 04/02/2021 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan …….
Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye …….
Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı
(Danışman)

Üye …….
Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye …….
Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

ONAY
…/ …/ 20…
Prof Dr. Mesut ERŞAN
Enstitü Müdürü

14/02/2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Enes AKAN

ÖZET

MECMÛA-İ EŞ'ÂR
Milli Kütüphane 06 Hk 5053/2 Numarada
Kayıtlı (1b-94b)
(İnceleme-MESTAP'a Göre Muhteva
Tablosu-Metin)

AKAN Enes
Yüksek Lisans-2021
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Tuba Onat Çakıroğlu

Bu çalışmaya konu olan yazma eser, Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı ve toplam 94 varaktan oluşmaktadır. Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât ile başlayan mecmûada sırasıyla Hikâyet-i Vefat-ı Fatıma, Destân-ı Sultan İbrahim Edhem, Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan, Destân-ı Kesikbaş, Destân-ı Cabir-i Ensârî, Destân-ı Oğlancıklar, Destân-ı İbrahim, Destân-ı İsmaʿil, Destân-ı Kız, Destân-ı Gögercin, Destân-ı Geyik, Destân-ı Cimcime Sultan, Destân-ı Çoban olmak üzere 14 mesnevi tarzında manzum hikâye mevcuttur. Ayrıca ilahiler ve mecmûanın sonunda Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm başlıklı bir mensur metin bulunmaktadır. Bu çalışma İnceleme, MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu ve Metin olmak üzere 3 ana bölümden oluşmaktadır. Mecmûadaki toplam beyit sayısı 2436'dır. Mensur kısımlardaki toplam mısra sayısı 558'dir.

Anahtar Kelimeler: mecmûa, ilahiler, destan, mesnevi, dinî-tasavvufî kıssa, şiir

ABSTRACT

POEM COMPİLATİON

Millî Library 06 Hk 5053/2 numbered (1b-94b)

(Review- Content Table According to MESTAP -Text)

AKAN Enes

Master Degree-2021

Department of Turkish Language and Literature

Field of Old Turkish Literature

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Tuba Onat Çakıroğlu

Manuscript that is the topic of this work comprises 94 paces and it's registered at number 06 Hk 5053/2 in National Library. There are 14 poetic tales in the journal which starts with Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât as Hikâyet-i Vefat-ı Fatıma, Destân-ı Sultan İbrahim Edhem, Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan, Destân-ı Kesikbaş, Destân-ı Cabir-i Ensârî, Destân-ı Oğlancıklar, Destân-ı İbrahim, Destân-ı İsmaʿil, Destân-ı Kız, Destân-ı Gögercin, Destân-ı Geyik, Destân-ı Cimcime Sultan, Destân-ı Çoban in mesnevi style respectively. Furthermore, there ara hymns and a prose which is named Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm at the end of the journal. This work consists of 3 main parts as Review, Content Table According to MESTAP and Text. Total number of couplets are 2436 and there are 558 verses in prose part.

Keywords: journal, hymns, saga, mesnevi, religious-mystic poem, poem

İÇİNDEKİLER

ÖZET viii

ABSTRACT ix

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ xiv

KISALTMALAR LİSTESİ xv

TABLO LİSTESİ xvi

ÖNSÖZ xvii

GİRİŞ 1

MECMÛALAR HAKKINDA 3

1. BÖLÜM

İNCELEME 8

1.1. Milli Kütüphane 06 Hk 5053/2 Numaralı Mecmûanın Tavsifi 8

1.2. Nüshanın Muhteva Özellikleri 9

1.3. Mecmûada Yer Alan Eserlerin Tanıtımı 9

1.3.1. Hâzâ Kitâp Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât 11

1.3.2. İlahi/budur 12

1.3.3. Hikâyet-i Vefât-ı Fâtıma 14

1.3.4. Destân-ı Sultan İbrahim Edhem 15

1.3.5. Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan 18

1.3.6. Destân-ı Kesikbaş 20

1.3.7. Destân-ı Câbir-i Ensârî 22

1.3.8. İlahi/budur 25
1.3.9. İlahi/budur 26
1.3.10. İlahi/budur 27
1.3.11. İlahi/budur 28
1.3.12. İlahi/budur 29
1.3.13. İlahi/budur 31
1.3.14. Destân-ı Oğlancıklar 32
1.3.15. Destân-ı İbrahim 33
1.3.16. İlahi/budur 36
1.3.17. İlahi/budur 37
1.3.18. İlahi/budur 37
1.3.19. İlahi/budur 39
1.3.20. İlahi/budur 39
1.3.21. Destân-ı İsmâʿil 40
1.3.22. Destân-ı Kız 41
1.3.23. Destân-ı Gögercin 44
1.3.24. Destân-ı Geyik 45
1.3.25. Destân-ı Cimcime Sultân 46
1.3.26. Destân-ı Çoban 48
1.3.27. İlahi/budur 51
1.3.28. Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm 51
"Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" Başlıklı Metnin Muhteva Tablosu: 54

2. BÖLÜM

2.1 Milli Kütüphane, 06 Hk 5053/2 Numarada Kayıtlı Mecmûa-i Eş'âr'ın MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu 59

2.2. MESTAP'a Göre Mensur Bölümler Tablosu 62

3. BÖLÜM

3.1. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem 63

METİN 65

Haẕā Kitāp Mevlüd-i Faḫr-i Mevcūd Muḥammed Muṣṭafā-rā Ṣalavāt 65

İlahī/budur 77

İlahī/budur 78

İlahī/budur 78

İlahī/budur 78

İlahī/budur 79

İlahī/budur 79

Duā-Münācāt 108

Dua-Mevlüd 112

Ḥikāyet-i Vefāt-ı Fāṭıma 113

Destān-ı Sulṭan İbrahim Edhem 124

Firāḳ-ı Oġlan 145

Destān-ı Kaʿbe Şehrinde Oġlan 153

Destān-ı Kesikbaş 166

Destān-ı Cābir-i Enṣārī 177

İlahī/budur 188

İlahī/budur 189

İlahī/budur 190

İlahī/budur 190

İlahī/budur 191

İlahī/budur 192

Destān-ı Oġlancıḳlar 193

Destān-ı İbrāhim 200

İlāhi/budur 212

İlahī/budur 213

İlahī/budur 214

İlahī/budur 215

İlahī/budur 216

Destān-ı İsmāʿil 217

Destān-ı Ḳız 227

Destān-ı Gögercin 251

Destān-ı Geyik 254

Destān-ı Cimcime Sultān 263

Destān-ı Çobān 275

İlahī/budur 292

Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām 293

SONUÇ 312

KAYNAKÇA 315

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A, a, E, e
ا	Ā, ā
ء	ʾ
ب	B, b, P,p
پ	P, p
ت	T, t
ث	S̲, s̲
ج	C, c, Ç, ç
چ	Ç, c
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Z̲, z̲, D̲,d̲
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ṣ, ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, I, ı, İ, i, Ī, ī, Ā, ā

KISALTMALAR LİSTESİ

as	Aleyhi's-selâm
bk.	Bakınız
c.	Cilt
Hz.	Hazret-i
Ör.	Örnek
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
sav	Sallallahu aleyhi ve sellem
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
vd.	ve diğerleri
Yay.	Yayınları
[ ]	Metne yapılan eklemeyi gösterir

TABLO LİSTESİ

1. Tablo	"Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" Başlıklı Metnin Muhteva Tablosu
2. Tablo	Milli Kütüphane 06 Hk 5053/2 Numarada Kayıtlı Mecmûa-i Eşʿâr'ın MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu
3. Tablo	MESTAP'a Göre Mensur Bölümler Tablosu

ÖNSÖZ

Mecmûa ifadesinin mecmû kelimesinden türediği ve cemʿ kökünden geldiği bilinmektedir. Mecmûalar klasik Türk edebiyatının mühim kaynaklarındandır. Bir dîvâna sahip olmayan yahut tezkirelerde görülmeyen şairlerin şiirlerinin mecmûalarda bulunma ihtimali vardır. Aynı zamanda dönemin edebî zevki ve sosyal hayatı konusunda dîvân, tezkire ve diğer kaynakların yetersiz kaldığı noktada mecmûalar araştırmacıları aydınlatabilen kaynaklardandır.

Mecmûalar hem klasik Türk edebiyatına kaynaklık etmesi açısından hem de yapılan ve yapılacak birçok araştırmaya ışık tutması açısından önemlidir. Kütüphanelerin tozlu raflarında gün ışığına çıkmayı bekleyen sayısız mecmûa mevcuttur. Biz de bu amaçla, Milli kütüphane "06 Hk 5053/2" numarada kayıtlı bulunan "Mecmûa-i Eş'âr" adlı mecmûa üzerinde çalışmamızı yürüterek elimizden gelen gayreti göstermeye çalıştık. Üzerine çalışılan eser, kütüphane kayıtlarında "Mecmûa-i Eş'âr" başlığı altında yer alsa da muhtevası genel olarak manzum halk hikayelerinden oluşmuştur. Destanların yanı sıra ilâhî başlıklarıyla farklı şairlerin ilahilerine de yer verilmiştir.

Ankara Millî Kütüphanesi "06 Hk 5053/2" numarada kayıtlı "Mecmû'a-i Eş'âr"da Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât (1b-17a) ile başlayan kısmın ardından sırasıyla Hikâyet-i Vefat-ı Fatıma, Destân-ı Sultan İbrahim Edhem, Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan, Destân-ı Kesikbaş, Destân-ı Cabir-i Ensârî, Destân-ı Oğlancıklar, Destân-ı İbrahim, Destân-ı İsmaʿil, Destân-ı Kız, Destân-ı Gögercin, Destân-ı Geyik, Destân-ı Cimcime Sultan, Destân-ı Çoban (69a-74b) olmak üzere 14 manzum halk hikayesi mevcuttur. Ayrıca ilahiler ve mecmûanın sonunda Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm (74b-93b) başlıklı bir mensur metin bulunmaktadır.

Yapılan çalışma İnceleme, MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu ve Metin olmak üzere 3 ana bölümden oluşmaktadır. Mecmûalar hakkında genel bilgiler (Giriş) verildikten sonra ele alınan mecmûadaki manzum halk hikayesi ve şiirlerin muhtevaları ve biçim özellikleri (İnceleme) tanıtılmıştır. Ardından manzum ve mensur metinlerin MESTAP'a Göre Muhteva Tablosu verilmiş ve sonraki bölümde (Metin)

mezkûr mecmûadaki eserlerin transkripsiyonu yapılarak Latin harflerine aktarılmıştır. Ardından çalışma süresince karşılaşılan genel tespitler ve problemler "Sonuç" başlığı altında ele alınmıştır.

Çalışmada kullanılan kısaltmalar "kısaltmalar" bölümünde, istifade edilen kaynaklar ise "kaynakça" kısmında zikredilmiştir.

Metin okuması sırasında tüm gayret ve azmimize rağmen okunamayan yahut tamiri mümkün olmayan kısımların ve yapılan hataların hoşgörüyle karşılanacağını ümit ediyoruz.

Bu çalışmaya beni teşvik eden, bilgi ve tecrübeleriyle önemli katkılar sağlayan, bizleri en temelden yetiştirerek yetkinlik kazandıran, engin tecrübelerinden, ilmî derinliğinden ve edebî zevkinden her zaman istifade ettiğimiz ve edeceğimiz Prof. Dr. Ahmet KARTAL ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tuba Onat ÇAKIROĞLU hocalarım başta olmak üzere, tezin neticelenmesi sürecinde yardımlarını ve ilgisini esirgemeyen saygı değer Doç. Dr. MEHMET GÜRBÜZ hocama, bizlere bu süreçte ve öncesinde yön gösteren, yardımlarını daima hissettiğim kıymetli hocalarımız Arş. Gör. Dr. Fatih Doğru ve Arş. Gör. Saniye Eraslan'a en içten saygılarımı sunar, teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmam süresince maddi ve manevi olarak desteklerini hissettiğim aileme, değerli büyüğüm Fetih Ahmet AKAN'a, her türlü zorlukta yanımda olan dostlarım Mehmet Çağlar SAYIN ve Ramazan AKKULAK'a, tüm bu süreç boyunca desteğini kalbimin merkezinde hissettiğim müstakbel eşim Sema Hanım'a samimiyetle teşekkür ediyorum.

Enes AKAN

ESKİŞEHİR-2021

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatının kaynaklarından biri olan mecmûalar, bir divana sahip olmayan şairler, şairlerin divanlarında yer almayan şiirleri, dönemin edebî zevk, söz ve kültür varlığı hakkında bilgi verebilen kaynaklardandır. Bu cihetle mecmûalar yalnızca klasik Türk edebiyatının değil halk edebiyatı yahut ilahiyat gibi diğer birçok bilim alanının da istifadesine açık kaynaklardandır.

Mecmûaları bir araya getiriliş süreçleri ve amaçları birbirinden oldukça farklı olabilmektedir. Kimi zaman şahsî olarak sevilen şiirlerin -derleyen kişinin edebî zevkleri çerçevesinde- bir araya getirildiği mecmûalar olabildiği gibi kimi zaman da belirli meclislerde toplumun bir kesimi tarafından okunması arzusuyla yahut başka sebeplerle bir araya getirilmiş olabilmektedirler.

Mecmûa başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi ayetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilahiler, şarkılar, mektuplar. Latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevaid), notların, tarihi belge ve kayıtların (tevarih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır (Uzun, 2003, s. 265)

Mecmûaların içeriğinde birçok farklı türde ve biçimde eser bulunduğu gibi, tek bir tür ve şekle münhasır mecmûalar da bulunmaktadır. Örneğin, şiir mecmûaları (mecmû'a-i eş'âr), risale mecmûaları (mecmû'atü'r resâ'il), hadis mecmûaları (mecmû'atü'l-ehâdîs), fetva mecmûaları (mecmû'a-i fetâvâ), dua mecmûaları (mecmû'a-i ed'iye), tarih manzumelerini içeren mecmûalar (mecmû'a-i tevârîh), fevâid mecmûaları (mecmû'a-i fevâ'id), hutbe mecmûaları (mecmû'atü'l-huteb), tıpla ilgili mecmûalar (mecmû'a-i tıb, mecmû'a-i mücerrebât, mecmû'a-i mu'âlece), gizli ilimlerden bahseden mecmûalar (mecmû'atü'l-havâss, mecmû'a-i cifr ve reml, mecmû'a-i ilm-i nücûm, mecmû'a-i tılısmât, mecmû'a-i melâhîm, mecmû'a-i vefk), letaif mecmûaları (mecmû'atü'lletâ'if), zikir ve evrâd mecmûaları (mecmû'a-i zikr ü evrâd), hikâye mecmûaları (mecmû'a-i hikâyât), münşe'ât mecmûaları (mecmû'a-i münşe'ât), müzikle ilgili mecmûalar (mecmû'a-i beste ve semâ'î, mecmû'a-i mûsikî, mecmû'a-i ilâhiyyât, mecmû'a-i sâz u söz), mektup mecmûaları (mecmû'a-i mekâtib), müsvedde mecmûaları (mecmû'a-i müsevvedât), ilâm mecmûaları (mecmû'a-i sukûk),

söz, deyiş mecmûaları (mecmû'a-i makâlât), hadis ve tefsir benzeri kaynaklardan edinilen dinî bilgilerin yer aldığı mecmûalar (mecmû'a-i menkûlât) bunlardan bazılarıdır (Gıynaş, 2011, s. 246).

Ele alınan mecmûanın içeriği bakımında şu bilgiyi vermek yerinde olacaktır: İçerisinde çeşitli mesnevîlerin yahut hikayelerin toplandığı mecmûalar da vardır. Özellikle Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i bu tarz mecmûalara önemli bir zemin hazırlamıştır. Kimi kaynaklarda mevlid tarzında yazılmış bu eserler Manzum Halk Hikayesi olarak da geçmektedir. Mecmûların başlıcalarına ilâhilerin toplandığı 'mecmû'a-i ilâhiyât'lar, kasidelerin bir arada toplandığı 'mecmû'a-i kasâid'ler, nazirelerin ve nazirelere esas olan zemin şiirlerin bir arada toplandığı nazire mecmûaları (mecmûatü'n-nezâʾir, mecmûa-i nezâʾir), naatlerin toplandığı 'mecmû'a-i nuût'lar, sadece gazellerin toplandığı 'mecmû'a-i gazeliyât'lar, seçme beyit veya müfretlerin toplandığı 'mecmû'a-i ebyât' veya 'mecmû'a-i müfredât'lar, şarkıların bir araya getirildiği 'mecmû'a-i şarkiyât'lar, muammâların toplandığı 'mecmû'a-i muammiyât'lar, muhtelif tarih manzumelerini içeren 'mecmû'a-i tevârih'ler, sadece ölüm tarihlerinin bir araya toplanmasıyla oluşan 'mecmû'a-i vefeyât'lar (Köksal, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi", 2012, s. 85) da söylenebilir.

Kesikbaş Destanı, Güvercin Destanı, Geyik Destanı, Ejderha Destanı gibi destanlar Hz. Muhammed (SAV)'in gösterdiği mucizeler çerçevesinde oluştuğundan uzun yıllar boyunca halk arasında sevilerek, ilgi ve heyecan ile okunmuştur. Bu kıssalarda bilhassa Hz. Peygamber'in hayvanlarla konuşması, dua ederek çeşitli belaları sonlandırması, fırına düşüp yanan çocukların tekrar hayata döndürülmesi gibi mucizeleri işlenmiştir. Ayrıca Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. İbrahim gibi diğer peygamberlerin de çeşitli mucizelerine yer verilir. Kız Mevlidi, Cimcime Sultan Destanı, Hatice Mevlidi, Hz. Muhammed (SAV)'in oğlu İbrahim ve kızı Fatıma'nın vefatlarını anlatan destanlar, Veysel Karanî gibi destanlar da yine bu yıllarda oluştuğu düşünülen ve çeşitli mucizeleri konu edinen destanlar arasında yer almaktadırlar.

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın içerisinde toplamda 14 adet manzum halk hikâyesi, 18 adet "İlahi/budur" başlığı altında manzum ilahi metni ve 2 adet mensur metin bulunmaktadır. Mecmûadaki toplam beyit sayısı (dörtlük şeklinde kafiyelenenler dahil) 2436'dır. Bununla birlikte mensur kısımlardaki toplam mısra sayısı 558'dir.

MECMÛALAR HAKKINDA

Klasik Türk edebiyatına kaynaklık eden türlerden biri olan "Mecmûa" Arapça bir kelime olup, cem' kökünden gelmektedir. Toplamak, derlemek, bir araya getirmek anlamlarında kullanılan mastardan yapılan toplanmış, derilmiş demektir (Kut, 1986, s. 170). Bir edebiyat terimi olarak mecmûalar çoğu zaman meraklısı tarafından (toplayan kimsenin belirli kriterlerine göre) aynı yahut farklı türdeki metinlerin bir araya getirildiği eserlerdir. Edebî kaynaklarda adı geçen ve yaşadığı dönemde rağbet gördüğü kuvvetle muhtemel olan kimi şâirler dîvân tertip etmedikleri/edemedikleri için sonraki dönemlerde unutulmaya yüz tutmuş olabilmektedir. Şiirleri çeşitli hacim, tür ve şekillerde mecmûalara giren şâirler bu sayede tekrar gün yüzüne çıkarılmaktadır (Tanyıldız, 2012, s. 226). Zaman zaman edebî metinlerimizde "mecmûa" kelimesi yerine farklı kavramlar geçtiğine tanıklık ederiz. Bunlar aynı kökten türeyen "mecâmi, mecmâ, cem" gibi kelimeler olabilir. Bunun yanında Farsça da dilenci çantası, dağarcık, torba gibi manalarda kullanılan "keşkul" ifadesi de mecmûa anlamında kullanılagelmiştir. Yine Arapça ve Farsçada gemi anlamlarına gelen "sefîne" ve "keşti" sözcükleri Türkçede "cönk" demek olup buradan hareketle şiir mecmûası anlamında kullanılmıştır (Hayat, 2016, s. 2).

Mecmûalar çeşitli sebeplerle bir araya getirilebilirler. Bu eserler dönemin edebî zevk anlayışına ve sosyal yaşantısına ışık tutan eserler olması bakımından ayrıca bir öneme sahiptir. Şiir mecmûalarının önemli bir özelliği de divanı olmayan yahut şair tezkirelerine girememiş şairleri içinde barındırabilmesidir. Bu duruma örnek olarak Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada, edebiyatımızdaki münevver şair Yunus Emre'yle sık sık karıştırılan Bursalı Aşık Yunus'a ait bir İlahi'nin yer alması gösterilebilir. Ayrıca Prof. Dr. Fatih Köksal (2011) da tezkirelerde ve diğer kaynaklarda rastlanmayan 71 şairi mecmûalar vasıtasıyla tespit ettiğini söylemektedir.

Kimi mecmûalar, fetva mecmûaları, şiir mecmûaları, mektup mecmûaları, gazel mecmûaları gibi muhtevalarına göre tasnif edilirken; kimi mecmûalar derleyenin kendisinin koyduğu ölçütlere/zevk anlayışına göre tasnif edilebilmektedir. Anlaşılacağı üzere mecmûalar birçok farklı ölçütlere göre tasnif edilmişlerdir. Bu kısımda birkaç mecmûa tasnifinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Agah Sırrı Levend tasnifini şu başlıklar altında izah etmiştir:

1. Nazire Mecmûaları.
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirleri içeren mecmûalar.
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar.
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar.
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar (Levend A. S., 2014, s. 166-167).

Günay Kut'un (Kut, 1986, s. 170-172) mecmûaları sınıflandırması ise şu şekildedir:

1. Nazire mecmûaları
2. Seçme şiir mecmûaları (mecmû'a-i Eş'âr, mecmû'a-ı devâvin)
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmûalar (Mecmû'a-i edviyye, mecmû'a-i tevârih, mecmû'â mu'ammeyat, mecmû'a-i münşeat, mecmû'a-i resâil gibi)
4. Karışık yani manzum ve mensur veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmûalar
5. Derleyeni belli mecmûalar (Ömer bin Mezid, Mecmû'atün-Nezâ'ir; Eğirdirli Hacı Kemal, Cami'ün-Nezâ'ir; Edrineli Nazmi, Mecmaû 'n-Nezâ'ir; Pervane Bey Mecmûası; Budinli Hisali, Metaliû'n-Nezâir)

Mehmet Gürbüz'e (Gürbüz, 2011, s. 10-14) ait ve daha kapsamlı olan tasnif denemesi şu şekildedir:

I. Şiir Mecmûaları

II. Belirli Şairlerin Divanlarını/Şiirlerini Bir Araya Getirmeyi Amaçlayan Şiir Mecmûaları

III. Şiirlerin Şekil Özelliklerine Göre Oluşturulan Şiir Mecmûaları

a. Gazel mecmûaları (Mecmûʾa-i Gazeliyyât)
b. Kaside mecmûaları (Mecmûʾa-i Kasâid)
c. Müstezad mecmûaları
d. Matla mecmûaları (Mecmûʾa-i Metâliʾ)
e. Beyit mecmûaları (Mecmûʾa-i Ebyât)
f. Mısra mecmûaları (Mecmûʾa-i Mesariʾ)
g. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmûalar

IV. Şiirlerin Konularına Göre Oluşturulan (Tematik) Şiir Mecmûaları

a. Tarih mecmûaları (Mecmûʾa-i Tevârih)
b. Na't mecmûaları (Mecmûʾa-i Nu'ût)
c. Muamma mecmûaları (Mecmûʾa-i Mu'ammeyât)
d. Lugaz mecmûaları (Mecmûʾa-i Elgâz)
e. Medhiye mecmûaları (Mecmûʾa-i Medâyih)
f. Mersiye mecmûaları
g. Şehrengiz mecmûaları
h. Farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmûalar

V. Şairlerin Aidiyeti/Mensubiyeti Esasına Göre Hazırlanan Mecmûalar

VI. Aynı Zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grubu vd.) Mensup Şairlerin Şiirlerini Toplayan Mecmûalar

a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
b. Hurûfî-Bektâşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
c. Enderun şairlerinin şiirlerini toplayan mecmûalar
d. Kâtip zümresinden şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

VII. Aynı Coğrafyada ya da Aynı Şehirde Yetişmiş veya Milliyete Mensup Şairlerin Şiirlerini Toplayan Mecmûalar

a. Azerî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
b. Kastamonulu şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
c. Fars şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

Ayrıca Fatih Köksal (Köksal, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi", 2012, s. 88-91) genelde mecmûaları, özelde şiir mecmûalarını değerli kılan unsurları ve bu mecmûaların Türk edebiyatındaki yerini on bir maddeyle işaret etmişse de birkaçından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır:

1) Pek çok kaynakta adı geçmeyen ya da unutulmaya yüz tutan şair ve şiirlere rastlamak mümkündür.
2) Meşhur olan birçok şairin bilinmeyen şiirlerine ya da bilinen şiirlerinin farklı mısralarına ulaşmak mümkündür.
3) Türk edebiyatında az rastlanılan kafiye şekilleri, söz ve biçim kullanımları, atasözü ve deyimler görülebilir.

4) Birçok mecmûada şairlerin hayatlarına dair bilgiler "derkenar/haşiye" şeklinde yer alabilir. Böylece hakkında bilgi bulunmayan şairleri daha yakından tanıma şansına erişilebilir.
5) Mecmûalar sayesinde yazıldığı dönemin edebî zevki, yaşam biçimi, sosyal hayatı, gelenek ve görenekleri hakkında birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. Yani mecmûalardaki bilgilerle birçok dönemin yahut milletin kültür birikimi ortaya çıkarılabilir.
6) Derlenen mecmûanın içeriğine, derkenarlarına, yazım tarzına ve kullanılan materyallere bakarak müstensihin edebî zevk ve anlayışına ulaşılabilir.

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûa, genel olarak mecmûa özellikleri taşımakla birlikte eserin muhtevasına dikkat edildiğinde mesnevi tarzı manzum halk hikayelerinin ağırlıklı olduğunu görmek mümkündür. Mecmûanın muhtevası hakkında bilgilendirme yapmadan evvel, halk arasında teşekkül eden XIV. yüzyıl mesnevilerinin ortak özelliklerine değinmeyi ve bu vecihle, ele alınan mecmûa ve o dönemde yazılan mesneviler arasında bir mukayese kurarak mecmûanın türü hakkında bir çıkarımda bulunmak hedeflenmiştir.

Halk arasında teşekkül eden mesnevilerde görülen hususiyetler:

a) Beyit sayısının az olması,

b) Tek bir vezin kullanılması,

c) Kafiye ve vezin bakımından daha fazla ihmallerin bulunması,

d) Tertip husûsiyetlerinin daha basit bir şekilde uygulanması (tevhit ve salavat bölümlerinden sonra hemen konuya başlanması, çok kere tevhit, münâcat gibi bölümlerin ayrı ayrı değil tek bir bölüm halinde yazılması, sebeb-i telif, hâtime, padişah methi gibi bölümlerin bulunmaması)

e) Halk için yazılıp dolayısıyla meclislerde şifâhî olarak okunduklarından dillerinin sade, tasannudan uzak, mevzularının dinî, ahlâkî ve hamâsî olması gibi bazı hususiyetleri bünyelerinde barındırırlar.

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın içerisinde bulunan metinlerdeki hususiyetlere bakılınca, manzum hikayelerdeki beyit adedinin az olduğu, genel itibariyle tek bir vezin kullanıldığı, kafiye ve vezin ihmallerinin ziyadesiyle bulunduğu, manzum halk hikayelerinde tertip yönünden bazı sorunların olduğu, halk arasında okunmak için yazıldığı, dil ve üslûp dolayısıyla da sade bir eser olduğu görülmektedir. Buradan hareket ile mecmûa içerisindeki metinlerin, halk arasında

teşekkül eden XIV. yüzyıl mesnevileriyle ortak özellikleri olduğu söylenebilir. Yapılan sınıflandırmalara göre ele alınan mecmûanın, halk arasında teşekkül eden manzum halk hikayelerini barındırdığı anlaşılmaktadır. Mecmûada yer alan eserlerin genel mânâda dinî-didaktik muhtevada olması dikkat çekmektedir.

1. BÖLÜM

İNCELEME

1.1. Milli Kütüphane 06 Hk 5053/2 Numaralı Mecmûanın Tavsifi

Çalışmaya konu olan mecmûa Ankara Millî Kütüphanesi "06 Hk 5053/2" numarada "Mecmû'a-i Eş'âr" adıyla kayıtlıdır (DVD No: 1474) ve Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonundadır.

Mecmûanın ilk sayfasında kütüphane kayıt mührü vardır. Bir dikdörtgen içinde, üstte "Kültür Bakanlığı Ankara İl Halk Kütüphanesi" altta, tükenmez kalemle yazılmış "5053/1" ve "T.811.215" ibareleri yer alır.

Mecmûanın boyutları kütüphane kayıtlarında "230x142-185x148 mm." şeklinde verilmiştir ve 94 varaktan meydana gelmiştir. Harekeli nesih hatla yazılan eser mıklebli, siyah meşin (kısmen dökülmüş) kaplı, yıpranmış bir cildi vardır. Kuş ve taç filigranlı kâğıt üzerine yazılan mecmûa çift sütunludur, sütunları ayıran çizgiler (cetveller) mevcuttur. Her sütunda 17 satır vardır. Eserin sonunda 19 varak "Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" isimli bir mensur metin vardır. Bu metin sütunsuz ve her sayfada 15 satır olacak şekilde yazılmıştır. Mecmûadaki sayfalar kurşun kalemle numaralandırılmıştır. Metinler siyah mürekkep ile yazılırken başlıklarda kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Metinler çoğu zaman sütun içlerine sığdırılmıştır fakat yer yer sütun içine yazılamayan kelimelerin hemen sütunun yanına yazıldığı görülmüştür (bk. 33a-61a).

Mecmûadaki her sayfanın sonuna sonraki sayfanın ilk kelimesi, sayfanın en altına (sütun dışına) yazılmıştır. Mecmûada (1b-93b) -en azından metin içerisinde- eksik sayfa olmadığı söylenilebilir. Fakat mecmûanın sonunda (93b-94a) eksik sayfa yahut sayfalar olduğu tahmin edilmektedir.

Mezkûr mecmûanın metni 1b sayfasından başlamaktadır. Yazmada kırmızı mürekkep ile yazılmış serlevha ve nesir kısmına (75a) kadar muntazam cetveller vardır.

Sayfa kenarında metin yazılabilecek boşluklar olmakla birlikte yalnızca 74b'de derkenar görmekteyiz.

Mecmûada eğimli yahut dikey yazı (derkenar hariç) görülmemektedir. Düz ve sarih bir yazı kullanılmıştır.

1.2. Nüshanın Muhteva Özellikleri

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûa genel olarak dinî-tasavvufî ve didaktik metinlerden müteşekkildir. Kütüphane kayıtlarında "Mecmû'a-i Eş'âr" olarak geçse de yapılan tespitler sonucunda bu isimlendirmenin kısmen hatalı olduğu anlaşılabilir. Nitekim giriş bölümünde mecmûalar hakkında verilen bilgiler ışığında mezkûr mecmûa, -Agah Sırrı Levend'in yapmış olduğu tasnife göre- aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar sınıfına dâhil olur. Çünkü mezkûr mecmûa, dinî-didaktik metinlerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Mecmûanın manzum olan kısmının hemen hemen tamamı manzum halk hikayesinden oluşmuştur. Bir kısım araştırmacı bu tarzdaki eserlere manzum halk hikayesi adını vermektedir[1].

Mecmûa, beyit usulüne göre iki sütun halinde yazılmıştır. Fakat bazı şiirler beyit halinde yazılmasına rağmen dörtlükler şeklinde kafiyelenmiştir (bk.50a-50b). Mecmûadaki toplam beyit sayısı (dörtlük şeklinde kafiyelenenlerle beraber) 2436'dır. Bununla birlikte yalnızca dörtlükleri söyleyecek olursak 81 adet dörtlükten bahsetmek gerekir. Ayrıca mecmûanın önemli bir kısmında da nesir metinleri vardır. Bu metinler, Mevlid kısmının sonunda bulunan "Duʿa-Mevlüd" (16b-17a) başlıklı ve "Münâcât-ı Mûsâʿ Aleyhi's-selâm" (75b-93b) başlıklı kısımlardır. Toplamda 539 satırdan meydana gelen bu kısımlar siyah mürekkep ile yazılmışlardır. "Duʿa-Mevlüd" başlıklı metinde kenar cetvelleri varken "Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" başlıklı metinde herhangi bir cetvel yahut sütun görülmemektedir.

1.3. Mecmûada Yer Alan Eserlerin Tanıtımı

Bu bölümde Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın içeriği hakkında bilgiler verildikten sonra metinlerin mecmûadaki sıralamasına sadık kalınarak bu metinlerin tanıtımı ve incelemesi yapılacaktır.

Mecmûayı muhteva bakımından üçe ayrılabilir: Destanlar/Manzum Halk Hikâyeleri, İlahiler ve Mensur metinler. Mecmûadaki destanlar/mesneviler sırasıyla şöyledir:

[1] Hz. Muhammed'in (sav)mucizelerini anlatan hikâyelerden Geyik Destânı, Güvercin Destânı, Ejderha Destânı, Kesik Baş Destânı, halk arasında yüzyıllar boyunca büyük bir ilgi ile okunmuştur. Hz. Muhammed'in (sav) Oğlu İbrahim'in Ölümü, Kızı Fatma'nın Ölümü, Hatice Mevlidi, Kız Mevlidi, Cimcime Sultan, Veysel Karanî, Maktel-i Hüseyn kitapları hep bu yüzyılda teşekkül etmiş küçük dinî hikâyelerdir. (Mazıoğlu, 2015)

1. Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât (1b-17a)
2. Hikâyet-i Vefât-ı Fâtıma (17a-20b)
3. Destân-ı Sultan İbrahim Edhem (20b-30a)
4. Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan (30a-34a)
5. Destân-ı Kesikbaş (34a-37b)
6. Destân-ı Câbir-i Ensârî (37b-41a)
7. Destân-ı Oğlancıklar (43b-45b)
8. Destân-ı İbrahim (45b-51a)
9. Destân-ı İsmâʿil (51a-54a)
10. Destân-ı Kız (54a-61b)
11. Destân-ı Gögercin (61b-62b)
12. Destân-ı Geyik (62b-65b)
13. Destân-ı Cimcime Sultân (65b-69a)
14. Destân-ı Çoban (69a-74b)

Mecmûada toplamda 18 adet "**İlahî-budur**" başlığı vardır fakat bu başlıklardan iki tanesi metin (Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât) içindeki fasılları göstermek için atılmıştır (bk.5a-6a). Ayrıca mevlit metni içindeki 4 adet "**İlahî-budur**" başlığının altında da Hz. Muhammed (SAV)'e yazılmış ninni ilahiler vardır.

> Ninnilerin diğer türlerle ilişkisinin değerlendirildiği çalışmalarda, "ninni ilahisi" türü dile getirilmiştir. "Anneler çocuklarına ninni söylerken zaman zaman ninniye ara verip mâni, tekerleme, ağıt veya ilahi söylemektedirler. Ninni sırasında söyledikleri diğer türlere de çoğu kere, ninnilerde kullanılan klişe sözleri eklemektedirler. Bunun sonucunda "ninni ilahi" ismi verilen edebî mahsuller ortaya çıkmaktadır. Ninni ilahilerin en çok bilinenleri, Peygamber'imizi konu alan ilahilerdir (Farsakoğlu, 2006, s. 38). Bu şiirler aynı zamanda Mevlidlerde veya çocukla ilgili merasimlerde okunmaktadır (Çelebioğlu, 1995, s. 21)

Son olarak mecmûanın sonunda (93b) ilahi tarzında 8 beyitlik bir metin vardır. Bu metin siyah mürekkeple besmele başlığı altına yazılmıştır. Bu sayfadan sonra en azından bir sayfanın kaybolmuş olabileceği düşünülmektedir. Çünkü 93b'de sonraki sayfanın ilk kelimesi (ör. kankı) yazılmış fakat sonraki sayfada metnin devamı gelmemiştir. Farklı bir el yazısıyla kısa birkaç cümle yazılmış ardından mecmûa sona ermiştir.

Mecmûanın yalnızca manzum halk hikâyesinden oluştuğu düşünülmemelidir. Dinî-tasavvufi halk hikayelerinin yanı sıra didaktik, dinî şiirler de yer almaktadır. Bunun

yanı sıra hikayelerin beyit sayıları, vakaların giriftliğine ve kahraman kadrosuna göre değişiklik göstermektedir.

Mecmûadaki sıralarına göre mecmûada yer alan metinler aşağıda tanıtılmıştır:

1.3.1. Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın ilk eseri olan bu metin, mahlas geçmemekle birlikte Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât* (Mevlid) isimli eserinden çeşitli bölümler alınarak derlendiği görülmektedir. Eserin vezni remel bahrinden "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün"dür. Metin toplam 482 beyitten müteşekkildir. Metin 1b sayfa numarasıyla başlayıp 17a numaralı sayfada sonlanmaktadır.

Bu metin klasik mevlid tertibine uygun olarak düzenlenmiştir. Başta besmele ve münâcât kısmı yer alır.

Allāh adın ẕikr idelüm evvelā
Vācib oldı cümle işde her ḳula (1b-1)

Eser, Faruk K. Timurtaş'ın hazırladığı Mevlid (*Vesîletü'n-necât*)[2] ile -çeşitli farklılıklar olmakla beraber- genel itibariyle benzerlik göstermektedir. Süleyman Çelebi'nin eseri bahir adı verilen bölümlerden oluşmaktadır. Faruk K. Timurtaş'ın hazırladığı Mevlitteki tasnife göre mecmûadaki Mevlidin içinde bulunan bahirler şunlardır:

1) Münâcât (1b-2a)
2) Yazana Dua (2a)
- Her Şeyden Önce Peygamber'in Nûrunun Yaratılması (2a-2b)
- Peygamber Nûrunun İntikali Teselsülü (2b-3a)

3) Peygamber'in Doğumu (3a-6b)
- Merhâbâ (4a-4b)
- Fasl (İlahi/budur başlığı altındadır 5a)
- Fasl (İlahi/budur başlığı altındadır 6a)

4) Peygamber'in Mucizeleri (6b-7a)
5) Miraç (7a-9a)
6) Refrefin Belirmesi (9a-10a)
- Dua (10a-10b)

[2] Süleyman Çelebi, Mevlid, Hazırlayan: Faruk K. Timurtaş, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1990.

7) Peygamberin Ahlakı (0)
8) Peygamberin Vefatı (10b-14b)
9) Kitabın Sonu (0)

Mecmûada Olup Yayımlanan Mevlid'de Bulunmayan Kısımlar

10) **Dua-Münâcât** (Manzum Dua Metni, 15a-16b)
11) **Dua-Mevlüd** (Mensur Dua Metni, 16b-17a)

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan Mevlitte genel olarak her yeni bahir şu beyitle başlatılmıştır:

Ger dirlersiz bulasız otdan necat
ʿAşḳ ile derd ile eydüñ eṣ-ṣalavāt

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan mevlid metni, Faruk K. Timurtaş'ın hazırladığı Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât* 'ı ile büyük ölçüde benzerlik gösterse de farklı kısımları da vardır. Örneğin, incelenen mecmûanın 4a-5a sayfaları arasında kalan kısımda "Sultânım/Sübhânım Muhammed doğduğu gece" tekrar mısralı beyitler (16 adet beyit) Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde görülmemektedir. Bu beyitler dörtlük şeklinde kafiyelenmiştir.

Nūr gelüp üstine ḳondı
Sulṭānım Muḥammed ṭoġdıgı gice (4b-7)
Aġlayan oġlan avındı
Emziren ṭâye sevindi (4b-10)
Nice kāfir dīne geldi
Sübḥān Muḥammed ṭoġdıgı gice (4b-11)

1.3.2. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın "Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât" başlıklı kısmında 6 adet "İlahi-budur" başlığı görülmektedir. Bu 6 ilahi tek başlık altında anlatılacaktır. Bu altı başlıktan ikisi -yukardaki bahirlerde gösterildiği üzere- yeni fasılların başladığını belirtmek için kullanılmıştır (5a ve 6a). Diğer dört "İlahi-budur" başlığı altında, "ninni ilahi" adı verilen en fazlası 4 beyit olan Hz. Muhammed (SAV) için yazılmış ilahiler yer almaktadır. Örnek olarak bir kısmı aşağıda gösterilmiştir:

Ḥaḳ Teʿālā emr eyledi
Nenni Muḥammedim nenni (5b-7)

Ḥūrī ḳızları geldiler
Muḥammede yüz sürdiler (5b-10)
Ḳundaġın bile ṣardılar
Nenni Muḥammedim nenni (5b-11)

Yayımlanan Mevlitte “Peygamberin Ahlakı” ve “Kitabın Sonu” başlıkları altında bulunan kısımlar, Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada geçen metne dahil edilmediği görülmüştür.

Farklardan bir diğeri de Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada “Duâ-Münâcât” ve “Duâ-Mevlüd” başlıklarıyla yer alan metinler, yayımlanan Mevlitte görülmemektedir. Bu iki kısım toplamda 66 beyit (Duâ-Münâcât) ve 19 satırdan (Duâ-Mevlüd) müteşekkildir.

Yayımlanan Mevlitteki “Peygamberin Vefatı” adlı bölümde birkaç beyit ilgi çekmektedir. Azrail, Peygamber’in (SAV) canını almaya geldiğinde, Hz. Peygamber (SAV), Azrail’e birtakım sözlerle karşı çıkmaktadır. Bu beyitlere yayımlanan Mevlitte rastlanmamıştır. Bahsi geçen beyitlerden birkaçı şöyledir (14a):

Nūr içinden bir āvāz aña
Sen mi virdiñ ey melek cānı bana (14a-8)
Baña Ḥaḳ cān virdigi dem ey melek
Bilemiydiñ ortamızda müşterek (14a-9)
Girme Ḥaḳ ile benim ortama sen
Girü kendüm virürem cānı aña ben (14a-10)

Bu sözlerden sonra Allah, Azrail’e geri durmasını söyler ve Allah’ın lütfu ile Hz. Peygamber (SAV) canını kendisi teslim eder.

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan mevlid nüshasında orijinal esere göre birçok beyit eksiktir. Bununla beraber çeşitli kelimelerde farklılıklar yahut mısraların birbiri arasında yer değiştirdiği de görülmüştür.

Ayrıca mecmûanın tümünde görülen bir imla bozukluğu bu kısımda da geçerlidir. Şöyle ki derleyen kişi çoğu kere /P,p/ yerine /B,b/ ve /Ç,ç/ yerine /C,c/ harflerini kullanmıştır. Bu durumdan sonuç kısmında ayrıca bahsedilecek olup bu kullanım mecmûa geneline yayılmıştır. Nadir olarak /P,p/ ve /Ç,ç/ harflerine rastlanmaktadır.

1.3.3. Hikâyet-i Vefât-ı Fâtıma

Metin 120 beyitten müteşekkildir ve mesnevi tarzında yazılmıştır. Eserin vezni remel bahrinden "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" kalıbıdır. Yer aldığı sayfa numaraları 17a-20b arasındadır. Hikâyenin temasını ilk beyitte verilmektedir:

İşit imdi Fāṭıma aḥvālini
Kim resūlden ṣoñra noldı ḥāli (17a-12)

Hikâyede Hz. Muhammed (SAV)'in ahirete intikalinden sonra Hz. Fâtıma'nın yaşadıkları ve kederli hali anlatılmaktadır. Hikâyet-i Vefât-ı Fâtımabölümünün ilk beyitlerinde, Hz. Fâtıma'nın dilinden Hz. Muhammed (SAV)'e duyulan hasret ve özlem gözler önüne serilmektedir. Bu kısımda metne dahil bir şekilde "ḳandesin" redifli 5 beyitlik bir manzume vardır:

Bu cihān-ı şems-i tāban ḳandesin
Ḥadleri gül zülfü reyḥān ḳandesin (17a-15)
Fırḳatiñ derdine ben nideyim oda
Ey ḳamu dertlere dermān ḳandesin (17a-16)

Daha sonra ashaptan kimseler vesilesiyle Hz. Ali, Hz. Fatıma'yı teselli edip hüznünü paylaşır.

Bir aṣḥāb didiler kim yā ʿAli
Fāṭımaya ḳıl naṣiḥat yā veli (17b-9)

Ardından Hz. Fâtıma, Hz. Peygamber'in (SAV) kabrini ziyaret ettiği bir gün hayatının son günlerinin yaklaştığını Hz. Muhammed (SAV)'den öğrenir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile son konuşmaları ve nihayetinde Hz. Fatıma'nın vefatı anlatılır.

Vaʿde yetdi biliñüz bu dem hemān
Dedeñiz gel didi ben gidem hemān (18b-13)
İşde ecel irdi baña vā ḥasretā
Sizden ayrulısaram vā fürḳatā (18b-14)

Vefatından sonraki olaylar Hz. Ali'nin etrafında şekillenmiştir. Hz. Fatıma'nın kabrine defnedilmesi, namazı, ashabın mezarı üzerinde ağlayıp hüzünlenmesi gibi hâdiselerin merkezinde Hz. Ali'yi görmekteyiz. Ardından Hz. Fatıma'nın ahirete intikali sırasında Hz. Peygamber (SAV) hikâyeye dahil olur ve nihayetinde dualar ile metin sona erer.

Bizi ıraḳ itme olardan Kerīm
Anlarıñla bile eyle yā Raḥīm (20b-11)
Pes bu ʿālem tā ki ṭutduḳca naẓār
Diyelüm ḥoş eṣ-ṣalāt ü ve's-selām (20b-13)

1.3.4. Destân-ı Sultan İbrahim Edhem

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki İbrahim Edhem destanı -içinde bulunan dörtlük şeklinde kafiyelenmiş beyitlerle beraber- 318 beyitten müteşekkildir bu bakımdan mezkûr mecmûadaki -Mevlitten sonra- en uzun manzum metindir. Vezni fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün'dür. Mezkûr metin 20b ile 30a sayfaları arasındadır. Eserin başında besmele ve salvele niteliğinde birkaç giriş beyti vardır.

Yine geldi göñlüme bir söz daḫı
Diñleriseñ söyleyelüm ey aḫī (20b-14)
Allāh adıyla söze girelüm
Hem Muḥammede ṣalavāt virelüm (20b-15)
Bir ḥikāyet ḳılalum ḥoş u muʿteber
Leyki ġayet muʿteberdür muʿteber (20b-16)

Konusu, Horasan şehrinde İbrahim Edhem adında hüküm sahibi, fâzıl ve meşhur bir padişahın başından geçen tasavvufî nitelikteki olaylardır.

Bir gece padişah atlas döşeklere sarılı uyurken tuhaf bir rüya görür. Rüyasında sarayın damında gezinen bir kimsenin sesini işitir.

Ol Ḫalīl yatır iken düş görür
Görür ammā bir ʿaceb düş görür (21a-7)
Ṭamıñ üstünde bir kişi gezer
Çün ṭaḳır ṭaḳır idüb nesne ezer (21a-8)

Hemen, damda ne aradığını sorar. Adam da onun devecisi olduğunu, kaybettiği develeri aradığını söyler. Padişah hiddetle damda devenin ne işi olduğunu sorar ve onun deli olduğuna kanaat getirir. Deveci de benim burada deve aramamla padişahın orda tanrının kuluyum demesinin aynı şey olduğunu çünkü rahatlıkta tanrının bulunamayacağını söyler ve kaybolur. Uykudan uyanan İbrahim Edhem üç gün yeme içmeden kesilir ve derdini kimseye açamaz.

Birkaç gün sonra izinsiz bir şekilde saraya giren bir adam padişahın yanına gelerek kervanlarıyla padişahın tahtında konaklayacaklarını söyler. Padişah yine hiddetle, tahtında ve kendisinin izni olmadan bunun mümkün olmayacağını söyler. Adam sarayın kendisine ait olduğunu söyleyince padişah bu sözü ne hakla söylersin diyerek hiddetlenir. Adam ise kime ait olduğunu sorar. Padişah sırasıyla atalarını sayınca adam, atalarının her şeyi bırakıp gittiğini ve bir gün Edhem'in de gideceğini söyleyerek dünyanın geçiciliğine dair sözler söyleyip ortadan kaybolur.

Fāniden hiç kimse bulmadı vefā
Sen de göcersin bize ḳılma cefa (22b-4)
Ol kişi kim ʿacele geldi ṭaşradan
Böyle diyüb ġāʾib oldı aradan (22b-5)

Bu kişi Edhem'i irşad için gelen Hızır aleyhisselâmdır. Ertesi gün atını eyerletip ava çıkan Edhem dağda askerlerinden ayrı düşer ve bir ses duyar. Başına gelen bu üçüncü hikmet karşısında aklı giden Padişahın karşısına birden bir geyik çıkar. Edhem geyiği avlamaya yeltenir ve atını peşinden sürmeye başlar. Küçük geyik takati kalmayana kadar koşar ve sonunda geyik dile gelir ve Edhem'e "Ben, sen avla diye mi yaratıldım, Bir lokma etime muhtaç mı kaldın?" diye sorup "Allah'ım beni bu zalimden kurtar" diyerek kaybolur.

Beni seniñ içün mi ḫalḳ eyledi Allāh
Ne çoḳ ḳovarsın beni ey pādişah (23a-16)
Pes seniñ içün mi yaratdı Ḥak beni
Saña neyledim ḳovarsıñ beni (23a-17)
Bir yiyecek bulmayup ḳaldıñ mı aç
Bir loḳma etime oldun mı iḥtiyāç (23b-1)

Padişah şaşkınlık içinde attan düşer ve at tek başına şehre döner. Bunun üzerine Edhem tövbe eder ve karşılaştığı bir çobanla elbiselerini değiştirip değerli eşyalarını çobana verir ve sürüyü de çobana bağışlar. Ardından çobana bu durumu anlatmamasını tembih ederek yoluna devam eder.

Döndi didi kim ey çoban
Dime beni kimseye ṣaḳın hemān (24b-5)

Şehirden ayrılan İbrahim Edhem derviş gibi yaşayarak Mekke'ye gider. Bu sırada daha iki aylıkken bıraktığı oğlu on dört yaşına gelince babasının tahtına oturur. Genç padişah babasını sorunca annesi, babasının ava gittiğini, geri dönmediğini söyler ve o zamandan beri yas tutuğunu söyler. Çocuk on sekiz yaşına gelince bir müjdeci (muştucu) babasını Mekke pazarında odun satarken gördüğünü haber verir. Bunun üzerine genç padişah hazırlıklarını tamamlar, annesiyle zor da olsa vedalaşır, geri dönme sözü vererek hayır duasını alır ve babasını geri getirmek üzere tâcir kılığında yola çıkar.

Kafile Mekke'ye varınca tüm Mekkeliler, bu göz kamaştırıcı kafileye ve başında bulunan iyi giyimli, yakışıklı delikanlıya hayret ve hayranlıkla bakarlar. Genç padişah babasını aradığını söyler ve eşkâlinden bahseder. Orada bulunanlar babasının az önce dağa oduna gittiğini ve her gün bu işi yaparak Mekke pazarında odun sattığını söyler. Genç padişah, gözlerini babasının geleceği tepeye dikip beklemeye başlar. Babası yıpranmış elbiseler içinde, yalınayak, sırtı odun yüklü ak sakallı bir şekilde Mekke pazarına iner. Odunlarını pazarda satar ve yarısını fakirlere dağıtır, kalanıyla ekmek alır ve dervişlerle bu ekmeği paylaşır. Oğlu babasının bu haline dertlenir ve yanına gelerek kendini tanıtır. Ardından babasını eve dönmesi için ikna etmeye çalışır.

Bu kısımda genç padişahın, babası İbrahim Edhem'e söyledikleri "Firâk-ı Oğlan" başlığı (27a) altında nakledilmiştir. Bu başlık ayrı bir hikâyeye ait değildir, hikâyenin devamı olup genç padişahın babasıyla olan konuşmasıyla başlamaktadır.

Tacı taḫtı Ḫoraṣan'da
Malı mülki ḳoyub anda (27a-10)
On sekiz yıl gelüb bunda
Odun çeken babacığım (27a-11)

Genç padişahın sözleri dörtlük şeklinde kafiyelenmiş ve toplam 32 beyittir. Babasına, yıllarca çok zorluklar çektiğini, annesinin hala yas tuttuğunu, tahtının uzun süre boş kaldığını, merak edenlerinin çok olduğunu, artık gelmesi gerektiğini, tahtının ve ailesinin başına geçerek bu hasreti bitirmesi gerektiğini anlatır. Ancak İbrahim Ethem hiddetlenip elini öpmesine izin vermez. Israrlara daha fazla dayanamayıp Allah'a ya kendi canını alması için ya da oğlunun canını alması için dua eder.

Ya benüm cānımı alvir bu sāʿat
Ya anuñ diyince düşdi ol pehlüvān (28b-15)

Duası kabul olan Edhem, oğlunun can verdiğini gördüğünde yüreğine ateş düşer. Bu bölümde Edhem'in, oğluna hitap ettiği dörtlük şeklinde kafiyelenmiş 32 beyit vardır.

Baba arżulayub gelen
Bu ḥālime muṭiʿ olan (29a-10)
Ata oḳuna uġrayan
Yitim oġul ġarib oġul (29a-11)

Edhem bu beyitlerde, oğlunun acısından dolayı kalbine ateş düştüğünü, peşinden gelmesini hiç istemediğini, tacı ve tahtını öksüz koyduğunu, annesinin bir de evlat hasretine düşeceğini anlatır. Ardından genç padişahın gasledilmesi, cenaze namazının kılınıp kabre konulması gibi olaylar anlatılır ve son olarak birkaç beyitle hikâyenin sonunun geldiği okuyucuya bildirilir.

Bir naẓar ḳıl feleginñ işine
Gör ne geldi Edhem oġlu başına (30a-9)
Söz olmaz söyledikce tamām
Biz tamam itdik burada vesselam (30a-10)

Hikâyenin herhangi bir kısmında metnin sahibine dair işaret yahut mahlas geçmemektedir.

1.3.5. Destân-ı Kaʿbe Şehrinde Oğlan

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 30a-34a sayfaları arasında yer alan bu eser 135 beyitten meydana gelmiştir. "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Mecmûanın genelinde olduğu gibi vezinde sık sık aksamalar görülmektedir. Dinî-Tasavvufî bir yapıda olan hikâye Hz. Muhammed (SAV) döneminde yaşayan bir kadının etrafında gelişmektedir:

Kâbe şehrinde (Mekke'de) namazını hiç kazaya bırakmayan, kimsenin ardından gıybette bulunmayan, Hızır aleyhisselâm ile sohbet eden yüzü nurlu bir kadın vardır. Bu kadının kocası ölmüştür fakat bir erkek evladı vardır. Bu oğlan annesini pek sayar ve sever. Annesi onu Kuran öğrenmeye gönderir ve yedi kıraati, yedi tefsiri öğrenir. Beş vakit namazını kılıp annesine saygıda kusur etmez. Bir gün oğlan gece uyur fakat sabah namaz vakti gelince uyanamaz. Annesi onu uyandırıp namazını kılmasını öğütler fakat oğlan ısrarla kalkmayacağını ve rüyasında annesinin kendisini ateşle yaktığını söyler. Rüyada Hz. Peygambere gidip sebebini sorunca Peygamber onun

kendisine ümmet, Allah'a kul olmamasını söyler. Ağlayarak bunun sebebini öğrenmeye çalışan oğlana Hz. Peygamber, neden annesinin gözünü çıkardığını sorar. Bunun üzerine geri dönen oğlan annesinin gözüne kan bulaştığını görür ve rüyadan uyanır. Gördüklerini annesine anlatınca annesi çocuğuna, ekmeğini alıp hocaya gitmesini ve ona anlatmasını tembihler. Ardından oğlu kırk gün oruç tutacağını söyleyip annesinin kendisine verdiği ekmeği geri atar. Ekmek annesinin yüzüne gelir ve sağ gözü çıkar. Çocuk gece rüyada gördüğü şeyin başına geldiğini anlayınca derde düşüp kendi canına kıymaya kalkınca oradakiler müdahale edip elinden bıçağı alırlar. Bu mevzu Hz. Muhammed'e ulaşınca kadının yanına gider duruma müdahale edip çocuğu bağlatır. Çocuk her ne kadar annesine yalvarsa da annesi oğlunu affetmez. Şeriatın uygulanmasını ister bu sebeple çocuğunun elini ayağını keserler, devenin boynuna asar ve ibret olsun diye Kâbe sokaklarında gezdirirler. Bu duruma üzülen Hz. Muhammed tekrar kadına gelip çocuğu affetmesi için bir kez daha düşünmesini ister ancak kadın oğlunun ceza çekmesinde ısrarcı olunca Hz. Muhammed oğlunun cezasının ateşte yakılmak olduğunu söyler. Kadın gereğinin yapılmasını isteyince odun getirtilir ve oğlan yakılan ateşin içine atılır. Çocuk ateşin içinden defalarca annesine hakkını helal etmesi için yalvarsa da annesi evden dışarı çıkıp oğlunun haline bakmaz. Bu çocuk aynı zamanda Hz. Hasan ve Hüseyin'in arkadaşıdır. Bunu hali haber alan Hasan ve Hüseyin peygambere gelip yalvarınca Allah'tan Hz. Muhammed (SAV)'e haber gelir. "Oğlanın anasına varsınlar, ana oğluna hakkını helal etmezse benden ona rahmet olmaz":

Oġlan içün cānımız olsun fidā
Muṣṭafāya Tañrıdan geldi nida (32b-17)
Oġlanıñ anasına varsun bular
Benden raḥmet senden şefāʿat bulalar (33a-1)
Nitekim anası aña ḥelāl ḳılmaya
Ben Çalabdan ol raḥmet bulmaya (33a-2)

Hasan ve Hüseyin bu haberi alınca sevinçle oğlanın anasına giderler. Onu dışarı çağırıp ateşler içerisinde yanan oğlunu göstermek isterler, bu yavrucakları kıramaz ve dışarı çıkıp oğlunun halini görür. Bu görüntüye ne kadar kızgın da olsa ana yüreği dayanamaz ve oğlunu kurtarmak maksadıyla ateşe girer. Sahabe onları ateşten çıkaramaz ve Allah'ın emriyle beş yüz bin kuş, denize dalıp ağzına ve kanadına su alıp bu ateşi söndürürler. Daha sonra Hz. Muhammed ellerini, ayaklarını çocuğa geri

bağışlaması için Allah'a yalvarır. Daha sonra Cebrail'in Allah'tan haber getirmesiyle Hz. Peygamber (SAV) sarığını çözüp secdeye kapanır ve dualar eder. Ardından Allah dualarını kabul eder kadının gözü, oğlanın eliyle ayağı tekrar yerine gelir. Son olarak anneye babaya saygıda kusur edilmemesi gerektiği öğütlenir ve böylece hikâye nihayete erer.

Anañı atañı incindi[r]me ḥoş ṭut
İyü ḥizmetlerin it göñlini güt (34a-10)

Metinde içerisinde eserin sahibiyle ilgili herhangi bir bilgiye yahut mahlas beytine rastlanmamıştır.

1.3.6. Destân-ı Kesikbaş

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki beşinci bölüm olan bu manzum halk hikayesi 123 beyitten oluşmaktadır. Eserin içerisinde mahlas bulunmamasına rağmen eldeki kaynaklardan eserin Kirdeci Ali'ye ait olduğu bilgisine ulaşılabilir[3]. Mecmûanın 34a-37b sayfaları arasında yer alır. Eserin sonundaki beyit ile eserin vezni -fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün- verilmiştir:

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Söz tükendi bāḳiyātü'ṣ-ṣāliḥāt (37b-15)

Genelde mecmûada özelde ise Destân-ı Kesikbaş adlı mesnevide, vezinde sık sık aksaklıklar ve imla konusunda karışıklıklar vardır. İmla karışıklığına örnek olarak:

Sen kesersin nice dīvler başını
Sen aḳıtdıñ nice devler yaşını[4] (36b-14)

İlk mısraında "dev" kelimesi, "د ی و"(div) şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir. İkinci mısrada ise "د و" (dev) şeklinde yazılmış ve harekelendirmiştir.

Eser Besmeleyle başlatılmıştır. Hemen sonra Hz. Muhammed (SAV)'in mucizelerinin anlatılacağı bildirilmiş ve okurlar salavat ile tembihlenmiştir. Bu altı beyitten sonra hâdiseye giriş yapılmıştır.

[3] Ahmet Yaşar Ocak, Türk Folklorunda Kesik Baş, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989.

[4] Metinde "başını" şeklindedir.

Bir gün Hz. Muhammed (SAV) dört büyük halife ve otuz üç bin sahabeyle beraber oturmaktadır. Ashabı, Hz. Muhammed'in güzelliğini seyrediyorlar ve sözlerine kulak veriyorlardı. Bu esnada gövdesi, ayağı ve eli olmayan kesik bir adam başı ağlayarak içeri girer. Bu ak sakallı ve ak yüzlü baş, yüzünü yere vurarak feryat figan eder. Bu durum Hz. Peygamber'i (SAV)de ağlatmıştır. Hz. Ali, Kesikbaşı tüm kuvvetini kullanmasına, salavat getirip naralar atmasına rağmen yerinden bir zerre bile kımıldatamaz. Kesikbaş, Hz. Muhammed (SAV)'e döner ve "Ali gibi bin kişi de gelse kimse beni yerimden alıp şuradan şuraya götüremez" der.

ʿAli gibi biñ kişi olur ise
Ḳamusı daʿvā ḳılub gelür ise (34b-13)
Kimse beni yirimden götürmeye
Şundan alub şuraya yitürmeye (34b-14)

Zira kendisine bu kuvveti Allah vermiştir. Bu Kesikbaş evvelce elli kere hacca gitmiş, Allah'ın cemalini görmüş, çok aç doyurmuş, mucize ile göklere, meleklerin katına çıkmıştır. İsm-i aʿzam duasını bildiğini, Hz. İsâ Peygamber ile namaz kıldığını, zerrin kalesinin kendi kalesi olduğunu, Hızır ve İlyas ile dost olduğunu, beraber yürüdüğünü söyler. Kesikbaş zamanında evlenmiş ve bir oğlu olmuştu. Sonra bir dev gelmiş ve Kesikbaş'ın gövdesiyle oğlunu yemiş, karısını da alıp bir kuyunun içine kaçırmıştı. Hz. Peygamber (SAV)'e durumunu bildirerek yardım talep eder. Bunu işiten Hz. Ali Zülfikâr'ı eline alır ve ileri atılır. Ardından Hz. Peygamberden müsaade isteyerek atı Düldül ile gidip devin başını Zülfikâr ile yarmak ister. Hz. Muhammed bir zarar geleceğini düşündüğünden ona izin vermez. Fakat Hz. Ali ısrar edince gitmesine müsaade eder. Hz. Ali Düldül'e biner, kılıcını kuşanır. Arkasında Hasan, Hüseyin ve üç bin sahabe ağlayarak kalırlar. Hz. Ali Kesikbaş ile yola çıkar. Dağ taş demez aşarlar, sanki atın kanadı vardır. Kesikbaş, Düldül'den bir ok atımı mesafe kadar önde, yedi mushafı hatmederek gider. Yedi gün yedi gece giderler ve nihayet bir kuyunun başına gelirler. Hz. Ali görür, sanki bir cehennem kuyusudur ve suyu yoktur. Düldül'deki beş yüz kemendi alarak bir ucunu kayaya bağlar ve kuyuya sarkıtır. Ardından yavaş yavaş Kur'an okuyarak kuyuya inmeye başlar. Yedi gün yedi gecenin ardından beş yüz kulaçlık kemendin sonu gelir. Nihayetinde kuyuya iner ve orada taştan bir kapı arkasında saray bulur. Sarayın içinde nur yüzlü, namaz kılan, Allah aşkı kalbinde yer etmiş bir hatun vardır. Bu Kesikbaş'ın karısıdır. Bu sırada Hz. Ali sarayda bağlanmış

beş yüz Sünni Müslümanın olduğunu da fark eder. Oradaki Müslümanlar Hz. Ali'den yardım isterler. "Beş bin kişiydik beş yüz kişi kaldık, her gün beşimizi yer" derler.

Biş biñ idik uş bizi beş yüz ḳodı
Günde bişimüzi bir bir yir idi (36a-17)

Ardından Hz. Ali devi bulur fakat yaşı bini geçmiş olan bu dev, bir dere gibi yatmış uyumaktadır. Uyurken devi öldürmenin erliğe yakışmayacağını düşündüğünden uyandırmak için birkaç kez nara atar. Devi güç bela uyandırır. Dev dişlerini sinir ile sıkar ve der ki: "Sen mi geldin düşmanım Ali, senin elinden yanar canımız. Sen nice devlerin başını kestin. Ben sana varacaktım ki sen benim yanıma gelmişsin. Şimdi ben seni yerim sonra peygamberini. Ardından çıkıp Mekke ve Medîne şehrini." Dev beş yüz yetmiş gürzünü eline alır. Hz. Ali kalkanını kuşanır. Üç kez vurur ama hiç zarar veremez. Dördüncüde sıra Hz. Ali' ye gelmiştir. Kılıcı Zülfikâr'ı eline alır ve deve der ki: "Parmak getir, tanrının birliğine iman getir." Dev "bin yaşadım ben, ölürüm de bu sözü söylemem" der. Bunun üzerine Hz. Ali, Zülfikâr ile devin başını keser ve devi yere yıkar. Devi öldürünce mallarını aralarında üleşirler ve Müslümanlar kuyuya toplanırlar. Fakat geri nasıl kuyudan çıkacaklarını bilemezler ve Hz. Ali'ye danışırlar. Hz. Ali secdeye başını koyar, Allah'a dua eder. Allah'ın inayetiyle beş yüz Müslüman ile yeryüzüne çıkar. Mekke halkı Hz. Ali gelirken Hz. Muhammed (SAV)'e müjdeli haberi verir. Daha sonra Hz. Muhammed, Kesikbaş'ın oğlu için Allah'a dua eder. Allah, devin yediği oğlana can bağışlar. Manzum hikâyenin hatime bölümünde okuyan, dinleyen ve yazanlara dua edilmekte; ata sözüyle öğüt verilmekte ve vezin belirtilerek hikâye neticelendirilmektedir.

1.3.7. Destân-ı Câbir-i Ensârî

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki eser "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezni ile kaleme alınmıştır. Mecmûanın 37b ve 41a numaralı sayfaları arasında yer alan metin 117 beyitten müteşekkildir. Metin içinde mahlas geçmemektedir. Olay örgüsü son bulduktan sonra "**İlahi/budur"** başlığı altında 6 adet ilahi yer almaktadır. Bu bölümde manzum halk hikayesinin incelemesinin ardından bu ilahiler hakkında bilgilendirme yapılacaktır.

Metnin konusu giriş kısmındaki beyitlerde söylendiği üzere, Cabir-i Ensari'nin naklettiği Hz. Muhammed'in mucizesi hakkında bir hikâyeyi içermektedir.

Yine bir ḫoş gülistāna girelüm

Muʿcizātı güllerinden direlüm (37b-16)

Eserin olay örgüsü şu şekildedir:

Câbir-i Ensârî şöyle bir hikâye anlatır: Hz. Muhammed (SAV) bir gün ashabına şehre bir hendek yapılması arzusunda olduğunu iletir. Bu istek üzerine Hz. Peygamber ve ashabı hendeği kazmaya koyulurlar. Hendeği kazarken karınları acıkır. Câbir bu durumu fark edince hemen evine gider ve hanımına Hz. Resul (SAV)'in üç gündür bir şey yemediğini mübarek karnına taş bağladığını söyler. Hanımı evde bir koyun ve bir miktar (bir şinik) arpa olduğunu söyler. Câbir bunun üzerine koyunu boğazlar ve arpayı da un haline getirir. Ardından koyunu fırına asıp geri döner. Peygamber'i (SAV)davet eder. Ashap işlerini bırakır ve Resulullah (SAV) üç bin ashabıyla beraber yemeğe gelir. O zaman Allah'ın hikmeti erişir: Câbir-i Ensârî'nin biri on diğeri on iki yaşında iki küçük oğlu vardır. Büyüğü küçüğüne "Allah'ın razı, Peygamber (SAV)'in hoşnut olacağı bir iş yapalım" der. Küçük kardeşi merakla bunun ne olduğunu sorunca abisi, Allah Resulü (SAV)'in ashabıyla beraber yemek için geldiğini belirtir. Aynı zamanda bu iki kardeş insan etinin yenildiğini sanmaktadırlar. Abisi kardeşine, babasının Hz. Peygamber (SAV) ve ashabına yemek vermek istediğini, ancak yoksul biri olduğu için evlerinde bulunan yemeğin bu kadar kişiye yetmeyeceğini, bu sebeple babasının halk içinde utanıp mahcup olacağını anlatır. Sonra kardeşinden kendisini kurban edip etini pişirmesini ister. Bu işten Allah'ın razı olacağını ve Peygamber (SAV)'in hoşnut olacağını ekler. Kardeşi "Beni ve seni yüz bin parça da yapsak ben bunu yapmam, senin boynuna bıçak vurmam" diyerek bu duruma razı olmaz. İkisi de birbirine kıyamaz. Fakat abisi, ağlamaması için kardeşini teselli ettikten sonra "Biz tartışırken babam gelip bizi bu işten mahrum edebilir" diyerek acele etmesini ister. Ardından birbirleriyle helalleşirler. Bunun üzerine küçük kardeş abisini boğazlar. Abisini boğazladığı için bir süre oturup başında ağlar. Ardından abisini pişirmek için tennura (fırına) asmaya çalışırken kendisi de içine düşer ve ikisi birlikte pişer:

Çünki tennūra içine düşdiler
Biryān olub ikisi de bişdiler (39a-10)

Anası kokularından anlayıp fırına gider. Kuzularının fırının içinde yanıp piştiğini görünce aklı gider ve ne yapacağını bilemez. Bir zaman sonra sabretmesi gerektiğine karar verir. Resulullahın kendilerine misafir olarak geleceğini hatırlayıp onu hakkıyla ağırlayıp gönderdikten sonra ağlamaya, yas tutmaya karar verir. Çocuklarının üzerini

örter. Ardından eti bir dirhem eksilmeden tek koyunla tüm ashap karnını doyurur. Resulullah dört yar ile oturup Câbir'den koyunu getirmesini ister. Câbir koyunu keser ve Hz. Peygamber'in bu yemekten yemesi için heyecanla Allah'a dua eder. Hz. Peygamber besmele çekip elini yemeğe uzattığı esnada Cebrail elini tutar ve Câbir'in çocukları olmadan yemekten yememesi gerektiğini iletir. Bunun üzerine Resulullah, Câbir'den çocuklarını sofraya getirmesini ister. Evlatlarının halinden habersiz olan Câbir hemen eve gider ve karısına oğullarının nerede olduğunu sorar. Karısı, peygamberin evlerine gelmeleri ile saadet bulduklarını, ashabın bir koyunla doyduğunu ve bunun bir mucize olduğunu, oğullarının kurban olmasından üzülmemeleri gerektiğini anlatır. İkisi birlikte oğlanların üzerini açıp bakarlar ve tennurun başında ağlaşırlar. Sonra Resul'ün hürmetine sabretmeye ve misafirleri melül olmadan gidince gönüllerince ağlamaya karar verirler. Câbir, Resullullahın yanına gelince çocuklarını bulamadığını söyler ve yemekten yemesini rica eder. Hz. Peygamber yemeğe uzandığı vakit Cebrail tekrar elinden tutar "Allah sana selam söyledi, Câbir'in oğlanlarıyla yemek yesin dedi" der. Bunun üzerine Resulullah, Câbir'e neden evden mahzun geldiğini sorar. Câbir de dayanamayıp ağlayarak durumu anlatır. Resulullah ondan çocukları getirmesini ister. Cabir çocuklarını getirir ve üstlerini açar. Ardından Hz. Peygamber bu vaziyeti görünce bir süre ağlar. Cebrail, Allah'ın "Onların canlarını geri veririm, Câbir'i maksuduna eriştiririm" dediğini Hz. Peygambere iletir. Sonra Resul, ateşte pişmiş oğlanların üzerine örtüsünü örter ve mübarek ellerini kaldırıp bu iki masumun canını bağışlaması için Allah'a niyazda bulunur. Der ki "Yokluktan âlemi yaratan, âlem içinde âdem yaratan, bütün âlemin rızkını veren, bütün halkın hacetini bitiren. Beni dostum deyip kabul kıldın, yüz vurup senden dilerim ki hacetimi ver eksiğime bakma, bu iki masumun canını bağışla, Câbir'in canını ateşte yakma." O sırada mucize gerçekleşir, oğlanların canları tenlerine geri girer. Orada bulunanlar sevinçlerinden diz çökerek salat ve selam getirirler böylece olay örgüsü nihayet bulur.

Hatime kısmında yer alan beyitler ile dua, Hz. Peygamber'e salavat ve yazana da Fatiha istenmiştir:

Güneş ẕerre bu itdim kelāmı
Di sen de eṣ-ṣalātü ve's-selām (41a-13)
Her kim dilerem Ḥaḳdan yaña uzana
Fātiḥa iḥsān ide bunı yazana (41a-14)

1.3.8. İlahi/budur

Metnin neticelenmesinin ardından daha önce değindiğimiz 6 adet "**İlahi/budur"** başlıklı metin, mecmûanın 41a ve 43a numaralı sayfaları arasında bulunmaktadır. Bunlardan ilki, dörtlük şeklinde kafiyelenmiş olup nakaratlarla beraber 12 beyitlik bir metindir. Metinde mahlas geçmemekte fakat yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde metnin Aziz Mahmud Hüdâyî'ye ait olduğu anlaşılmıştır. Mecmûadaki eser şu şekildedir:

Mevlām senüñ ʿaşıklarıñ
Devrān ider hū ilen (41a-15)
Yoluñda ṣadıḳlarıñ ?
Meydān ider hū ilen (41a-16)

Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (41b-1)

Bülbül gibi ʿāşıḳ bağına
Kim düşe ʿaşḳ meydānına (41b-2)
Derd-i muḥabbet ṭāğına
Dermān iderler hū ilen (41b-3)

Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (41b-4)

ʿAşḳıñ şerābını içüb
Ṣırāṭı mīzānı giçüb (41b-5)
Ḥisāb defterlerin açūb
Meydān iderler hū ilen (41b-6)

Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (41b-7)

Durmayub döner felekler
ʿArż ider Ḥaḳḳa dilekler (41b-8)

ʿArż ider anı melekler
Cevlān ider hū ilen (41b-9)

Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (41b-10)

Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız'ın hazırladığı Aziz Mahmud Hüdâyî'nin "Divân-ı İlahiyat"[5] adlı eserinde bu şiire rastlanılmıştır. Fakat kimi zaman mısra, kimi zaman kelime çerçevesinde farklar görülmektedir. Örneğin: mecmûadaki şiirin ilk dörtlüğünde geçen "meydân" kelimesi yerine yayımlanan divanda "cevlân" kelimesi geçmektedir. Bir başka örnek olarak, yayımlanan divanda yer alan şu dörtlük ile incelediğimiz metin arasında birtakım farklar vardır:

ʿAşḳın şerâbından içüb
Fâni ʿalâyıḳdan geçüb
Vaṣlıñ hevâsından uçub
Seyrân iderler Hû ile (Hüdâyî, 2005, s. 29)

Görüldüğü üzere mecmûadaki metin ile yayımlanan divanda yer alan bu kısım karşılaştırıldığında bazı mısraların (2. ve 3. mısralar) tamamen birbirinden farklı oldukları görülecektir. Bu tarz farklılıklar Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan ilahilerin genelinde görülmektedir.

1.3.9. İlahi/budur

"**İlahi/budur"** başlıklı metin Eşrefoğlu Rûmî'ye ait 6 beyitlik bir şiiridir. Dörtlükler şeklinde kafiyelenmiştir. Bu şiir, şairin yayımlanan divanında[6] bulunmaktadır. Yayımlanan ile incelenen metin arasında kelime yahut mısra düzeyine farklılıklar mevcuttur. Mecmûadaki metin şu şekildedir:

Görelden[7] yüzüñi yārim
Baña belā şikār oldı (41b-11)
İñiltim artdı günden güne
Gözüm yāşı yanar oldı (41b-12)

[5] Hüdâyî, A. M. (2005). Divân-ı İlahiyat. (M. Tatçı, & M. Yıldız, Çev.) İstanbul: Üsküdar Belediyesi.
[6] Rûmî, E. (1970). Eşrefoğlu Divânı. İstanbul: Tercüman Yayınları.
[7] Metinde "gözelden" şeklindedir.

ʿAceb yā Rab baña noldı
Getürmez güzüme uyḳu (41b-13)
Yüregimde yanar odı
İçim dışım yaḳar oldı (41b-14)

Var bu Eşrefoġlu Rūmī
Var bu sırrı ḳılma āşikārî (41b-15)
Saña virdi zihr-i yāri
Ṭolu ṭolu ṣunar oldı (41b-16)

Farklılıklara örnek olarak, yukarda gösterilen metinde yer alan "ʿAceb yâ Rab bana noldı" şeklindeki mısra, yayımlanan metinde "Aceb yâ Rab ne derddir bu (Rûmî E. , 1970, s. 202)" şeklindedir. Bu ve bunun gibi değişiklikler olmakla birlikte genel olarak lafız ve mânâ bakımından her iki metinde benzerlik görülmektedir.

1.3.10. İlahi/budur

"**İlahi/budur"** başlıklı bu metin 10 beyitten müteşekkildir. Önceki bahsedilen metinler gibi dinî-tasavvufî muhtevaya sahiptir. Mahlas beytinde zikredildiği üzere Şeyhoğlu Edhem Baba'ya ait olan şiir, şu şekildedir:

Muḥammed meclisinde erenler cemʿ oldılar
Eline bir cām ṭolu (42a-1)
Ṣundı ḥācı bayrāmıñ
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (42a-2)

Ol deryadan kim içdi
Deryālar oldı coşdı (42a-3)
Ḳamu ḫalḳa ulaşdı
Sırrı ḥācı bayrāmıñ (eyżan) (42a-4)

Mekān ṭutmuş ferşinde
Seyrān ider ʿarşında (42a-5)
Nūrdan tācı başında
Güli Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan) (42a-6)

Kemāl ehli gör neyler

ʿArş-ı kürsi seyreyler (42a-7)
Muḥammedi medḥ eyler
Dili Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan) (42a-8)

Egnine giyer ʿabā
Al destūrı ḳıl tevbe (42a-9)
Şeyḫ Oġlu Edhem Baba
Ḳulı Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan) (42a-10)

Şeyhoğlu Edhem Baba hakkında geniş bilgilere sahip olmamakla birlikte Hacı Bayram Velinin halifelerinden olduğu da tartışmalı kalmıştır.

> Hacı Bayram Velî'nin halifesi olduğu net olmayan fakat O'nun halifesi olduğu düşünülen kişiler: Abdurrahim Karahisârî (ö: 1545?), Şeyh Şamî(ö.?), Baba Yusuf Seferîhisarî (ö: 1511), Bünyamin Ayaşî (ö: 1510), Muk'ad Hızır Dede (ö: 1512), İbnu'l-Mısrî(ö.?), Baradaklı Baba(ö.?), Şeyhoğlu Ethem Baba(ö.?), Ferruh Dede(ö.?), Abdal Murad(ö.?), Şeyh Ramazan (ö.?), Alâeddin Arabî'dir (ö.?) (Vassaf, 1938, s. 256).

Doğum ve ölüm tarihleri belli olmasa da çeşitli kaynaklarda Ak Şemseddin ile İstanbul'un fethinde bulunduğu ve türbesi, Eyüp Sultan'da Abdurrahman Şeref Bey Caddesi üzerinde ve Arpacı Hayreddin Sokağının karşısında olduğu nakledilir[8].

1.3.11. İlahi/budur

"**İlahi/budur**" başlıklı metin, nakarat beytiyle beraber 11 beyittir. Mustafa Tatçı'nın yayımladığı Yunus Emre Divanı'nda (Tatçı, 2008, s. 279-280) da yer alan bu eser dörtlükler şeklinde kafiyelenmiştir. Mustafa Tatçı şiirin vezni konusunda hece ölçüsü ve aruz arasında çekimser kaldığından vezin belirtmekten imtina ettiğini söylemektedir. Mecmûadaki metin şu şekildedir:

ʿAşḳıñla ʿāşıḳlar
Yansın yā resūlallāh (42a-11)
İcüb ʿaşḳın şerābın
Ḳansın yā resūlallāh (42a-12)

Hū lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh (42a-13)

[8] Eyyüp Sultanda Arpacı Hayrettin Mescidi karşısında Ak Şemseddin-i Veli ile Fetihte bulunanlardan şeyh oğlu Etem Baba Türbesi (İstanbulda Fatih Devri Mimarî Eserleri, 1948, s. 7).

Ol seni seven kişi
Virir yoluña başı (42a-14)
İki cihān güneşi
Sensin yā resūlallāh (42a-15)

Ol seni sevenlere
Ḳıl şefāʿat yā resūlallāh (42b-1)
Müʾmin olan tenlere
Cānsın yā resūlallāh (42b-2)

ʿĀşıḳam ol dīzāra
Bülbülem ol dīzāra (42b-3)
Seni sevmeyen nāra[9]
Yansın yā resūlallāh (42b-4)

ʿĀşıḳ Yūnusuñ cānı
ʿAlem şefāʿat kānı (42b-5)
ʿĀlemleriñ sulṭānı
Sensin yā resūlallāh (42b-6)

Ayrıca Mustafa Tatçı'nın yayımladığı divanda, mecmûada gördüğümüz nakarat kısımları olan "Hû lâ-ilâhe illallâh, Ḥaḳ lâ-ilâhe illallâh" ifadeleri yer almaz. Bunun sebebi, mecmûadaki bu metinler ilahi olarak okunacağı için bu nakaratlar ahengi artırmak maksadıyla sonradan eklenmiş olmalıdır. Yayımlanan divan ile mecmûadaki metin arasındaki farklardan bir diğeri ise mahlas beytinde görülür. Mecmûadaki metinde "ʿÂşık Yûnus" ifadesi yer alırken divanda "Derviş Yûnus" ifadesi vardır. Bu farklılık, dönemde aşıklık ile dervişliğin paralel olduğu düşünüldüğünden olmalıdır.

1.3.12. İlahi/budur

"**İlahi/budur"** başlıklı metin ise mecmûanın genel düzenine göre 12 beyitlik bir metindir. Dörtlükler şeklinde kafiyelenmiştir. Her dörtlük kendi içinde anlamlıdır. "mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün" vezniyle yazıldığı düşünülebilir. Bu vezne

[9] Metinde "yāre" şeklindedir.

göre düşünülürse her dörtlük bir beyit etmektedir. Metnin sahibine dair elimizde bir bilgi bulunmamakta ve metin içinde mahlas geçmemektedir. Mecmûadaki mezkûr metin şöyledir:

Buyurdı server-i ʿālem
resūl-i faḫr-i mevcūdāt (42b-7)
Gele müʾminler eṭfāli
Ḳıyāmetde diler ḥācet (42b-8)

Ḥisāb içün ḳamu ḳullar
Ki cemʿ olduḳda dīvāne (42b-9)
Ulu ṣaf ṭuṭalar cümle
Ki el baġlayalar ḳat ḳat (42b-10)

Diye Cebrāʾile Allāh
Buları cennete irgür (42b-11)
Geleler cennete cümle
Ḳapuda duralar biʾz-zāt (42b-12)

Diyeler ḳanı babamuz
Daḫı sevgüli anamuz (42b-13)
Anasız atasız bize
Yaḳışmaz[10] diyeler cennet (42b-14)

Melekler diler anda
Siziñ anañız atañız (42b-15)
Siziñ gibi degil maʿsūm
Günahlar itdiler heyhāt (42b-16)

Uyub nefse her biri
Ḫudāya oldılar ʿāṣi (43a-1)
Fiġān-ı zārılıḳlarla
Ḳatı aġlaşalar kerrāt (43a-2)

[10] Metinde "bakışmaz" şeklindedir.

1.3.13. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki son "**İlahi/budur"** başlıklı metin, -ilk beyit hariç- dörtlükler şeklinde kafiyelenmiş 13 beyitten müteşekkil bir metindir. Halk arasında günümüzde dahi yaygınlığı kaybetmemiş bir eser olduğu göze çarpmaktadır. Hece ölçüsüyle yazılan eserin sonunda "ʿÂşık Yûnus" şeklinde bir mahlas geçmektedir. Yunus Emre'ye ait olduğu düşünülse de Bursalı ʿÂşık Yûnus'a da ait olabileceği tahmin edilebilir. Mecmûadaki metin şu şekildedir:

ʿĀlem faḫri göc eyledi dünyada
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ (43a-3)
Böyle didi ḳan yaş ṭoldı gözine
Bir muṣibet düşdi ḫalḳıñ özine (43a-4)

Ḥasan Ḥüseyni almış dizine
Ḳuzılarım size olsun elvedāʿ (43a-5)

Böyle didi gözi yaşı sil oldı
ʿĀlem ḫalḳı derde düşdi dāli oldı (43a-6)
Dergāhı aġladan bize gel oldı
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ (43a-7)

Gelsin aṣḥāblarım benim ḳatıma
Ḥulle ṭonın geydim bindim atıma (43a-8)
Ḥelālim ʿĀyişe ḳızım Fāṭıma
Ehl-i beytim size olsun elvedāʿ (43a-9)

Ol Bilālim gelsin ṣalā oḳusun
Faẓıl ṣuyım ḳoysun hem ʿAli yuṣun (43a-10)
Ebūbekir ṣıddıḳ namāzım ḳılsun
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ (43a-11)

Ḳanāʿat kūşesinde oturan
Ḥaḳḳın buyruġını yirine getüren (43a-12)
Yüzüm görmeden ṣalavāt getüren

Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ (43a-13)

ʿĀṣıḳ Yūnus iyder ey yüce Ġanī
Emānet virüb aldıñ bu cānı (43a-14)
Dīvān-ı maḥşerde bulurdum seni
Ümmetlerim size olsun elvedāʿ (43a-15)

1.3.14. Destân-ı Oğlancıklar

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki bu eser, daha önce bahsettiğimiz manzum halk hikayelerinde olduğu gibi "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle yazılmış olup 69 beyitten müteşekkil kısa bir manzum hikayedir. Mecmûanın 43b ve 45b sayfaları arasında yer almaktadır. Konusu, erken yaşta evlatlarını kaybeden anne ve babaların dünya ve ahiretteki halleridir. Giriş kısmı bir beyit ile yapılmış ve ardından olay örgüsüne geçilmiştir.

Geldi āsār içre bir ulu ḫaber
Ol ḫaberdür kim be-ġāyet muʿteber (43b-1)

Metin, genç iken vefat eden evlatların anne ve babalarına öğütler vermek suretiyle başlar. Bu anne ve babaların ağlamamasını, aslında evlatlarının genç yaşta ahirete gitmesinin Allah'ın bir lütfu olduğunu söyler. Saç, sakal yolup isyan etmemek gerektiğini söyleyerek genç ölen kimselerin cennet bahçelerinde gezip anne ve babalarının gelmeleri umuduyla onlara yer hazırladıklarından bahseder. Orada gençlerin tuba ağacından uçup, Kevser şarabından içtiklerini söyler. Bu gençler, bir vakit Rıdvan'ın yanına gidip babalarını, annelerini, amcalarını, halalarını, dayılarını, diğer akraba ve tanıdıklarının nerede olduğunu sorarlar. "Bunca yıldır cennet içinde geziyoruz, onlar gelir diye yer hazırlıyoruz" derler. Ardından onların yerini tekrar sorup yüzlerini görmek istediklerini söylerler. Rıdvan ise o kuzulara "Onlar mahşer yerinde ter içinde kaldılar, bin yıldan beri orada durmaktadırlar. Karınları açtır ve susuzdurlar. Her birinin hasmı, elini tutmuştur ve yollarına gitmelerine izin vermez. Allah onlardan hesap sormaktadır. Onlar başlarının üstünde güneşin sıcaklığını hissederler" der. Gençler bunu duyduklarında ağlayıp anne ve babalarının hallerinden dolayı derde düşerler. Kendi kendilerine "Biz bugün cennetleri ve içindeki nimetleri yakalım. Annemiz ve babamız o hallerde, korkulu yollardayken canımız onlara feda olsun. Onları cennete, bizi ateşe koy" derler. Ardından "onlar biz açken yemek

yemezler, bizi dışarda bırakmazlar, üstümüz açılırsa örterler, çeşitli nimetlerle karnımızı doyururlar, gölgeden ve güneşten dahi sakınırlardı" diyerek feryat etmeye ve kanlı yaşlar dökmeye başlarlar. Allah bu gençlerin ağlamalarını işitir. Rıdvan'a, gençlerin bu hallerinin sebebini ve ne istediklerini sorar. Ardından "Ne isterlerse verdim, canlarına yok yere eziyet etmesinler" der. Rıdvan, Allah'a her şeyin ayan olduğunu, gizli bir şey olamayacağını dile getirerek anne ve babalarını özlediklerini söyler. Ayrıca anne ve babaları cennete gelmedikçe hiçbir nimete ellerini uzatmayacaklarını iletir. Ardından Allah'ın emriyle hepsi tuba ağacının altına toplanır. Orada her birisi bir Burak'a binerler ve yanlarında çeşitli ikramlarla, meleklerin eşliğinde anne ve babalarına doğru giderler. Mahşer halkı üstlerinde uçan bu kimseleri izlerler. Ardından her birisi anne ve babasını bulup onların karınlarını doyurur, onları suçlarından kurtarırlar. Sonra sarılıp, helalleşip onları Buraklara bindirerek cennete yollarlar. Böylece anne ve babaları cennete ulaşıp birçok nimete erişirler. Ardından şair, evladı olanın safa bulacağını ve böyle nimetler isteyen kişilerin oğlu, kızı öldüğünde ağlamamalarını temenni eder. Evladı ölenlerin sabretmesi gerektiğini, sabretmeyenlerin başlarına belalar geleceğini söyler. Sonra ağlayan kişilerin gözünden düşen her damla bir kurt şekline bürünüp evladının kabrine gireceğini ve onu yiyeceğini söyler. Ardından kurtlar onu yerken "annen, baban ağlıyordu, Allah bizi o yaşlardan yarattı" derler. Kişi burada ne kadar ağlarsa, oğlunu kabrinde o kadar döveceklerini söyleyerek oğlunu seven kişinin göz yaşlarını silmesini temenni eder ve Allah'ın yarın onun yüzünü ağartacağını söyler. Son beyitte bu metni okuyan için Allah'a dua ederek metin nihayet bulur:

Sen aġard yüzin ḥaṭibiñ yā İlāh
Evvel āḫir hemān sensin İlāh (45b-1)

Metin sahibine dair elde bir bilgi yoktur ve metinde mahlas geçmemektedir.

1.3.15. Destân-ı İbrahim

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki mesnevi nazım şekliyle yazılan bu eser 127 beyitten oluşmaktadır. Mecmûanın 45b-49a numaralı sayfaları arasında yer alır. Eserin son beytinde de bahsedildiği üzere "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle kaleme alınmıştır. "Destân-ı İbrahim" adlı eser son bulduktan sonra 5 adet "**İlahi/budur"** başlıklı metin bulunmaktadır. Bu 5 ilahi 49a ile 51a numaralı sayfalar

arasındadır ve mecmûa sıralamasına uygun olarak "Destân-ı İbrahim" adlı metnin incelenmesinin hemen ardından sırasıyla ele alınacaktır.

Birkaç beyitlik bir münâcât ile başlayan eser ölümün can yakıcı vasıflarını sıralayıp Hz. Muhammed (SAV)'e salavat istedikten sonra hadiseye giriş yapar.

Ne oġlan dir ne yigit dir ne ḳoca
Ne yoḫsūl ḳodı bu ölüm ne ḥoca (45b-9)
Ḳamusı birdir aña dīn eri
Vir ṣalavāt ṣāḏ ḳıl peyġamberi (45b-10)

Metin kısaca Azrail'in, Hz. Muhammed (SAV)'in oğlu İbrahim'in canını almaya gelmesi hadisesi üzerine kurulmuştur. Olay örgüsü ise şu şekildedir:

Hz. Allah, Hz. Muhammed (SAV)'e İbrahim adında bir oğul vermiştir. Güzellikte Hz. Yusuf peygamberden ve seste Hz. Davud peygamberden daha güzeldir. Onu gören melekler bile cihanda benzeri olmadığını söylerdi. Hz. Peygamber (SAV), İbrahim'i çok sevmektedir. Onu Kuran öğrenmesi için mektebe vermiştir. Mektepte üstadı ise Hz. Osman'dır. İbrahim 14 yaşına bastığı bir zaman Hz. Peygamber (SAV) evde otururken Azrail, Allah'tan selam ileterek eve girer. Ardından Allah'ın, "O Resul, İbrahim'i severse ümmetine meyletmesin; İbrahim'i ona bağışlayayım, ümmetine ne dilersem yapayım. Yok ümmetini severse İbrahim'den vazgeçsin. İki sevgi bir gönülde olmaz" dediğini ve bir karar vermesi gerektiğini iletir. Bunun üzerine Hz. Muhammed (SAV) "Bana ümmetim gerek. İbrahim, ümmetime kurban olsun" der. Azrail, Hz. Peygamber'den İbrahim'i hocadan getirmesini ister. Hz. Resul ise hüzünlü bir şekilde Kuran okuyarak mektebin yolunu tutar. Bu sırada Allah, Cebrail'e "Yetiş, Resul'ün ahını yakala, göklerime çıkarsa ve neye dokunursa yandırır" diyerek peygamberin ahını kapmasını emreder. Ardından Hz. Muhammed mektebin kapısına gelince bir oğlan çıkıp onu karşılar. Aynı oğlan içeri girip atasının geldiğini söyleyince Hz. İbrahim merakla dışarı çıkarak bu ziyaretin sebebini sual eder. Hz. Resul, İbrahim'e "Eve bir misafir geldi ve seni görmek ister" dedikten sonra beraberce eve yürürler. Eve vardıklarından Azrail'i karşısında gören İbrahim onun heybetinden korkar ve babasına bu konuğun kim olduğunu sorar. Hz. Muhammed bu konuğun nice ak yüzleri siyah eden, canlar alan, insanları ağlatıp inleten, kimseye aman vermeyen bir konuk olduğunu söyler. İbrahim bunları duyunca karşısındakinin Azrail olduğunu anlar ve babasından şefaat etmesini ve biraz daha mühlet istemesini ister. Çünkü mektepteki hocasının elini öpüp arkadaşlarıyla helalleşmek istemektedir. Bunun üstüne hemen

mektebe döner ve arkadaşlarından helallik ister. Ecelin İbrahim'e eriştiğini duyan arkadaşları çokça ağlarlar ve "İnnâ ileyhi râciʿûn[11]" ayetini okurlar. Ardından helalleşip evine geldiğinde ecelin heybeti üzerine çökmüş, gücü kuvveti kalmamıştır. Onun bu halini gören Hz. Peygamber, ne olduğunu sorunca ecelin ona yaklaştığını ve başının ağrıdığını söyleyerek Hz. Peygamberin dizine başına koyup yatar. Hz. Muhammed, İbrahim'in elini eline alır. Ardından Azrail'e usulca canını alması için işaret eder. Bunun üzerine yerinden kalkan Azrail'den korkan İbrahim, Resul'e sığınır. Resul "Korktuğun için mi bana sığınıyorsun" diye sorunca İbrahim, "Canım için korkmuyorum. Ölürken yüzünü göreyim, kokunu alıp öyle can vereyim diye sığınıyorum" der. Bu sırada Azrail onun canını kabzeder. Ardından İbrahim'in vefat haberini alan Medineliler toplanıp gelir. Başta Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali olmak üzere herkes yas tutar. Feryat ve figanlar göğe ulaşır. Hz. Osman, Peygamber'in isteği üzerine yıkayıp kefenler. Ardından namazgaha getirirler ve yer gök meleklerle dolar. Daha sonra namazını kılarlar ve ahiret menziline eriştirmek için defnederler. Bunun üzerine melekler gelip İbrahim'e sual kılar:

Birisi eydür ḳul "men rabbuke"[12]
Ol biri eydür ki "men nebiyyike"[13] (48b-7)

İbrahim "Tanrım O'dur, rahmet eder, fazlı çoktur" şeklinde cevap verir. Melekler tekrar "Peygamberin kimdir" derler. İbrahim bir an için konuşamaz, adeta dili tutulur. Bu sırada Hz. Muhammed dışarıdan ona seslenir. Peygamberinin babası olduğunu söylemesini ister. İbrahim babasının dediğini yapar ve "Benim peygamberim âlemlerin fahri atamdır" der.

Ardından yazar, telkin vermenin bu hadise üzerine başladığını haber verir:

Telḳīn ol vaḳitden berü ḳaldı bize
Biz kitāpdan işidüb didik size (48b-15)

Bu bilgiyi ise "Sirâcü'l-kulûb" adlı bir kitaptan aldığını iletmiştir:

Sirācü'l-ḳulūb dimişler bir kiṭāb
Andan açdı bize işbu cevāb (48b-16)

[11] Bakara suresi 156. Ayet. Meal: Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler (Bakara Suresi - 155-157. Ayet Tefsiri)

[12] "Rabbin kim" manasında Arapça ifade.

[13] "Peygamberin kim" manasında Arapça ifade.

Bilgilendirme amaçlı verilen bu iki beyitten sonra olay örgüsü devam etmektedir. Hz. Allah "Ya Muhammed ne dileğin varsa, talep et" şeklinde bir nida eder. Hz. Muhammed ise "İbrahim kurban olsun ona, asi ümmetimi bağışla bana" der. Ardından Hz. Allah, ümmetini bağışlar. Sonra kişinin sevdiğini terk etmeden asıl arzusuna ulaşamayacağına dair öğütler verilir. Eserin sonunda dua kısmından sonra hem vezin verilmiş hem de Hz. Muhammed'e salavat talebinde bulunularak eser nihayete erdirilmiştir.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berat (49a-10)

Eserin içinde herhangi bir mahlas geçmemektedir. Eser sahibine dair ulaşılabilen net bir bilgi bulunmamaktadır.

1.3.16. İlahi/budur

"Destân-ı İbrahim" adlı metinden sonra 5 adet "**İlahi/budur"** başlıklı metin olduğundan bahsetmiştik. Mezkûr metinlerin ilki 49a numaralı sayfada bulunur. Mahlas geçmese de Yûnus Emre'ye ait olduğu anlaşılan bu metin, halk arasında "Dertli Dolap" ismiyle bilinmekte ve günümüzde dahi önemini muhafaza etmektedir. Bu şiir, derlenen birçok Yunus Emre Divanı'nda ve çeşitli çalışmalarda " (Özçelik, 2010) (Özçelik, 2015)" yer almaktadır. Mecmûada bulunan ve yayımlanan "Dertli Dolap" şiirleri büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla beraber Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada bulunan eser -nakarat kısmı dahil- 15 beyit (yani 7 dörtlük)'ten oluşmaktadır. Yayımlanan dertli dolap şiirleri ise 8 dörtlükten meydana gelmektedir (Özçelik, 2015, s. 190). Ayrıca mecmûadaki 4 beyitten (yani 2 adet dörtlükten) oluşan kısma ulaşılabilen ve yayımlanan divanlarda rastlanmamıştır. Bu kısım şöyledir:

Ben bir ulu ḳavāġ idim hū hū
Muḥammed'i sever idim hū hū (eyżan) (49b-6)
Üstümde nūrını gördüm
Derdim igen iñlerim hū hū (49b-7)

Ṣuyım çekdiler mışkılan hū hū
Dalım ḳırdılar ʿaşḳılan hū hū (49b-8)

Dīn serveriniñ ʿaşḳına hū hū
Derdim igen iñilerim hū hū (49b-9)

Yayımlanmış metin ile mecmûadaki metin arasındaki farklardan bir diğeri ise mecmûadaki metinde birçok mısra sonunda "hû hû" ifadesi olmasıdır. Bu ifade, eserin ilahi şeklinde okunacağı düşüncesiyle eklenmiş olmalıdır. Ayrıca şu ifade de nakarat olarak şiirin arasına eklenmiştir:

Hū anıñ içün
Ben aġlarım hū hū (49a-13)

1.3.17. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada 49b ve 50a numaralı sayfalarda bir adet daha "**İlahi/budur"** başlıklı metin vardır. Bu metin mecmûa düzenine göre 12 beyit olarak yazılmıştır. Bununla birlikte 8'li hece ölçüsüyle yazıldığı tahmin edilmektedir, ilk iki beyit sıkıştırılarak yazılmıştır ve esasen birer dörtlük etmektedirler. Bu beyitler de birer dörtlük olarak kabul edilebilir. Yani metnin 7 adet dörtlükten oluştuğu söylenebilir. "Yûnus Emre" mahlası geçen bu eser N. Ziya Bakırcıoğlu'nun hazırladığı Yûnus Emre Divanı'nda "bk. (Bakırcıoğlu, 1981)" yer almaktadır. Eser halk arasında çokça bilinmekte ve zihinlerde yaşatıldığı görülmektedir. Sekizli hece ölçüsüyle kaleme alınan eser şöyle başlar:

Ḳādir Allāh Cebrāʾīle gelsin Muḥammedim dimiş
Çekiñ burāġı öñüne binsin Muḥammedim dimiş (49b-10)

1.3.18. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki "**İlahi/budur"** başlıklı diğer metin 7 beyitten müteşekkildir. Mecmûanın 50a sayfasındaki 6-12 beyitleri arasında yer almaktadır. İlk beyit bir dörtlük niteliğindedir, sıkıştırılarak yazılmıştır. "Seyyid" mahlaslı olan bu metin esasen birkaç farklı manzumenin birleştirilmesiyle oluşturulduğu fark edilmiştir. Metindeki ilk üç beyit, Eşrefoğlu Rumî Divanında bulunan iki dörtlük ile benzerlik gösterir. Bu durumda her iki metni de birlikte verilmiştir:

Cemiʿ-i enbiyālardan Muḥammed cümleniñ şāhı Yüzi nūrından almışlar melekler şems ile māhı (50a-6)	Cemi'-i enbiyâlardan Muhammed cümlenin şâhı Yüzü nurundan almışlar Felekler şems ile mâhı
Yidi ḳat gökleri giçdi Ḳadem ʿarş üstine başdı (50a-7) Yitişdi ḳābe ḳavsine Ṭavāf eyledi dergâhı (50a-8)	Yedi kat gökleri geçti Kadem arş üstüne bastı Erişti kabekavseyn'e Tavaf eyledi dergâhı (Rûmî E. , 1970, s. 110-111)

Görüldüğü üzere "Seyyid" mahlası geçse de metnin bu kısmı Eşrefoğlu Rumî'ye aittir. Mecmûadaki metnin 4. ve 5. beyitleri (yani 3. dörtlük) ise Yûnus Emre'ye ait olması muhtemeldir. İki metni de göstermek suretiyle aralarındaki benzerlik görülebilmektedir:

Arafāt ṭaġıdır bizim ṭaġımız
Anda ḳabūl olsun ḳurbānlarımız (50a-9)
Medīnede yatur Muḥammedimüz
Baña mevlām gerek ġayrı gerekmez (50a-10)

Arafat dağıdır bizim dağımız
Anda kabul olur bizim duamız
Medine 'de yatar peygamberimiz
Yâ Muhammed canı arzular seni (Özçelik, 2015, s. 168)

Son olarak 6. ve 7. beyitler "Seyyid" mahlaslı bir şaire aittir fakat bu şairin hangi "Seyyid" olduğuna dair yeterli bilgi bulunmamaktadır.

1.3.19. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûadaki diğer "**İlahi/budur"** başlıklı metin ise 8 beyitten oluşmaktadır. Öncekilerde olduğu gibi bu İlahi de dörtlükler şeklinde kafiyelenmiştir. Metinde mahlas geçmese de Raif Kaplanoğlu, "Bursalı ʿÂşık Yûnus, Yunus Emre'den Mirasını Geri İstiyor" adlı yazısında bu şiirin Bursalı ʿÂşık Yûnus'a ait olduğunu söylemektedir (Kaplanoğlu, 1993, s. 24). 8'li hece ölçüsüyle yazıldığı anlaşılan metnin ilk iki beyti şöyledir:

Seyr itdim cennet evlerin
Sekiz yirde ḳapusı var (50a-13)
ʿĀşıḳ oldum miʿmārına
Ne ʿacāyib yapusı var (50a-14)

1.3.20. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada 50b-51a sayfalarında bulunan son "**İlahi/budur**" başlıklı metin 10 beyitten oluşmaktadır. Sekizli hece ölçüsüyle yazılmış ve mahlas bulunmayan bu metnin kime ait olduğuna dair bir delile

ulaşabilmiş değiliz. Anonim kalmış, naat niteliğindeki bu eserin meşhur bir ilahi olduğunu söyleyebiliriz. İlk iki beyti şu şekildedir:

Kaʿbe yiryüziniñ ʿarşı
Ṣoḳaḳları[14] nūrdan cārşı (50b-6)
ʿArafāt ṭāġına ḳarşu
Ṭursam hey resūlullāh (50b-7)

1.3.21. Destân-ı İsmâʿil

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 51a ve 54a numaralı sayfaları arasında yer alan metin 107 beyitten müteşekkildir. Eser, remel bahrinden "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Konusu, Hz. İbrahim'in (as) oğlu Hz. İsmail'i (as) kurban etmesi hadisesidir.

Derleyen kişi ilk beyitte, dinleyenlere can kulaklarını açıp dinlemelerini tembihledikten sonra acayip bir destan anlatacağını söylemektedir. Hak Teʿâlâ'nın Âdem'i (as) yarattığından ve enbiyanın onun belinden geldiğini söyledikten sonra bu Enbiyalardan birisinin de Halilullah olduğunu haber vermektedir. Olay örgüsü ise şu şekildedir:

Hz. İbrahim'in hiç çocuğu yoktur. Allah'tan kendine bir oğul bağışlaması için dua eder, duası kabul olursa sevdiğini kurban vereceğini söyler. Duası kabul olur ve İsmail doğar. Zaman geçer Hz. İbrahim'in en sevdiği İsmail olur. Bir gün rüyasında "Neden sevdiğini kurban etmezsin?" sesini işitir. Sabah olunca yüz koç kurban eder. Gece vakti tekrar rüyasında Allah "Ya Halil sözünde durmaz mısın, sevdiğin nesneyi terk etmez misin" der. Hz. İbrahim'in pek sevdiği yüz devesi vardı bunun üzerine develerini kurban eder. Gece vakti rüyasında "sözünde durmadın" nidasını işitir. Ertesi gün çok değerli yüz atını kurban eder fakat rüyasında hâlâ adağını yerine getirmediği söylenmektedir. Kurban olarak İsmail istenmektedir. Yetmiş kez bu rüyayı görür ve artık bu işi yapması gerektiğine karar verir. Gece boyunca çok dertlere düşer. İbrahim'in annesi Hacer'den bu durumu gizlemeye karar verir. Onun üzülmesini istememektedir. Düğüne götüreceğini söyleyerek İsmail'i hazırlamasını ister. Hacer hemen onu hazırlayıp ellerine kına yakar, elbiselerini giydirir, saçlarını tarar. Babasının yanından ayrılmaması için tembihler. İbrahim (as), İsmail'i alır ve yola koyulur. Şeytan gelerek annesi Hacer'e İbrahim'in oğlunu kurban etmeye

[14] Metinde "Şoḥaḳları" şeklindedir.

götürdüğünü haber verir. Fakat Hz. Hacer buna ihtimal vermez ve ona vurarak evden kovar. Yine de ana yüreğine bu fitne düştüğünden ağlamaya başlar. Ardından İblis İsmail'e gelir ve babasının kendisini kurban etmeye götürdüğünü söyler. İsmail bir taş ile İblisin gözünü kör eder. Daha sonra beraber sahra yoluna düşerler. İbrahim (as) yolda ağlamaklı ve düşünceli yürürken oğlu bu durumu fark eder. Babasına neden ağladığını sorar. İbrahim dayanamayıp, gördüğü rüyayı ve Allah'ın oğlunu kurban vermesini emrettiğini Hz. İsmail'e anlatır. İsmail (as) da Hakk'ın emrini yerine getirmesini söyler. Annesine ne diyeceğini düşünmemesini söyleyip sabretmesini temenni eder. Böylelikle İsmail Kabe'ye karşı oturur ve Hz. İbrahim (as) oğlunun üzerine bıçakla yürür. Tüm canlılar elem içindedir ve Hz. İbrahim (as) oğlunun boğazına yetmiş kez bıçak çalar fakat bir kılını dahi kesemez. İsmail gözleri ve elleri bağlı bir şekilde beklerken İbrahim (as) bıçağı taşa çalar ve taş kesilir. İbrahim (as) bıçağa neden İsmail'i kesmediğini sorar. Bıçak dile gelip "Rabbim Celîl kesme der, nasıl keseyim?" diye cevap verir. Ardından Allah'ın emri ile Cebrail bir koç getirir. İbrahim oğlunun yerine koçu kurban eder.

Metnin sahibi son bölümde, sevdiğinden vazgeçmeden nefsine bıçak çalınamayacağı ve dost için gerekirse can feda edilmesi gibi öğütlerde bulunduktan sonra Hz. Peygamber (SAV)'e salavat isteyerek metne son vermiştir

Bunlarıñ ʿışḳına nice biñ kelâm
Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve'sselām (54a-7)

Metinde eser sahibine dair bir mahlas geçmemektedir.

1.3.22. Destân-ı Kız

Manzum hikâye, Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 54a ile 61b numaralı sayfaları arasında yer almaktadır ve 257 beyitten müteşekkildir. "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle kaleme alınan eser yoksulluktan mustarip Müslüman bir ailede yaşayan bir kızın başından geçen hadiseleri merkeze alır. Derleyen ilk dört beyit ile yoksulluğa sabretmeyi temenni eder:

Her kim bu dünyāda yoḫsullıġa
Ṣabır ḳıldı lāyıḳ oldı ḳulluġa (54a-8)

Hemen sonra bir beyit ile Hz. Muhammed (SAV)'in mucizelerinden bahsedeceğini bildirerek hikâyeye giriş yapar. Olay örgüsü şu şekildedir:

Şam şehrinde altınları hesaba gelmeyecek kadar zengin ve varlıklı bir Cühud (yahudi) vardır. Kalbi kin dolu bu adam Hz. Muhammed'e düşmandır. Bu Cühud'un müslüman ve İslam'a bağlı bir de komşusu bulunmaktadır. Üç kişiden ibaret olan bu aile bir vakit gelir üç gün üç gece yiyecek bir lokma ekmek bulamazlar. Bu durumdan haberdar olan Cühud onların evine gelir ve bildiği halde Müslüman ailenin halini, durumunu sorar. Müslüman baba fakirlik içinde olduklarını, Allah'ın onlara darlık verdiğini söyleyince Cühud bir teklifte bulunur. Dinini terk etmesini, Kabe'ye değil puta tapmasını, Musa'nın dinini tutmasını ister. Karşılığında ise malının yarısını vermeyi teklif eder. Ardından kızını da vermesini böylece hem onun hem ailesinin dünyada rahat bulacağını söyler. Biraz mühlet istedikten sonra bu teklifi hanımına anlatır. Hanımı dünya malına karşı dinini değiştirmemesi gerektiğini, bu hallerine şükrettiklerini, yoksulluğa razı olduklarını, açlıktan ölseler de din değiştirmeyeceklerini söyler. Bu ailenin bir de güzel bir kızı vardır. Bu konuşmayı işiten kız hayli hüzünlenir ve İslam dinini asla elden bırakmayacağını, hele ki fakirlikten dolayı bu dinden ayrılmayacağını, canını verip dinini vermeyeceğini söyler. Ardından babasına, kendisini pazara götürüp satmasını, parasıyla da tahıl almalarını söyler. Bu sözü duyan annesi ilk önce bu işe rıza göstermese de kızının ısrarları üzerine sonradan bir şart ile rıza gösterir. Kızının yaşadıkları şehirdeki birine satılmasını istemektedir, garibe ve gurbete gitmesini istememektedir. Kızı, babası köle pazarına götürür. Tellal eline kızını verir ve şehir içinde birisine satması için de tembihler. Fakat hiçbir şehirli kızı almak için gelmez. Anadan doğma bir gözü kör olan bir garip bu kıza müşteri olur ve büyük ısrarlar neticesinde yalvararak kızı babasından alır. Gidecekleri sırada kız annesinden helallik almak için izin ister ve hemen eve gidip helalleşir. Ardından ben Hz. Peygamber (SAV)'in aşkına satıldım, der. Bana iyilik değil kötülük yaptınız, hasret ile kendi yüreğinizi yaktınız, gurbet iline salıp ayrılık zehrini içtiniz şeklinde bu durumun yanlışlığına dikkat çeker. Ardından annesine, kendisinin yolunu gözlememesini, dinini rahatça yaşamasını, soranlara halinin iyi olduğunu, kızını bir şehirlinin aldığını söylemesini temenni eder. Birbirleriyle zor da olsa ayrılırlar ve tekrar o garibin yanına döner. Bu arada kızın babası eve gelir ve aldığı altını hanımının önüne koyar. Karısının hali de perişandır. Altını görüp kızının geri geldiğini görmeyen kadının aklı gider. Gelen parayı gözleri görmez, inleye inleye ağlar. Karısının bu halini gören adam da yaptığı işten pişman olur. Ardından Allah'a dualar eder. Kız ve onu satın alan yiğit eve ulaşınca komşusu yiğidi yanına çağırır. Bu gece burada uyuya kaldığından kızın katına eremez. O gece yiğit düşünde Hz. Muhammed (SAV)'i görür

yanında da Hz. Ebubekir, Hz. ʿÖmer, Hz. ʿOsmân ve Hz. ʿAli vardır. Hz. Muhammed yiğide selam verir ve kendisini tanıyıp tanımadığını sorar. Yiğit de tanıdığını söyler. Hz. Muhammed bir hacet için o yiğidin katına geldiğini haber verir. Dün köle diye aldığı kızı bağışlamasını, onun ümmetinden sevdiği birisi olduğunu söyler. Canına kıydığını ama dinine kıymadığını, dost için kendisini feda ettiğini anlatır. Ardından ne dileğin varsa maksuduna erersin der. Yiğit de Hz. Muhammed (SAV)'e bir haceti olduğunu söyler. "Yarın halka, nebiler serverini gördüm dediğimde bana inanmazlar, bir nişan versen de halkı inandırsam" der. Hz. Muhammed yiğidin kör olan gözüne elini sürünce gözü açılır. Yiğit hemen sevinçten yüzünü toprağa sürer. Hemen kızın yanına gider ve rüyasını anlatır. Bu kızdaki kerameti şaşkınlıkla karşıladığını belirtir ve sebebini sorar. Kız, babası ile Cühud arasındaki hadiseyi anlatır. Yiğit, kızdan helallik ister ve özürler diler. Kızı orada serbest bırakır ve eline de yüz altın vererek ailesinin yanına geri yollar. Kızlarının geri döndüğünü gören anne ve babası çok mutlu olur. Secdeye kapanıp şükürler ederler.

Manzum hikâyenin hatime bölümünde derleyen, kızın ailesinin aç susuz kaldığını ama dininden dönmediğini, ümmet yolunda böyle davrananların şefaat bulacağını söyler. Hz. Peygamber'in arpa ile beslendiğini, kanaat ettiğini ama ümmetinin buğday ekmeğini bile beğenmediğini, elbiselerinin yeni, oğlanlarının zinakâr olduğunu, halkın artık kibirli ve kindar olduğunu söyleyerek böyle kimselerin Hz. Muhammed'e ümmet, Allah'a kul olamayacağını dile getirir. Ardından bir beyitle Hz. Peygamber'e salavat temennisiyle metin sonlanmaktadır.

Bir kitāp olsun bir buñ ile tamām
Vir ṣalavāt ʿaṣḳ ile ve's-selām (61b-10)

Mecmûadaki bu metnin Yûsuf-ı Meddah'a ait olduğu Amil Çelebioğlu'nun eserinde söylenilmiştir. Yûsuf-ı Meddah isminden de anlaşılacağı üzere meddah olabileceği ihtimal dahilindedir. Eserlerinde kimi zaman "Yûsufî" mahlasını da kullanmıştır. Tercüme eserlerinden hareketle Arapça ve Farsça'ya hâkim olduğu ortaya çıkar. Yûsuf-ı Meddah hakkında sadece Şeyhoğlu Mustafa'nın Kenzü'l-Küberâ isimli eserinde "o Varka ve Gülşâh'ın Müstensihidir (Mustafa, 2013, s. 109)" şeklinde çok kısa bir bilgiverilir (Fidan, 2018, s. 28).

Yûsuf-ı Meddah'ın eserleri: Varka ile Gülşah, Maktel-i Hüseyin, Kız ve Cehûd Hikâyesi

1.3.23. Destân-ı Gögercin

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 61b ile 62b numaralı sayfaları arasında yer alan bu metin 31 beyitten müteşekkil kısa bir eserdir. Hz. Muhammed (SAV)'in hayatı merkeze alınarak onun mucizevî hallerinden bahsedilmiştir. "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle kaleme alınan eser başlamadan evvel siyah mürekkeple, iki sütuna yayılmış bir besmele yazılmış ardından metne giriş yapılmıştır:

İşid imdi bir ʿacāyib ḥoş ḫaber
Gör ne dimiş ol resūl-i muʿteber (61b-11)

Mecmûadaki metnin olay örgüsü şu şekildedir:

Hz. Muhammed (SAV) bir gün sabah namazını kılmış ve dua etmeyi bitirdiği sırada yaralar içinde bir güvercin dizine konar. Bir doğanın, canını almak için üç gündür peşinde onu kovaladığını söyler. "Yavrularım öksüz kalır" diyerek kendisini gizlemesini ister. Hz. Muhammed (SAV), yenine girmesini söyleyerek onu saklar. Bu sırada doğan yeri, göğü titreten figanlarla gökten iner ve "Altı yavrum açtır yola bakarlar" diyerek Resul'den avını vermesini ister. Allah Resulü güvercini bağışlaması karşılığında bir koyun vermeyi teklif eder. Fakat doğan bunu kabul edemeyeceğini, Allah'ın rızık olarak ona güvercin verdiğini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (SAV) "Kuş etinden âdem eti tatlıdır" diyerek kuşu bağışlaması karşılığında kendi etini kesip vermeyi teklif eder. Doğan bu sözü kabul eder. Allah Resûlü'nün buyruğu üzerine sahabe bir bıçak getirir ve kaygıyla bu durumu izlemeye başlar. Ashap hüzünlü bir halde etrafına toplanmıştır. Hz. Peygamber bıçağı etine çalar, fakat bıçak etini kesmez. Çünkü Allah bıçağa kesmemesini emretmiştir. Hz. Peygamber bıçağı yavaşça sol yanına bırakırken doğan teşvişlerle silkinerek şekil değiştirir ve Cebrail olur. Güvercin ise Mikail haline bürünür. İkisi birlikte gelip Hz. Muhammed'in elini öper ve selamlarlar. Allah'ın emriyle geldiklerini söyleyerek durumu izah ederler. Ardından Hz. Muhammed (SAV)'e salavat isteği ile metin nihayete erer:

Tā ki bunda ḫātim olsun bu kelam
Vir ṣalavāt Muṣṭafā ve's-selām (62b-9)

Metin içinde yazarın kimliğine dair bir bilgi yahut mahlas geçmemektedir. Fakat yapılan araştırmalar neticesinde başka mecmûa nüshalarında bu metnin sonunda "Kirdeci Ali" mahlasının bulunduğu tespit edilmiştir: "Bir dua ile biten kıssanın

sonunda “Kirdeci ʿAli” mahlası kayıtlıdır: Bunı elden Kirdeci ʿAlidurur Ḳonyada Mevlānānıñ yāridurur” (Yıldız, 2018, s. 30-31)

Namık Aslan Güvercin Destanı, Geyik Destanı ve Kesikbaş Destanı gibi destanların sahibinin bulunmasını zor olduğunu söylese de şu an için “Kirdeci Ali” adının bu konuda önde olduğunu belirtmiştir (Aslan, 2006, s. 190).

1.3.24. Destân-ı Geyik

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 62b ile 65b sayfaları arasında yer alan bu metin 93 beyitten oluşmaktadır. Eserin son beytinde de geçtiği üzere “fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün” vezniyle kaleme alınmıştır:

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Muṣṭafā ḳavlin ṭutan bulur necāt (65b-1)

Eser, Besmele zikri ile başlamıştır. Ardından Hz. Muhammed (SAV)’in hayatını merkeze alarak ona dair mucizevî hadiselerin anlatılacağı vurgulanmıştır:

Yine başladıḳ söze Allāh diyü
Evvelinde fażl-ı bismillāh diyü (62b-10)
Başladıḳ bir muʿcizāta söyledi
Şerḥ ideyim ṭā buña bülbül gibi (62b-11)

Olay örgüsü ise şu şekildedir:

Hz. Muhammed (SAV) bir gün tan namazını kıldıktan sonra mihrabında otururmuş ashabına vazederken kırk tane heybetli atlının karşıdan yaklaştığını görür. Bu kırk atlı asabiyetle attan inip selam vererek mescide girerler. Böyle hışımla huzura geldiklerini gören Hz. Ömer, peygamberden hepsini kılıçtan geçirmek için destur ister. Ardından Hz. Ali Zülfikar’ıyla karşılarına dikilmek isteyince peygamber onlara sabrı tavsiye ederek önce bu adamları dinlemek ister. Bu adamlar “Eğer sözünde yalan yoksa bize peygamberliğini açık et” diyerek tehditkâr bir şekilde konuşurlar. Bu sırada Hz. Muhammed (SAV) dışarıda bir ata bağlanmış, gözü yaşlı bir geyik görür ve “Peygamberliğimi şu geyik şerh eylesin” der. Kâfir beyi bunun bir hile olduğunu, avını ellerinden almak için böyle bir oyuna kalkıştığını söyler. Bu avı kırk kişi ne zorluklarla yakaladıklarını söylerken peygamber, çözmelerini tekrar edince kafirler çözüp boyun bağından tutarak getirirler. Hz. Resul boyun bağını da çözdürüp peygamberliğini beyan etmesini isteyince geyik, Allah’ın lütfuyla dile gelir ve peygamberliğine şahitlik

eder. Ardından kendisinden yardım ister. Çin şehrinden gelip Mekke'nin dağlarında kuzuladığını, yavrularını emzirmek için otladığı sırada kâfirlerin kendisini avladığını, yavrularının yalnız kaldığını anlatır. İki yavrusunun daha dişlerinin bile çıkmadığını söyleyerek onları beslemesi gerektiğini söyler. Hz. Muhammed (SAV) bu sözleri işitince gözleri yaşla dolar. Geyiği kendisine satmalarını ister. Fakat kafirler "Neyimiz eksik ki satalım?" diyerek reddederler. Ardından yavrularıyla vedalaşması için geri gelmesi şartıyla geyiği salmayı kabul ederler. Kâfirler geyik geri gelmezse peygamberi öldüreceklerini söylerler. Geyik gece gündüz demeden yel gibi koşarak yavrularına ulaşmaya çalışır. Yavrularına ulaşan geyik durumu onlara anlattıktan sonra onları emzirir. Ardından vedalaşarak onları Allah'a emanet eder. Bu sırada kâfir beyi adam tutup geyiğin yoluna tuzak kurdurmuştur. Geri döndüğü sırada geyiği yakalarlar. Geyik, Hz. Peygamber'e söz verdiği için Allah'a yakarıp kendisini bu durumdan kurtarması ümidiyle dua eder. Allah Teala, Cebrail'i göndererek geyiği kurtarır ve tuzakla beraber geyiği Hz. Muhammed (SAV)'in katına getirir. Kırk kafir de geyiğin gelip özürler dileyerek peygamberin katında bulunduğunu görünce iman edip küfür yolunu bırakırlar. Bu kırk adamın yetmiş haneden oluşan kavmi de hep beraber iman etmiştir. Ardından geyiği çözüp salarlar. Son beyitte hem vezin verilmiş hem Hz. Muhammed (SAV)'in yolunu tutan kişinin kurtuluşa ereceği söylenir.

Metnin içinde mahlas yer almaz. Fakat yapılan araştırmalar neticesinde bu metnin kimi mecmûalardaki nüshalarında "Sadreddin" mahlası geçtiği tespit edilmiştir. Örneğin Ömer Yıldız, Yüksek lisans tezinde Hz. Peygamber'e salavat ile biten manzumenin sonunda "Ṣadre'd-dīn" mahlası bulunduğunu ifade eder (Yıldız, 2018, s. 28). Ayrıca Hatice Tören de yaptığı çalışmada "Destân-ı Geyik" adlı eseri inceleyerek "Sadre'ddîn" mahlasının geçtiği belirtmiş ardından yazar hakkında genel anlamda pek bilgi sahibi olmadıklarını dile getirmiştir (Tören, 2005, s. 241).

1.3.25. Destân-ı Cimcime Sultân

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın 65b-69a sayfaları arasında yer alır. "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle kaleme alınan eser 129 beyitten oluşmuş bir manzumedir. Mesnevi tarzında yazılan eser dinî-didaktik mahiyette olup Hz. İsa'nın başından geçen mucizevi bir hadiseye dayanır. Eserde mahlas bulunmaz. Derleyen, dünya malını ahirete tercih eden kişilerin ahiretinin fena olacağını, dünyada baki kalınmayacağını, ölümün elbette herkese geleceğini söyler. Ardından Hz.

Peygambere salavat isteyerek hadiseye giriş yapar (ilk 11 beyit). Olay örgüsü şu şekildedir:

Bir gün Hz. İsa, Allah'a halini arz ederek yürürken yerde çürümüş ve içi toprakla dolmuş bir kuru insan başı görerek onu kaldırmak ister. Bu sırada bu kuru başın halini merak eder. Hz. İsa yüzünü kıbleye dönüp bu kuru başın halini anlatması için Allah'a dua eder. Allah, Hz. İsa'nın duasını kabul eder ve kuru baş önce Hz. İsa'nın peygamberliğini tasdikler sonra başından geçenleri anlatmaya başlar: "Ben dünyada iyi huylu, cömert ve büyük bir sultandım. On iki bin kölem (karavaşım), on iki bin kulum ve bunlara ek daha binlerce hizmetkarım ve sahip olduğum binlerce büyük ve küçük baş hayvanım vardı. Dünyada işret meclisleri düzenlerdim, bu cihanda baki kalacağımı sanırdım. Yedi iklim tamamen bana aitti. Muhtaçlara sahip çıkar, günde üç bin açı doyurur, yoksula günde bin altın verir, bir gün bu yaptıklarımın karşılığının geleceğini umardım. Ben adil olmasıyla meşhur Cimcime Sultan'ım" der. Bunun üzerine Hz. İsa ne zaman öldüğünü, şu anki halinin ne olduğunu, hesabını nasıl verdiğini ve gördüğü azapları sorar. Kuru baş bir ah edip anlatmaya devam eder: "Bir gün hamama (ılı suya) varmıştım. Tellaklar beni yıkamak için başıma geldiler. Burada yıkanırken zamanın nasıl geçtiğini anlamadım, gece oldu sarayıma gitmedim. Hamamdan çıkınca başıma bir ağrı girdi. Tüm malımı, mülkümü ve hazinelerimi onlara arz ettim ama hekimlerin hiçbiri derdime bir derman bulamadı. Bir gece halim iyice kötüleşti, gözlerim görmez oldu ve kemiklerim ağrımaya başladı. Bildim ki ölüm afeti geldi. Bu sırada "Çabuk tutun sürüyerek getirin, cehenneme yüzükoyun bırakın" diye bir azaplı ses işittim. Ardından benim canımı heybetle aldılar ve dünyadan göçtüm. Kullarım, kölelerim ağlaştılar. Doğuda ve batıda kimler varsa siyahlar giyinip feryat ve figanlar ettiler. Ardından beni toprağa koyup gittiler. Bu sırada Hz. Cebbar'ın emriyle can gövdeye geri gelir. Sonra iki melek gelip üstümde durdular. Ben ne yaptıysam kefenime yazıp boynuma dolayıp gittiler. Bu sırada yüzü kara, gözü gök, benzi sarı iki melek, yeri yırta yırta "Ne ettinse bulasın" diyerek geldi. Biri sakalımı tuttu diğeri kolumu "Seni kim yarattı?" diye sordular. Bir taraftan amud ile vurdular. Korkudan aklım gittiği için "Siz tanrısınız" dedim. Yere dönüp "Tut" deyip gittiler. Yer, beni öyle sıktı ki annemden emdiğim süt damla damla yere aktı. Ardından melekler geldi ve kelepçeleyip Cehenneme götürdüler. Cehennemin kapısındayken iki parça bir kuşak getirdiler ve belimi sara sara bağladılar. Ardından sanki yüreğimi yaran bir taç koydular başıma. Ahlar içinde inledim. Feryat edip bir içim su istedim. Bir melek bu halime baktı ve elime bir kadeh verdi. İçtiğim gibi zehir olduğunu anladım

ve ağlayarak içtim. Ardından "Sekran" adlı bir dağa götürdüler. Burada hesaba gelmez azaplar eylediler. Bu dağda yılan, çıyan, akrep ve çevresinde yedi Cehennem çukuru vardı. O dağın eteğinde bir ırmak gördüm. Ateş tenimi, damağımı, ağzımı ve dilimi erittiği için susayıp oraya gittim. O melekler beni tutup ırmağın içine attılar. Elli yıl bu ırmakta kaldım etim ve tenim kül oldu. Ardından ırmaktan çıkarıp Cehennem malikinin katına götürdüler. Malik "Çabuk Cehenneme bırakın, duyanlara ibret olsun" dedi. "Ardından yüz yıl Cehennem içinde kaldım. Nice yıldan sonra Allah emretti. Çıkarıp beni bir yol üstüne bıraktılar. İşte bin yıl oldu bu yolda yatıyorum" der. Hz. İsa "Dünyada neye taptın ki canını bu kadar ateşe yaktın?" diye sorar. O kuru baş da puta taptığını, her gün putun ayağını öptüğünü söyler. Ardından kuru baş Hz. İsa'dan şefaat diler. Tekrar dünyaya geldiği taktirde Allah'ı bir, İsa'yı hak resul bileceğini söyler. Hz. İsa'nın duasıyla kuru kafa, güzel kaşlı, cevher gibi kara gözlü, sedef ağızlı, latif bir yiğit olarak can bulur. Delikanlı hemen parmağını kaldırıp iman eder ve kırk sekiz yıl dünyada iman ile yaşar. Ardından derleyen hatime bölümünde verilenin Allah için verilmesini, göz yaşıyla canların temizlenmesi gerektiğini ve günahı çok olanların tövbe etmesini öğütleyen cümlelerin ardından Hz. Muhammed (SAV)'e salavat isteyerek metni sonlandırır:

Bunlarıñ ʿaşḳına ḫatem olsun kelām
Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve's-selām (69a-12)

Kazım Köktekin, Cimcime Sultan Destanını ele aldığı makalesinde metnin 113 beyitten oluştuğunu ve hikâyenin müstensihinin belli olmadığını dile getirmektedir (Köktekin, 2018, s. 317). Ayrıca Mustafa Fidan'ın çalışmasında oluşturduğu tabloda metnin 113 beyitten müteşekkil olduğu ve Müstensihinin belli olmadığı görülmektedir (Fidan, 2018, s. 19). Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan metinde mahlas geçmediğinden metnin sahibi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte mecmûadaki metin 129 beyitten müteşekkil olduğundan kısmen daha uzundur.

1.3.26. Destân-ı Çobân

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı Mecmûanın 69a-74b sayfaları arasında yer almaktadır. 177 beyitten oluşan eser "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezniyle kaleme alınmıştır. Mesnevi tarzında yazılan manzum halk hikayesinde tevhit ve münâcât kısımları görülmemekte. Hz. Musa'nın vasıfları sayıldıktan sonra doğrudan

hikâyeye giriş yapılmaktadır. Bir çobanın Allah'a yakarışını duyan Hz. Musa'nın başından geçenler anlatılmaktadır. Olay örgüsü şu şekildedir:

Metnin başında Hz. Musa'nın Allah'ın kelamına muhatap oluşu, ledün ilmine amil oluşu, mucizeler ortaya koyan asaya sahip oluşu gibi vasıfları anlatılır (ilk 5 beyit). Hz. Musa bir gün Tur dağına giderken yolda Allah'a münâcât eden bir yakarış duyar. Görür ki bir çoban koyun güderken Allah'a dualar etmektedir. Çoban aklı başından gitmiş, giysileri yırtılmış, kendisini yitirmiş perişan bir halde şöyle münâcât eder: "Ey gönül süsleyen sevgili sana âşık olduğumdan beri gönlüm figanlar eder, hiç rahat bulmaz. Bana cemâlinsiz cennet, visâlinsiz rahmet gerekmez, sen neredesin, otağın nerededir bilmiyorum. Sana semiz koyun kurban edeydim, pişirip güzelce büryan edeydim. Sağılmış sütümü sana vereydim, eşiğine yüz süreydim. Sırtını kaşıyaydım, bitlerini kıraydım, uykun gelip yattığında kepeneğimi sana döşek yapıp ayaklarını öpe öpe uyutaydım. Senin için kış günü ateş yakaydım. Düşmanların nerededir? Onları önüme katıp sapanım çatlayana kadar taşlar ataydım. Değneğimle kıraydım onları sen de güle güle bana bakaydın. Eğer yersen sana yağlı kaz ekmek vereydim. Koyunlarımı yoluna kurban edeydim. Senin aşkına düştüğümden beri ahımın dumanından felekler yandı. İsterim ki senin katında dolaşayım, köpek gibi kapında bekleyeyim. Senin cemalinle müşerref olmak isterim, visâlinsiz Firdevs cennetini kafes görürüm. Senden bir an ayrı düşsem şu canım, bedenimde durmaz." Bu sözleri işiten Hz. Musa şaşkınlıkla çobana çıkışır: "Bu dediğin kimdir, Sözlerinle kimi konuk ediyorsun? Kimi beslersin, kime çarık dikersin? Bu sözlerin küfürdür, bu herzevatı neden söylüyorsun, artık böyle sözler söyleme sakın. Bunlar fuhuş ve hatadır. Bu sözler mümini kafir, yakın olanı uzak eder. Gözlerinden yaş akıyor fakat alem senin sözlerinden yanar." Diyerek tövbeye davet ettikten sonra bunları duyan çobanın aklı başından gider. Bir an kendini kaybeder ve yere yığılır. Biraz sonra kendine geldiğinde ayağa kalkar ve Hz. Musa'ya "Ey Musa merhem ateşiyle canımı yaktın, sözünden bağrım kanla doldu, beni pişman ve perişan kıldın. Ben bunu teşbih olarak söyler, Rabbime böyle zikrederdim. Meğer benim sözlerimin hepsi küfürmüş, ahirette yerim cehennemmiş." dedikten sonra yakasını yırtıp dizlerini döverek figanlar eder. Öylesine dualar eder ki ahları gökyüzünü deler. Yaptığı işten pişman olup Allah'a yakarır, merhamet etmesi için yalvarır. Ardından Allah, çobana merhamet eder ve Hz. Musa'ya "Benim gayretli dostuma, çobana ne yaptın? Ben nazarı, kalbe kılarım, tüm kullarım ne yaparsa bilirim. Kişinin zikri Hû sözüdür, her kişinin başka ümidi olur. Karıncanın vahşi hayvanı doyurduğu gibi herkes kendi dilince zikreder." "Ya Musa ben sana risalet verdim,

Tevrat verdim. Sen halka davet kılıp herkese şefkatli olursun. Neden benim eşiğime yüz süreni, yolumda can vereni benden ayırırsın? Benim bülbülümü dikenlerle dövdün. Benim aşkımla yanıp tutuşan bana zikirler eden dostumu neden benden ayırdın? O benim sadık kullarımdandır. Yürü çobanımın gönlünü al" diye vahiy gönderir. Bu sözleri işiten Hz. Musa'nın aklı gider ve hemen çobanı aramaya başlar. Çobanı kendinden geçmiş bir halde yerde yatarken görür. Hemen yanına gider ve "Ey çobanların ulusu, Allah'ın katında ulu menzilin, hoş merteben, münevver kevkebin var. Çok ulu yakarışın varmış, her an Allah'a dualarn varmış. Allah dedi ki var getir o çobanı, o benim sadık kulumdur, aşkımdır. Ey çoban istersen ayran yap ona, istersen yüzünü ve ayağını öp. Gerekirse çarığını giydir, gerekirse yağ ve peynir ver. Seninle işimiz yok, suçumuzu affet" diyerek çobandan af diler. Ardından ikisi de refaha erdiklerinden ağlamaya başlarlar. Çoban "Ey Tanrı'nın peygamberi bu işlerin senden gelmesi revâ mıdır? Aşıklar küfr ile iman alırlar. Sen duamı başıma kakardın şimdi bildin mi çobanın ne olduğunu. Suçunu affettim senin, sen aşığın sözüne karışma, ayıplarını yüzüne vurma" der. Ardından birkaç beyitle aşkın vasıflarından bahsedildikten sonra hem vezin verilmiş hem de Hz. Peygambere salavat istenerek metin sonlandırılmıştır:

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berāt (74b-3)

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan "Destân-ı Çobân" adlı eserde mahlas bulunmaz. Bununla birlikte Mevlana'nın *Mesnevî-i Maʿnevî*'sinde (Rûmî M. C., 2015, s. 235-238) geçen bir hikâye olduğu anlaşılmıştır. Türkiye Yazma Eserler Başkanlığı Yayınları tarafından basılan eserde "Çobanın yakarışına Musa'nın karşı çıkışı" başlığı altında 93 beyitten müteşekkil görülür. Ayrıca Leyla Alptekin Sarıoğlu yazdığı makalesinde, Amil Çelebioğlunun sadeleştirdiği *Mesnevî*'nin II. Cildinde bulunan eserin 159 beyitten oluştuğunu ve "Musa aleyhisselama bir çobanın münacatının çirkin görünmesi" başlığı ile verildiğini söyler. Yine aynı çalışmada Cemâl-i Halvetî'nin *Risâle-i Fakriyye*'sinde "Hikâyet-i Çûbân" adlı bir hikâye yer aldığını ve 125 beyitten oluştuğu ifade edilir. Ayrıca Cemâl-i Halvetî "Hikâyet-i Çûbân" adlı bölümde bu hikâyeyi *Mesnevî*'den aldığını dile getirmiştir (Sarıoğlu, 2014, s. 227-228). Mecmûadaki bu metin aynı isimle anılan eserlerden daha uzun olduğu görülür. Mesnevî ile mecmûadaki hikâye arasında konu bakımından benzerlik

bulunur. Mecmûadaki bu metnin de Mesnevî'den alındığı düşünülebilir fakat eserin derleyeni hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

1.3.27. İlahi/budur

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan "Destân-ı Çobân" adlı hikâyenin ardından mecmûanın 74b numaralı sayfasında bir adet "**İlahi/budur"** başlıklı metin vardır. Mecmûa düzenine göre 11 beyit olarak kaleme alınan metinde mahlas geçmez. Aruzun "mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün/mefâ'îlün" vezniyle benzerlik gösterdiğinden her dörtlüğün bir beyit olduğu düşünülebilir. Günümüzde dahi halk arasındaki yerini koruyan bu metnin Şeyyad Hamza'ya ait olduğu bilinmektedir (Karahan, 1998, s. 164). Ayrıca Fahir İz de eserinde Şeyyad Hamza'ya ait olduğu bilinen bu şiirden bahseder (İz, 1966, s. 125). Mecmûadaki manzume şöyle başlamaktadır:

Seniñ ʿaşḳıñ ḳamu derde
Devādır yā resūlallāh (74b-4)
Seniñ ḳapunda ḥācetler
Revādır yā resūlallāh (74b-5)

1.3.28. Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan ve besmele ile başlayan eser, mecmûanın 75b-93b sayfaları arasında (toplam 19 varak) yer almaktadır. Bu nesir kısmından sonra besmele başlığı altında dua niteliğinde 8 beyitlik bir manzume vardır. Bu manzumeden "Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" adlı metni incelendikten hemen sonra ayrıca bahsedilecektir. Mecmûanın 75b-93b sayfaları arası tamamen nesir olup önceki manzum olan kısım gibi iki ayrı sütuna ayrılmamıştır. Sütunsuz, siyah mürekkep ile -başlık dahil- genel olarak her sayfada 15 satır olacak şekilde yazılmıştır. Yalnız başlıktan dolayı 75b ve 92a numaralı sayfalar 14 satır, 93b-94a numaralı sayfalar ise 13 satırdan oluşmaktadır. Metin toplamda 539 satırdan oluşur. Metin transkribe edilirken satırları her sayfada ayrı ayrı olmak üzere "(1) (2) (3) (4)….." şeklinde numaralandırılmıştır. Harekeli nesih ile yazılan eserin Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alındığı görülür. Eser dinî-didaktik bir muhtevaya sahiptir. Hz. Musa ile Allah'ın Tur dağında tekellüm etmesi, konuşması anlatılır.

İncelenen metinde eser sahibi hakkında bir kayıt düşülmemiştir. Bununla birlikte aynı konuyu işleyen bir başka metni çalışan Ahmet Çaldıran, el yazması olan metinde "Bu kitap cerrat vekili Nefise Hatun'undur" ifadesinin görüldüğünü iletir. Ardından "cerrat[15]" ifadesinden de hareketle metnin, eski bir eserden istinsah edildiğini yahut birisine ısmarlama istinsah ettirildiğini böylece zikredilen şahsın kütüphanesine dahil olmuş olabileceğini söyler (Çaldıran, 1999, s. 1). Yine aynı çalışmada Nûruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesinde 3430 numarada kayıtlı "Münâcât-ı Mûsâ Aleyhi's-Selâm" adında bir eser olduğu, bu eserin sonunda "Süleyman Rüşdi Efendi" isimli kâtiplikle meşhur bir kimsenin isminin geçtiği söylenilmiştir. Ahmet Çaldıran, Süleyman Efendi'nin doğum tarihinden yola çıkarak bu eseri en az elli yıl sonra görüp istinsah ettiğini düşünmektedir (Çaldıran, 1999, s. 1). Ayrıca Halime Çavuşoğlu da Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 509/4 numarayla kayıtlı "Kıssa-i Mûsâ" başlığı altında bulunan benzer bir metni incelemiş ve müstensihinin belli olmadığını belirtmiştir (Çavuşoğlu, 2020, s. 206). İncelenen nüshada da derleyen adı geçmediğinden şu an için derleyeni hakkında ulaşılan net bir bilgi bulunmamaktadır.

Halime Çavuşoğlu yaptığı çalışmada aynı konuyu işleyen yazma nüshaların Türkiye'deki ve dünyadaki kayıtlarını da zikretmiştir (Çavuşoğlu, 2020, s. 213-214). Hasan Sağlam da benzer bir çalışmasında (Sağlam, 2019, s. 3-4) ulaşabildiği yazma nüshaları dile getirmiştir. "Münâcât-ı Mûsâ Aleyhi's-selâm" başlıklı bu metin üzerinde çalışacak araştırmacıların, nüshalara daha hızlı ulaşabilmesi amacıyla şimdiye kadar zikrettiğimiz çalışmalarla beraber diğer kaynaklarda tespit edilen (üzerinde çalışılan nüsha hariç) aynı başlıklı eserler ve bulundukları kütüphane kayıtları aşağıda verilmiştir:

Münâcât-ı Mûsâ Aleyhi's-Selâm, Nûruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, No: 3430

Münâcât-ı Mûsâ, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 3535/2.

Kitâb-ı Mûsâ Kelâmu'llâh, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 7816/3

Münacat-ı Musa, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 1810/2

Kıssa-i Musa, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 3382/2

Kıssa-i Musa, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 3382/3

Münâcât-ı Mûsâ, Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, No: 03 Gedik 17166

Münacat-ı Musa, Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, No: 05 Gü 20/2

[15] Cerrat, eski dönemlerde yerleşim yerlerini gezerek insanlara bilgi aktaran şahıslara verilen bir unvan.

Hikayet-i Hz. Musa, Milli Kütüphane Tokat İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, No:60 Hk 4693/2

Münâcât-ı Mûsâ, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 15 Hk 310/5

Hikayet-i Hz. Musa, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 485

Münâcât-ı Mûsâ Aleyhisselâm, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 4339

Münâcât-ı Mûsâ Aleyhisselâm, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Atıf Efendi Koleksiyonu 00189

Münâcât-ı Mûsâ, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 03564-003

Münâcât-ı Mûsâ, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 04056

Münâcât-ı Mûsâ, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Koleksiyonu 01578-002

Münacât-ı Mûsâ, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Osman Huldi Öztürkler Koleksiyonu 00028-002

Risale Fi Beyanü Kıssatü'l Hızr ve Musa, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, No:704/3

Risâle-i Kelâm-ı Mûsâ, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 7557/3

Terceme-i Vasiyeti-i Musa, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz A 4964

Münâcât-ı Mûsâ, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu 04513-002 (Sağlam, 2019)

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Yz. A 432/2.

Münâcât-ı Mûsâ Aleyhisselam, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 42 Kon 278/5.

Zikredilen kütüphanelerin dışında dünya kütüphanelerinde kayıtlı olan Münâcât-ı Mûsâ (AS) metinlerine ait kayıtlar da şu şekildedir:

Münâcât-ı Mûsâ, Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Colbert, 4546/Regius, 1291, 3.

Münâcât-ı Mûsâ, Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Renaudot/Saint-Germain-des-Pres, 321.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Vatikan Türkçe Yazmaları Kütüphanesi, Barb. Orient. 52/5.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, 2542/8.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-621/1.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-5523.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-7396/1.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-7679/1.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-7948.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-6728/1.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, R-7742/2.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Dükalık Kütüphanesi Gotha Koleksiyonu Türkçe Yazmaları, arab. 1254, Seetzen Nr. 92/1.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, 10207.

Münâcât-ı Mûsâ (AS), Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Tasavvufı Türkî 133.

"Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" Başlıklı Metnin Muhteva Tablosu:

1. Tablo

Bölüm No	Sayfa No	Satır No	Bölümde Anlatılan Konular
1	75b	1-3	Hz. Mûsâ'nın Tur dağına gittiği sırada Cebrâil'in diğer meleklerle gelmesi ve dağda ne kadar canlı varsa dağdan indirilmesi.
2	75b	4-5	Hz. Mûsâ'nın Allah'ın kendisiyle konuşacağını anlaması.
3	75b	6-13	Hz. Mûsâ'nın giyim, kuşamı ve Allah ile konuşmaya hazırlık aşaması.
4	75b 76a	14 1-8	Allah'ın Hz. Mûsâ'ya ilk hitabı ve ona tevhidi öğreterek türlü nimetlerini açıklaması.
5	76a	9-15	Allah'ın Hz. Mûsâ'dan Hz. Muhammed'e salavat getirmesini istemesi. Hz. Mûsâ'nın Muhammed ismini duyunca Tevrat'ı elinden düşürmesi ve Tevrat'ın levhaları hakkında bilgilerin verilmesi.
6	76b	1-7	Allah'ın Hz. Muhammed (SAV) hakkında beyanı ve Hz. Mûsâ'nın Hz. Muhammed (SAV)'e salavat getirmesi.
7	76b	8-13	Hz. Mûsâ'nın kendisini Hz. Muhammed ile kıyas etmesi ve Allah'ın cevabı.
8	76b 77a	14-15 1-9	Hz. Muhammed'in 10 türlü kerametinin sayıldığı ve açıklamalar verildiği bölüm.
9	77a 77b	10-15 11	Hz. Muhammed'in peygamberliğine inananların mükafatlandırılacağının,

			sevmeyenlerin ise cezalandırılacağının ve Muhammed (SAV)'in ümmetinin faziletinin anlatıldığı bölüm.
10	77b 78a 78b	12-15 1-15 1-14	Hz. Muhammed'in ümmetine verilen ibadetlerin (Namaz, Kadir Gecesi, Oruç, Hac, Ezan, Zekât, Gusül, Cuma Namazı) ve mükafatların sıralanması.
11	78b 79a 79b	15 1-15 1-15	Kulların yapacağı iyi ameller (İstiğfar etmek, öksüzlere, miskinlere ve yoksullara güzel davranmak gibi) ve bu amellere karşılık verilecek mükafatların sıralanması.
12	80a 80b 81a 81b	1-15 1-15 1-15 1	Soru-cevap şeklinde gıybet ve kovuculuk eden, cömert, sabırlı, alim, düşmanlık eden, doğru söz söyleyen, dua etmeyen, gönlü aydın, yoksul, iyi, kötü ve çirkin insanların özelliklerinin sıralanması.
13	81b	2-11	Zulmedenlere karşı nasıl davranılacağı ve şirke düşmemenin ve Allah'ın cömertliğinin halka anlatılması gerektiğinin söylenmesi.
14	81b 82a 82b 83a	12-15 1-15 1-15 1-6	Kıyamet susuzluğundan ve riyadan emin olmak, mizanda amellerin ağır gelmemesi, kıyamet günü arşın gölgesinden olmak, kıyamet günü hesap verenlerden olmamak, kalbini cennet bahçesi haline getirmek, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapılması gereken dua ve amellerin soru-cevap şeklinde zikredilmesi.
15	83a 83b	7-15 1-3	Allah'ın hışım ve gazabının vacip olduğu kullar (davranışlar) ve karşılığında verilecek cezaların sıralanması.
16	83b 84a	3-15 1-2	Cehennemin bazı vasıflarının anlatılması.
17	84a 84b	2-15 1	Kovuculuk yapmayanların mükafatları, sabrın faydaları, gazaplı kimselerin hali. Kovuculuk yapanların, faiz yiyenlerin, zekât vermeyenlerin uğrayacakları azaplardan bahsedilmesi.
18	84b 85a	2-15 1-13	Allah'tan korkulması gerektiği, sadaka verilmesi, ölüleri gasledip defnetmenin, aç doyurmanın, çıplak giydirmenin sevabı; misafir ağırlamak, evlilik ve ölünün defninde acele etmek gerektiği bahisleri.
19	85a 85b	14-15 1-15	Ecel vaktinin gelmesi, Allah'ı anmanın önemi, başa musibet gelince şikâyet edilmemesi gerektiği, günahın musibetle giderilmesi ve buna dair örneklerin verilmesi.

20	85b 86a	15 1-4	Allah'ın tecilli ettiği yerler, meleklerden bahsedilmesi.
21	86a	5-13	Bütün alemin yaratılmasından önce içi hardal tanesiyle dolu seksen bir şehir yaratılması. Bir kuş yaratılması, bu kuşun tüm hardalları yedikten sonra can vermesi. Ardından bin yıl yaşayan yetmiş bin kişinin bir asi yüzünden helak olması. O kişinin günahının tavsifi.
22	86a 86b	13-15 1-3	Hz. Muhammed'in nurunun yaratılması ve namazların vacip kılınması.
23	86b	3-6	Sıfat-ı Selbiyyeden ve zıttı olan beş sıfattan (2 sıfat zikredilmiştir) bahsedilmesi.
24	86b	6-12	Sıfat-ı Maaniden ve zıttı olan yedi sıfattan bahsedilmesi.
25	86b 87a	13-15 1-10	Sıfat-ı Maneviyye'nin zıttı olan yedi sıfattan bahsedilmesi.
26	87a 87b	10-15 1-3	Peygamberlerde var olan ve var olmayan sıfatlardan bahsedilmesi.
27	87b 88a	4-15 1-5	Arşın yaratılması ardından meleklerin arşı taşıyamayıp bir karıncanın zikir ile taşıması. Arşın ardından, kürsî, güneş, ay'ın Hz. Muhammed'in nuruyla yaratıldığının; Hz. Muhammed'in nurunun Allah'ın nurundan yaratıldığının söylenmesi.
28	88a 88b	5-15 1-14	Cennetin, cehennemin, perilerin, Hz. Âdem'in yaratılmasının anlatılması, Hz. Muhammed (SAV)'in nurunun yaratılması ve ibadet etmesi. Ardından Hz. Mûsâ'nın Allah'a "Ne zamandan beri Tanrılık ediyorsun" diye sorması ve ardından istiğfar etmesi.
29	88b 89a 89b	14-15 1-15 1-3	Mümin kimsenin, Allah'ın dostları ve düşmanlarının vasıflarının söylenmesi.
30	89b 90a	4-15 1-3	Allah'ın hoşnut olacağı amellerin söylenmesi ve Hz. Mûsâ'ya birtakım duaların verilmesi.
31	90a	4-6	Allah'ın azabından emin olunmaması gerektiği ve rahmetinden ümit kesilmemesi gerektiği ve Allah'ın Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed'e selam etmesi.
32	90a	6-11	Derleyen tarafından dua edilmesi, Allah'tan mağfiret dilemesi, salavat getirilmesi.

33	90a 90b	11-15 1-6	Metin boyunca söylenen Allah'ın sıfatlarının, Peygamberlerin sıfatlarının bilinmesi gerektiğinin söylenmesi ve akıl, muhal, caiz kavramlarının açıklanması.
34	90b	7-15	Allah hakkındaki sıfatlardan önce sıfat-ı nefsiyye'nin zikredilmesi sonra sıfat-ı selbiyye denilen beş sıfatın sayılması.
35	91a	1-7	Sıfat-ı sübutiyye adı verilen yedi sıfatın anlatılması.
36	91a 91b	7-15 1-2	Sıfat-ı maneviyye adı verilen yedi sıfatın (sıfat-ı sübutiyyenin lazımları olduğu söylenmiştir) tanıtılması ve Allah hakkındaki vacip sıfatların toplamda yirmi sıfat olduğunun söylenmesi.
37	91b 92a	2-15 1-5	Allah ve Peygamberler hakkında muhal olan sıfatlardan ve peygamberler hakkında caiz olan sıfatlardan bahsedilmesi.
38	92a 92b 93a	6-14 1-13 1-9	Çeşitli zikir, dua (La ilahe illallahu, illallahü teʿâlâ gibi) ve çeşitli dinî terkiplerin (cem-i masivâsından müstağni olmak yahut Muhammed Resulullah demek gibi) manalarının söylenmesi.
39	93a 93b	10-13 1-5	Bir kişinin hakikaten iman etmiş olması için bu sıfat ve kavramları bilmesi gerektiği söylenir ve Allah'a dualar edilerek metin sona erer.

Mecmûadaki 90a numaralı sayfanın 9. satırında "Risâlet-i Birgili Mehemmed Efendi" ifadesi geçer. Bu zat'ın "Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" adlı metnin sahibi olduğuna dair net bir delil olmamakla birlikte metinde geçen ilmî konuları açıklamak için "*Risale-i Birgili*" yahut "*Vasiyetname*" olarak da bilinen eserinden alıntılar yapıldığını düşünülebilir. Nitekim Mehmet Efendi'nin "Risale-i Birgili" şeklinde meşhur olan eserinde, incelenen mecmûada geçen birçok ifadenin izahını görülür. Ayrıca Birgili Mehmet Efendi hayatı ve eserleri hakkında bilgilere sahibiz:

Balıkesirli olan Muhammed b. Pir Ali el-Birgivî 1523'te doğmuştur. Arapça ve mantık ilmini babasından tahsil etmiştir. İstanbul'daki çeşitli medreselerde eğitim görmüş ve müderrislik unvanı kazanmıştır. 1573 yılında vefat etmiştir. Kabri Birgi'dedir. Vasiyyetname adlı eserini Türkçe kaleme almıştır. İtikad, siyer, ahlak, ibadet gibi konular anlatıldığından bir ilmihal hüviyetindedir (Demir, 2017, s. 197).

Metin nihayete erdikten sonra besmele başlığı altında sekiz beyitlik bir manzume yer alır. Bu manzume, mecmûanın 93b numaralı varağında bulunmakta ve müstakil bir şiirden ziyade mecmûanın bitişine uygun olarak dua niteliğinde bir metindir. Eser

sahibi, çeşitli peygamberlerin şefaatleriyle Allah'tan bağışlanma diler. 11'li hece ölçüsüyle yazıldığı anlaşılan metinde mahlas geçmediğinden şairi hakkında fikir yürütmek güçtür. Metnin matla beyti şöyledir:

Gelüñ yüz ṭutub da idelüb İlāhi
Bağışlaya günāhımızı İlāhī (93b-6)

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın son varaklarına doğru mensur notlar düşülmüştür. Bunlardan ilki 94a numaralı sayfadaki el yazısıdır: "Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm" "Muhammed acı ṭura mahallesinden Eşref-zâde Muhammed vâlidim sinni 81" ibaresi vardır. Bu ibareden hareketle Acı Tura Mahallesinden 81 yaşındaki Eşref-zâde Muhammed isimli bir şahsın derleyen olduğu düşünülebilir.

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın son sayfasında (94b numaralı sayfa) ise "Bâdî sened oldur ki işbu bin iki yüz seksen senesi mahsûben" ifadesine yer verilmiştir. Yer alan bu ifadeyle mecmûanın en son istinsahı 1280/1863-64 yıllarında olduğu düşünülebilir. 95a numaralı sayfada okunabilir herhangi bir ifade bulunmadığından 94b numaralı sayfa, mecmûanın son sayfası olarak kabul edilebilir.

2.BÖLÜM

2.1 MİLLİ KÜTÜPHANE 06 HK 5053/2 NUMARADA KAYITLI MECMÛA-İ EŞ'ÂR'IN MESTAP'A GÖRE MUHTEVA TABLOSU

2. Tablo

Yer Nu.:	Milli Kütüphane, 06 Hk 5053/2 (Adnan Ötüken koleksiyonu)						
Yp. Nu.	**Mahlas**	**Matla' beyti / bendi**	**Makta' beyti / bendi**	**Nazım Şekli/Birimi**	**Nazım türü**	**Vezin**	**Açıklamalar**
1b-17a	-	Allāh adın ẕikr idelüm evvelā Vācib oldı cümle işde her ḳula	Hem daḫı āmin diyenüñ cümlesin Ḥaḳ Teʿālā raḥmete ġarḳ eylesin	Mesnevi/482 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Haẕā KitāpMevlüd-i Faḫr i Mevcūd Muḥammed Muṣṭafā-rā Ṣalavāt
5b	-	Ḥaḳ Teʿālā emr eyledi Nenni Muḥammedim nenni	Aḳ incüden aḳdır dişi Ḥurüler anıñ yoldaşı	İlahi/2 beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur (Metnin tamamı bu kadardır)
5b	-	Seyyidiñ sādatıñ başı Nenni Muḥammedim nenni	Ḥalime ḫatun anası Hep nebilerin ṭâyesi	İlahi/4 beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
5b-6a	-	Oldur şefāʿat ṣāyesi Nenni Muḥammedim nenni	İblisin elleri baġlu Doslarıñ yüregi yaġlu	İlahi/4 beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
6a	-	İmine ḫatunıñ oġlu Nenni Muḥammedim nenni	Cümle peyġamberler hālesi Nenni Muḥammedim nenni	İlahi/3 Beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
17a-20b	-	İşit imdi Fāṭıma aḥvālini Kim resülden ṣoñra noldı ḥāli	Pes bu ʿālem tā ki ṭutduḳca naẕār Diyelüm ḥoş eṣ-ṣalāt ü ve's-selām	Mesnevi/120 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Ḥikāyet-i Vefāt-ı Fāṭıma

20b-30a	-	Yine geldi göñlüme bir söz daḫı Diñleriseñ söyleyelüm ey aḫī	Söz olmaz söyledikce tamām Biz tamam itdik burada vesselām	Mesnevi/318 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Sulṭan İbrahim Edhem
30a-34a	-	Var idi Kaʿbe şehrinde bir ḫatun Dünyāyı virüb āḫireti almış ṣatun	Anañı atañı incindi[r]me ḫoş ṭut İyü ḫizmetlerin it göñlini güt	Mesnevi/135 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Kaʿbe Şehrinde Oġlan
34a-37b	-	Başlayalım söze bism'illah diyü Ṭuruşalım dün [ü] gün Allāh diyü	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt Söz tükendi bāḳiyātü'ṣ-ṣāliḥāt	Mesnevi/123 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Kesikbaş
37b-41a	-	Yine bir ḫoş gülistāna girelüm Muʿcizātı güllerinden direlüm	Her kim dilerem Ḥaḳdan yaña uzana Fātiḥa iḫsān ide bunı yazana	Mesnevi/117 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Cābir-i Enṣārī
41a-41b	-	Mevlām senüñ ʿāṣıḳlarıñ Devrān ider hū ilen	Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh	İlahi/12 beyit			Başlık: İlahi/budur
41b	Eşrefoğlu Rûmî	Görelden yüzüñi yārim Baña belā şikār oldı	Saña virdi zihr-i yāri Ṭolu ṭolu ṣunar oldı	İlahi/6 beyit			Başlık: İlahi/budur
42a	Şeyh Oğlu Edhem Baba	Muḥammed meclisinde erenler cemʿ oldılar Eline bir cām ṭolu	Şeyḫ Oġlu Edhem baba Ḳulı Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan)	İlahi/10 Beyit			Başlık: İlahi/budur
42a-42b	ʿĀşık Yūnus	ʿAşḳıñla ʿāşıḳlar Yansın yā resūlallāh	ʿĀlemleriñ sulṭānı Sensin yā resūlallāh	İlahi/11 Beyit			Başlık: İlahi/budur
42b-43a	-	Buyurdı server-i ʿālem Resūl-i faḫr-i mevcūdāt	Fiġān-ı zārılıḳlarla Ḳatı aġlaşalar kerrāt	İlahi/12 beyit			Başlık: İlahi/budur
43a	ʿĀşık Yūnus	ʿĀlem faḫri göc eyledi dünyada Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ	Dīvān-ı maḥşerde bulurdum seni Ümmetlerim size olsun elvedāʿ	İlahi/13 Beyit		11'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
43b-45b	-	Geldi āsār içre bir ulu ḫaber Ol ḫaberdür kim be-ġāyet muʿteber	Sen aġard yüzin ḫaṭibiñ yā İlāh Evvel āḫir hemān sensin İlāh	Mesnevi/69 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Oğlancıḳlar
45b-49a	-	Ey Çalab sensin ḳamu ṣabr eyleyen bu işlere Hem ṣabırlıḳ sen virirsin bu ḳamu ḳalmışlara	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berat	Mesnevi/127 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı İbrāhim
49a-49b	-	Benim adım dertlü ḍolāb hū hū	Dīn serveriniñ ʿaşḳına hū hū	İlahi/15 beyit			Başlık: İlahi/budur

		Odum yanar yalab yalab hū hū	Derdim igen iñilerim hū hū				
49b-50a		Ḳādir Allāh Cebrāʾīle gelsin Muḥammedim dimiş Çekiñ burāġı öñüne binsin Muḥammedim dimiş	Cümle peyġamberler başı Olsun Muḥammedim dimiş	İlahi/12 Beyit			Başlık: İlahi/budur
50a	Seyyîd	Cemiʿ-i enbiyālardan Muḥammed cümleniñ şāhı Yüzi nūrından almışlar melekler şems ile māhı	Tañrınıñ ḥabībi ol Muḥammed Muṣṭafā Baña mevlām gerek ġayrı gerekmez	İlahi/7 Beyit			Başlık: İlahi/budur
50a-50b	-	Seyr itdim cennet evlerin Sekiz yirde ḳapusı var	Talında öter müʾminler turācı Ne ʿacāyib ötüşü var	İlahi/7 Beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
50b-51a	-	Kaʿbe yiryüziniñ ʿarşı Ṣoḳaḳları nūrdan cārşı	Ḳara ṭonlu Kaʿbeʾi gördüm Merḥabā yā Kaʿbetu'llāh merḥabā	İlahi/10 beyit		8'li hece ölçüsü	Başlık: İlahi/budur
51a-54a	-	Cān ḳulaġını açub diñle bir zamān Bir ʿacayib bir ġarāyib dāsitān	Bunlarıñ ʿışḳına nice biñ kelâm Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve'sselām	Mesnevi/107 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı İsmāʿil
54a-61b	-	Her kim bu dünyāda yoḫsullıġa Ṣabır ḳıldı lāyıḳ oldı ḳulluġa	Bir kitāp olsun bir buñ ile tamām Vir ṣalavāt ʿaşḳ ile ve's-selām	Mesnevi/257 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Ḳız
61b-62b	-	İşid imdi bir ʿacāyib ḫoş ḫaber Gör ne dimiş ol resūl-i muʿteber	Tā ki bunda ḫātim olsun bu kelām Vir ṣalavāt Muṣṭafā ve's-selām	Mesnevi/31 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Gögercin
62b-65b	-	Yine başladıḳ söze Allāh diyü Evvelinde faẓl-ı bismillāh diyü	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt Muṣṭafā ḳavlin ṭutan bulur necāt	Mesnevi/93 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Geyik
65b-69a	-	Her kim dilerse Tañrıya ire Tañrı dīzārını bī-gümān göre	Bunlarıñ ʿaşḳına ḫatem olsun kelām Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve's-selām	Mesnevi/129 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Cimcime Sultān
69a-74b	-	Kelīmu'llāh Mūsā ol āl-i ʿimrān Resūl u ʿaẕīm maḫbūb u sulṭān	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berāt	Mesnevi/177 Beyit		-.--/-.--/-.-	Başlık: Destān-ı Çobān
74b	-	Seniñ ʿaşḳıñ ḳamu derde Devādır yā resūlallāh	Orucı ḳıldığı namāz Ḫaṭādır yā resūlallāh	Gazel/11 Beyit		.---/.---/.---/.---	Başlık: İlahi/budur

2.2. MESTAP'a Göre Mensur Bölümler Tablosu

3. Tablo

Yp. Nu.	Müstensih	Eser Adı	Baş	Son	Konu	Açıklamalar
16b-17a	-	Dua-Mevlüd (Başlık)	Bārekallāh fi'kün aḥsenallāhu aliyküm ṭayyeballāhu enfuseküm ve raḍı'Allāhu	vallāhu ʿilm bi'ṣ-ṣavāb	Mevlit eseri ardından Allah'a edilen dua.	19 satırdan oluşan bir metindir.
74b	-	-	ʿAn yed ʿAbdu'ż-żaʿif Ḥalīl el-Ḥilmi bin ʿAli el-Anḳaravî fī mahalle-i Ḥacı ʿİvaz Ekremullāh baligıhı	ve saʿādet sene iḥdâ sitteyn ve mieteyn ve elf fī yevm māh-ı muḥarrem sebʿa ve ʿışrīn 1261		Temmet olduğu belirtilen bir kısımdır. Haşiye şeklinde varağın kenarına yazılmıştır. Tamamı bu kadardır.
75a	-	-	Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm ḥażretleriniñdür böyle rivāyet oluna gelmişdür	Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm ḥażretleriniñdür böyle rivāyet oluna gelmişdür		Mecmûadaki "Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām" başlıklı metne giriş niteliğindedir. İlk ve son mısraı aynıdır.
75b-93b	-	Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām	Kaʿbu'l-aḫyār raḍıya'llāhu ʿanhu rivāyet ider Mūsā peyġamber	ḥisābsız fāʾideler göre Ḥaḳ Sübhāne Teʿālā cümlemüze müyesser eyleye āmīn yā mucīb es-sāʾilīne biʿavni'llāhi teʿālā ġata	Hz. Musa ile Allah'ın Tur dağında konuşması	Metnin son cümlesi altı satıra ayrılarak alt alta verildiğinden son altı satır tabloya yerleştirilmiştir. Eserin tamamı 539 satırdan oluşmaktadır.

3. BÖLÜM

3.1. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem

Çalışmaya konu olan Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı şiir mecmûasının metni oluşturulurken dikkat edilen hususlar şunlardır:

1. Çeviri yazılı metin hazırlanırken tezin baş kısmında yer alan "Çeviri yazı Alfabesi" kullanılmıştır.
2. Metin hazırlanırken imla bakımından var olan tutarsızlıklar üzerinde Eski Anadolu Türkçesi'nin dil özellikleri dikkate alınarak birtakım düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzeltmeler dipnotlarda belirtilmiştir.
3. Mecmûanın çeviri yazısı oluşturulurken yapılan düzeltmelerden bir kısmı da vezne uygun olarak, eksik yazıldığına yahut silindiğine kanaat getirilen kısımların tamiridir. Bu kısımlar "[]" (köşeli parantez) ile metin içinde gösterilmiştir.
4. Kelime ve eklerin yazımında derleyen tarafından yanlış yazılan kısımların metindeki şekilleri dipnotlarda verilmiş ve metin içine doğru biçimleri yazılmıştır.
5. Sayfa numaraları kalın köşeli parantez ile **[1b]**, **[2a], [2b]** şeklinde, şiir ve nesirlerin bulunduğu her sayfanın başındaki mısraının bir satır üstünde numaralandırılmıştır.
6. Manzum kısımda beyitler, her sayfada ayrı ayrı olmak üzere "1), 2), 3)" şeklinde tek tek numaralandırılmıştır. Bu çalışmadan istifade edecek araştırmacıların ilgili beyitlere sayfa ve satır numarası üzerinden kolayca ulaşabilmeleri amacıyla bu yöntem izlenmiştir.
7. Kelimeye bitişik olarak yazılan "izafet i"leri kısa çizgi "-" ile gösterilmiştir.
8. Metin içindeki kimi kelime ve kelime gruplarının üstü çizildiğinden yahut silinmeye yüz tuttuğundan okunması mümkün olmamıştır. Bu tür durumlarda kelimelerin mecmûadaki görüntüleri kesilerek doğrudan metin içine yerleştirilmiştir.
9. Kelimelere gelen -dUrUr, -IsAr, -gıl/-gil gibi ekler kelimelere bitişik olacak şekilde yazılmıştır.

10. Mecmûanın bazı kısımlarında /P,p/ ve /Ç,ç/ harflerinin doğru kullanımlarına rastlamakla beraber mecmûanın büyük bölümünde /P,p/ yerine /B,b/ ve /Ç,ç/ yerine /C,c/ harfleri kullanıldığı görülür. Bu duruma rastlanılan kelimelerde, -kelimelerin anlamları dikkate alınarak- bariz noktalama ve harf hatalarında kelimenin aslî hâli transkribe metnin içine yazılmış, mecmûada geçen hali dipnotta verilmiştir.
11. Mecmûanın büyük bir bölümünde "ñ" harfinden önceki ünlü harf, yuvarlak (-u-, -ü-) ünlü olması gerektiği halde derleyen kesre kullanarak dar ünlü (-ı-, -i) ile ifade etmiştir. Bu bağlamda çeviri yazı oluşturulurken derleyenin yazımına sadık kalınmıştır.
12. Mecmûanın harekelenmesinde belirli bir sistem bulunmamaktadır. Aynı beyit içinde dahi imla yönünden karışıklıklar vardır. Örneğin 36b varağının 14. beytinin İlk mısraında "dev" kelimesi, "د ی و"(div) şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir. İkinci mısrada ise "د و" (dev) şeklinde yazılmış ve harekelendirmiştir. Bunun gibi birçok imla sorunu mecmûanın geneline yayılmış vaziyettedir.
13. Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûada yer alan "Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi's-selâm" başlıklı mensur metin transkribe edilirken satırları her sayfada ayrı ayrı olmak üzere "(1) (2) (3) (4)….." şeklinde numaralandırılmıştır.

METİN

[1b]

HAẔĀ KİTĀB MEVLÜD-İ FAḪR-İ MEVCŪD MUḤAMMED MUṢṬAFĀ-RĀ ṢALAVĀT

BİSMİLLĀHİ'R-RAḤMANİ'R-RAḤĪM

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

1) Allāh adın ẕikr idelüm evvela
   Vācib oldı cümle işde her ḳula

2) Allāh adın her kim ol evvel aña
   Her işi āsān ide Allāh aña

3) Allāh adı olsa her işüñ öñi
   Hergiz ebter olmaya anuñ ṣoñı

4) Her nefesde Allāh adın di müdam
   Allāh adıyla olur her işin temam

5) Bir kez Allāh dise ʿaşḳ ile lisan
   Dökülür cümle günāh-ı ḥazan

6) Pākin pāk olur ẕikr eyleyen
   Her murāda irişür Allāh diyen

7) ʿAşḳ ile gel imdi Allāh idelüm
   Derd ile gözyaşıyla āh idelüm

8) Ola kim raḥmet ḳıla ol pādişah
   Ol Kerīm ol Raḥīm ol İlāh

9) ʿĀlem ü ʿAllām Ġaffārü'ẕ-ẕünūb
Ṣaniʿ ü Tevvāb ü Settārü'l-uyūb

10) Ol durur Allāh u ḳuddūsüs-selām
Rabb ü Bāḳī lā-yemut lā-yenām

11) Ol durur hem pādişah-ı bī-zevāl
Bī-şebīh bī-naẓīr ü[16] bī-miṯāl

[2a]

1) Birdir ol birligine şek yoḳdurur
Gerçi yanlış söyleyenler çoḳdurur

2) Cümle ʿālem yoġ iken ol var idi
Yaradılmışdan ġanī Cebbār idi

3) Variken ol yoġ idi ins ü melek
ʿArş u ferş ü ay u gün hem nüh felek

4) Ṣunʿıla bunları ol var eyledi
Birligine cümle iḳrar eyledi

5) Ḳudretin iẓhār idüp ol Celīl
Birligine bunları ḳıldı delīl

6) Bāri ne ḥācet ḳılavuz sözi çoḳ
Birdurur ol andan artıḳ Tañrı yoḳ

7) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile eydüñ eṣ-ṣalavāt

8) Ey ʿazizler işde başlarız söze

[16] Metinde "bī-naẓīri" şeklindedir.

Bir vaṣiyyet ḳılavuz illā size

9) Ol vaṣiyyet kim direm her kim ṭuta
Misk gibi ḳoḳusu canlarda ṭüte

10) Ḥaḳ Teʿālā raḥmet eyleye aña
Kim beni ol bir duʿā eyle aña

11) Her kim diler bu duʿāda buluna
Fātiḥa iḥsān ide ben ḳulına

12) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳıla derdile eydüñ eṣ-ṣalavāt

13) Çünki Ḥaḳ evvelligin[17] bildiñ ʿayan
Diñle imdi ḳılayın ṣunʿın beyan

14) Ḥaḳ Teʿālā ne yaratdı evvelā
Cümle maḥlūḳdan kim ol evvel ola

15) Hem sebeb olmuş ola bu varlıġa
ʿAşḳıla diñleyeni Ḥaḳ yarlıġa

16) Muṣṭafā nūrını evvel ḳıldı var
Sevdi anı ol Kerīm-i girdigār

17) Nice biñ yıl terbiyyet ḳıldı aña
Añla işbu sözleri ḳılġıl ṣaña

[2b]

1) Muṣṭafāyı kendüye ḳıldı ḥabīb
Cümle derde hem oldı ṭabīb

[17] Metinde “evveligin” şeklindedir.

2) Her ne dürlü kim saʿādet vardurur
Yaḫşı ḫuyu gül gül ider vardurur

3) Ḥaḳ aña virdi mükemmel eyledi
Yaradılmışdan mufaḍḍal eyledi

4) Andan oldu her nihānı āşikār
ʿArş u ferş ü yir ü gökde[18] ne ki var

5) Ger Muḥammed gelmeseydi ʿâleme
Tac u ʿizzet inmez idi ādeme

6) Ger Muḥammed olmasaydı ʿayān
Olmaz idi bu zemīn ü āsumān[19]

7) Ger Muḥammed olmasaydı ey yar
Olmaz idi ay u gün leyl ü nehar

8) Hem vesile olduġıçün ol resūl
Ādemiñ Ḥaḳ tevbesin ḳıldı ḳabūl

9) Nūḥ anıñçün ġarḳdan buldı necat
Daḫı ṭoġmadan göründi muʿcizāt

10) Ölmeyüb ʿĪsā göge buldığı yol
Ümmetinden olmaġ içün idi ol

11) Daḫı mūsa elindeki ʿaṣā
Oldu anuñ ʿizzetine ejdehā

[18] Metinde "ʿArş ferş yir gökde" şeklindedir.
[19] Metinde "āsımān" şeklindedir.

12) Ceddi oldığıçün anun ol Ḥalīl
Nārı cennet ḳıldı aña ol Celīl

13) Cümle anuñ doslığına[20] adına
Bunca ʿizzet oldı ol ecdādına

14) Çoḳ temennā ḳıldılar Ḥaḳdan bular
Kim Muḥammed ümmetinden olalar

15) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile eydüñ eṣ-ṣalavāt

16) Ḥaḳ Teʿālā çün yaratdı ādemi
Ādeme ḳıldı müzeyyen ʿālemi

17) Ādeme ḳıldı ferişţehler sücūd
Oldılar ḥaḳlığına anuñ şühūd

[3a]

1) Muṣṭafā nūrını alnında ḳodı
Bil ḥabībim nūrıdır bu nūr didi

2) Ḳıldı ol nūr anuñ alnında ḳarār
Ḳıldı anuñla nice rūzugār

3) Ṣoñra Ḥavvā alnında naḳl itdi bil
Ṭurdı anda daḥı ay u yıl

4) İrdi İbrāhim İsmāʿil'e hem
Söz uzanur ger ḳalanın dir isem

5) İşbu resm ile müselṣel muttaṣıl

[20] Metinde "doslığına" şeklindedir.

Ta olunca Muṣṭafā'ya müntaḳil

6) Şöyle vardı irdi ol nūr aṣlına
İrişince ol Muḥammed alnına

7) Geldi çün ol Raḥmeten li'lʿālemīn
Vardı nūr anda ḳarar itdi hemīn

8) Andan artuḳ kimseye naḳl itmedi
Çünki yirin buldı ayruḳ gitmedi

9) Pes Muḥammed'dür bu varlıġa sebeb
Cehd idüp anuñ rızasın ḳıl ṭaleb

10) Şerʿini ṭut ümmeti ol ümmeti[21]
Tā naṣīb ola saña Ḥaḳ raḥmeti

11) Hem Muḥammed daḫı Maḥmūd oldurur
Cümle maḥlūk içre maḳṣūd oldurur

12) Oldurur maḳṣūd cümle cüzʾ ü kül
Muḳtedā-yı ʿâlem ü şāh-ı rusül

13) Ol ki meddāḥı anuñ Allāh ola
Var ḳıyas eyle ki ol ne şād ola

14) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile eydüñ eṣ-ṣalavāt

15) Ol gice kim ṭoġdı ol ḫayrü'l-beşer
Anası anda neler gördi neler

[21] Metinde "ol ol ümmeti" şeklindedir.

16) Ol ikinci gün rebiʿülevvelün
Hem düşenbih gicesiydi bilüñ

17) Didi gördüm ol ḥabībüñ anası
Bir ʿaceb nūr kim güneş pervānesi[22]

[3b]

1) Berḳ urub evimden çıḳdı nāgehān
Göñüllere irdi ve nūr oldı cihān

2) İndi göklerden melekler ṣāf ṣāf
Kaʿbe gibi ḳıldılar o dem ṭavaf

3) Didiler kim ol nebi-yi muḥterem
Geliserdür ṣāḥib-i beyt'ül ḥarām

4) Hem havā[23] üzre döşendi bir döşek
Adı sündüs döşeyen anı melek

5) Gökler açıldı ve fetḥ oldı ẓulem
Üç melek çıḳdı elinden üç ʿalem

6) Birini maşrıḳa dikdiler revān
Birini maġribe dikdiler ʿayān

7) Kaʿbe üstünde biri taʿẓīm ile
Dikdiler anı ḥoş tekrīm ile

8) Bildim anlardan kim ol ḫalḳı igen
Kim yaḳın oldı cihāna gelmegi

[22] Metinde "bervānesi" şeklindedir.
[23] Metinde "avā" şeklindedir.

9) Çün göründi bañа bu işler yaḳīn
Yalıñız ḥayretde ḳalmışdım hemīn

10) Yarılup divardan çıḳdı nāgehān
Geldi üç ḥūrī bañа oldı ʿayān

11) Baʿżılar dir kim ol üç dilberüñ
Āsiyeydi biri ol meh peykerüñ

12) Biri meryem ḫātun idi āşikār
Birisi hem ḥūrīlerde bir nigār

13) Geldiler luṭf ile ol mah u çīn
Virdiler bana selām aldım hemīn

14) Çevre yanıma gelip oturdılar
Muṣtafā'yı birbirine muştalar

15) Didiler oġluñ gibi hiçbir oġul
Yaradalı cihāne gelmiş degil

16) Bu senüñ oġluñ gibi ḳadri cemīl
Bir anaya virmemişdür ol Ḫalīl

17) Ulu devlet buldun ey dildārı sen
Ṭoġısardur senden ol ḫalk-ı ḥasen

[4a]

1) Bu gice ol gicedür ol şerīf
Nūr ile ʿâlemi eylerler laṭīf

2) Bu gice emr itdi Ḥaḳḳ u lā-yezāl
Kim ne varsa yaradılmışdur ber-kemāl

3) Zeyn ola ḥūr u ḳuṣūr hem cihān
Baġ ile rıḍvan ṣaḥn-ı gül āsitān

4) Geliserdür bu gice Ḥaḳ raḥmeti
Ḥaḳ celālinden götürürdi heybeti

5) Vaṣfını bu resme tertīb itdiler
Ol mübārek nūrı terġib itdiler

6) Āmine[24] eydür çün[25] vaḳt oldı tamām
Kim vücūda gele ol ḫayrü'l-enām

7) Ṣuṣadum ġayet ḥarâretden ḳatı
Ṣundılar bir câm ṭolusı şerheti

8) Ḳardan aḳdur hem ṣoġukdur ʿazīz
Ṭatlu şekerden be-ġayet key lezīz

9) İşitdim vücudum oldı nūra ġarḳ
İdemezdüm nūra kendimi farḳ

10) Çün beni ol nūra mestūr eyledi
Göñlimi cānımı mesrūr eyledi

11) Geldi bir ḳuş murġ-ı ebyāẓ lā-mekān
Arḳamı ṣıġadı ḳuvvetle hemān

12) Nūra ġarḳ oldı semavāt u zemīn
Ṭoġdı ol sāʿatde sulṭān-ı dīn

[24] Metinde "imine" şeklindedir.
[25] Metinde "çü" şeklindedir.

13) Yaradılmış oldı cümle şāḏumān
Mürde-i ʿâlem ben ile buldı cān

14) Cümle zerrāt-ı cihān itdi ṣadā
Caġrışuban didiler kim merḥabā

15) Merḥabā ey şems-i cihān merḥabā
Merḥabā ey derde dermān merḥabā

16) Merḥabā ey āfitāb-ı ʿāşıḳān
Merḥabā ey āfitāb-ı ṣādıḳān

17) Merḥabā ey bülbül-i baġ-ı cemāl
Merḥabā ey āşinā-i ẕü'l celāl

[4b]

1) Merḥabā ey raḥmeten li'lʿālemīn
Merḥabā ehlen şefiʿü'l-müẕnibīn

2) Merḥabā ey ḳurretü'l-ayn ü cemīl
Merḥabā ey ḫās u maḥbūb u cemīl

3) Merḥabā ey māh u ḫurşid cezā
Merḥabā ey Ḥaḳdan olmayan cüdā

4) Merḥabā ey cümlenüñ maṭlūbu sen
Merḥabā ey ḫalkuñ maḥbūbu sen

5) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile deyiñ eṣ-ṣalavāt

6) Muḥammed dünyāya geldi
Ḳuran Muḥammed'e indi

7) Nūr gelüp üstine ḳondı
Sulṭānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

8) Muḥammed anadan düşdi
Kāfirleriñ ʿaḳlı şaşdı

9) Kiliseler yire geçdi
Sulṭānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

10) Aġlayan oġlan avındı
Emziren ṭâye sevindi

11) Nice kāfir dīne geldi
Sübḥān Muḥammed ṭoġdıgı gice

12) Ḥūrī ḳızları geldiler
Muḥammed'e yüz sürdiler

13) Ḳundaġın bile ṣardılar
Sübḥānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

14) Ḥūrī ḳızları hepisi
Muḥammed anuñ ṭapusı

15) Açıldı cennet ḳapusı
Sübḥānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

16) Ey sevdigim ism-i Muḥammed
Ey yüzünüñ nūru ḍamar

17) Beşigiñ ögürdi ḳamer
Sübḥānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

[5a]

1) Ruşān[26] açıldı bu güller
Ṣāḏ olup öter bülbüller

2) Secdeye iner aġaçlar
Sübḥānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

3) Yūnus eydür ey ḳardaşlar
Aḳıdın gözüñüzden yaşlar

4) Secde ḳıldı ṭaġlar ṭaşlar
Sübḥānım Muḥammed ṭoġdıgı gice

5) Ey risālet taḥtınıñ ḫātemi
Ey nübüvvet mihrinüñ sen ḫātemi

6) Ey cemāli gün yüzi bedr-i münīr
Ey ḳamu düşmüşlere sen destgīr

7) Ey göñüller derdiniñ dermānısın
Ey yaradılmışlarıñ sulṭānısın

8) Sensin ol sulṭān-ı cümle evliyā
Nūr-ı çeşm-i evliyā-yı aṣfiyā

9) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile deyiñ eṣ-ṣalavāt

10) Çünki ol maḥbūb u Raḥmān u Raḥīm
Ḳıldı dünyayı cemālinden naʿīm

11) Birbirine muştuladı her melek
Raḳṣa girdi şevḳ ü şādından felek

[26] Metinde “Ruşān” şeklindedir.

12) İşbu heybetden Amine ḥub-rū[27]
Bir zamān ʿaḳlı gidüp geldi giru

13) Gördi gitmiş ḥurüler hiç kimse yoḳ
Görmedi oġlın teżarruʿ ḳıldı çoḳ

İlahī/Budur

14) Ḥurüler aldı taṣavvur ḳıldı ol
Ḥayret içre çoḳ tefekkür ḳıldı ol

15) Çevre yanın isteyü ḳıldı naẓar
Gördü bir köşede Ḥayrü'l beşer

16) Şöyle beytullah'a ḳarşu ol resūl
Yüz yire urmış ḳılmış secde ol

[5b]

1) Secdede başı dili taḥmīd ider
Hem getürmüş barmaġın tevhīd ider

2) Dir ki ey mevlam yüzüm ṭutdum saña
Ya ilâhi ümmetüm virgil bana

3) Böyle dirken ol tebessüm eyledi
Şöyle bildim Ḥaḳ teraḥḥüm eyledi

4) Bir nidā geldi ol dem ṭoldı hevā
Dir ḥabibim ḥācetiñ oldı revā

5) Sürmelenmiş gözleri görür ḥikmeti
Göbegi kesilmiş olmuş sünneti

[27] Metinde "cu-beru" şeklindedir.

6) Ṭozunı ṣaçmışlar olmuş muḥterem
Ḳundaḳ içre yatır ol şāh-ı ḥarem

İlahī/Budur

7) Ḥaḳ Teʿālā emr eyledi
Nenni Muḥammedim nenni

8) Aḳ incüden aḳdır dişi
Ḥurüler anıñ yoldaşı

İlahī/Budur

9) Seyyidiñ sādatıñ başı
Nenni Muḥammedim nenni

10) Ḥūrī ḳızları geldiler
Muḥammede yüz sürdiler

11) Ḳundaġın bile ṣardılar
Nenni Muḥammedim nenni

12) Ḥalime ḫatun anası
Hep nebilerin ṭâyesi

İlahī/Budur

13) Oldur şefāʿat ṣāyesi
Nenni Muḥammedim nenni

14) Ṭoġuran ana güvensin
Emziren ṭâye sevinsin

[6a]

1) Hem balımsın hem yaġımsın
Nenni Muḥammedim nenni

2) İblisin elleri bağlu
Doslarıñ yüregi yağlu

İlahī/Budur

3) Amine[28] ḫatunıñ oġlu
Nenni Muḥammedim nenni

4) ʿAbdulmuṭṭalib dedesi
Abdullah anuñ babası

5) Cümle peyġamberler hālesi
Nenni Muḥammedim nenni

İlahī/Budur

6) Bir nidā geldi havadan key ḳatı
Şöyle kim ṭutdı cihānı heybeti

7) Didi ṣaklañsın anı üç gün tamam
Her melek gelsin aña virsin selām

8) Muttaṣıl üç gün melekler geldiler
Aḥmedi görüp ziyāret ḳıldılar

9) Yirde gökde hiç firişte ḳalmadı
Kim Muḥammed yüzüni ol görmedi

10) Çünki bu işleri gördüm ʿayān
Ḳalmadı ṣabrım heman düşdüm revān

11) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile deyiñ eṣ-ṣalavāt

[28] Metinde "İmine" şeklindedir.

12) Mekke ḳavmi ululları bi-ḫilāf
Kaʿbe'yi ol gice ḳılurken ṭavāf

13) Secde ḳıldı Kaʿbe gördi ḫas ü ʿām
Düşmedi bir ṭaş ḫoş ḳıldı ḳıyām

14) Rükni rükne Kaʿbenüñ virdi selām
Didiler kim ṭoġdı ol ḫayrü'l-enām

15) Kaʿbe bir ṣavt itdi ol dem nāgehān
Didi ṭoġdı bu gice şems-i cihan

[6b]

1) Pak idüp küfr ile bunlardan resūl
Ḳurtarısar beni müşriklerden ol

2) Yalın ayaḳ baş açuban ṣāf u ṣāf
Ol gice şeyṭanı gökden sürdiler[29]

3) Bildi ʿālem ḫalḳı ṭoġdı Muṣṭafā
Cümle ʿālem buldı anıñla ṣafā

4) Dembedem āvāz gelürdi ya emīn[30]
Seni ḳıldım raḥmeten li'lʿālemīn

5) Faḫr-i ʿālem irdi çün ḳırḳ yaşına
Ḳondı pes tac-ı nübüvvet başına

6) Aña vaḥiy indirdi ol vaḳt Cebrāʾīl
Didi kim saña selām ḳıldı Celīl

[29] 2 mısra atlamak suretiyle mısralar karıştırılmıştır.
[30] Metinde "imīn" şeklindedir.

7) İndi Ḳuran ayet ayet beyyināt
Ẓahir oldı nice dürlü muʿcizāt

8) Mevlüdinden çün berk ḳıldı ḳaināt
Muʿcizātından daḫı işit ey cān

9) Gerçi[31] cümle nūr idi ol pāk ẕat
İlla her ʿużvında vardı muʿcizāt

10) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile deyiñ eṣ-ṣalavât

11) Evvela ol kim mübārek cisminüñ
Gölgesi düşmezdi yire resminüñ

12) Nur idi başdan ayaġa gövdesi
Bu ʿayāndur nūruñ olmaz gölgesi

13) Hem mübārek başı üzre her zamān
Bir pare bulut olurdı sāyebān

14) Nereye varsa bile varırdı ol
Başı üzre daʾima ṭururdı ol

15) Öñinden nice görürse ʿayān
Öyle ardından görürdi ol hemān

16) Vaḥy içün indükde Cebrāʾīl-i emīn
Gökden ayrıldığı saʿatde hemīn

17) Cebrāʾīliñ ḳoḳusın alurdı ol

[31] Metinde “girçi” şeklindedir.

Vahy içün indiġini bilürdi ol

[7a]

1) Uyanıḳla nice işitse revān
   Öyle uyurken işidirdi hemān

2) Ṭoḳınıcaḳ ṣaçına bād-ı ṣabā
   Müşk ü ʿanberden ṭolar idi havā

3) Derlese güller olurdı her deri
   Derlerdi derinden gülleri

4) Hem nübüvvet mühri ẓahrından ʿayān
   Görünürdi aşināda rev nihān

5) Çün işaret ḳıldı ol maḥbūb-ı Ḥaḳ
   Barmaġıyla gökden ay oldı iki şaḳ

6) Beşiġin ögriydi gökden indi ay
   Gözleriyle gördi her yoḫsul u bay

7) Barmaġından çişmeler aḳıtdı hem
   İçdiler andan ḳamu ḫayl ü ḫaşem

8) Dikdi ḫurmayı hem ol şah-ı cihān
   Dikdigi saʿat yimiş virdi hemān

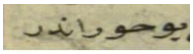
9) Hem aġaçlar ḳıldılar aña sücūd
   Oldılar ḥaḳlıġına cümle şühūd

10) Ḳurd ḳuş ṭaş aġaç aña söyledi
    Ḥaḳ nebisiñ ya resūlallâh didi

11) Nice gözsüzleri gözlü ḳıldı ol

Nice sözsüzleri sözlü ḳıldı ol

12) Muʿcizātına anuñ yoḳ hiç aḥad
Ḥadd üʿaden bilmez anuñ hiç aḥad

13) Muʿcizātınıñ efḍali Ḳurandurur
Gayrısı giçer

14) Muʿcizātından didik birḳaç kelām
Dinle miʿracın daḫı hem ey hümām

15) Ol Muḥammed muʾcizātı ḥaḳḳıçün
Cümlemüze raḥmet it yārınki gün

16) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳ ile derd ile deyiñ eṣ-ṣalavāt

17) Gel berü ey ʿaşḳ odına yanıcı
Kendüye maʿşuḳa ʿāşıḳ ṣanıcı

[7b]

1) Dinlegil miʿracın ol şāhid-i ʿayān
ʿĀşıḳısañ ʿaşḳ ile ṭurmayan

2) Bir düşenbih gicesi taḥḳīḳ-i ḫaber
Leyle-i ḳadr idi ol gice meger

3) Nāgehān ol gice ol ḫayrü'l-enām
Ümmehānī ḥanesi ḳılmış maḳām

4) Anda iken nāgehān ol yüzi mah
Cennete var didi Cibrile İlāh

5) Bir muraṣṣaʿ tāc al ḥülle kemer
Hem daḫı al bir buraḳ-ı muʿteber

6) Ol ḥabībe ilet binsün anı
ʿĀrşımı seyreylesün görsün beni

7) Cebrāʾīl çün cennete vardı revān
Gördi kim ḳırḳ biñ buraḳ otlar ey cān

8) İçlerinde bir buraḳ aġlar ḳatı
Yimez içmez ḳalmamış hiç ṭāḳatı

9) Gözlerinden yaşı ceyḥūn eylemiş
Yüregini derd ile hūn eylemiş

10) Didi Cebrāʾīl nedür aġladuġuñ
Hūn ile can ü ciger ṭaġladuġuñ

11) Baḳi yoldaşıñ yiyüp içüb gezer
Sen eñleriseñ di canıñ ne sizer

12) Didi ḳırḳ biñ yıldurur kim yā emīn
ʿAşḳdurur baña yimek içmek hemīn

13) Nāgehān bir ün işitdi ḳulaġum
Gitdi ʿaḳlım bilmezem ṣolum ṣaġum

14) Yā Muḥammed diyüben cağırdılar
Bir ṣada ki berk yürekler deldiler

15) Çün şerif ismiñ işitdim āşikār
Söyleyen kimdi bilmedim ey yār

16) Ol zamandan bilmezem ki nolmışam

Ol adıñ ıssına ʿāşıḳ olmışam

17) Cenneti başıma ʿaşḳ dar ider
İşimi leyl ü nehār uş zār ider

[8a]

1) Gerci ẓāhir cennet içre ṭururam
Maʿnada nārıñ azabın görürem

2) Ger iremezsem cemāline anuñ
Urısaram terkini cānuñ ü tenüñ

3) Didi Cebrāʾīl buraḳ ey buraḳ
Virdi Ḥaḳ maḳṣūdıñı eyle ıraḳ

4) Kimde ʿaşḳıñ nişānı vardurur
ʿĀḳıbet maʿşuḳa anı irgürür[32]

5) Gel berü maʿşuḳıña irgüreyiñ
Yüregiñ başına merhem urayım

6) Ḳıldı tezyin ol buraḳ ḫoş dem emīn
Urdı bir yāḳut ire aña hemīn

7) Hem zümrüdden oyan laʿl ile
Tāc u ḥulle hem kemer daḫı bile

8) Aldı Cebrāʾīl buraḳı ol zamān
Ta cenāb-ı Aḥmede geldi hemān

9) Didi yā Aḥmed icāzet var mıdur
Üçerü girmege işāret var mıdır

[32] Metinde “gürür” şeklindedir.

10) Ḥaḳ selām itdi saña yā Muṣṭafā
Kim mübārek ḫaṭırıñ olsun ṣafā

11) Didi kim gelsin ḳonuḳlaram anı
ʿArşımı seyr eylesün görsün beni

12) Daʾim ister ḥażretimden her melek
ʿArş ü kürsi sidre vü çarḫ-ı felek

13) Cümlesi anuñ yüzin görmek diler
Ayaġına yüzlerin sürmek diler

14) İşbu gice bir gicedür yā emīn
Olısar ʿayn'el-yaḳīn[33] ḫaḳḳ'el-yaḳīn[34]

15) Bu gice ẓahir olur esrār-ı dost
Gösteriserdür saña didâr[35]-ı dost

16) Hem sekiz cennet ḳapusın açdılar
Yoluñ üstine cevāhir ṣaçdılar

17) Gel gidelüm ḥażrete yā Muṣṭafā
Muntaẓırdur anda aṣḥāb-ı ṣafā

[8b]

1) Saña cennetden getürdüm bir buraḳ
Daʿvet-i Raḥmāndurur eyle yaraḳ

2) İşidüp anı resūl oldı ferāḥ
Şaḍılık geldi ḳamu gitdi terāḫ

[33] Ayn-el-yakin: bir şeyi kendi gözleriyle görüp mahiyetini bilme.
[34] Hakk-el-yakin: bir şeyi gerçekliğine hiç şüphe olmayacak şekilde bütün duyularıyla bilme, anlama.
[35] Metinde "dizar" şeklindedir

3) Ṭurdı yirinden hemān dem Muṣṭafā
Ḳodı tācu başına ol pür ṣafā

4) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳıla derdile deyiñ eṣ-ṣalavāt

5) Ḥulleʾi geydi ve baġlandı kemer
Ḥaḳ aña ʿaşıḳ olanları sever

6) Çekdi ol demde buraḳı Cebrāʾīl
Öñüne düşdi aña oldı delīl

7) Ḥoş sevār oldı aña şah-ı cihān
Açdı berrini buraḳ uçdı hemān

8) Ṭarfet'ül-ʿayn[36] içre ol şah-ı ḥarem
Geldi ḳudse irdi vü başdı ḳadem

9) Cebrāʾīl dir yā Muḥammed bunda in
Tā mübārek ayaġın öbsün zemin

10) Ol sāʿat buraḳdan ol şefiʿ
Girdi aḳṣāya hemān dem ol muṭiʿ

11) Enbiyā ervāḥı ḥāẓır geldiler
Muṣṭafāya cümle ikrām ḳıldılar

12) İrdi Ḥaḳdan ol dem ervāḥa nidā
Ki ḳılalar Muṣṭafāya iḳtidā

13) Pes geçüp miḥrāba ol ḫayr'ül-enām
Enbiyā ervāḥına oldı imām

[36] Tarfet-ül-ayn: bir kere göz açıp kapayıncaya kadar seçen zaman.

14) İki rikʿat ḳıldı aḳṣāda namāz
Öyle emr itdi ol bī-niyāz

15) Gördiler nūrdan ḳurulmış nerdübān
Nerdübāndan göge aġarla revān

16) İrdiler evvelki göge bunlar tamām
Ḳapu açıldı vü hem girdi hümām

17) Ol gök ehli cümle ḳarşu geldiler
Muṣṭafāya ʿizzet ikrām ḳıldılar

[9a]

1) Merḥabā peyki yā Muḥammed didiler
Ey şefāʿat ıssı Aḥmed didiler

2) Her biri ḳutluladı miʿrācını
Didi urunduñ saʿādet tācını

3) Bu kerāmetler ki Ḥaḳ virdi saña
Virmedi hiç kimseye öñden ṣaña

4) İrdügince her göge ol baḫtiyār
Ümmetiñ diler didiler zinhār

5) Her birinde dürlü ḥikmet gördi ol
Tā ki vardı sidreye irişdi ol

6) Cebrāʾīliñ menzilidir o maḳam
Nüh felek tā ki ṭutalıdan niẓām

7) Ḳaldı Cebrāʾīl maḳāmında hemīn
Didi aña Raḥmeten li'lʿālemīn

8) Bilmezem bu yolları ben nideyim
Ki ġaribim bunda ḳande gideyim

9) Cebrāʾīl eydür Resûle ey ḥabīb
Ṣanmaġıl bu yirde sen seni ġarīb

10) Seniñçün yaradıldı nüh felek
İns ü cin hur ü cennet her melek

11) Baña böyle emr idübdür ẕü'l-celāl
Açmayam[37] ben bundan öteye perr ü bāl

12) Ger giçem bir ẕerre denlü ilerü
Yanaram[38] başdan ayaġa ey ulu

13) Didi Cebrāʾīle ol şah-ı cihān
Pes maḳamıñda ṭur imdi sen hemān

14) Çün ezelden baña ʿaşḳ oldı delīl
Yanar isem yanayım ben ey Ḫalīl

15) Vah ʿaşḳdan çün ṣaḳındıñ cānıñı
Sen ḳaçan görseñ gerek cānānıñı

16) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳıla derdile deyiñ eṣ-ṣalavāt

17) ʿArş u kürsi görüben ol ḥoca
Gecdi ṭoḳsan biñ ḥicābı ol gice

[37] Metinde "ıcmayam" şeklindedir
[38] Metinde "yazaram" şeklindedir

[9b]

1) Çünki ḳamusın görüp giçdi öte
   Vardı irişdi ol ulu ḥażrete

2) Bī-ḥuruf u lafẓ u ṣavtı padişah
   Muṣṭafāya söyledi bī-iştibah

3) Didi maṭlūb u maḳṣūdum benim
   Sevdigiñ cān ile maḥbūbum benem

4) Benim ol kim saña gönderdim kitāb
   Cān içinden baḳ ki refiʿ oldı hicāb

5) Şiş cihetden ol münezzeh ẕü'l-celāl
   Şöyle bī-keyf aña göterdi cemāl

6) Hem felekler ʿāleminde gizlü añar
   Ḳalmadı gördi Muḥammed āşikār

7) Çünki her eşyā gördi yaḥşıraḳ
   Dile benden ne dilersiñ didi Ḥaḳ

8) Didi Aḥmed ey Ḥüdāvend-i ʿaẓīm
   Ey ḥaṭa pūş ʿaṭāsı çoḳ Kerīm

9) Senden özge hiç yārim yoḳdurur
   Ḥażretiñden ġayrı varım yoḳdurur

10) Bir murādım var görür ancaḳ hemān
    Ümmetim dilerem ben armaġan

11) Tañrı didi yā Muḥammed ḳıl niyāz
    Kim ʿaṭā ḳıldım saña beş vaḳit namāz

12) Bunı ilet ümmetiñe armaġan
Kim buña olmaz baha gün ü mekān

13) Her ḳaçan kim bu namāzı ḳılalar
Cümle gök ehli s̲evābın bulalar

14) Sen ki miʿrāç eylediñ ḳıldıñ niyāz
Ümmetüñ miʿrācını ḳıldım namāz

15) Ey ḥabībim nedir ol kim dilediñ
Bir avıc tobraġa minnet eylediñ

16) Ben saña ʿāşıḳ olıcaḳ ey Laṭīf
Seniñ olmaz mı bu ʿālem ey Şerīf

17) Zātıma mirāt idindim zātıñı
Bile yazdım adıñ ile adımı[39]

[10a]

1) Her ne istediyse Ḥaḳdan ol resūl
Luṭf virdi aña ḳıldı ḳabūl

2) Her ne didi kim yā Muḥammed Muṣṭafā
Bilürem görmeğe ṭoymazsın ṣafā

3) Leyki varub daʿvet it ḳullarımı
Tā gelüben göreler didārımı[40]

4) Ḥaḳḳıñ emri birle ol şah-ı cihān
Geldi ol dem sidreye oldı revān

[39] Metinde “adıñ ile adıñı” şeklindedir
[40] Metinde “dizârımı” şeklindedir

5) Muntaẓırdır anda Cebrāʾīl-i emīn
Ḳıldı istiḳbāl elin hemīn

6) Cebrāʾīl çekdi buraḳı öñüne
Muṣṭafā bindi buraḳ uçdı[41] yine

7) Ol dem içre girü ol şah-ı gözin
Ümmehānī evine geldi hemīn

8) Gitdi geldi yine ol saḫī
Gitmemişdi düşegin ıssı daḫı

9) Çün ṣabaḥ oldı ki nūr oldı cihān
Āşikāre oldı bu sırr-ı nihān

10) Muṣṭafā muʿcizini şerḥ eyledi
Ḥon u miʿrāç ile ḫalḳı ṭoyladı

11) Hem Ḫüdānıñ armaġanını anlara
ʿArz idüb virdi ṣafālar cānlara

12) Didi emridür Ḥaḳḳıñ beş vaḳit namāz
Ḳılubanmiʿrācın idiñ eyleñ niyāz

13) Didiler ey ḳıble-i islām u dīn
Ḳutlu olsun saña miʾrāç yerin

14) Ḥaşre dek biz kullar ḫayr'ul-ʿibād
Olmuşuz emriñe biñ cāndan ʿibād

15) Ümmetüñ oldıġımuz devlet yiter
Ḫiẕmetiñ ḳıldıġımuz ʿizzet yiter

[41] Metinde "ucdı" şeklindedir.

16) Yā ilahī ol Muḥammed ḥaḳḳıçün
Ol sülūk-ı seyr-i aʿlā ḥaḳḳıçün

17) Sidre vü muʿallā ḥaḳḳıçün
Ol şefāʿat kanı Aḥmet ḥaḳḳıçün

[10b]

1) Gözi yaşı ḥaḳḳıçün ʿāşıḳlarıñ
Baġrı başı ḥaḳḳıçün ṣādıḳlarıñ

2) Sırr-ı Ḳuran nūr-ı aʿzam ḥaḳḳıçün
Ḳudse Kaʿbe merve ü zemzem[42] ḥaḳḳıçün

3) ʿAşḳ odından cigeri biryān içün
Derd ile ḳan aġlayan giryān içün

4) Sırr-ı bān Aḥmed-i muḫtār içün
Kibriyā-yı lemʿa dizār içün

5) Biz günahkār ʿāṣī mücrim ḳulları
Yārlıġayub ḳıl günāhlardan berī

6) ʿAfv idüp iṣyānımız[43] ḳıl raḥmeti
Ol ḥabībiñ yüzi ṣuyı ḥürmeti

7) Yā İlahī ḳılma bizi ḍāllīn
Bu duʿāya cümleñüz diñ āmin

8) Ḥaḳḳā çoḳ ḥabībine selām
Ḳaṣr idüb miʿrācını ḳıldı tamām

[42] Metinde “zemrem” şeklindedir
[43] Metinde “işânımızı” şeklindedir

9) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳıla derdile deyiñ eṣ-ṣalavāt

10) Gel berü iḫvān-ı aṣḥab u ṣafā
Gel berü erbāb-ı ʿirfan-ı vefā

11) İşbu güvendiklü sözi guş idelüm
Derd ile göz yaşıla āh idelüm

12) Aḳıdalum gözümüzden yaşları
Tazelensün baġrımuzuñ başları

13) Hem ki ol sulṭān içün yaş indüre
Yaşı anuñ ṭamuyı söyündüre

14) Muṣṭafā mevt sözidür bu ʿayān
İşidicek āh ile eyleñ fiġān

15) İşit imdi kim ol Faḫr-i kaʾināt
Nice ḥaste oldı buldı memāt

16) Altmış üç yaşına irdi ol emīn
Dosta ulaşmaḳlıġı oldı yaḳīn

17) Vaḳt irişdi dünyādan ḳıldı sefer
Ol güneş yüzli ol alnı ḳamer

[11a]

1) Hem ire ol pādişah der kāhine
İşidiñ nice irer Allāhına

2) Mescīd içre bir gün ol şah-ı cemīl
Otururdı geldi anda Cebrāʾīl

3) Didi saña ẕü’l-celāl itdi selām
Didi ki şöyle bilsün ol Ḫayr’ül-enām

4) Kim aña ben ḳatı müştāḳ olmışam
Cümle ḫalḳı aña bende ḳılmışam

5) Gel gidelüm ol ile ey gülʿizār
Muntaẓırdur saña anda girdigār

6) Bu sözi çünki işitdi ol emīn
Ḳalbi anıñ oldı ġāyetde ḥazīn

7) Ol mükāḥḥal[44] gözlerinden dökdi yaş
Cūş idüp aġladı yir gök taġ u ṭaş

8) Ol ḥabībiñ güñ güñ artdı zaḥmeti
Düşdi aṣḥābe ḳamu guṣṣa[45] ḳatı

9) ʿĀdet olmuşdı Bilāle her seḥer
Eṣ-ṣalātu dirdi yā ḫayr’ül-beşer

10) Żaʿifine baḳmazdı ol şah-ı cihān
Mescide varırdı anuñla hemān

11) Bir seḥer daḫı girü geldi bilāl
Didi buyurur yā ḥabīb-i ẕü’l-celāl

12) Sözin işitdi Bilāliñ söyledi
Żaʿifim artıḳdır varmazam didi

[44] Metinde “mühakkal” şeklindedir
[45] Metinde “ḳussa” şeklindedir

13) Yā bilāl benden Ebubekre selām
Eylegil aṣḥāba olsun imām

14) Pes Bilāl ol demde açdı başını
Gözlerinden dökdi ḳanlu yaşını

15) Aġlayu aġlayu ol dertlü Bilāl
Vardı içine ṣaldı melāl

16) Didi yā aṣḥābu ol Ḫayr'ul-enām
Eyledi Ebubekre ve size selām

17) Hem daḫı Ebubekr imām olsun didi
Tābiʿ olsun aña aṣḥābım didi

[11b]

1) Pes ṭutub fermānın ol pāk-i dīn
Gecdi miḥrāba emīr'ül-müʾminīn

2) Çünki tekbīr itdi vü el baġladı
Döymedi şişdi elin aġladı

3) Caġrışub aṣḥābu efġān ḳıldılar
Gözlerinüñ yaşını ḳan ittiler

4) Görmediler anda peyġamberi
Cānlarından her biri oldı berī

5) Ebubekir imām ol yā ʿÖmer
Kim özümden olmışam ben bī-ḫaber

6) Ṣordı bildi anı ol Ḫayr'ul-enām
Olmadı Ebubekir aṣḥāba imām

7) Anı gördi Muṣṭafā ṣabr itmedi
Hem eṣer ḳıldı ol ayrılıḳ odı

8) Muṣṭafā didi ki ṭuruñ ṭurayım
Ol yāranlarım ḳatına varayım

9) Göreyin bir daḫı ol yāranları
Kim daḫı görmeyiserem anları

10) Gelüñüz kim mescidime varalum
Birbirümüzi ṭoyınca görelüm

11) Kim ölüm ayırısar sizden bizi
Didi daḫı yaş ile ṭoldı gözi

12) Bu söz ile oda yaḳdı bunları
Ḳıldılar çoḳ zārı vü efġānları

13) Muṣṭafānıñ ṣaġ elin ṭutdı ʿAli
Ṣol elin daḫı ʿAbbas ol veli

14) ʿİzzetiyle ḳoltuġına girdiler
İkil ikil mescide irgürdiler

15) Mescide geldi ve buldı ḫoş ṣafā
İḳtidā ḳıldı Ebubekre Muṣṭafā

16) Çün ṣaḥābi ḫoş tamam itdi namaz
Ḳıldılar ol bī-niyāza çoḳ niyāz

17) Muṣṭafāyı gördi ol ḥalde buldılar
Her birisi āh idüb aġladılar

[12a]

1) Anda aṣḥāba naṣihat eyledi
   Ḫalḳıla lutfıla buları ṭoyladı

2) Elvedaʿ olsun didi daḫı
   Eyledi eve ʿizzet ol seḫi

3) Ṭutuban girü ʿAli ʿAbbās ile
   Cümle aṣḥāb aġladı geldi bile

4) Eve girdi gördi ol şah-ı cihan
   Ṭolmış eviñ içi ehl-i fiġān

5) Ḳarşu geldi cümle ḫatunlar tamām
   Didiler Ḫaḳdan selām olsun selām

6) Faṭıma dir cānım baba
   Dertlüler derdine dermānım baba

7) Ölme sen seniñ içün ben öleyim
   Sen ṣaġ ol ben saña ḳurbān olayım

8) Bir oñulmaz derde uġratdıñ beni
   Virüserem yoluña cān u teni

9) Didi ey Fāṭıma cānānım benim
   Sil yaşıñı aġlama cānım benim

10) Bil baña evvel gelen sen olasın
    Cümle ehlimden sen öñdin gelesin

11) Altı aydan ṣoñra gelirsin baña
    Muntaẓırdur şöyle bil anda saña

12) Dünyāyı terk itmegi ḳayırmazam

Bilürem ki bunda bākī ḳalmazam

13) Leyk benden ṣoñra sen ḳaldıñ ġarīb
ʿĀşıḳıñ cānı n'olur gitse ḥabīb

14) Bu yetimlik ḳutlu olsun başıña
Daḫı ḫasret işiñe yoldaşıña

15) Böyle diyüp yaş ile ṭoldı gözi
Didi ḳanı şol iki körpe ḳuzı

16) Yanıma gelsün Ḥüseyn ile Ḥasan
Kim bu göñlüm ġamın anlardır kesen

17) Ol iki māhı varup getürdiler
Ol güneşiñ yanına yetürdiler

[12b]

1) Didiler ey dede n'olduñ bugün
Yüreġümüze bizim urduñ dügün

2) Didi cānım ḳuzular budur dilek
Dedeñüz dünyāyı terk itse gerek

3) Çün işitdi ikisi bu sözi
Didiler ey dede terk itme bizi

4) Ey dede sensiz ḳalırız biz yitim
Firḳatiñ odı bizi yaḳdı ʿaẕim

5) İş bu ḥal içre iken irdi Cebrāʾīl
Dedi[46] kim saña selām etdi Ḫalīl

[46] Metinde "dede" şeklindedir.

6) Ṣordı ḥāliñi daḫı hem ol Çalab
Ṣor ḥabīb ne ḳılur benden ṭaleb

7) Ümmetümi dilerem Ḥaḳdan didi
Dilegim budur hemān çoḳdan didi

8) Leyl u nehār budur himmetüm
Kim bağışlaya Ḥaḳ ümmetüm

9) Girü Ḥaḳḳa vardı geldi Cebrāʾil
Didi kim saña selām itdi Celīl

10) Ḥaḳ Teʿālā saña çoḳ lüṭf işledi
Ol yazıḳlu ümmetüñ bağışladı

11) Didi kim maḳṣūdum bu idi Ḥaḳdan uş
Ḫaṭırım şimdi igen oldı ḫoş

12) Girü ṣoñ vaḳtında gerek hemīn
Ümmetin diledi Ḥaḳdan ümmetin

13) Hem ḳıyāmetde cemiʿ-i enbiyā
Cağrışuban nefsī ve nefsī diye

14) İllā yüz urub Muḥammed ḥażrete
Didi kim vā ümmetā vā ümmetā

15) Hem diye ey raḥmeti çoḳ raḥmeti
Baña ümmetsiz gerekmez cenneti

16) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşıḳla derdile deyiñ eṣ-ṣalavāt

17) Cebrāʾīl geldikden ṣoñra emr ile
Anda ʿAzraʾil gelmişdi bile

[13a]

1) Ṭaşradan içerüye ḳıldı nidā
Didi kim yā ehl-i beytim Muṣṭafā

2) İẕnüñüz mi içerüye girmege
Ol münevver ḥūb-cemāli görmege

3) Yas içün geyinmişidi ḳara ṭonı
Hem ʿarab öni idi muṭlaḳ öni

4) Faṭıma didi ki kimsin ey ʿaceb
Didi bir aʿrābīyem ey ḥoş edeb

5) Aġlayu aġlayu didi ey ʿarab
Ḳatı ḥastedir resūl çeker ʿaceb

6) Var işüne ey ḳarındaşım ʿarab
Bunda biz aġlaşalum her rūz u şeb

7) Bir daḫı caġırdı dir ki gitmezem
Muṣṭafāyı görmedin terk itmezem

8) Maṣlaḥat var içerü girsem gerek
ʿĀşıḳ-ı maʿşuḳa irsem gerek

9) Faṭıma çünki bu sözi diñledi
Beli büküldi fi'l-ḥal iñiledi

10) Ditreyü geldi resūliñ ḳatına
Beñzi uçmuş ḳorḳu düşmiş cānına

11) Niçün ḳorḳduñ diyü ṣordı Ḥabīb
Bir ʿarab var dir ḳapuda key mühīb

12) Ey benim devletlü babam kimdür ol
İcerü girmeklik ister yā resūl

13) Didi aña kim yā cān ü ciger
Ol gelen aʿrābdur ṣandıñ meger

14) Ol gelendir elden oġullar yetīm
Cānlar alub tenler ileri demīm

15) Yüzleri gül dilleri bülbülleri
Ṭūṭū gibi ol laṭif oġulları

16) Atalardan analardan ayıran
Oldurur ol ol ṭaşrada ḳapuda ṭuran

17) Adı ʿAzraʾildurur gelsün beri
Ṭur var aç ḳapuyı girsin içerü

[13b]

1) Kimseden ol hiç destūr istemez
Benden kimseye böyle dimez

2) Fāṭıma aña ḳapu açdı revān
Girdi içerü ʿAzraʾil ol zemān

3) Meskenetle[47] ḥücreye girdi hemīn
Luṭf ile virdi selām öbdi zemīn

[47] Metinde “miskenet” şeklindedir.

4) Ṣordı ḳabż içün mi geldin yā melek
Zipariş midür ancaḳ dilek

5) Didi gelmişem ziyāret itmeġe
Daḫı ḳabż-ı ruḥ idüben gitmeġe

6) Ḥaḳ buyurdı ben saña olam muṭīʿ
Her ne dilersen ānı ṭutam yā Şefīʿ

7) Ger icāzet olsa ḳabż-ı ruḥ idem
Olmaz ise çün dönem gidem

8) Ol melek bu sözi ḳılurken beyān
Ānı hem diñledi o şāh-ı cihān

9) Didi ṭāvūs melek ol Cebrāʾīl
Yā Muḥammed saña müştāḳdur Celīl

10) Çün bu sözleri işitdi resūl
Cān ile Ḥaḳ emrini ḳıldı ḳabūl

11) Didi ol dem Cebrāʾīle Muṣtafā
Ol şafīʿül ümmet ol ṣaḥib vefā

12) Dilerem senden var Allāha sen
Sür[48] benimçün yüzini dergāha sen

13) Dikelür dergāh u ʿabd u żaʾīf
Derd-i ʿaşḳ ile eylemiş ānı ḥanīf

14) Dikelür eksiklik ile ḳapuña
Cānı yüz biñ olsa verir ṭapuña

[48] Metinde “sever” şeklindedir.

15) Cebrāʾīl gitdi sözin idüb ḳabūl
Döndi aṣḥabına söyledi resūl

16) Ümmetini tākid ile ışmarladı
Her naṣiḥat key gerekdi hep didi

17) Hem didi aṣḥābına ḫayr'ul-enām
Ümmetüme idesiz benden selām

[14a]

1) Eydesiz kim şerʿümi ḳomayalar
Nefse uyub dünyāyı ḳomayalar

2) Ol beni cān ile seven ümmetüm
Hem seve cānı gibi her sünnetüm

3) Bencileyin olalar Ḥaḳḳa muṭīʿ
Tā ölene yārın olam ben şafīʿ

4) Her işi bulara taʿlim eyledi
Döndi ʿAzraʾile yuyın söyledi

5) Didi ʿAzraʾile gel gir yā melek
İşlegil her ne ise Ḥaḳdan dilek

6) Ol melek geldi kim resūle yā bişe
Nūr oldı ol dem Muṣṭafā başdan başa

7) Nūr içinde ḳaldı Aḥmedi bulmadı
Ol melek ol dem n'idesin bilmedi

8) Nūr içinden bir āvāz aña
Sen mi virdiñ ey melek cānı bana

9) Baña Ḥaḳ cān virdigi dem ey melek
Bilemiydiñ ortamızda müşterek

10) Girme Ḥaḳ ile benim ortama sen
Girü kendüm virürem cānı aña ben

11) Geldi ʿAzraʾile ol dem bir nidā
Girü dur sen yā melek didi Ḫüdā

12) Ol benimdür ben anuñ ey melek
Anıñ içündür ḳamu çarḫ-ı felek

13) Ḥaḳ cemālinden götürdi çün niḳāb
Ḥoş tecelli eyledi gitdi ḥicāb

14) Ḳudretinüñ elini açdı aña
Yā Muḥammed gel didi benden yana

15) Çün bu lütfu gördi Ḥaḳdan Muṣṭafā
Cānı ol dem nūr olub buldı ṣafā

16) Bir kez Allāh didi ʿaşḳ ile hemān
Cānı vāsıl oldı maʿşuḳa revān

17) Ger dirlersiz bulasız otdan necāt
ʿAşḳıla derdile deyiñ eṣ-ṣalavāt

[14b]

1) Bilüñüz ey ʿāşıḳān-ı Muṣṭafā
Ḥaḳḳa irdi anda cān-ı Muṣṭafā

2) Andan ġayib oldı çün ḳamer
Yaʿni kim ol ʿâleme ḳıldı sefer

3) Murġ-ı ruḥa açdı ḳafesden şāhvār
Ḳudsu bağına irdi ḳıldı ḳarār

4) Cebrāʾīl üstüne durub didi āh
Bu ciḥānı terk idüb nitdiñ ey şāh

5) Müctemiʿ oldılar aṣḥāb aġlayu
Tār-ı ḥaṣretle yürekler ṭaġlayu

6) Ṣāc-ı yaḳasın yurtub baş açdılar
Başlarına ḥāk-i ḥasret ṣaçdılar

7) Ḥoş yaraḳ idüb yuyub götürdiler
Muṣṭafāyı ḳabrine yitürdiler

8) Güç gün anda ḳodılar peyġamberi
Tā namāzıñ ḳıla her ins ü peri

9) Enbiyā ervāḥı ḥāẓır geldiler
Yirle vü gök melekler ṭoldılar

10) Muttaṣıl üç gün namāzın ḳıldılar
Çün namāzın ḳıluban ṭaġıldılar

11) Pes ṣaḥabī cemʿ olub geldi yine
Muṣṭafāyı çün ḳodılar ḳabrine

12) Döndiler cümle ṣaḥabī cāriḥun[49]
Didiler "*innā ileyhi rāciʿun*"[50]

[49] Süleyman Çelebinin mevlidinde "caziʾūn" şeklindedir
[50] Bakara suresi 156. ayet

13) Çün sefer ḳıldı cihandan Muṣṭafā
Dünyadan hiç kimse ummasın vefā

14) Her ne deñlü çoḳ yaşarsa bir kişi
ʿAḳıbet ölmekdurur anuñ işi

15) İmdi gel ʿişyānımuz yād idelüm
Nāle vü zār vü[51] feryād idelüm

16) Ölmek içün ġuṣṣasını bilelüm
Daʾima estaġfirullāh diyelüm

[15a]

1) Ṣad hezarān ḥasret-i ḥaḳ ile āh
Ömrimüz ʿişyānile oldu bitāh

2) Bize Ḥaḳ ile tevfiḳuñ refiḳ
Tā ki vire bilevüz ṭoġrı ṭariḳ

3) Yā ilahī ol Muḥammed ḥaḳḳıçün
Ol şefāʿat kānı Aḥmed ḥaḳḳıçün

4) Ḫalḳ-ı ʿālemde anı ḳıldın güzīn
Ḳıldıñ anı raḥmeten li'lʿālemīn

5) Bize anuñ ʿizzetine ʿizzet it
Fażlıñ ile cümlemüze raḥmet it

6) Ḥürmetünden bizi maḥrūm eyleme
Hem ʿazabuñ odına mum eyleme

7) Ḳamu cānımuzı iyle ḳabul

[51] Metinde "yü" şeklindedir

Ol saʿādet ḥaḳḳı kim buldı resūl

8) Tañrıdan yüz biñ derd ile selām
Muṣṭafānıñ rūḥına her ṣubḥ şām

Duā-Münācāt

9) Yā İlahī enbiyā ruḥı ḥaḳḳı
Evliyānıñ yüzleri ṣuyı ḥaḳḳı

10) Yā İlahī Ādemin ʿilmi ḥaḳḳı
Hem daḥı nūr-ı nebinüñ ḥilmi ḥaḳḳı

11) Yā İlahī yanmayan İbrahim odu ḥaḳḳı
Ol Ḫaliliñ öndeki adı ḥaḳḳı

12) Yā İlahī İsmaʿile ḳıldıġıñ ḳurbān ḥaḳḳı
Hem aña gönderdigin ḳurbān ḥaḳḳı

13) Yā İlahī Eyyūbuñ derdi ḥaḳḳı
Yaʾḳubuñ ḥüznü vü hem virdi ḥaḳḳı

14) Yā İlahī Yūsufuñ cāḥı ḥaḳḳı
Yunusa uş Allāh igeñ mahı ḥaḳḳı

15) Yā İlahī Dāvudıñ sırrı ḥaḳḳı
Hem Süleymān mührinün ḥaṭṭı ḥaḳḳı

16) Yā İlahī Mūsānıñ ṭūr ḥaḳḳı
Hem daḫı aṣḥāb ile kehfiñ ḥaḳḳı

[15b]

1) Yā İlahī ism-i aʿẓam ḥürmetiçün
Hem ulu ʿarş-ı muʿaẓẓam ḥürmetiçün

2) Yā İlahī ol sevenleriñ ʿaşḳı ḥaḳḳı
Cennet içre anlarıñ köşki ḥaḳḳı

3) Yā İlahī ol nübüvvet begleri tālī ḥaḳḳı
Hem velīler şāhı muḥtācı ḥaḳḳı

4) Yā İlahī ol ḥabībiñ Muṣṭafā
Ḥürmetiçün ey Ḥaḳ itme raḥmetden cüdā[52]

5) Ol münferid begler ḥaḳḳıçün ḥażretâ
Cümlemüz ḳorḳar ḳoyma artıḳ zaḥmete

6) Ol Muḥammed ḥürmetiçün ey Celīl
Cebrāʾīl ḥaḳḳı anı ḳıldıñ delīl

7) Ebūbekr-i ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAli
Anlarıñ ḥaḳḳıçün irgürdüñ bunı

8) Hem ġazā ḳılanlarıñ cānı ḥaḳḳı
Hem şehid olanlarıñ ḳanı ḥaḳḳı

9) Yoluña berdār olanlarıñ ḥaḳḳı
ʿAşḳ ile ḳurbān olan cānlarıñ ḥaḳḳı

10) Ol seni yād eyleyen diller ḥaḳḳı
Hem duʿāya açılan eller ḥaḳḳı

11) Hem saña secde ḳılan başlar ḥaḳḳı
Hem göñüllerde olan sırlar ḥaḳḳı

12) Şol ḳarīb olanlarıñ sözi ḥaḳḳı
Yitimleriñ başınıñ tozı ḥaḳḳı

[52] Metinde “Ḫüdâ” şeklindedir

13) Emriñe münḳād olanlarıñ ḥaḳḳı
Seniñ içün dökilen yaşlar ḥaḳḳı

14) Şu ḳocacıḳlarıñ iñildisi ḥaḳḳı
Daḫı maʿṣumlar siñildisi ḥaḳḳı

15) Her seḥer ʿaşıḳlarıñ āhı ḥaḳḳı
Hem ṭarīḳat birleri āhı ḥaḳḳı

16) Şol şeriʿāt sırları şahı ḥaḳḳı
Gicelerde ṣubḥ u seḥergāh ḥaḳḳı

17) Yā İlahī şol ḥaḳīḳat Ḥaḳḳa irenler ḥaḳḳı
Hem ḥaḳḳı göziyle görenler ḥaḳḳı

[16a]

1) Bu ḳamu yād etdigüm yārlar ḥaḳḳı
Bu kamu ẕikr edenler[53] ḥaḳḳı

2) Sen meded eyle baña göynüklüyem
Dert elinden miḥnetle yüklüyem

3) Senden olmasa bu derdiñ çāresi
Ḳaldı oñulmaz yüregim yāresi

4) Yā İlāhī dest-i ḳudret ḥażrete baḳ
Ḥażreti Ḥaḳḳ-ı raḥmetiñ göz ile baḳ

5) Yā İlāhī cümle īmān ehline
Raḥmet iyle baḳma yavuz faʿline

[53] Metinde “edler” şeklindedir.

6) Yazana okuyana hem raḥmet it
Yirleri firdevs u baġ u cennet it

7) Dinleyenlere daḫı ey Kerīm
Raḥmetüñdeñ iyle iḥsān yā Raḥīm

8) Ḳanḳı evde oḳunsa işbu kitāp
Ol eve açıla Ḥaḳdan feṯḥ u bāb

9) Biline degin yine Ḥaḳ raḥmeti
Görmeye hem ol ev ism-i raḥmeti

10) Her kim īmān diye hem elin aça
Kevs̱er ırmaġından ol daʾimīce

11) Her kim āḫirini fātiḥa ile ḫatm ide
Ḥaḳ Teʿālā añı[54] raḥmetle dāʾim ẕikr ide

12) Her kim bunı diñleyüb ide ḳabūl
Bile seve cānı gibi anı resūl

13) Her kim bu diñleyüb de ṭutmaya
Ḥaḳ anıñ yüzüni seraġ itmeye

14) Ol cihānda bu cihānda ey yār
Yüri yā ʿiryan giryān zār-ı zār

15) Devlet anuñ kim aña ḥürmet ḳıla
Ḥażret-i Ḥaḳdan o da ʿizzet bula

16) Her kim ḳılsa buna ḥürmet bī-gümān
İre Aḥmedden şefāʿāt her zemān

[54] Metinde “añanı" şeklindedir.

17) Yā İlāhī ol ḥabībiñ ḥürmeti
Cümle müʾminlere eyle raḥmet

[16b]

1) Bize anıñ ḥürmetine ʿizzet it
Yā İlahī cümlemüze raḥmet it

2) Biz ḳılıcaḳ işbu dünyādan sefer
Luṭf ile iḥsān idüb eyle naẓar

3) Bizlere īmān ve Kurān yoldāş it
Hūriyle rıḍvān hem ḥaldaş it

4) Yā İlāhī ḳullarıñı maḥrūm ḳoma
Ḥażretüñe geldiler raḥmet uma

5) El ṭuṭuban baş açıḳ diriz Allāh
Müstecāb it sen duʿāmuz yā İlah

6) Budurur senden dilegimüz hemān
Bizi ʿafv it yā İlāhi'lʿālemīn

7) Ṣıdḳ ile hem oḳub āmin diyen
Dāʾima olsun belālardan esen

8) Hem daḫı āmin diyenüñ cümlesin
Ḥaḳ Teʿālā raḥmete ġarḳ eylesin

Dua-Mevlüd

9) Bārekallāh fi'kün aḥsenallāhu aliyküm ṭayyeballāhu enfuseküm ve raḍı'allāhu
10) Teʿālā ʿanküm ve ʿan evlādıküm ve ʿan aṣḥābiküm ve ʿan kāffetü'l müslimīne ecmaʿin

11) innehū hüvet tevvābur Raḥīm āmin yā rabbe'lʿālemīn bi-faẓlike ve keremike yā ekreme'
12) l ekramīn bu oḳunan mevlüdiñ nūrını ve s̱evābını ve ecrini ve maġfiretini
13) Ḥaḳ sübḥanehu ve Teʿālā oḳuyanıñ ve oḳudanıñ dīvanına bizi virmekligiçün
14) ʿaẕābların defiʿ idüb raḥmetlerin ziyāde ḳılıvirmekligiçün her
15) biriñüziñ ve her birimüzüñ göñlinde bir murādı ve maḳṣūdı vardır
16) Ḥaḳ Sübḥānehu ve Teʿālā mevlüdli ḥürmetine ve ʿizzetine ve ḥażret-i resūliñ

[17a]

1) yüzi ṣuyına ḳabūl ve maḳbūl ḳılıvirmekligiçün ʿazizler ṣafālıġiçün
2) gecmiş ʿulemā ervaḥiçün ve bākī ʿālimler ṣafālıgiçün üstādlarıñuzuñ ve üstādlarımuzuñ
3) ʿilmine ʿamel ve ʿibādetine derecāt erzānī ḳılıvirmekligiçün ve bu kitābı telif
4) iden ruḥıçün ve ṣaḥib-i taḥrīrde Ḥaḳ Sübḥanehu ve Teʿālā ʿilm-i nāfiʿ ve ʿamel-i
5) ṣāliḥ ṣıḥḥat-ı beden īmānı ve Kuranı yoldaş idüb āḫirinde cennet-i naʿim içre
6) köşk-i saray hūrī rıḍvān erzānī ḳılıvirmekligiçün yā İlāhī ḫatm-ı
7) enbiyā ve server-i evliyā ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafānın muṭahhar ve muḳadddes
8) pāk ruḥıçün evlādıçün aṣḥabıçün çihār-yār ezvācı muṭahharesiçün
9) ve pādişahımuz selāmetiçün ve raḍı'allāh içün fātiḥatü'
10) l-kitāp bī-ḥātim Muḥammede ṣalavāt
11) vallāhu ʿilm bi'ṣ-ṣavāb

Ḥikāyet-i Vefāt-ı Fāṭıma

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

12) İşit imdi Fāṭıma aḥvālini
Kim resūlden ṣoñra noldı ḥāli

13) Leyli nehār aġlamaḳdan hemān
Yimez içmez uyumazdı bir zemān

14) Dirdi vā ḥasretā vā fürḳatā
Nideyin ben yā baba vāveylatā

15) Bu cihān-ı şems-i tāban ḳandesin
Ḥadleri gül zülfü reyḥān ḳandesin

16) Fırḳatiñ derdine ben nideyim oda
Ey ḳamu dertlere dermān ḳandesin

[17b]

1) Ḥasretiniñ ẓulmetlerinden teşne dil
Yudaram ey āb-ı ḥayvān ḳandesin

2) Firḳatiñ nārına ben ṭutuşmışam
Ḳandesin ey nūr-ı yezdān ḳandesin

3) Ḥasretiñden ḳāne boyandı ciger
Oda yandı ins ü cān ḳandesin

4) Nice dayına neyleyin dirdi
Ne ṣu içüb ne yiyecek yirdi

5) Söyleşir bir de kimse görse ol
Anlara irüb didi ḳanı resūl

6) Böyle mi olur ḳanı ḥasret ḳanı cehd
Ḳanı dostluḳ ḳanı ṣohbet ḳanı ʿahd

7) Ey yürek yan nūr-ı güneş māh içüb
Ḳana ḳara ḳan ḳan ol şāh içüb

8) Böyledir diyüb dāʾim ol nigār
Gözlerinden yaş aḳardı nīl ü revān

9) Bir aṣḥāb didiler kim yā ʿAli
Fāṭımaya ḳıl naṣiḥat yā veli

10) Aġlamaḳla ele girseydi resūl
Yā ḫod cān virmek ile ol pür usūl

11) Leyhi bu ḥükm-i Ḥüdādır nideyim
Buña rażı oluban ṣabridelüm

12) Geldi didi ol sözi aña ʿAli
Fāṭıma didi aña bilgil yā veli

13) Yiriñ altında yatır ol şerīf
Nice aġlamayayım ben ey ẓarīf

14) Ne tiz unutmuş olar cānların
Nice virmez aña anlar cānların

15) Böyle diyüb atdı bir āh ol nigār
Anda olanlar ḳamusı ḳıldı zār

16) ʿAḳlı getdi düşdi ol ve'l-ecel ḳamer
Aġladı anda Ḥüseyin ile Ḥasan

17) Bir zamandañ ṣonra ṭurdı aġladı
Aġlayu ol dem ʿAliye söyledi

[18a]

1) Didi baña bir gömele yap vir
İcine anuñ gül daḫı sabuvir

2) Adıñ anuñ beyt'ül-ḥazan ḳoyayım
Varub anda ḳanlu yaş aġlayayım

3) Sözüni ḳıldı ḳabūl anuñ ʿAli

Vardı bir uyanı[55] virdi veli

4) Her ṣabaḫ anda var idi nigār
Nevḥa idüb aġlardı zār u zār

5) Tā añadan kim diyüb durur resūl
Altı aydan ṣoñra ol ḫayr'ul büş̲ûr

6) Emr-i Ḥaḳdan baña sen gelseñ gerek
Hem benimle tā ebed olsañ gerek

7) Çünki vaʿde bitdi ol dem ol nigār
Ṣabrına vardı resūliñ ḳıldı zār

8) İştiyāḳım gecdi ḥadden didi ol
Yaḳdı cānı nār-ı hicriñ yā resūl

9) Nice iden bunda ben ṣabr idelüm
Kendi özime yā nice yere cebr idelüm

10) Firḳatıñ ḥecrine ben ṭutuşmuşam
Ḥasretiñ odına hem ben düşmüşem

11) Ż̲aḥmet minetlerim çoḳdur benim
Daḫı hergiz ṭāḳatim yoḳdur benüm

12) Uş raḥat oldı yürek başına
Gözlerimiñ nūrı gitdi yaşıla

13) Uş tenim inceldi ol dem helāk
Gitdi şād̲i cānıma irdi melek

[55] Metinde "uyabı" şeklindedir.

14) Firḳat aġusı ṭolu ṭolu ḳadeḥ
Nūş ḳıldım olam ben feraḥ

15) Çün ḥabībim menziliñ oldı turāb
Bu cihān olsun ḥarāb anda ḥarāb

16) Ḳanı efġān eyleyüben dökdi yaş
Arıyub ṣu olayazdı anda ṭaş

17) Ditredi ḳabri resūliñ ol zamān
Ol nigār ḳabir üstine düşdi hemān

[18b]

1) Ḳabr içinde Muṣṭafā ve müctebā
Ey gözümüñ nūrı didi merḥabā

2) Ḳatı müştaḳem ciger köşem saña
Vaʿde yetdi gelisersin sen baña

3) Ṣāḏ oluban ṭurdı yirinden revān
Vardı eve ol dem içinde hemān

4) Başladı kendi özini ḳavşırmaġa
Hem eviñ için ṭışın devşirmege

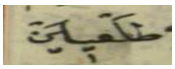
5) Gördiler anı Ḥüseyin ile Ḥasan
Didiler ey ana bugün nolduñ sen

6) Böyle maṣlaḥat-ı taʿcil nedir rīze[56]
Luṭfiñızdan bir ḫaber virgil bize

7) Bu sözi çünkim bulardan diñledi

[56] Metinde “zize” şeklindedir.

Derdile āh idüben iñledi

8) Gelüñ oġullar didi
Yanına geldi Ḥüseyin ile Ḥasan

9) Birin aldı bir dizine ol ana
Bir dizine birin aldı hem yine

10) Öbdi gözlerine sürdi yüzini
Yüzine sürdi olarıñ yüzini

11) Yüzlerine baḳdı da çoḳ aġladı
Yüreġiñ ṭaşdan degilse aġladı

12) Didi ey cānım oġullar ben nideyim
Ḳanḳı derdimi size şerḥ ideyim

13) Vaʿde yetdi biliñüz bu dem hemān
Dedeñiz gel didi ben gidem hemān

14) İşde ecel irdi baña vā ḥasretā
Sizden ayrulısaram vā fürḳatā

15) Ey ʿaceb ṭozlanacaḳ başıñızı
Kim yuyısar ya kim oḥşayısar sizi

16) Ṣaçıñızı kim ṭariser siziñ
Gözüñüzi kim sürmeleyiser siziñ

17) ʿÖmrimüñ ṣoñ günidir bugün benim
Size ḳurbān olsun uş cānım benim

[19a]

1) Yuyayım bugün siziñ başlarıñız
Hem ṭarayayım güzel ṣaçlarıñız

2) Āh idüb ṭurdı yerinden aġlayu
Firḳat odıyla yürekler ṭaġlayu

3) Başlarıñ yudı ṭaradı ṣaçların
Dökdi ḳanlu gözler yaşların

4) Ṭaşradan ol dem girüb geldi ʿAli
Ol nigārı gördi aġlar ol veli

5) Didi kim yā Fāṭıma noldı saña
Niçün aġlarsın ḫaber virgil baña

6) Baña niçün söylemezsin yā ḥelāl
İdivir baña işbu nedir ḥāl

7) Söylemedi ol nigār ol dem aña
Ḥayrete vardı ʿAli didi aña

8) Fāṭıma didi ʿAliye yā ġanī
Bākī dutsun Ḥaḳ bu dünyāda seni

9) Babam ol dem vaʿde itmişdi[57] baña
Vaʿde yetdi ol bugün n'idem saña

10) Sen esen ḳal ben gönüldüm giderim
Saña oġlancıḳlarım ışmarlarım

11) Bu iki körpe ḳuzularım ey cān
Ḥoşca ṭutġıl didigim budur hemān

[57]Metinde "itmişhi" şeklindedir.

12) İşbu sözleri işitdi ʿAli
Āh idüb aġladı ol veli

13) Giçdi ol gün gice oldı ol nigār
Didi kim ey Ḫālıḳ-ı perverdigār

14) Saña ṣıġındım İlāhi ḥālimi
Virmege āsān ḳılıvir cānımı

15) Böyle didi bu hemān āh eyledi
Rūḥını Allāha teslim eyledi

16) Ḳoḳdı anda müşk ü ʿanber vü gülāb
Ditredi üstüne anuñ āfitāb

17) Ẓāhir oldı eviñ içinde nūr
Ṭoldı eviñ içi ervāḥıla ḥūr

[19b]

1) Ḥadice rūḥ u ḥavvā rūḥıla
Rūḥ-ı meryem āsiye rūḥı bile

2) Sār-ı ḥācer rūḥu ẓāhir geldiler
Ol nigārıñ üstine aġlaşdılar

3) Ḥāżır oldı enbiyā rūḥu hem
Ẓi mübārek sāʿat ḳutlu ḳadem

4) Üstine vardı ʿAli eyledi yas
Ḳanlu yaş dökdi gözinden ṭas ṭas

5) Didi ey cānım oġullar geliñüz
Anañız gitmiş cihāndan bilüñüz

6) Birbiriyle ol ikisi ṣarmaşub
Üstine geldiler ol dem aġlaşub

7) Gördiler gitmiş cihāndan ol nigār
Nūra ġarḳ olmuş yatır ol gülʿizār

8) Didiler bizi yetim ḳoyan ana
Dedemüz ʿaşḳına cān viren ana

9) Noldı nergis[58] gözleriñi yumduñ ana
Firḳat odına bizi yaḳdıñ ana

10) Ḥasret ile yaralanmış anamuz
Firḳatile yarelenmiş anamuz

11) Gözyaşıyla ġarḳa virmiş anamuz
Başı cānı şāha virmiş anamuz

12) Ol ikisi zārılıġlar itdiler
Āh-ı feryād u fiġānlar itdiler

13) Gözyaşıyla yiryüzin[59] ışladılar
Analarınuñ yaşın yaṣladılar

14) Anda olanlar ḳamu aġladılar
Ḥasret odıyla yürek ṭaġladılar

15) Ḥalvet itdiler anı ol dem hemān
Yumaġa meşġul oldılar revān

[58]Metinde “Nergiz” şeklindedir.
[59] Metinde “yirzin” şeklindedir.

16) Mişk-i ʿanberler ḳoḳu itdiler
Aġlaşub üstine ṣaflar ṭutdılar

17) Yudılar anı ve ṣardılar kefen
Ḳatına geldi Ḥüseyin ile Ḥasan

[20a]

1) İkisi ṣarmaşub aġlaşdılar
Üstine analarınuñ düşdiler

2) Öbdiler yüzlerin fiġān itdiler
Aġladılar yaşların ḳan itdiler

3) Ol güzeller şāhı açdı gözlerin
Her biri oḫşadı öbdi yüzlerin

4) Gögsine başdı ve ḳaçdı anları
Yaḳdılar ḥasret odına canların

5) Bir ḳıyāmet oldı ol gün ey yār
Ki anda oldı biñ ḳıyāmet āşikār

6) Ey niceler anda mecnūn oldılar
Vay niceler anda maḥzūn oldılar

7) Ditredi ʿarşıla kürsi felek
Anıñçün aġladı cümle melek

8) Geldi Ḥaḳdan bir nidā kim ya ʿAli
Ḳaldır üstinden oları yā veli

9) Pāre pāre olmasun carḫ-ı felek
Yanmasın ḥasret her melek

10) Anları ḳaldırdı üstinden revān
Oldılar namāzına meşġul hemān

11) Anda cemʿ olmuşıdı aṣḥāb-ı güzīn
Ḳıldılar anıñ namāzın ḥāẓırīn

12) Ḳabrin etmişlerdi ol gice hemān
Ḳaldırub götürdiler anı revān

13) İletdiler ol dem resūl ḳatına
Kim ulaşdırdılar[60] anı cānına

14) Didiler ādet üzere hem anı
Ḳabrine ḳoyalar gürlü teni

15) Gördüler faḫr-i cihān ol pür ṣafā
Murtaẓa ve müctebā ve Muṣṭafā

16) Ol dem mübārek ellerin ol dem hemān
Ḳabriñ içinde cıḳardı nāgihān

17) Ḳucdı ve didi gözüm nūrı saña
Key ḳatı müştāḳıdım irdiñ baña

[20b]

1) Aldı elinden ʿAliniñ Muṣṭafā
Ḳaldı ḥayretde ʿaliyyü'l-murtażā

2) Yanına aldı resūlullāh anı
Ḥasretin k'iyüleşdürür ol ʿAli

3) Anda olanlar bu ḥāli gördiler

[60] Metinde "ulaşdıdılar" şeklindedir.

Her biri medḥ ü s̲enālar ḳıldılar

4) Ḳodılar anı resūliñ ḳatına
Ḳıldılar medḥ ü s̲enālar cānına

5) Fāni cismi ḳodı ol ḫayru'n-nisā
İtdi menzil memleket dāru'l-beḳā

6) Çün fenā ire resūliñ ḳatına
Ḳaçan ola kimseye dāru'l-beḳā

7) Bunda olmaz ger beḳā biñ yıl saña
Fānide mecnūn ire āḫir fenā

8) Zi saʿādetdir kimsedür ol kimse
Ola ḳalb ü ḥubbü'l-Muṣṭafā

9) Çünki gitdi ehl-i beyt-i Muṣṭafā
Gördi anlar kerbelāda çoḳ belā

10) Sen kimsin gāh belāya iyle cāy
Tā olasın anlarınla bile rāy

11) Bizi ıraḳ itme olardan Kerīm
Anlarıñla bile eyle yā Raḥīm

12) Tā ḳıyāmet söylenür bu kelām
Biñde biri olmaya bunuñ tamām

13) Pes bu ʿālem tā ki ṭutduḳca naẓār
Diyelüm ḫoş eṣ-ṣalāt ü ve's-selām

Destān-ı Sulṭan İbrahim Edhem

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

14) Yine geldi göñlüme bir söz daḫı
Diñleriseñ söyleyelüm ey aḫī

15) Allāh adıyla söze girelüm
Hem Muḥammede ṣalavāt virelüm

16) Bir ḥikāyet ḳılalum ḥoş u muʿteber
Leyki ġayet muʿteberdür muʿteber

[21a]

1) Ḫoraṣanda var idi bir padişah
Ḥükmi şarḳdan ġarba gecerdi ey şah

2) Adına dirlerdi İbrahim Edhem
Malı mülki ḥadden ziyāde idi hem

3) Ḥoraṣanda ol melik sulṭāndı
Ġāyetiyle ehl-i faẓlından idi

4) İdem anuñ neyleyüb nitdigini
Ḥoraṣandan Mekkeye gitdigini

5) İşidelüm diy Ḫaḳ ne ʿibret eyledi
Āḫir ol sulṭānlıġı terk eyledi

6) Taḫt üzre bir gice yatmış idi
Ḥarīr aṭlas döşege yatmış idi

7) Ol Ḫalīl yatır iken düş görür
Görür ammā bir ʿaceb düş görür

8) Ṭamıñ üstünde bir kişi gezer
Çün ṭaḳır ṭaḳır idüb nesne ezer

9) İbrāhim caġırdı kimsin ey kişi
Giceleyin eyleyesin bu işi

10) Kişi eyitdi ben seniñ devecüñem
Deve yavı ḳıldım anı isterem

11) İbrāhim Edhem bu sözi diñledi
Ġaẕaba gelüb bu sözi söyledi

12) Ey cāhil şaşġun miskin yoḫsa deli
Hiç dam üzerinde deve ola mı

13) Saña şimdi virirem ki bir deve
Alub anı gidesin ive ive

14) Pādişah taḫtında deve ola mı
İrdi ṣırra ıssı gelüb baḳa mı

15) Kişi itdi pādişahım nicesin
Ḥarīr aṭlas içre yatasın

16) Delü şaşġun kendüñi bilmez misin
Kendöziñe bir naẕar ḳılmaz mısın

17) Bir altun taḫt üzere Tañrı mı olur
Tañrı isteyen burada mı olur

[21b]

1) Tañrı bulunmaz böylelikle
Dāʾima nefsiñ virmek iyle

2) Hā benüm bunda deve istedügüm
Hā senüñ Tañrıya ḳulam didigüñ

3) Şimdi seni deve diyü yiderim
Tācı taḫtı başıña dar iderim

4) Deveci degil imiş gör ḥikmeti
Ġāʾib oldı söyledi bu ʿibreti

5) İbrāhim Edhem uyandı uyḳudan
Mecnūn olayazdı şol dem ġayġudan

6) Evinde oturdı şol dem yüzi gülmedi
Ḳaldı ḫayretde n'idesin bilmedi

7) Üç güne degin ṭaʿām hiç yimedi
Bu düşi hiç kimseye söylemedi

8) Melūl oldı yiʿni anuñ bildiler
Ḳavm-i ḳabīle cümle geldiler

9) Didi ey şāhımuz n'oldı size
Bu melūllikden ḫaber viriñ bize

10) Pādişah anlara hiç söylemedi
Ol ḥāli hiç kimseye şerh[61] eylemedi

11) Ḳapucılar ṣaf ṭuṭub durmuş idi
Taḫt üzre kendü oturmuş idi

12) İşid imdi ḥāli nolmuş meger
Ḳarşudan ḳoydı bir heybetlü er

13) Bile bile Edhem geldi hemān

[61] Metinde "Şer" şeklindedir.

Ḳorḳı yoḳ kimseden ḳılmaz her ān

14) Ḳapucılar ne kişiydi bilmedi
Hiç biri nuṭḳa ḳādir olmadı

15) Ṭoġrulub giçdi hemān dem saraya
Kimse kādir olmadı söylemez ara

16) İçeri girdi virdi şāha selām
Ḳarşusına ṭurdı şāhıñ hemān

17) İbrāhim Edhem didi kim yā racūl
Sebeb nedür gelmege ʿacel ʿacel

[22a]

1) Ḥāliñi ʿarż eyle bilelüm
Hemān işiñ ne ise görelüm

2) Didi kim yā pādişah diñle kelām
Yoluña olsun fidā işbu cihān

3) Hem mübārek olsun taḥtuñuz
Açıḳ olsun uġrıñuz taḥtıñuz

4) Kervānımuz vardır gelse gerek
Bu serāya gice ḳonsa gerek

5) Bunda gelmişem ḳonuḳcı olmaġa
Yatacaḳ yirleri ḥażır ḳılmaġa

6) İşbu taḥtıñ üstünde ḳarar idevüz
Gice irteye dek yine gidevüz

7) İbrāhim eydür ey ḥayāsız kişi

Delü müsin idesin böyle işi

8) Pādişah taḫtında kervan ḳona mı
Hem icāzetsiz gelübenine mi

9) Bu saray benümdür kimse baḳmaya
Gice durub irte yine gitmeye

10) Ey kişi bizden izinsiz ey aḫi
Bu saray benim dirsin sen aḫi

11) Ol didi kim sende ön bu saray kimin didi
Pādişah didi kim atamıñ didi

12) Ol kişi kim didi ol kimiñ
Atamdan evvel dedemiñ

13) Didi dedeñ muḳaddem kimiñ
Didi fülān oġlu fülānıñ

14) Bu kez didi nereye gitdi anlar
Fāniden baḳiye gitdi anlar

15) Pādişah didi ki anlar geldiler
Bu sarayı baña hiybe itdiler

16) İtdi ḳanı şu ḳamu söylediğiñ
Bu saray benim didiğiñ ey aḫi

17) Çün bu kervansaraydur bilesün
Durmayub aḫir yaraġın göresin

[22b]

1) Çünki bu gelenler gecdiler

Bir bir ardınca dönüb hep giçdiler

2) Bāḳī şu dünyaya ṣatmayasın
Dünya içün āḫireti yaḳmayasın

3) Fānidir gönlüñü virme sen baña
Hep gelenler gitdi nevbet geldi saña

4) Fāniden hiç kimse bulmadı vefā
Sen de göcersin bize ḳılma cefā

5) Ol kişi kim ʿacele geldi ṭaşradan
Böyle diyüb ġāʾib oldı aradan

6) Ol ki kervancı degil bertâsıdır
Şöyle bil ki Ḫıżır İlyāsidür

7) Ol sebeb oldı ki gelüb gitmege
İbrahim Edhem irşād itmege

8) Söyledi nice ʿibret kelām
Nā-bedīd[62] oldı aradan vesselām

9) Anı görüb İbrāhimiñ ṭāḳati
Yini oldı dert[63] üzre ḳati

10) Şol gice kim görmüşdi ḳıṣṣaşı
Deveciden almış idi ḥiṣṣeṣi

11) Ḥoş anuñ ġuṣṣasını[64] çeker iken
Ne ḥayāldür bu ḥayāl dir iken

[62] Metinde "nebādur" şeklindedir.
[63] Metinde "dört" şeklindedir
[64] Metinde "ḥışṣasını" şeklindedir

12) Ḥıżırıñ derdi üzerimde uzadı
Yini oldı derd dert üzre ḳati

13) Pādişahıñ hiç mecāli ḳalmadı
Ḳaldı ḥayretde n'idesin bilmedi

14) Nuṭḳı ṭuṭuldı söylemez dili
İrmez oldı hiç bir nesneye eli

15) Uyḳusız kendüsi oldı divāne
Bu ḥayāl ile irdi dert göñline

16) İrtesi gün suʾāl itdi ḥādimlere
At eyerleñ didi binelüm anlara

17) Varuban ṭaġdan şikār eyleyelüm
Bu ḥālimüz neye irer görelüm

[23a]

1) Pādişahıñ emrini hep bildiler
Atını ṭonını ḥāżır ḳıldılar

2) Hep tevābiʿ düşdüler şah öñine
Uydılar ol Ḫoraṣan sulṭanına

3) Avlayub gitdiler yüce ṭaġ üstine
Çekdi ʿaskeri bir yaña av ḳaṣdına

4) Diñle ḥāli n'oldı anda Edhemiñ
Yoġidi hem ʿaḳlı başında anuñ

5) Çünki ʿaskerden ayrıldı pādişah
Ḳanda gitdügini bilmez ol şah

6) Ṭurdı bir ṭaġ üstine gider hā
Girdi Edhem ḳulaġına bir nidā

7) Meşġul ola kendü kendü ḥāline
Ol nidādan ne ḳoydu ḳulaġına

8) Az birazdan işitdi bu sözi
Ol pādişah bu avazı diñledi

9) Yine dert üstüne dert ḳati
Ḳılmadı ṣabr tükendi ṭāḳati

10) Yine ḳanlu yaş döküldi gözlere
Didi üç oldı bu ḥikmet bizlere

11) Didi ol pādişah bunı diyecek
Çıḳageldi nāgehān bir geyicek

12) Ol ki yiñe meşġul oldı pādişah
At bıraḳdı anıñ ardınca pādişah

13) At öñünce ol geyik oldı ḥāḳir
Ḳaça ḳaça ʿāciz oldı faḳir

14) Cancaġazı acıyub gör neyledi
Ḥaḳ faṣih dil virüb geyik söyledi

15) Döndi eyitdi İlāhī hüve ḫuliḳat[65]
Ve daḫı didi haẕā emurat[66]

[65] Arapça "O yaratıldı" manasında bir ifade.
[66] Arapça "Bu emredildi" manasında bir ifade.

16) Beni seniñ içün mi ḫalḳ eyledi Allāh
Ne çoḳ ḳovarsın beni ey pādişah

17) Pes seniñ içün mi yaratdı Ḥak beni
Saña neyledim ḳovarsıñ beni

[23b]

1) Bir yiyecek bulmayup ḳaldıñ mı aç
Bir loḳma etime oldun mı iḥtiyāç

2) Göge ṭuṭdı yüzini oldem hemān
İtdi elinden pādişahın el amān

3) Tacı taḫtı ḳodı bindi atına
Ṭamaʿ itdi bir loḳmaca etime

4) Ḥoş mecālim ḳalmadı nideyim āh
İşbu ẓālimden ḳurtar Allāh

5) Eşidüb sözini oldı Edhem nādim
Aradan oldı geyik nā-bedid

6) Düşdi atından pādişah görʿibreti
Gāʾib oldı söyledi bu hikmeti

7) At ivemin ṭuṭūban gitdi eve
Vardı taḫtıñ öñine ive ive

8) Gördiler ol şāhıñ geldigüni
Bildiler o padişah noldıġını

9) Ḳavim ḳabilesi cümle geldiler
Kılalar cigerlerin taġladılar

10) Bize olan kimselere olmadı
Atı geldi ve kendisi gelmedi

11) Yüzlerin yire urup itdiler āh
Yakalar ṭuṭub itdiler çāk

12) Yine başına sözün biz gelelüm
Padişahıñ n'oldı ḥāli bilelüm

13) Ol geyik sözüni eşitmiş idi
At üzerinden yire düşmiş idi

14) Yatdı anda baḳ feleğiñ işine
Bir zamandan ʿaḳlı geldi başına

15) Ḳalḳdı yerinden atın bulamadı
Kanda gitdigini de bilemedi

16) Bir kezin gögsin gerüb eyledi āh
Bir yaña ṭoġrı eyledi ʿazm-i rāh

17) Ol naṣuḥ tevbesi dilde ḳalmadı
Aña keşf oldı melekut ʿālemi

[24a]

1) Şol ḳadar aġladı kim çıḳdı üni
Göz yaş ışladdı esbābını

2) Gitdigi yolda var imiş bir çoban
Kendi ḳavmi idi meger ol ġulam

3) Egnine bir kepenek almış çobān

Bir keçe[67] taḳye başında var hemān

4) Saḥralarda ol güder ḳoyun
Pādişah emrine ol virmiş boyun

5) Anı gördi pādişah didi ki ḳul
Bir sözüm vardır söyleyem ḳabul

6) Şol ḳumaş kürki virem saña
Ol kepenegi baġışla sen baña

7) Ḳavuġı ṣarıġı saña vireyim
Ol keçeden[68] taḳyeyi vir giyeyüm

8) Saña virem cümlesin esbābımıñ
Gicekleriñi[69] giyelüm seniñ

9) Tiz imdi bu işde ivişelüm
Seniñ ile esbābım degişelüm

10) Pādişahım ben saña ne diyeyüm
Seniñ esbābıñı nice giyeyüm

11) Ben bīçāre ḳulam ey şah
Sen bu ʿālem üzre olan pādişah

12) Bu ḳoyunlar senindir ey ẕihi ār
Esbābıñ giymege ḳıluram ḥaẕār

13) Pādişah didi sözüm eyleme yād
Seni şimden ṣoñra eyledim āzād

[67] Metinde “kice” şeklindedir.
[68] Metinde “kiceden” şeklindedir.
[69] Metince “gicelerini” şeklindedir.

14) Bu ṭavārıñ cümlesin bağışladım
Ḳamusını hep saña bağışladım

15) Şol libas ḳaftanlarımı giyesin
Beni hiç kimseye duyurmayasın

16) Soyunup çözdü[70] ṭonların şāhane
Ehl-i gerek kim hem eglene

17) Baḳdılar ol pādişahıñ işine
Keçeden[71] taḳyeyi geydi başına

[24b]

1) Ol iş içün ikisi ivişdiler
Birbirin libasların degişdiler

2) Gök melekleri hep anı bildiler
Bu işe cümle taʿaccüb ḳıldılar

3) Dediler İbrahim Edhem neyledi
Fāniyi bâḳiye tebdīl eyledi

4) Dünyanıñ cıbıl[72] ṭonun çıḳardı ol
Āḫiret ḫilʿatini ḳıldı ḳabul

5) Döndi didi kim ey çoban
Dime beni kimseye ṣaḳın hemān

6) Çün ḫatm oldı çoban ile sözi
Yine bir yol ṭoġrulub gitdi özi

[70] Metinde “cizdi” şeklindedir.
[71] Metinde “kiceden” şeklindedir.
[72] Metinde “cebel” şeklindedir.

7) Yine gelelüm sözüñ mā-ḳabline
İbrahimiñ bir ḥandanı ehline

8) Gitdigi vaḳtin bir oġlu var idi
Anasına iki aylıcaḳ yād idi

9) Ḥıḏmet iderdi aña hem anası
Dirdi hem ananıñ bir danesi

10) İbrahim Edhem içün aġlarıdı
Anıñ ile göñlüni egleridi

11) Oġlana meşġul idi dāʾim cüdā
İrdi on dört yaşına nev-cüvān

12) Yigid oldı anasınıñ taḫtına
Çıḳdı oturdı atası taḫtına

13) Dāʾima baba idi ana sözi
Tañrı atasız mı ḫalḳ itdi bizi

14) Elleriñ atası var görmez misin
Ḳanda gitdigini hem bilmez misin

15) Tacı taḫtı öksüz itmiş nideyim
Ḳanda gitdi ise ardınca gidelüm

16) Anası eydür bugün bindi atına
Ḫalḳı cemʿ eyledi cümle ḳatına

17) Çekdi şol ṭaġ üstine anı
Nideyim gelmedi ol vaḳitden beri

[25a]

1) Ṣoñra atı geldi kendi gelmedi
   Kanda gitdigini ʿālem bilmedi

2) Ol vaḳitden beri yaşı çekerim
   Sen ne bilürseñ ben de anı bilürem

3) Diñle anası sözin hemān
   Atasıçün aġlar idi pehlivān

4) İşid imdi yigit anda neyledi
   Nice yıl anda ḥükümet eyledi

5) On sekiz yaşına girdi pehlivān
   Miṣli yoḳ idi cihānda ol zamān

6) İllā yoḳ İbrahim Edhem neyledi
   On yıl oldı ġāʾib gideli

7) On sekiz yıldan sözin ucı
   Çıḳageldi oġluna bir muştucı

8) İtdi bir ḫayırlı sözüm var ey şah
   Bana ne ḫilʿat idesin pādişah

9) Yüz sürüb devletiñe irmişem
   Mekke şehrinde atañı görmişem

10) Arḳasıyla ṭaġdan odun çeker
    İletüb Mekke bazarında ṣatar

11) Malı mülki terk idüp çeker eẕā
    Olmuş anda dervişlere keṯḫüdā

12) Ol yigit andan işidüb bu sözi
Ḳanlı yaşıla ṭoldı mübārek gözi

13) Ol muştucı sözi böyle söyledi
Luṭf idüb aña ḫilʿat eyledi

14) Döndi ḫalḳ cemʿ eyledi geliñüz
Atı ṭonı cümle ḥażır ḳılıñuz

15) Mekke şehrine varub irelüm
Dertlü atamıñ ḥālini görelüm

16) Cümle ḫalḳ şahın emrin bildiler
Tiz ṭuruban yol yaraġın ḳıldılar

17) Develere yük urdılar vāfirān
Buldılar anda biraz ġafilān

[25b]

1) Cümle ʿasker böylesince ṭurdılar
Anda tācir ṣıfatına girdiler

2) Pādişahıñ atını çekdi ey cān
Ol gice bindi atına nev-civān

3) Yigidi gören gözinden ṣaḳınır
Degme kim sulṭanlarda yoḳdur ṭaḳımı

4) Geydi egnine ḥarīr ḳumaş
Anı gören ʿaḳlı olurdı faş

5) Ruḥları gül mi<u>s</u>lü hilal ḳaşı
Cümle ḫalḳa oldı bezirgān başı

6) Oġlunuñ ardına düşdi anası
Dir idi hem ananıñ bir danesi

7) Bilediñ[73] oġluñ yine bağrım başını
Yine aḳıddıñ gözümüñ yaşını

8) Sen gidicek ben faḳir neyleyesin
Bu ḥaḳīr ḳanda ḳoyup gidesin

9) Ḥasretim atañ içün ağlar idim
Seniñ ile göñlimi egler idim

10) Sen de ḳoduñ bugün dertli beni
Ana daḫı yavı ḳılısar bir danesi

11) Bu kez iki dert içün ağlayum
Kimiñ ile göñlümi egleyüm

12) Çünki gördi anasınıñ zārını
İndi atdan boynunı ḳucdı hemān

13) Anacuġum Mekkeye ben varayım
Atam ḥālini bir kez göreyim

14) Varuban sana getüreyim merdüñi
Yine götürem göñlüñden derdiñi

15) Ağlama ana sen ben tiz varuram
Atam alur ben yine tiz gelürem

16) Ana eyitdi nidem oġul seni
Ḳorḳaram ki derde ḳorsun sen beni

[73] Metinde “dilediñ” şeklindedir.

17) Pes ana oġul ṣarışdılar
Ṣayḥa ḳılub ikisi aġlaşdılar

[26a]

1) Çekdiler ġafle develerin hemān
Mekke yollarına oldılar revān

2) Yalñız ḳoyub gitdi anası
Ana daḫı yavı ḳılısar bir dānesini

3) Ol gözüm babacıġım diyen
Elcegezimi ḳoynumda ḳoyan

4) Gitdi bezirgāncı ḳaṣdına
Hem daḫı ʿaşıḳ-ı dost dostına

5) Gice gündüz durmayup gitdiler
Varup anı ol Ḳaʿbeye yetdiler

6) Yigit anda ḳatlanub yol ḳahrına
İrüşüben girdi Mekke şehrine

7) Ṭolaşub geldi Ḳaʿbe yirine
Vardı indi Mekkenüñ bazarına

8) Mekke ehli gördiler bu ʿaskeri
Taʿaccüb ḳıldılar hemān dem her biri

9) Gördi yigit bir bölük dervişleri
Diñle imdi anda olan işleri

10) Ṣordı siziñ içiñizde var mıdır
Ḥoraṣandan gelme kimse var mıdır

11) Adı anuñ İbrahim Edhem idi
Ḥoraṣanda ol kişi sulṭan idi

12) Ḫaber aldık size olmuş ketḫüdā
Anuñ içün muştucı[74] geldi bize

13) Çünki dervişler işitdi bu sözi
Dediler vardır bunda ol kişi

14) Şimdi ib elinde balṭa biline
Oduna gitdi ṣaḥra yolına

15) Daʾima ol ṭaġda oduna varur
Şol depeden aşuban şimdi gelür

16) Yigit anlardan işitdi bu sözi
Ḳan yaşıla ṭoldı mübārek gözi

17) Ol ḥaremden aġlayu ṭaşra çıḳdı
Gelecegi depeye ṭurdı baḳdı

[26b]

1) Çünki gördi ol pehlüvān
Ol depeden bir kişi indi hemān

2) Ṣırtına yüklenmiş odunu nice
Gelüridi aḳ ṣaḳallı bir ḳoca

3) Ḳolına taḳmış odunuñ ibini
Biline ṣoḳmuş balṭanıñ ṣabını

[74] Metinde “muzdacı” şeklindedir.

4) Ol mübārek bili bükülmiş daḫı
Ḳarnı ṣırtına yapışmış daḫı

5) Gül yanaḳları büzülmüş nāz ile
Ṣararub gül yüzi dönmüş ġazele

6) Ṭonı eski egninde[75] yalın ayaḳ
Ol şāhid-i ḳadd-i ḳāmeti iki ḳat

7) Yatsu ābdest ile on sekiz sene
Uyumayub ṣabaḥı ḳıldı yine

8) Uyḳu derdinden gönül ḥicāb
Olmuş idi gül yanaḳlu ruz misāl

9) Bunca yıl ṭoyunca ṭaʿām yimedi
Uyḫu içün yire başın ḳomadı

10) Ol yigit gördi atası ḥālini
Bir zamān öpmedi babası elini

11) Gördi arḳasına urmuş odını
Varub andan ṣoñra gördi ḥalini

12) Ṣırtına yüklemiş odunu geldi
Mekke bazarında Edhemin kendi

13) Çaġırub didi odunı bu ḥāl
Anı var mı alan aḳceye ḥelāl

14) Bir kişi geldi bazar idüb bütün
Aḳcenin dördin virüb aldı ṣatun

[75] Metinde “eglinde” şeklindedir.

15) Aldı Edhem ol odun aḳcesin ey cān
Virdi dört aḳceyi etmege hemān

16) Etmegi getürdi şol miskinlere
Nışfını taṣadduḳ itdi anlara

17) Dahı nışfını aldı ey cān
Gitdi şol dervişlere hemān

[27a]

1) Geldi Edhem dervişlere selam vire
Geçüb oturdı bir aġla seccādeye

2) Anlar ol yigidi görmüş idi
Anlara yigit ḫaber virmiş idi

3) Edhemin ol adı maḥbub-ḥānesi
Diñle imdi ol ciger pervānesi

4) Eşit imdi yigit anda neyledi
Gezer ardınca anı seyr eyledi

5) Söylemedi başdı oturdı bi-cā
Gözlerinden ḳan yaşıla ṭoldıġınca

6) Yigit anda atası ḥālin gördi
Cenābına el baġlayub ṭurdı

7) Atasınıñ ḥālin gördi ey cān
Bir yaṣa başladı pehlivān

8) Aġzın açuban neler didi yigit
Ben didim diñle imdi sen işit

9) İşidüben ḳılasın ṭamā
Ḳulaḳ ṭutuñ imdi siz bizden yaña

Firāḳ-ı Oġlan

10) Tacı taḫtı Ḫoraṣan'da
Malı mülki ḳoyub anda
11) On sekiz yıl gelüb bunda
Odun çeken babacıġım

12) Ḥaḳḳın ʿizzetine baḳub
Anamı ḥasrete yaḳub
13) Ḳolcaġazına ṭaḳup
Odun çeken babacıġım

14) Beni iki aylıcaḳ ḳoyub
Ḳalḳub ava gidem diyüp
15) Gelüb derviş ṭonun giyüb
Odun çeken babacıġım

16) Anamıñ ḥasretine baḳ
Siniñ içün ider firaḳ

[27b]

1) Gelüb bunda yalın ayaḳ
Odun çeken babacıġım

2) Anam saña arżu çeker
Gelür diyü yola baḳar
3) Anam kendin oda yaḳar
Odun çeken babacıġım

4) Cıḳub Mekkeniñ iline

ʿAṣāsın almış eline
5) Ṣoḳub balṭasın biline
Odun çeken babacıġım

6) Bu zaḥmetler saña nedir
Ḳalḳ gidelüm ḳır at ḥażır
7) Şimden girü eyle ḥużur[76]
Odun çeken babacıġım

8) Bu zaḥmetler saña ḥaram
Benim cigercigim viren
9) Bugün saña artıḳ bayram
Odun çeken babacıġım

10) Ḥaḳḳıñ ʿibretini görüb
Ḳalḳub anda yola girüb
11) Ḥaḳ emrine boyun virüb
Odun çeken babacıġım

12) Malı mülki terkine urub
Ben öksüzi yetim ḳoyub
13) Ḥaḳ emrine muṭiʿ olub
Odun çeken babacıġım

14) Ḥaḳḳıñ emrin bilincegez
Bu zaḥmeti görincegez
15) Biz buraya gelincegez
Merḥamet ḳıl atacıġım

16) Ḳır at gemin gavub durur
Yimin yimez baḳub ṭurur
17) Görüncegez seni bilür

[76] Metinde "ḥuẓur" şeklindedir.

Odun çeken babacıġım

[28b]

1) Ben yorġunam beni yorma
   Ḳalḳ gidelüm artıḳ ṭurma
2) Ölümü kendüñe layıḳ görme
   Merḥamet ḳıl babacıġım

3) Ḥoraṣan şehrinden geldim
   Sensiz gitmek olmaz bildim
4) Ölümi kendüme[77] layıḳ gördüm
   Merḥamet ḳıl babacıġım

5) Ḥoraṣanda çıḳdım gice
   Kervan geldi yanımızca
6) Zaḥmet çekdik nice nice
   Merḥamet ḳıl babacıġım

7) Beni bildiñ görüncegez
   Şimdi yanıña irincegez
8) Eliñi öpüncegez
   Merḥamet ḳıl babacıġım

9) Söyledi işbu firaḳı pehlivān
   Atasına yönelüb oldı revan

10) Didi varayım elin öpeyim
    Ata ḥaḳḳın yirine getüreyim

11) İletüb milke hem taḥtına
    Çıḳarayım yine kendi taḥtına

[77] Metinde “kendümi” şeklindedir.

12) Böyle diyüb atasına vardı hoş
Atasınıñ aña oldı gözi ṭüş

13) Gördi Edhem ḳarşusında bir yigit
Baḳub anı bildi oġlan key işit

14) Bir sürūrlık düşdi Edhem üstine
Görmemiş hiç öyle yigit ʿömrine

15) Oġlan eydür öpeyim bir dem elin
Çekdi elin virmedi Edhem aña

16) Seni götüreyim dir buradan
Evimizi ḳısmet ile yaradan

17) Eliñi öpeyim hele ben
Niçün virmezsin eliñi baña sen

[28b]

1) Beni maḥzun eylemedi ey baba
Baḳ şu ṣırtında giyir eski ġaba

2) Ben görince cigerim bulandı
El aman eyle gidelim gel imdi

3) Ben seniñ oġluñam bilmediñ
Kerem idüb ṣaḳalıma gülmediñ

4) Niçün böyle merḥametsiz olasız
Seni alub gideriz şimdi biz

5) Kendi oġlu olduġın bildi ey cān
Göge ṭutdı yüzüni ol dem

6) Didi kim ʿālemleri var eyleyen
Ademi ʿālemde iẓhār eyleyen

7) Şol zaman tuş itdiñ raḥiḳlere
Mavḳuf itdin hem beni hep ġurbetlere

8) Malı mülki bıraḳdırdıñ baña
Tacı taḥtı ḳoyub ṭabu ḳıldım saña

9) On sekiz yıl emriñ ile gezmiş iken
Ḳulluġa boyun virmiş iken

10) Pādişahlıḳ terk idüb gelmiş iken
Mihnet-i ḫalḳdan ayru olmış iken

11) Yine bugün bir kişi ṣaldı bize
Cihanı ẓulmet idüb başımuza

12) Ḳomayubanı ol eyleyiser eve
Emecügüm idiser bād-ı hevā

13) Dilerem senden ey bār-ı ḫüdā
Ḳılma musallaṭ anı itme bize cüda

14) Ata oġul bir yire gelmeyesin
Emecigüm yile virmeyesin

15) Ya benüm cānımı alvir bu sāʿat
Ya anuñ diyince düşdi ol pehlüvān

16) Ṣanki yay içinde oḳ cıkar gibi
Varuban şol nişānı yıḳar gibi

17) Öyle çıḳdı Edhem aġzından duʿā

Yigidi yaḳub canın aldı Ḫüdā[78]

[29a]

1) Baḳ anda şu feleginñ işine
   Gör ne geldi İbrāhim oġlu başına

2) Cümle bāzar ehli cümle geldiler
   Anı ṭaṭarca ḳurdı ṭutdı ṣandılar

3) Gördiler kim canı virmiş Ḥaḳḳa
   Anı görenler ḳıldı hep ḫayretā

4) Didiler kim zihi nā-yitim yigit
   Ḳarīb ilde anasız olan yigit

5) Ey ʿaceb yoḳ mı bu yigit anası
   İşbu derde nice doya nefesi

6) Baḳdıñız mı anda olan işlere
   Daḫı ne gele ol dertlü başlara

7) İbrahim Edhem didi varayım
   Gerü ṭuruñ bir daḫı göreyim

8) Ḫalḳı aralayub geldi ey cān
   Oturub oġlın ḳucaḳladı hemān

9) Başcaġazın aldı eline
   Bu naẓar ḳıldı eyledigi firḳatına

10) Baba arżulayub gelen
    Bu ḥālime muṭiʿ olan

[78] Metinde "Ḥüdā" şeklindedir.

11) Ata oḳuna uġrayan
Yitim oġul ġarib oġul

12) Anañ ḥasretiñi çeksin
Gelür diyü yola baḳsın
13) Baban[79] firāḳıñı itsün
Yitim oġul ḳarib oġul

14) Beni arżu idüb geldin
Ata oḳuna ṭuş oldun
15) Bu dertli baġrımı deldiñ
Yitim oġul ḳarib oġul

16) Babañ derviş ṭonun geydi
Malı mülki saña virdi
17) Bugün hep ellere ḳaldı
Yitim oġul ḳarib oġul

[29b]

1) Rıżā-yı Allāh böyle imiş
Anañ baḫtı ḳara imiş
2) Tacı taḫtı öksüz ḳomuş
Yitim oġul ḳarib oġul

3) Tācir ṣıfatına girdiñ
Gelüb Ḳaʿbetullāha irdiñ
4) Yigitligi yile virdiñ
Yitim oġul ḳarib oġul

5) Atañ odı seni yaḳdı
Ḳamu eller bize baḳdı
6) Firāḳıñ yüregim yaḳdı

[79] Metinde “babaḳ” şeklindedir.

Yitim oġul ġarib oġul

7) Nolaydı bunda gelmeseñ
   Arayub beni ṣormasañ
8) Bu dertlü baġrım delmeseñ
   Yitim oġul ḳarib oġul

9) Ben seni hem durur dirdim
   Taḫtımda oturur dirdim
10) Baña andaç olur dirdim
   Yitim oġul ḳarib oġul

11) Anañ ʿaḳlını yitürsin
   Ḥasretiñle dolu[80] olsun
12) Taḫtıña iller otursın
   Yitim oġul ġarib oġul

13) Bülbüli güllere virdim
   Yitim oġul ġarib oġul

14) Beni dervişlere ṣorduñ
   Oduna gitdigim bildiñ
15) Sineme bir oḳ vurduñ
   Yitim oġul ḳarib oġul

16) Ḫaber gider Ḫoraṣana
   Anañ ağlar yana yana
17) Ġarib oldı işi fena
   Yitim oġul ġarib oġul

[30a]

1) Ölür dimez anañ seni

[80] Metinde "dalı" şeklindedir.

Gözlerinden aḳar ḳanı

2) Ne yaman dertli itdiñ beni
Yitim oġul ġarib oġul

3) Gelüñ bunı biz ṣoyalım
Ṣoyalım da yuyalım
4) İletüb ḳabre ḳoyalım
Yitim oġul ġarib oġul

5) Kefen ṭonın geydi ṣardı
Üç biñ ādem ḥazır oldı
6) Mekke şeyḫi imām oldı
Yitim oġul ġarib oġul

7) Üç biñ ādem namaz ḳıldı
Şeyḫ efendi ḳabre ḳoydı
8) Talḳınına Edhem ṭurdı
Yitim oġul ġarib oġul

9) Bir naẓar ḳıl feleginñ işine
Gör ne geldi Edhem oġlu başına

10) Söz olmaz söyledikce tamām
Biz tamam itdik burada vesselām

Destān-ı Kaʿbe Şehrinde Oġlan

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

11) Var idi Kaʿbe şehrinde bir ḫatun
Dünyāyı virüb āḫireti almış ṣatun

12) Dünyāsın āḫirete ṣalmışdı
Eyü adı ʿālemi ṭutmışdı

13) Eyü adıyla yürür ol faḳir
Yavuz adlu iki cihanda ḥaḳir

14) Namāzı każāya ḳomaz idi
Kimseniñ hiç ʿayıbını virmez idi

15) Ḥıżır İlyās gelür idi ḳatına
Yidiler müştāḳ idi ṣoḥbetine

16) Nefsi ölümi diri ḳılur idi
N'oldıyın n'olacaġın bilürdi

[30b]

1) Ol ḫatunuñ ḥelāli ölmüş idi
Anıñ bir oġlancıġı ḳalmış idi

2) Bir ʿayali varidi aya beñzerdi yüzi
Güneşe ṭaʿne ururdı kendözi

3) Şunuñ gibi görkülüydi ol şāme
Mübārek cemāli beñzerdi güneşe

4) Anasınuñ ayaġın öper idi
Ana diyüb dün ü gün añar idi

5) Ol oġlanı Ḳurāna virmişdi
Ol daḫı Ḳurān ögrenmişdi

6) Yidi muṣḥaf tefsirin bilür idi
Yılda biñ kerre ol ḫatim ḳılurdı

7) ʿAceb ḳaldı çarḫ-ı felek işine
Gör ne geldi ol oġlanıñ başına

8) Gelüb oġlan bir gice yatmış idi
Ġaflet uyḳusı gözin ṭutmuşdı

9) Yaz güniydi gün uzundı dün ḳışa
Ṭatlu uyḳuya dalmışdı el-ḳışşa

10) Namāz vaḳti oldı oġlan ṭurmadı
Bak önine hiç ḳulaġın urmadı

11) Anası eydür ey gözüm nurı
Namāz vaḳti oldı bir durġıl urdı

12) Al abdest ḳıl namāz var ustana[81]
Tañrı raḥmet eyleye yavrım saña

13) Oġlan eydür yā ana ṭurımazam
Bugün ustam ḳātına varımazam

14) Oġlan eydür yā ana görürem seni
Düşümde oda yaḳarsın beni

15) Dik ṭururken bu yüzüm olur ḳara
Yalvarub varuram peyġambere

16) Resūl eydür git ḳatıma gelmegil
Tañrıya ḳul baña ümmet olmaġıl

17) Düşerem Muḥammediñ ayaġına
Yalvaruram peyġamberler begine

[31a]

1) Eydirem ki yā resūl itgil baña

[81] Metinde "ıstana" şeklindedir.

Neden ötürü ʿāṣi oldum saña

2) Ṣuçum nedir itgil ben bileyim
Yavuz işe ben tövbe ḳılayım

3) Resūl eydür revā mıdur yā ʿāṣi
Uruban anañ gözin çıḳarası

4) Saña ḳarşu varır anañ bī-çāre
Ḥaḳ diḏārın görmeyesin zirā

5) Girü döndüm ana baḳdım gözüñe
Ḳan bulaşmış seniñ ol ay yüzüne

6) Bilgil ol düşden ṭurdum örü
ʿAḳlımı diremezem andan beri

7) Anası eydür ey oġul çoḳ söyleme
Üstüñe var düş bahāne eyleme

8) Etmegiñ al varġıl anda yiyesin
Bu sözi daḫı ustıña diyesin

9) Oġlan eydür etmek ḳayḳu saña
Cānımıñ ḳayḳusıdır bugün baña

10) Ḳırḳ gün oruç ṭutam yimeyim
Hiç kimseye dimeyeyim

11) Anası etmek ṭutar cibid ṭutar
Ḳāḳub oġlan şol sāʿat girü atar

12) Aldı etmek atdı ana yüzine
Ḳudretile ṭoḳunur ṣaġ gözine

13) Anasınuñ ṣaġ gözi şol dem cıḳar
Vay aña kim ana ata göñliñ yıḳar

14) ʿAceb ḳıldılar ol oġlanın düşine
Gice gördi ṭaġla geldi başına

15) Gördi oġlan anasınıñ gözüni
Pare pare eyledi kendözini

16) Aldı bıçaḳ kendözini urmaġa
Anasıçün ṭatlu cānın virmege

17) Bıçaġı oġlan elinden aldılar
Bu düşe cümle taʿaccüb ḳıldılar

[31b]

1) Ḫaber aldı Muṣṭafā vü Muḥammed
İki ʿālem güneşi ol Aḥmed

2) Muṣṭafā dört yār ile geldiler
Ol ḫatun görüb aḥvāli ṣordılar

3) Muṣṭafā ol ḫatunı bilürdi
ʿİzzet aña göricek ḳılurdı

4) Ḫatunıñ gözin görüb aġladılar
Resūl buyurdı oġlanı bağladılar

5) Oġlan eydür yā ana gör ḥālimi
İletürler uş keserler elimi

6) Ḳażaydı Tañrıdan geldi baña

Yalvaruram ey cānım ana saña

7) Ḥelāl eyle bāri imānsız ölmeyin
Yārın ol ṭamu dibinde ḳalmayın

8) Anası eydür Ḥaḳ diḏārın görmegil
Murādıña maḳsudıña sen irmegil

9) Ḥarām olsun benden emdigün saña
Ayrıḳ ana dimegil ayruḳ baña

10) ʿAli ʿÖmer resūliñ buyruġını
Ḥaḳ sözi budur didi yüzümiz ayruġını

11) Key severler idi bular şeriʿatı
Din ḳılıcın ururlardı ḳatı

12) Bular hiç kimseye yüz görmediler
Oġlana hergiz amān virmediler

13) Oġlanıñ elin ayaġın kesdiler
Bir deveniñ boynına yek aṣdılar

14) Gezdirdiler Kaʿbeyi başdan başa
Ol oġlan kim beñzerdi güneşe

15) Caġırırlar ana ata uranları
Cezāsı budur gerek bunlarıñ

16) Ṭoza ṭobraġa bulaşub ṣūreti
Oġlan içün Muṣṭafā göyündi ḳatı

17) ʿİbrete ḳaldılar şehirlü vārı
Ol oġlan kim Ḥasan Ḥüseyin yārı

[32a]

1) Getürdiler anası ḳapusına
   Girdi resūl ḫatun ṭapusına

2) Geldi resūl yārenleriyle bile
   Girüb andan selām virdiler bile

3) Resūl eydür ol ḫatuna yā ana
   Revā görme oġlunı oda yana

4) Oġlunuñ elin ayaġın kesdiler
   Bir deve boynuna anı aṣdılar

5) Göresin oġlanıñı bilmeyesin
   Aġlayasın dün ü gün gülmeyesin

6) Ḥaḳ bilür kim nice oġul diyesin
   Bulmayasın çoḳ pişmān yiyesin

7) Ḳaża idi Tañrıdan geldi aña
   Gel anuñ günāhın baġışla baña

8) Ḫatun eydür beni üşendürmegil
   Cümle ʿālemi oda yandurmagıl

9) Ḥaḳ bilür kim bir kezīn ah eyleyem
   Nāzım giçer pādişaha söyleyem

10) Cümle ḫālıḳı kim bu dem oda yaḳa
    Çünki Allāh gözüm yaşına baḳa

11) Şöyle ḳorḳdı resūliñ görkülü cānı
    Ḫatuna eydür ey āḫiret sulṭanı

12) Geldim ki ben saña güç eyleyem
Gelmedim ki Ḥaḳ sözini söyleyem

13) Göresin oġlanıñı bilmeyesin
Aġlayasın dün ü gün gülmeyesin

14) Oġlanıñı şimden girü oda yaḳalar
Münāfıḳlar temāşāya baḳalar

15) Ḫatun eydür ne gerekse ḳıluñuz
Südüm ḥarām olsun biliñüz

16) Oġlanı deve boynundan aldılar
Siyāset meydanına getürdiler

17) Çünki odun ṭutuşmaġa başladı
Yine oġlan bir kez āh idüb cağırdı

[32b]

1) Yā ana bir gel görgil ḥālimi
Ot içinde benim ayaġımla elimi

2) Ot içinde ṭuṭuşuban yanaram
Acısından dört yanımı döverem

3) Gör ne geldi ana benim başıma
ʿÖmrime yigitligüme başıma

4) Bir gice benüm içün ṭurduñ ola
Oġlancıġım diyü emzirdiñ ola

5) Ḳażā idi Tañrıdan geldi baña
Yalvaruram ey cānım ana saña

6) Ḥelāl eyle īmānsız ölmeyin
Yārın ol ṭamu dibinde ḳalmayın

7) Nice kim caġırdı çāre bulmadı
Anası hergiz şefāʿat ḳılmadı

8) Ḥasan eydür ʿaceb niçün bugün
Gelmedi ol alnı ay yüzi gün

9) Ol oġlan işimüz yoldaşımız
Ḫalifemüz dīn yolında işimüz

10) Bir kişi eydür ey uṣul
Ne ḳażaya uğramış bir işitgil

11) Anasınıñ gözin çıḳardı nāgah
Bilmez iseñ şimdi bilgil āgāh

12) Ḥasan Ḥüseyin baş açıḳ yalın ayaḳ
Muṣṭafā ḳatına geldiler yayaḳ

13) Muṣṭafānıñ ayaġına düşdiler
Ṭabı ḳılub başlarını açdılar

14) Muṣṭafāya itdiler kim yā dede
Kendi eliñle bizi atġıl oda

15) Oġlanıla oda bile yanalum
Bu cihana biz gelmedik ṣanalum

16) Ḳanı ol oġlan yārimiz ḳardaşımuz
Ḫalifemüz buñ yirinde işimüz

17) Oġlan içün cānımız olsun fidā
Muṣṭafāya Tañrıdan geldi nida

[33a]

1) Oġlanıñ anasına varsun bular
Benden raḥmet senden şefāʿat bulalar

2) Nitekim anası aña ḥelāl ḳılmaya
Ben Çalabdan ol raḥmet bulmaya

3) Yüz yigirmi dört biñ peyġāmber gele
Şefāʿat giçmeye ʿāciz ḳala

4) Çün ki işitdi resūl Ḥaḳ sözini
Ṣundı öbdi ikisiniñ gözüni

5) Oġlanıñ anasına varıñ didi
Ol ḫatuna varın yalvarıñ didi

6) Ḥasan Ḥüseyin baş açıḳ yalın ayaḳ
Ol ḫatun ḳatına geldiler yayaḳ

7) Bismi'llāh diyüb ḳapu açdılar
Ol ḫatunuñ ayaġına düşdiler

8) Ol ḫatuna itdiler kim yā ana
Revā görme oġlunı ki oda yana

9) Ḳanı oġlan yārimüz ḳardaşımuz
Ḫalifemüz buñ yirinde işimüz

10) Oġlan içün Nemrud odını yaḳdılar
Ol oġlanı bir oda bıraḳdılar

11) Dilerem senden bir ṭaşra cıḳasın
Oġlancıġuñ ḥāline bir baḳasın

12) Ḫatun bularıñ sözin şımadı
Buların göñlicegin ḳoyamadı

13) Ṣundı öbdi ikisiniñ gözini
Şol sāʿat ṭaşra çıḳdı açdı yüzini

14) Baḳdı gördi ol ḳıyāmet günleri
Ġāzīleriñ göge cıḳmış ünleri

15) Baḳdı gördi od içinde ṭurur ana
Gördi oġlan od içinde bī-çāre

16) Ol göyünmüş cigeri oldı pare
Tāze tāze yürege urdı yâre

17) Ṭaşdı ol coşdı ḳaynadı
Gözleri yaş ṭoldı yüregi oynadı

[33b]

1) Cānım anaña degilem yād olmışam
Ḳāfir ḳıymaz ben saña ḳıymışam

2) Ḳanḳı ana oġlını oda yaḳa
Kendi ḳatında ṭura ʿibrete baḳa

3) Götürdi kendözini atdı oda
Ḳocdı oġlancıġını bes ey dede

4) Urdı yüzüni hem oġlan yüzine
Düşerdi oduñ varır kendözüne

5) Cümle aṣḥāb aġladılar zār-ı zār
Aġladı Muṣṭafā hem dört yār

6) Kimse od ḳatına gelmedi
Od içinden bunları alamadı

7) Ḳaldı oġlan anası onda bile
İşit imdi pādişah neler ḳıla

8) Ol sulṭānlar sulṭānı ḳādir başa
Ol dem emir eyledi biş yüz biñ ḳuşa

9) Cümle ḳuşlar hep deñize daldılar
Aġız ve ḳanadlar ṣular aldılar

10) Allāhıñ emriyle getürdiler
Ol yanan oda yetürdiler

11) Cümle ḳanad ḳanada bağladılar
Oġlan içün zār-ı zār aġladılar

12) Yalvarır Ḥaḳḳa ey Ḥaḳ ḳadīr
Buñ yirinde ḳalmışa sen dest-i gīr

13) Sen yārı ḳıl biz bī-çāre ḳullara
El ayaḳ bağışlaġıl bunlara

14) Cümle ḳanad ḳanada bağladılar
Görkelü tekbīr ḥoş ṣalavāt virdiler

15) Şol ḳadar kim dökdiler ṣuyı yire
Ol dem od soyundı oldı ḳapḳara

16) Ne odun ḳaldı ne aġaç pāresi

Ne aġaç ḳaldı ne ḳuruca yāresi

17) Şol dem indi Cebrāʾīl gökden yire
Muṣṭafāya Ḥaḳ selāmını vire

[34a]

1) Oturdı Muṣṭafānıñ yanına
Görkülü ḫaber virdi bunuñ cānına

2) ʿAmāmesin ursın didi bunlara
Ḳudretimi gösterem ben anlara

3) Urdı ʿamāme resūl açdı baş
Dökdiler āmīn diyüben göz yaş

4) Duʿāyı tamām itdi sildi yüzüni
Ol ḫatuna Çalab bağışladı gözini

5) Oġlanıñ da eli ayaġı ṭuṭar
Örü ṭuru ḥoş ne olursa ṭutar

6) Oġlını ʿizzet ile getürdiler
Muṣṭafānıñ yanına yitürdiler

7) Cağırdılar ana ata uran kişi
Āḫiretde böyle olısar işi

8) Şol ki ana ata göñlüni yaḳar
Āḫiretde cānını oda yaḳar

9) ʿAynü’d-dīn ata yüzin görmedi
Anasınıñ göñline hiç irmedi

10) Anañı atañı incindi[r]me[82] ḥoş ṭut
İyü ḥizmetlerin it göñlini güt

Destān-ı Kesikbaş

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

11) Başlayalım söze bism'illah diyü
Ṭuruşalım dün [ü] gün Allāh diyü

12) Bir ḥikāyet dilüme geldi adı
İdeyin Ḥaḳ ḳılur ise yādı

13) Ḥaḳ ḳılur ise dilimden söyleyem
Muṣṭafā muʿcizātın şerḥ eyleyem

14) İşidenler ḳamusı ṭā ḳıla ṭaña
ʿAşḳıla ṣalavāt virelüm aña

15) İdeyim söz maʿnisin añlar iseñ
ʿAşḳıla cān ḳulaġın açar isen

16) Oturmuşdı resūl dört yār ile
Otuz üç biñ ṣaḥābe cümle bile

[34b]

1) Baḳarlar idi resūl ay yüzüne
Ḳulaḳ urmışlardur resūl sözine

2) Girdi ḳapudan kesik ādem başı
Zārı ḳılur dökülür ḳanlu yaşı

3) Ne gövdesi var ne ayaġı ne eli

[82] Metinde "incindime" şeklindedir.

Kesikbaş dır hemān söyler dili

4) Ṣaḳalı aḳ ṣanasın nūr aḳar
Nūra yatan her kim yüzine baḳar

5) Yüzüni urdı yire ḳıldı zārı
Zārı zārı aġlatdı peyġamberi

6) Cümle aṣḥābıñ ḳamu gitdi ḥāli
Ṭurdı şol Tañrı aṣlanı ʿAli

7) Ṭurdı ʿAli ol başı getürmege
Getürüb eliyle anı görmege

8) Ḳuvvet itdi bir kezīn götürmedi
Miṣḳāl ẓerre yirinden ayırmadı

9) Ḳaḳmaġıla ḳāna ṭöndi ġözi
Tañrı adıyla ṣalavāt oldı sözi

10) Yine çaldı alamadı o ġāzi
Naʿre urdı yanḳılandı ṭaġ yāzı

11) Ġayretiyle ʿAliniñ uṣṣı gider
Ol baş eydür yā resūl ʿAli nider

12) Ḳuvveti mi ṣınar ʿAli baña
Daḫı zaḥmet itmesin iydiñ aña

13) ʿAli gibi biñ kişi olur ise
Ḳamusı daʿvā ḳılub gelür ise

14) Kimse beni yirimden götürmeye
Şundan alub şuraya yitürmeye

15) Ẓikriderim dün ü gün Allāha ben
Diñle imdi yā resūl ḥālimi sen

16) Maḳṣūdıma murādıma irmişem
Bī-gümān Tañrı dīdārın[83] görmüşem

17) Elli kerre varmışdım ben ḥacca
Tīmar itdim çoḳ yalıncaġa aça

[35a]

1) Gāh yürürdüm yir yüzinde aṭ ile
Gāh cıḳardım göge muʿcizāt ile

2) Gāh yürürdüm ādem ṣūretine
Gāh cıḳardum ferişṭehler ḳātına

3) İsm-i aʿẓam duʿāsın bilürdim
ʿĪsā peyġamberle ben namāz ḳılurdım

4) Ẓerrin ḳalʿası benim ḳalʿam idi
Ḥıżır İlyās munis[84] yārim idi

5) Bir ḫatunım bir oġlum var idi
Ol ikisi bañа munis yār idi

6) Yürürdüm Ḥıżır İlyās ile
Başa gelür alnına ne yazıla

7) Oġlum ile gövdemi bir dev yidi
Yā Muḥammed bize şefāʿat eyle didi

[83] Metinde “dizarıñ” şeklindedir.
[84] Metinde “munus” şeklindedir.

8) ʿAvratum aldı girdi ḳuyuya
Uyḳu gelmez gözlerime uyuya

9) Dādımı virmez iseñ bunda baña
Āḫiretde daʿvācı olam saña

10) Çün işitdi resūliñ döndü ḥāli
Ṣordı şol dem Tañrı aṣlanı ʿAli

11) ʿAli eydür yā resūl ben varayım
Ẓülfiġārım cıḳarayım yarayım

12) Yā ben ölem yā dīviñ başın kesem
Yer altında görüşem şalla başam

13) Div elinden ḳurtaram olʿavratı
Ḳurtaramazsam n'ideyim düldül atı

14) Bahadırlar ḳatında[85] oturmayam
Artık erlik daʿvasın götürmeyem

15) Resūl eydür yā ʿAli aña
Mużırrātı ṭoḳunur ṣaḳın saña

16) ʿAli eydür yā resūl varısaram
Alnıma yazılanı görüserem

17) Düldüle bindi ṭaḳındı Zülfiġār
Ḥasan Ḥüseyin aġlayub ḳıldı zār

[35b]

[85] Metinde "Kıtında" şeklindedir.

1) Göñderler ʿAliyi bir menzile
Otuz üç biñ ṣaḥābe bile

2) Gitdi çün Kesikbaşıla
Döndi resūl yārenleri gözyaşıla

3) Sürer idi ʿAli düldül atı
Ol kesikbaş düldülden ḳatı

4) Ṭaġ ṭaş dimez yuvarlanır giçer
Ṣanasın kim ḳanad urunmuş uçar

5) Bir oḳ atım düldülden öñce gider
Yidi muṣḥaf Ḳurān ezber ider

6) Ḳanda kim ʿAli namāz ḳılurdı
Ol Kesikbaş göz daḫı bile ḳılurdı

7) Öber idi ʿAli ol Kesikbaşın yüzüni
Yeñ[86]ile yaşın silerdi gözüni

8) Çün yidi gün düni gün sürdiler
Ḳudret ile bir dereye vardılar

9) ʿAli baḳdı gördi bir derin ḳuyu
Bir cehennem ḳuyusı yoḳdur ṣuyu

10) ʿAli eydür ara ey ara
Kim div ʿavretiñi aldı ey yara

11) Ol baş eydür ol aradur bu ara
Budur ṭoḳundı baña cera

[86] Metinde “yiñ” şeklindedir.

12) Naẓar ḳıldı şol sāʿat düldüle
Beş yüz kemendi vardı bile

13) Kemend ucu bir ḳayaya baġladı
Düldül ile Kesikbaş çoḳ aġladı

14) Kemendi ṭutdı ʿAli az az iner
Ḳurān oḳuyub kemend ile düşer

15) Beş yüz ḳulaç artıḳ andan ol ʿAli
Ḳolları aġrıdı ḳalmadı ḥāli[87]

16) Kemend ucı geldi ʿAli eline
Tañrı adın çoḳ getürdi diline

17) Baḳdı gördi ḳuyunıñ dibi ıraḳ
Kendüye ider kemend elden burak

[36a]

1) İner iseñ dīvile ḥoş cenk ola
İnmez isen nam-ı erlik teng ola

2) İsm-i ʿāẓam duʿā oḳurdı
Kemendiñ ucına elin daḳarıdı

3) İner idi ḳuyuya yavlaḳ ḳatı
Getürdi tekbīr ile ṣalavātı

4) Yidi gün düni güni inerdi
Kāh başı kāh ayaġı dönerdi

[87] Metinde “cali” şeklindedir.

5) Gözi ucıyla namāzı ḳılurdı
Dāʾimā dostuyla[88] olurdı

6) Sekizinci[89] gün ayaġı indi yere
Oturdı bir sāʿat kim ʿaḳlı başına dire

7) ʿAḳlı geldi başına açdı gözin
Secdeye varub Ḥaḳḳa[90] ururdı yüzin

8) Baḳdı gördi ḳarşusında bir duvar
Kendüye ider şol dīvar

9) Ṭurdı vardı gördi ṭaşdan ḳapu
Secdeye vardı Ḥaḳḳa ḳıldı ṭabu

10) ʿAli baḳdı gördi anda bir saray
Ol sarayda bir ḫatun var yüzi ay

11) Görkelü yüzi saray nūr eylemiş
Tañrı ʿaşḳı cānına yir eylemiş

12) Namāz ḳılurdı ol āḫiret ḫatunı
Āh idicek ʿarşa çıḳar tütüni

13) Göz yaşından secde yirin yaş eylemiş
Ol kesikbaşıñ ḥelāli uyumuş

14) ʿAli baḳdı yine gördi bir saray
Beş yüz sünni müslimān baġluyalay

15) Dīv getürüb anları besler imiş

[88] Metinde "ṭustıyla" şeklindedir.
[89] Metinde "Sekinci" şeklindedir.
[90] Metinde "ḥaḳa" şeklindedir.

Semirdikce günde bişīn yir imiş

16) Cāġırdılar ʿAliye feryād diyü
Bu dīv elinden bize meded diyü

17) Biş biñ idik uş bizi beş yüz ḳodı
Günde bişimüzi bir bir yir idi

[36b]

1) ʿAli eydür kim didi beni size
Bunlar eydür Muḥammed geldi bize

2) ʿAli bunda şimdi uş gelir didi
Bu dev elinden sizi alur didi

3) ʿAli girdi içerü bir saraya
Bir div yatır beñzer bir misl-i dereye

4) Künde beñzerdi anıñ başı
Binden artıḳ olmuş ol melʿūn yaşı

5) Nefesi tütün gibi şol dem cıḳar
Burca ṭoḳunursa şol dem cıḳar

6) ʿAli şol dem āl urdı zülfiġāra
Uyur iken anı ḳılayım pare

7) Girü döndi kendine eydür ʿAli
Tañrınıñ aṣlanı sensin ey velī

8) Uyur iken öldürmek erlik degil
Yavuz ad ile yürümek erlik degil

9) Uyur iken sen anı öldüresin

ʿĀlemi kendüñe güldüresin

10) Naʿra urdı bir kezīn uyanmadı
Naʿra onı cānına boyanmadı

11) İnileyin naʿra urdı ol ġazi
Yanḳılandı ṭaġ ṭaş ṣaḥrā yāzı

12) Gözin açdı ṭur ʿAliye baḳar
Ḳāḳuban dişin dişine ḳaḳar

13) Sen mi geldiñiz yā ʿAli düşmānımız
Seniñ öcinden ki yandı cānımız

14) Sen kesersin nice dīvler başını
Sen aḳıtdıñ nice devler yaşını[91]

15) Hele anda varısardım ben saña
Ḥoş viribdi seni bunda baña

16) ʿAli eydir Ḥaḳ viribdi beni
Pāre pāre eyleyem şimdi seni

17) Ol div eydir şimdi ben seni yiyem
Yaʿni dünyāda müslimān mı ḳoyam

[37a]

1) Ne seni ḳoyam ne peyġamberüñi
Cıḳam yiyem Mekke medīne şārını

2) Böyle didi ṭurdı vardı dīvāre
Biş yüz yitmiş gürzi vardı zīrā

[91] Metinde "başını" şeklindedir.

3) Gürzīn aldı ʿAliye ḥamle ḳılur
ʿAli daḫı eline ḳalḳan alur

4) Bir kez urdı ʿAliniñ ḳalḳanına
Hiç muẓırrat olmadı ḳarnına

5) Üç ḥamlede ʿAli alamadı
Ḳaḳıdığından nidesin bilmedi

6) Çünki nevbet ʿAliye degdi bāre
ʿAli daḫı el urdı zülfiġāre

7) ʿAli eydür ol dive barmaḳ getür
Tañrınıñ birligine īmān getür

8) Ol daḫı eydür biñ yaşadım dimezim
Gecdi ʿömrim dīn ḳayḳusın yimezim

9) Ölürsem ben ol sözi dimeyem
ʿÖmrim gice dīn ḳayḳusın yimeyim

10) Çün işitdi ʿAli bu sözleri
Ḳaḳıdığından ṭolar ḳanlar gözleri

11) Zülfiġārı urdı dīviñ başına
İndi oturdı sarayıñ başına

12) İki pāre eyledi çün ol didi
Çün öldi yıḳıldı şeyṭān evi

13) Çözdü[92] beş yüz sünnī müslimān elin

[92] Metinde “cizdi” şeklindedir.

Üleşdirdi her birine div malın

14) Her biri getürdügince aldılar
Getürüb ḳuyu dibine geldiler

15) Anlar ider yā ʿAli biz nidelüm
Ḳuyuda biñ nice tekbīr idelüm

16) Ḳuş degilüz ḳanad urub uçavuz
Deñiz degil gemile giçevüz

17) ʿAli eydür ṭutalum himmet eri
Cümlemüze Ḥaḳ ḳılıcıdır yā velī

[37b]

1) Duʿā ḳılur ʿAli başını açar
Ḳabul olur duʿāsı ṭadan giçer

2) Şol sāʿat ʿAli yire urdı yüzin
Ḳuyunuñ aġzında gördi kendözin

3) Beş yüz sünnī müslimān cümle bile
Ḥoş ṣalavāt virdiler tekbīr ile

4) Ḫaber oldı resūle ʿAli gelür
Tañrınıñ aṣlanı ol velī gelür

5) Ḳarşu geldiler ʿAli gördiler
Görüşüben ḳarşusına ṭurdılar

6) Duʿā ḳılur ol kesikbaşa
Bir yigit laṭīf olur nidem başa

7) Ol oġlancıġım dīv yimişdi

Ḳubḳuruca sükūn ḳomuşdı

8) Aña Tañrı yine cān bağışladı
Yine kerem luṭf-ı kerem işledi

9) Ol başıñ ḳātına geldi ʿavratı
Kendi rencü hem ġınā vü miḥneti

10) Ger daḫı ʿAli gider senden seni
Ne bülür ki maḥvı eyle bulasın anı

11) Ger daḫı ʿAli gelir saña
Tevbeye lāyıḳ olursın ḳulluġa

12) Mevlā bile fıḳıh-ı Aḥmed ḥürmetine
Sen dergür ḥāżırları muradına

13) Oḳuyanı dinleyeni yazanı
Raḥmetiñle yarlıġa ḳıl yā ġanī

14) Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilat
Ḳatırıñ yorgunusa ātıñı ṣat

15) Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilat
Söz tükendi bāḳiyātü'ṣ-ṣāliḥat

Destān-ı Cābir-i Enṣārī

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

16) Yine bir ḥoş gülistāna girelüm
Muʿcizātı güllerinden direlüm

[38a]

1) Bülbül oluban ötelim şevḳ ile

Dinleyenlere Ḥaḳ raḥmet ḳıla

2) Burada bir ḥoş hikāyet eyledi
Cābir-i enṣārī bunı söyledi

3) Didi bir gün resūlullāh meger
Cümle aṣḥābına itdi hem ḫaber

4) Didi yā aṣḥāb durıñ gezelüm
Hem bu şehre daḫı ḥendeḳ ḳazalum

5) Oldılar ḥendegi ḳazmaġa revān
Hem ḳarınları acıḳdı ol zamān

6) Çünki ḳazdılar ol hendegi ey cān
Cümle aṣḥāb işlediler şādımān

7) Ṭurdı Cābir evine ʿazim eyledi
Varubanı ḫatunına söyledi

8) Didi ey ḫatun ḳıtıñda hiç taʿām
Var mıdır kim gele yiye ol hümām

9) Üç gün oldı resūl imdi aş
Hem mübārek baġrına baġladı ṭaş

10) Ḫatun iyder bir ḳoyun vardır hemān
Bir şinik arpāyile bilgil ey cān

11) Ṭurdı Cābir ḳoyunı boġazladı
Daḫı arpacıġı un eyledi

12) Ḳoyunu tennūre aṣdılar revān
Girü dönüb Cābir oldı hem revān

13) Geldi iyder yā resūlullāh ṭaʿām
Ḥażır oldı gel yiyelüm ey hemān

14) Ḥoş ṣalā itdiler aṣḥāba ḳamu
Ḳodılar işlerini hep ey ḳamu

15) Pes resūlullāh buyurdı ol zemān
Üç biñ aṣḥāb ile oldılar revān

16) İşid imdi nice oldı diñlegil
Ḥaḳ Teʿālā ḥikmetidir añlagıl

17) Cābir-i enṣārīniñ bilgil ey cān
İki oġlancıġı vardı ol zamān

[38b]

1) Birisi girmişdi on yaşına
Tac-ı devlet urmışdı başına

2) Birisi on ikiye irmişdi
Allāh aña ḥūb cemāl virmişdi

3) Büyügi kücügine ey ki işit
Benim sözüme göre iş it

4) Bir iş idelüm ki Ḥaḳ rāżı ola
Hem resūl daḫı ḥoşnūd ola

5) Küççük[93] eydür ḳardaşına nidelüm
Ne buyurursıñ ne tedbīr idelüm

[93] Metinde “küccük” şeklindedir.

6) Ulusı eydür nidesüz çoḳ
Bir iş itdi babam illā aṣlı yoḳ

7) Varbanı ol resūl aldılar
Cümle aṣḥābıyla bunda geldiler

8) Atamuz ḫod bir faḳīr nesnesi yoḳ
Bir ḳoyunıyla bir şinik var arpa çoḳ

9) Bunca ḫalḳa nidevirsiñ ol ṭaʿām
Utanur ol ḫalḳ içinde ol atam

10) Gel beni bu demde ḳurbān eylegil
Bişirüb etimi biryān eylegil

11) İş yitişmeyen yere beni ey cān
Virsünler olubanı şādımān

12) Ger bu işi idevüz bilgil yaḳīn
Ḥaḳ Teʿālā rāżı ola bil hemīn

13) Ḥoşnūd ola hem resūlullāh daḫı
Ne buyurursun bu söze ey aḫi

14) Küccügü büyügine dir ey yāre
Ger beni seni eylesek yüz[94] biñ bāre

15) Bilgil ben bu işi hergiz ḳılmazam
Kim seniñ boynuña bıçaḳ çalmazam

16) Ne elim vardır saña bıçaḳ çalayım
Gel boġazlaġıl beni işbu dem

[94] Metinde “büz” şeklindedir.

17) Ol benim resūl ʿaşḳına kurbān olam
Düşübeni tennūra biryān olam

[39a]

1) Çal bıçaġı aġlamaġıl ey yāre
Şāyed atım cıḳa gele buraya

2) Ne ṭanuşırsız bu arada diye
Kim bu işden bizi maḥrūm eyleye

3) Daḫı maʿsūmlardı bunlar ey ḳatā
Diñle işbu işi ḳılġıl ʿibretā

4) Bilmediler ölümüñ acısını
Hem yinür ṣandılar ādem etini

5) İşit boyunların yılışdılar
Birbiriyle helālleşdiler

6) Orda küccügi ey cān
Başdı boġazladı büyigi hemān

7) Çünki ḳardaşcıġını boġazladı
Oturub yānına bir dem aġladı

8) Ṭuruban tennūra getürdi yire
Yaʿni biryān idübeni bişüre

9) Aşayın tennūra dirken gör belā
Dutmadı kendü de düşdi belā

10) Çünki tennūra içine düşdiler
Biryān olub ikisi de bişdiler

11) Ḳoḳularından anası bildi tiz
Tennūra ben ol yügüre itdi ḫaber

12) Geldi gördi ol iki ḳuzuları
Biryān olmuş tennūr içre anları

13) Gördi anları anası ey ulu
ʿAḳlı gidüb bir zamān oldı delü

14) ʿAḳlı geldi ṣoñra eydür nideyin
Hele bu işe biraz ṣabr ideyin

15) Çünki bu iş başıma geldi benim
Kim ḳonuġımdur resūlullāh benim

16) İmdi luṭf ile anı göndereyim
Ṣoñra göñlümce ṭurub aġlayalım

17) Böyle diyüb aldı oġlancıḳları
Örte ḳodı bir yere hem anları

[39b]

1) Bu yañadan cümle aṣḥāb geldiler
Ol ḳoyuncıġıla ḳamusı ṭoydılar

2) Daḫı eksilmedi bir dirhem eti
Ḥoş temāşa eylegil bu ʿibreti

3) Virdi destūr cümle aṣḥāba resūl
Oturdı ḳıldı o dört yār ile ol

4) Didi Cābir tiz getürdi ḳoyunı
Oturuban ṭoġrayu virdi anı

5) Didi kim senden dilerem yā İlāh
Bu ṭaʿāmdan yiye ol devletlü şāh

6) Ar ile iletdiler şāha ṭaʿām
Bu ṭaʿāmdan yi didiler ey hümām

7) Elini uzatdı aña ol Kerīm
Didi bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

8) Cebrāʾīl ṭutdı elin Allāh didi
Ol ṭaʿāmı yimesün ol şāh didi

9) Pes resūlullāha buyurdı Cābire
Var getür oġlanlarıñ ey yāre

10) Bizim ile bile yimek yiyelüm
Girüben varub oyunlara

11) Ṭurdı Cābir oġlına gitdi eve
Sürʿat ile gitdi geldi hem eve

12) Bilmez oġlancuḳlarıñ noldıġı
Tennūra düşüben yanduġını

13) Didi Cābir ḫatunına ey nigār
Ḳanı oġlancuḳlar ey sevgülü yār

14) Kim resūlullāh oları istedi
Var getür bile yimek yisün didi

15) Cābire ḫatunı kim iyder ey yār
Çoḳ şükür kim ol resūl-i muʿteber

16) Ululayub evüñe geldi senüñ
Ẕī-saʿādet baḥtuluyımış cānuñ

17) Bir ḳoyuncıġıla ṭoydı cümle ḫalḳ
Muʿcizātına resūliñ yaḫşı baḳ

[40a]

1) Buncılayın muʿcizātı kim ide
Olsun oġlancıḳlarıñ aña fidā

2) Ṣorma oġlancıḳlarım baḳma cānum
Acıları baġrımı deldi benim

3) Ol resūl ʿaşḳına ḳurbān oldılar
Düşüben tennūra biryān oldılar

4) Böyle diyü zār-ı zār aġladı
Cābirüñ anda yüregin ṭaġladı

5) Böyle diyü vardılar oġlanları açdılar
İkisi de bir zamān aġlaşdılar

6) Āh idüb anlarıñ düşdi üstine
Ḳurbān olmuşsın didi Ḥaḳ dostına

7) Ey közükce ḳuzucaḳlarım benim
Vāy laṭīfce ṭuṭucuklarım benim

8) Sizsizīn ben bu cihānda nideyim
Ḳande vara kim nereye gideyim

9) Gözlerimiñ nūrı olan ḳuzular
Hem tenümüñ rūḥı olan ḳuzular

10) Şol aḳıtdıñ gözlerimden yaş
Bilesince aġladı her ḳuru yaş

11) Luṭf u iḥsānıyla baña yā İlāh
Tā ki ṭuymaya bunı ol pādişah

12) Gözlerinden yaşı sildi ol sāʿat
Didi ḳuvvet vir baña sen ey Laṭīf

13) Cābir eydür ḫatunına nidelüm
Ol resūl ḥürmetine ṣabr idelüm

14) Varayın ol resūliñ ḳatına
Yimegi yi diyeyim ḥażretine

15) Tā ki anlar yimegümüz yiyeler
Daḫı evimden melūl gitmeyeler

16) Anları ḫoş vech ile gönderesin
Ṣoñra göñlümce ṭurub aġlayasın

17) Böyle diyüb döndi ol zamān
Çün resūliñ ḳatına geldi hemān

[40b]

1) Vardı şāha bulunmaz didi bular
Bu ṭaʿāmdan yiñüz ol ḫayrü'l-beşer

2) Yimek istedi ṭaʿāmdan ol Cemīl
Ṭutdı elin didi Cebrāʾīl

3) Ḥaḳ Teʿālā saña selām eyledi
Cābiriñ oġlanlarıyla ṭaʿām yisün didi

4) Yimeyince yimesün andan ḥabīb
Dīñ anları ḥāżır itsün ol Nebīb

5) Pes resūlullāh buyurdı Cābire
Ḳatı melūl geldiñ eviñden bize

6) Var ise bir iş gelibdür saña
Yā ḫod cāndan sevgülü oġlanıña

7) Cābir anda ṣabr idemedi ey cān
Zārī zārī aġladı ḳıldı fiġān

8) Diyü virdi noldıysa vāḳıʿa
Dir ṣataşdım zaḥm-ı seyf-i ḳāṭıma

9) Pes resūlullāh buyurdı yüri var
Bunda getürlüm noldı olar

10) Vardı Cābir aldı geldi ḳatına
Yaʿni anda ol resūl ḥażretine

11) Örtülerin ḳaldırup itdi fidā
Gördi maʿsūmcuḳlar yanmış oda

12) Gördi anı ol resūlullāh hemān
Diḳḳat idüb aġladı hem bir zamān

13) Getürüñ didi hemān getürdiler
Ol resūliñ ḳatına yitürdiler

14) Ḥāżır oldı Cebrāʾīl ey şah
Ḥaḳ selām itdi saña bilgil İlāh

15) Anlara ben cānlarını virürem

Maḳṣūdına Cābiri irgürürem

16) Pes ridāsın örtdi ol oġlanlara
Yaʿni ol tennūra düşen cānlara

17) Ol mübārek elini ḳaldırdı ḥoş
Yüzüni Ḥaḳ ḥażretine ḳıldı ṭuş

[41a]

1) Didi ey berverdigār-ı ẕü'l-celāl
Pādişah-ı bī-naẓir-i bī-miṯāl

2) Ey ʿademden ʿālemi var eyleyen
ʿĀlem içre iden iẓhār eyleyen

3) Ey ḳamu ʿālemleriñ[95] rızḳın viren
Cümle ḫalḳıñ ḥācetini bitüren

4) Çün beni dost diyü ḳıldıñ ḳabūl
Yüz uruban dilerem ki senden ol

5) Dilerem senden baña iḥsān ola
Bu iki maʿsūm dīne cān ola

6) Ḥācetüm var eksigüme baḳmaġıl
Cābiriñ cānını oda yaḳmaġıl

7) Diñle imdi Ḥaḳ Teʿālā ḥażretin
Nice şād eyler resūl ḥażretin

8) Ol ridā altında ol maʿsūmlara
Ḥaḳ Teʿālā virdi cānın anlara

[95] Metinde "lemleriñ" şeklindedir.

9) Ol ki biryān olmış idi tenleri
Geldi girdi tenlerine cānları

10) Silkinüben dizlerini çökdiler
Eṣ-ṣalātü ve’s-selām caġrışdılar

11) Çünki Cābir gördi anı pes ʿayān
Sevinüben ʿaḳlı geldi bir zamān

12) Muʿcizātından biraz dīñ kelām
Diñle muʿcizāt-ı sulūkundan[96] bir zamān

13) Güneş ẕerre bu itdim kelāmı
Di sen de eṣ-ṣalātü ve’s-selām

14) Her kim dilerem Ḥaḳdan yaña uzana
Fātiḥa iḥsān ide bunı yazana

İlahī/Budur

15) Mevlām senüñ ʿāşıḳlarıñ
Devrān ider hū ilen
16) Yoluñda ṣadıḳlarıñ
Meydān ider hū ilen

[41b]

1) Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

2) Bülbül gibi ʿāşıḳ baġına
Kim düşe ʿaşḳ meydānına
3) Derd-i muḥabbet ṭāġına

[96] Metinde “sulukuñdan” şeklindedir.

Dermān iderler hū ilen

4) Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

5) ʿAşḳıñ şerābını içüb
Ṣırāṭı mīzānı giçüb
6) Ḥisāb defterlerin açūb
Meydān iderler hū ilen

7) Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

8) Durmayub döner felekler
ʿArż ider Ḥaḳḳa dilekler
9) ʿArż ider anı melekler
Cevlān ider hū ilen

10) Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

İlahī/Budur

11) Görelden[97] yüzüñi yārim
Bana belā şikār oldı
12) İñiltim artdı günden güne
Gözüm yāşı yanar oldı

13) ʿAceb yā Rab baña noldı
Getürmez güzüme uyḳu
14) Yüregimde yanar odı
İçim dışım yaḳar oldı

[97] Metinde "gözelden" şeklindedir.

15) Var bu Eşrefoġlu Rūmī
Var bu sırrı ḳılma āşikārî
16) Saña virdi zihr-i yāri
Ṭolu ṭolu ṣunar oldı

[42a]

İlahī/Budur

1) Muḥammed meclisinde erenler cemʿ oldılar
Eline bir cām ṭolu
2) Ṣundı ḫācı bayrāmıñ
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

3) Ol deryadan kim içdi
Deryālar oldı coşdı
4) Ḳamu ḫalḳa ulaşdı
Sırrı ḫācı bayrāmıñ (eyżan)

5) Mekān ṭutmuş ferşinde
Seyrān ider ʿarşında
6) Nūrdan tācı başında
Güli Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan)

7) Kemāl ehli gör neyler
ʿArş-ı kürsi seyreyler
8) Muḥammedi medḥ eyler
Dili Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan)

9) Egnine giyer ʿabā
Al destūrı ḳıl tevbe
10) Şeyḫ Oġlu Edhem baba
Ḳulı Ḥācı Bayrāmıñ (eyżan)

İlahī/Budur

11) ʿAşḳıñla ʿāşıḳlar

Yansın yā resūlallāh

12) İçüb ʿaşḳın şerābın
Ḳansın yā resūlallāh

13) Hū lā-ilāhe illallāh
Ḥaḳ lā-ilāhe illallāh

14) Ol seni seven kişi
Virir yoluña başı

15) İki cihān güneşi
Sensin yā resūlallāh

[42b]

1) Ol seni sevenlere
Ḳıl şefāʿat yā resūlallāh

2) Müʾmin olan tenlere
Cānsın yā resūlallāh

3) ʿĀşıḳam ol dīzāra
Bülbülem ol dīzāra

4) Seni sevmeyen nāra[98]
Yansın yā resūlallāh

5) ʿĀşıḳ Yūnusuñ cānı
ʿAlem şefāʿat kānı

6) ʿĀlemleriñ sulṭānı
Sensin yā resūlallāh

İlahī/Budur

7) Buyurdı server-i ʿālem
resūl-i faḫr-i mevcūdāt

8) Gele müʾminler eṭfāli

[98] Metinde "yāre" şeklindedir.

Ḳıyāmetde diler ḥācet

9) Ḥisāp içün ḳamu ḳullar
Ki cemʿ olduḳda dīvāne
10) Ulu ṣaf ṭuṭalar cümle
Ki el bağlayalar ḳat ḳat

11) Diye Cebrāʾile Allāh
Buları cennete irgür
12) Geleler cennete cümle
Ḳapuda duralar biʾz-zāt

13) Diyeler ḳanı babamuz
Daḫı sevgüli anamuz
14) Anasız atasız bize
Yaḳışmaz[99] diyeler cennet

15) Melekler diler anda
Siziñ anañız atañız
16) Siziñ gibi degil maʿsūm
Günahlar itdiler heyhāt

[43a]

1) Uyub nefse her biri
Ḫudāya oldılar ʿāṣi
2) Fiġān u zārılıḳlarla
Ḳatı ağlaşalar kerrāt

İlahī/Budur

3) ʿĀlem faḫri göç eyledi dünyada
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ

[99] Metinde “bakışmaz” şeklindedir.

4) Böyle didi ḳan yaş ṭoldı gözine
Bir muṣibet düşdi ḫalḳıñ özine
5) Ḥasan Ḥüseyni almış dizine
Ḳuzılarım size olsun elvedāʿ

6) Böyle didi gözi yaşı sil oldı
ʿĀlem ḫalḳı derde düşdi dāli oldı
7) Dergāhı aġladan bize gel oldı
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ

8) Gelsin aṣḥāblarım benim ḳatıma
Ḥulle ṭonın geydim bindim atıma
9) Ḥelālim ʿĀyişe ḳızım Fāṭıma
Ehl-i beytim size olsun elvedāʿ

10) Ol Bilālim gelsin ṣalā oḳusun
Faẓıl ṣuyım ḳoysun hem ʿAli yuṣun
11) Ebūbekir ṣıddıḳ namāzım ḳılsun
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ

12) Ḳanāʿat kūşesinde oturan
Ḥaḳḳın buyruġını yirine getüren
13) Yüzüm görmeden ṣalavāt getüren
Aṣḥāblarım size olsun elvedāʿ

14) ʿĀşıḳ Yūnus iyder ey yüce Ġanī
Emānet virüb aldıñ bu cānı
15) Dīvān-ı maḥşerde bulurdum seni
Ümmetlerim size olsun elvedāʿ

Destān-ı Oġlancıḳlar

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

[43b]

1) Geldi āṣār içre bir ulu ḫaber

Ol ḫaberdür kim be-ġāyet muʿteber

2) Genc iken oġlu ḳızı ölen kişi
Muştuluḳ olsun saña dökme yaşı

3) Ḥaḳ saña bir ḳutlu fāl açmışdurur
Ṣuçlarıñdan cümle hep giçmişṭurur

4) Ne yolarsıñ ṣaḳalıñı ṣāçıñı
Yoḳ yire ne artırırsıñ ṣuçuñı

5) Öldi ṣanırsıñ ol diridür
Cümle cennet baġceleri[100] yiridür

6) Cennet-i firdevsiñ içinde gezer
Atam anam gele diyü yir düzedür

7) Kāh ṭūbā aġaçından uçarlar
Kāhī kevser şerābından içerler

8) Bir gün ol ḫuld aġaçına ineler
Hem aġaçlarıñ ṭalına ḳonalar

9) Varuban Rıḍvāna īdeler ey cān
Seniñ īle ṭānı ṭānārız hemān

10) Ḳanı dedemüz ḳanı atamuz
Ya ḳanı ʿammularımuz[101] anamuz

11) Ebemüz dāʾilerimüz ḳandadır
Ḥalamuz dâyezelerümüz ḳandadur

[100] Metinde “baḳceleri” şeklindedir.
[101] (عمّ) i. (Ar. ‘amm) Amca.

12) Bunca yıldız cennet içre gezerüz
Anları gelür diyü yir düzedür

13) Gelmedi hergiz bularıñ birleri
Diyivir[102] bize neredir yirleri

14) Varubanı bir güzelüm yüzlerin
Gözümüze hem sürelüm yüzlerin

15) Diye Rıḍvan bulara ey ḳuzular
Ṭoldı anlar ile oda yazılar

16) Şimdi anlar ṭoldı maḥşer yirine
Kiminüñ hiç irmez eli birine

17) Tere batdı ter içinde her biri
Nice biñ yıldır ṭurur öri

[44a]

1) Ḳarnı açdur hem ṣuṣuzdur cānları
Kimse hiç yoklımaz anları

2) Her birinüñ ḫaṣmı ṭutmuş elini
Ḳoyuvirmez vara gide yolını

3) Önlerinde Ḥaḳ suʾal ider ḥisāb
Aralarında[103] ol ʿazāb ider ʿiḳāb

4) Başlarından güneş ıssı daḫı
İşde şöyle ḥalde bunlar ey aḫi

[102] Metinde “dilivir” şeklindedir.
[103] Metinde “aradlarında” şeklindedir.

5) İşidicek bu sözi ol ḳuzılar
Cümlesi aġlaşuban buzular

6) Diyeler vā ḥasretā vā furḳatā
Böyle ḥaldedir ana ile ata

7) Yandıralum biz bugün cennetleri
Cennet içre daḫı hem niʿmetleri

8) Atamuz anamuz ol ḥālde iken
Buncılayın ḳorḳulu yolda iken

9) Başımuz cānımız anlara fidā
Anları ṣal cennete bizleri oda

10) Bizsiz anlar hiç yimek yimez ider
Bizi ṭaşrada hiç ḳomaz ider

11) Açılırsaḳ örter idi üstümüz
Bir sāʿat boş ḳomazdı destimüz

12) Dürlü[104] niʿmetlerle bize ṭoylar ıdı
Bir zamān giç gelsün söyler idi

13) Gölgeden günden ṣaḳınırlar idi
Gün gibi başda ṭaḳınırlar idi

14) Böyle diyüb āh u efġān ideler
Gözlerinüñ yaşların ḳan ideler

15) Başlarından tāclarını atalar

[104] Metinde “dür” şeklindedir.

Yaşlarına daḫı ḳanlar ḳatalar

16) Bunlarıñ zārını Allāh işidür
Bunlarıñ göñlünce Allāh iş ider

17) Ne dilerler diyü vir bunlara bugün
Yā ne dirler yüreklerindeki dügün

[44b]

1) Aç mı ḳaldı ya ṣusuz mı ya yalın
Ya nedir ki bunlarıñ bildir ḥālin

2) Cennet ehli böyle aġlar bunları
Yinmez oldı cennetimiñ ḥūtları[105]

3) Cümle ḥūrī cümle vildān-ı cinān
Bunlar ile aġlar bile cinn ü cān

4) Ne ise virdim murādın bunlara
Yoḳ yire cevr itmesünler cānlara

5) Diye Rıḍvān yā İlāh bellü beyān
Bunlarıñ ḥāli saña cümle ʿayān

6) Ataların anaların özüler
Anlar içün aġlaşalar o ḳuzular

7) Atamuz anamuz olmayınca dir
Cümlesi hep bunda gelince dir

8) And içerler girmeziz cennete
Daḫı el uzatmazız dir niʿmete

[105] (حوت) i. (Ar. ḥūt) 1. Büyük balık.

9) Ḥaḳ Teʿālā emr ide hep ṭuralar
Cümle ṭūbā aġacına varalar

10) Orada her birisi bine buraḳ
Ata ana içün ideler yaraḳ

11) Bir burāḳa bine yirin yideler
Ataya anaya ḳarşu gideler

12) Ellerinde ṭolu ḳāse selsebīl
Ḳaz eti tavuḳ eti hem zencebīl

13) Ellerinde ṭāc u kemer ḥulleler
Yaʿni bişmiş kebāb ḳullalar

14) Nār u ḥurma armud u elma vü üzüm
Karbuz ḳavūn daḫı diñle sözüm

15) Altun gümüş irelü bir buraḳ
Ata ana içün ideler yaraḳ

16) Öñlerine her melāʾikler düşe
Ṣanasın dünyāda begdir ya paşa

17) Ṣavılıñ diyü nidālar ideler
Cümle ḫalḳa ḳarşu böyle gideler

[45a]

1) Uçalar bunlar havāda ḳuş gibi
Ḫalḳ-ı maḥşer göre bunı düş gibi

2) Varıcaḳ maḥşer yirine her biri
Nice ölmüşleri ḳılalar diri

3) Her biri bile atasın anasın
Ḥoşca diñle ḳanı ṣaḳasın

4) Bunları yidürüben içüreler
Cümle ḫalḳdan ṣuçların giçüreler

5) Ṣarmaşub öpüşüb bilişeler
Her birisi ḥāllerin söyleşeler

6) Ṣoñra atasın anasın bindireler
Cennet-i meʾvā yolına göndereler

7) Ataları anaları[106] atlana
Bir ḳavilde cümlesi ḳanadlana

8) Uçuban varub gireler cennete
Hem irişe elleri çoḳ niʿmete

9) Oġlu uşaġı olan bula ṣafā
Hem uşaḳları perrīn vefā

10) Hem dimişdi ḥaẓret-i sulṭānumız
Oġlı olana ʿazāb itmez ḳati

11) Böyle niʿmetleri isteyen kişi
Oġlu öldügine dökmeye yaşı

12) Kim ki ṣabr itmeye bunda yaşına
Çoḳ belā getüre oġlu başına

13) Gözünüñ her ḳaṭresi bir ḳurd ola

[106] Metinde “analar” şeklindedir.

Arayuban oġlını vara bula

14) Çeküben ḳabrinde anı yiyeler
Anı yirken bu cevābı diyeler

15) Atañ anañ añuban aġlarıdı
Ḥaḳ o yaşlardan yaratmış bizi

16) Ne ḳadar aġlar iseñ burada
Ol ḳadar oġluñ dögerler orada

17) Gel severseñ oġluñı sil gözüñi
Yārın anda Ḥaḳ aġarda yüziñi

[45b]

1) Sen aġard yüzin ḥaṭibiñ yā İlāh
Evvel āḫir hemān sensin İlāh

Destān-ı İbrāhim

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

2) Ey Çalab sensin ḳamu ṣabr eyleyen bu işlere
Hem ṣabırlıḳ sen virirsin bu ḳamu ḳalmışlara

3) Bu ne dertdür bu ne ḥasret bu ne ah
Kim yeni vāṣıl eylediñ ey pādişah

4) Dünyāda ecel yili durmaz eser
Ey nice atalarıñ baġrın keser

5) Ey nice analarıñ giçdi güni
Girmedi ḳulaġına oġlu üni

6) Ey nice ḳardaş ḳardaşdan ölüm

İrer firāḳı derdinden ölüm

7) Ayırır ölüm nice yārenleri
Birbiriyle ṭoġrı yola varanları

8) Ṭopraġa ḳoydı nice aḳ yüzleri
Dün gibi giçer dāʾim gündüzleri

9) Ne oġlan dir ne yigit dir ne ḳoca
Ne yoḫsūl ḳodı bu ölüm ne ḥoca

10) Ḳamusı birdir aña dīn eri
Vir ṣalavāt şāḏ ḳıl peyġamberi

11) ʿĀlemiñ faḫrı Muḥammed Muṣṭafā
Ol daḫı gördi bu derdi ey ṣafā

12) Bir ʿayāl virmiş idi aña Kerīm
Ḥüsn-i yavlaḳ ḥūb idi adı İbrāhim

13) Yūsufuñ ḥüsni ḳatında ḥāl idi
Dāvūd āvāzı ḳatında lāl idi

14) Yüzüni gören firişteh dir idi
Zīra ḥūblıḳda cihānda bir idi

15) Boyı ṭūbā aġaçından bir budaḳ
Yüzini gören ider Ḥızra firāk

16) Ḥüsnü yavlaḳ ḥūbdı hüsni kemāl
Hem oġlu hem ṣāḥib-kemāl

[46a]

1) İbrāhimi sever idi ol resūl[107]
Ḳamu ṭonlar ile bizemişdi resūl

2) İbrāhimi mektebe virmişdi
Ol daḫı Ḳurānı ögrenmişdi

3) İbrāhimiñ üstāḏı Oṣmān idi
Ol ḥayā ıssı sulṭān idi

4) İricek on dört yaşına İbrāhim
Gör ne ḳıldı aña taḳdīr-i ḳadīm

5) Bir gün evde oturdı Muṣṭafā
Gör ki neyler anıñla çarḫ u vefā

6) ʿAzrāʾil girdi ḳapudan içeri
Virdi resūle selām girdi içeri

7) Yā resūlallāh Çalab ḳıldı selām
Hem selām ile esenlikler tamām

8) İbrāhimi sever ise ol resūl
Ümmetine itmesün meyl ü uṣūl

9) İbrāhimi ben aña bağışlayam
Ümmetine ne dilersem işleyem

10) Bizim aramıza kimse girmeye
İki sevgü bir göñülde olmaya

11) Ümmetini sever ise şeksüzin
Göre mısır oġlu İbrāhim yüzin

[107] Metinde "sūl" şeklindedir.

12) Ḳanḳısın gerek ise ḳılsın ḳabūl
Ḥaḳ Çalab böyle buyurdı yā resūl

13) Resūl eydür ümmetim gerek baña
Ḳurbān olsun maʿṣum İbrāhim aña

14) Ümmetimden yüzümi döndürmeyem
Dīnimiñ çırāġın soyundurmayam

15) ʿAzrāʾil eydür ki vaḳit oldı tamām
Yā resūl İbrāhimiñ cānın alam

16) İbrāhimi ḥocadan getürüvir
Ḥaḳ buyurdı bu işi yitürüvir

17) Muṣṭafā durdı yirinden aġlayu
İbrāhim derdi cigerin ṭaġlayu

[46b]

1) Eydür ey göñlüm yimişi İbrāhim
Ne tiz irdi saña taḳdīr-i ḳadīm

2) Yürüdi mekteb yolına Muṣṭafā
Bir ʿalāmet gördi anda ol ṣafā

3) İbrāhim Ḳurān oḳurdı meger
Gökyüzin ṭutmışdı firiştehler

4) Ānı gördi Muṣṭafā eyledi ah
Kim ʿayāl derdine müşkil pādişah

5) Kimseye oġul acısı virmesün
Kemesne oġul ölümün göstermesün

6) Ḥaḳ Çalab Cebrāʾīle ḳıldı ḫiṭāp
Kim iriş de resūliñ āhını ḳap

7) Göklerime çıḳar ise yandurır
Kim neye ṭoḳunursa göyündürür

8) Cebrāʾīl ol āhı ḳapmasa ġamu
Yanar idi yir ü gök uçmaḳ ṭamu

9) Yidi mekteb ḳapusın ṭolanur
Göz yaşından ṣoḳaḳlar ṣulanur

10) Geldi resūl mekteb ḳapusına
Çıḳdı bir oġlan resūl ṭabusına

11) Resūl eydür oġlana kim İbrāhim
Şimdi ne ḥaldedir işit ey cānım

12) Oġlan ider Ḳurān oḳurken nagāh[108]
Başım aġrır diyü işitdim ey şāh

13) Resūl eydür yatmasun ol içerü
Tiz anı oḳuyuvir gelsin berü

14) Girdi oġlan didi kim yā İbrāhim
Biz ḳamu yoḫsūl sen bay İbrāhim

15) Ol atañ iki cihānıñ raḥmeti
Dīn yolında müʾminiñ hem rehberi

16) Oḳuyu gelmiş seni ṭaşra ṭurur

[108] Metinde “bāgah” şeklindedir.

Kim yüziniñ nūrı ʿarşa berḳ urur

17) İbrāhim eydür nice oldı ʿaceb
Oġlunı isteme ḳıldıñ ṭaleb

[47a]

1) Bir cıḳayın ay yüzini göreyin
Ölür isem bāri andan öleyim

2) Çıḳdı gördi atası ṭaşrada durur
Ṭabu ḳıldı ʿizzet ile yüz urur

3) İder ey baba ne oldı ki ʿaceb
Kim beni istemege ḳıldıñ ṭaleb

4) Resūl eydür bir ḳonuḳ geldi eve
Seni ister oḳuyugeldim ive

5) Aldı İbrāhim elin girdi yola
Tañrınıñ taḳdīr gör ne ḳıla

6) Resūl eydür İbrāhim kim yüri
İlerüce ey gözüm nūrı yüri

7) İbrāhim eydür ki olmaya revā
Ata öñünce oġul gitmek ḫaṭā

8) Resūl eydür sen teferrücsin baña
Nideyim ḥālim dimezem saña

9) İkisi bile çün eve geldiler
ʿAzrāʾil anda ṭururdı gördiler

10) İbrāhim anı göricek titredi

İci ḳorḳub hem resūle ne söyledi

11) Eydür ey baba ḳonuḳ ʿazīz ḳonuḳ
Göricek ḳorḳdı cānım Tañrı ṭanıḳ

12) Resūl eydür bu ḳonuḳ ḳıldı ḫarāp
Ey nice milki itlerin ḳıldı türāp

13) Ey nice aḳ yüzleri ḳıldı siyāh
Sinesi üstünde bitirdi giyāh

14) Ne seni ḳıldı türāb ne nişān
Ol ḳonuḳ hiç kimseye virmez amān

15) İbrāhim bildi ki bu kez o kişi
ʿAzrāʾildür cānlar almaḳdır işi

16) Eydür atasın şefāʿat eylegil
ʿAzrāʾilden baña mühlet dilegil

17) Tā varam üstādımıñ göñlün babam
Baş ḳoyuban elin ayaġın öbem

[47b]

1) Çoḳ oġlancıḳlar sebāḳṭāşım[109]durur
Kimi işim kimi yoldaşımdurur

2) Dilegim budur ʿözrler dileyelüm
Olardan ḥelāllıḳ dileyelüm

3) Destūr alub mektebe geldi girü
Gözleri ḳan yaş ṭoldı girü içerü

[109] Metinde "şebāḳṭāşım" şeklindedir.

4) Oġlancıḳlar aña ḳarşu geldiler
Ḥālin aḥvālin ḳamu ṣordılar

5) Bizim ṭatlu yārimiz nedir ḥāliñ
İyt bize yā nicedir aḥvāliñ

6) İbrāhim eydür vedaʿ eyleñ bizi
Kim daḫı görmeyim ben sizi

7) Ol oġlancıḳlar ḳamusı uşdılar
İbrāhimiñ ayaġına düşdiler

8) İtdiler kim ey ʿaceb n'oldı saña
İbrāhim eydür ecel irdi baña

9) Aġlaşuban zārı ḳıldılar dilim
Kim seni bize baġışlaya bize Kerīm

10) Anda irişdi bu āyet ġāfilūn
Didiler "innā ileyhi rāciʿūn"[110]

11) İbrāhim eydür ʿömrim az imiş benim
Fidā olsun size bu ḫoşça[111] cānım

12) Siz unutmañuz beni öldi diyü
Öleniñ ardınca kim öldi diyü

13) Her birisi ḳocdı boyun biledi
Hem bulardan ḫoş ḥelāllıḳ diledi

[110] Bakara suresi 156. Ayet. Meal: Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler. (Diyanet İşleri)

[111] Metinde "ḳoşca" şeklindedir.

14) İbrāhim gönderdiler zār ile
Ḳıldılar her birisi feryād ile

15) Evlerine geldi gitmiş ḳuvveti
İrmişdi aña ecel heybeti

16) Muṣṭafā eydür ki ne oldı saña
İbrāhim eydür ecel irdi baña

17) Başım igen aġrır ey benim atam
Diziñi bir laḥẓa yaṣdanam yatam

[48a]

1) Yaṣdadı dizini bildi ḥālini
Aldı eline İbrāhimiñ elini

2) ʿAzrāʾile işāret eyledi resūl
İbrāhimiñ cānını alġıl uṣūl

3) ʿAzrāʾil oturdıġı yirden ṭurur
İbrāhim ḳoḳar resūl ṣıġınır

4) Resūl eydür ey benim cānım cānı
Ḳorḳuban baña ṣıġınırsın yaʿni

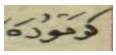
5) İbrāhim eydür ki beni anuñ içün
Ḳorḳmazam vallāhi ben cānım içün

6) Ölürem bāri yüziñi göreyim
Hem seniñ ḳoḳuñ alub cānım vireyim

7) ʿAzrāʾil ḳabżı itmege ṭurdı anı
Atasını bilib virdi cānı

8) ʿAyālin terk eyledi seniñ içün
Vir ṣalavāt sen daḫı anıñ içün

9) İbrāhimiñ öldigini bildiler
Medīne ḳavmi dirilüb geldiler

10) Hem Ebubekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAli
 geldiler cümle velī

11) İbrāhime çün aġır yas ṭutdılar
Dirilüben cümle ḥāżır geldiler

12) Ḳolḳolalar ḳobdı anda nāgihān
Göge çıḳdı āh feryād ü fiġān

13) Resūl eydür ʿOs̱māna kim sen ey yār
İbrāhimi yuyuban kefene ṣar

14) İbrāhimi ortaya getürdiler
Yudı ʿOs̱mān atası ṣuyın ḳoyar

15) Ṣuyıla dökdi resūl göz yaşını
Yuḳarı ḳaldırdı ʿOs̱mān başını

16) Didiler neylersin eyā şāh-ı cihān
Göz yaşın böyle aḳıdırsın revān

17) Didi yā ʿOs̱mān fülānım dimezem
Ṣaġular ṣaġub fiġān itmezem

[48b]

1) İllā cigerpāresidür aġlarım
Göz yaşı döküb cigerim ṭaġlarım

2) Aldılar namāzgāha getürdiler
Yirleri gökleri melekler ṭoldılar

3) Medīne ḳavmi namāzın ḳıldılar
Her biri bunca sevāblar buldılar

4) Çün namāzgāhdan daḫı getürdiler
Āḫiret menziline yitürdiler

5) Muṣṭafā kendi eliyle yirine
Ḳodı İbrāhimi anda ḥaḳḳına

6) Ol sāʿat firişţehler geldiler
İbrāhime bu suʾāli ṣordılar

7) Birisi eydür ḳul "men rabbuke"[112]
Ol biri eydür ki "men nebiyyike"[113]

8) İbrāhim eydür ki Tañrım oldurur
Raḥmet ider fazlı igen boldurur

9) İñileyin bir suʾāl eylediler
İbrāhime sözi söylediler

10) Didiler peyġamberin kimdür ʿaceb
Tañrıyı ne dīn ile ḳıldıñ ṭaleb

11) İbrāhim ṭuṭuldı söyleyemedi
Kim benim atamdur diyemedi

[112] "Rabbin kim" manasında Arapça ifade.
[113] "Peygamberin kim" manasında Arapça ifade.

12) Muṣṭafā geldi ilerü söyledi
Oġlına ṭaşradan ṭelḳīn eyledi

13) Ey benim cānım cānı tiz söylegil
Bunlara peyġamberim atam digil

14) İbrāhim eydür benim peyġamberim
ʿĀlemiñ faḫri atamdur rehberim

15) Telḳīn ol vaḳitden berü ḳaldı bize
Biz kitāpdan işidüb didik size

16) Sirācü'l-ḳulūb dimişler bir kiṭāp
Andan açdı bize işbu cevāp

17) Ḥaḳdan bir nidā geldi hemīn
Yā Muḥammed didi Rabbü'l-ʿālemīn

[49a]

1) Ne dilerse dilesün didi Çalab
Ne dilegi var ise ḳılsın ṭaleb

2) Resūl eydür ḳurbān İbrāhim aña
ʿĀṣī ümmetim baġışlasın baña

3) Andan ol Kerīm ne lüṭuf işledi
Muṣṭafāya ümmetin baġışladı

4) Sevdigin terk itmeyince bir ādem
Diledügin ḳande bulur ey dedem

5) Sen daḫı sevdigiñi terk eylegil
Āḫiretde yiriñi berk eylegil

6) Kimse ḳılmaz bu dünyāda ey yigit
Dünyā daḫı giçiserdür key işit

7) Pes yansın ki eriñ dirligi yoḳ
Ḥażretiñde ey Kerīm günāhı çoḳ

8) Dirligi yoḳ kişiniñ işi ḫarāp
Gözlerine ḳoyalar yārın ṭürāp

9) Anıñla ey Kerīm luṭf işlegil
Yazıʿumuz Muṣṭafā'ya baġışlaġıl

10) Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berat

İlāhi/budur

11) Benim adım dertlü ḍolāb hū hū
Odum yanar yalab yalab hū hū
12) Böyle emr eyledi Çalab hū hū
Derdim igen iñilerim

13) Hū anıñ içün
Ben aġlarım hū hū

14) Ṣuyum alçaḳdan çekerim hū hū
Cıḳar yüksekden dökerim hū hū
15) Görüşüben neler çekerim hū hū
Derdim igen iñlerim hū hū (eyżan)

16) Beni bir ṭaġda buldılar hū hū
Ḳolum ḳanadım ḳırdılar hū hū

[49b]

1) Ḍolaba lāyıḳ gördiler

Derdim igen iñilerim hū hū (eydan)

2) Ulu ṭaġlar aġaçıyam hū hū
   Ne ṭatluyım ne acıyam hū hū
3) Ben mevlāma duʿācıyam hū hū
   Derdim igin iñlerim hū hū (eyżan)

4) Ṭaġda böldiler hezenim hū hū
   Bozuldı dürlü düzenim hū hū
5) Ben bir yorulmaz ozanım hū hū
   Derdim igen iñlerim hū hū (eyżan)

6) Ben bir ulu ḳavāġ idim hū hū
   Muḥammed'i sever idim hū hū (eyżan)
7) Üstümde nūrını gördüm
   Derdim igen iñlerim hū hū

8) Ṣuyım çekdiler mışkılan hū hū
   Dalım ḳırdılar ʿaşḳılan hū hū
9) Dīn serveriniñ ʿaşḳına hū hū
   Derdim igen iñilerim hū hū

İlahī/Budur

10) Ḳādir Allāh Cebrāʾīle gelsin Muḥammedim dimiş
    Çekiñ burāġı öñüne binsin Muḥammedim dimiş
11) Cebrāʾīl burāġı ider uçan ḳuşdan ḳatı gider
    Ol fenā dünyāyı n'ider gelsin cān Muḥammedim dimiş

12) Yaratmazam bu ʿālemi
    Yiri göki hem ādemi
13) ʿArşım üstine ḳademi
    Baṣṣın Muḥammedim dimiş

14) Yaḳīn idem ıraḳları

Ḳabūl idem dilekleri

15) Yişil ṭonlu melekleri
Görsün Muḥammedim dimiş

16) Yidi ḳat göklerim giçsin
Hem ʿarşımı seyrān itsin

[50a]

1) Şarāben ṭahūram içsün
Ḳansın Muḥammedim dimiş

2) Rıḍvān cenneti açsın
Dürlü ṣaçılarım ṣaçsın
3) Āb u kevs̲erimden içsün
Ḳansın Muḥammedim dimiş

4) Yūnus Emrem[114] eyle başı
Aḳar gözleriniñ yaşı
5) Cümle peyġamberler başı
Olsun Muḥammedim dimiş

İlahī/Budur

6) Cemiʿ-i enbiyālardan Muḥammed cümleniñ şāhı
Yüzi nūrından almışlar melekler şems ile māhı

7) Yidi ḳat gökleri giçdi
Ḳadem ʿarş üstine baṣdı
8) Yitişdi ḳābe ḳavsine
Ṭavāf eyledi dergāhı

9) ʿArafāt ṭaġıdır bizim ṭaġımız
Anda ḳabūl olsun ḳurbānlarımız

[114] Metinde "Yūnus Emrim" şeklindedir.

10) Medīnede yatur Muḥammedimüz
Baña mevlām gerek ġayrı gerekmez

11) Seyyīd eydür bunda çekelüm cefā
Cennet evlerinde sürelim ṣafā
12) Tañrınıñ ḥabībi ol Muḥammed Muṣṭafā
Baña mevlām gerek ġayrı gerekmez

İlahī/Budur

13) Seyr itdim cennet evlerin
Sekiz yirde ḳapusı var
14) ʿĀşıḳ oldum miʿmārına
Ne ʿacāyib yapusı var

15) Kerpiçleri[115] altun gümüş
Yaradan ḥūb yaratmış

[50b]

1) Müşk ü ʿanberle donatmış
Ne ʿacāyib yapusı var

2) Cennetde ḥūri ḳızları
Ṭoġar[116] ay gibi yüzleri
3) Müşk ü ʿanberdir sözleri
Ne ʿacāyib nazları var

4) Cennetde ṭūbā aġaçı
Başı aşāġı hem ucı
5) Talında öter müʾminler turācı
Ne ʿacāyip ötüşü var

[115] Metinde "kerbicleri" şeklindedir.
[116] Metinde "ṭoġaz" şeklindedir.

İlahī/Budur

6) Kaʿbe yiryüziniñ ʿarşı
   Ṣoḳaḳları[117] nūrdan cārşı
7) ʿArafāt ṭāġına ḳarşu
   Ṭursam hey resūlullāh

8) Kaʿbeʾi ṭavāf eylesem
   Ḥaḳḳıñ[118] kelāmın söylesem
9) Malım cānım ḥarc eylesem
   Ṭursam hey yā resūlullāh

10) İḥrām giyer ʿüryān olur
    Cigercigim biryān olur
11) Ḥaḳ yolına ḫayrān olur
    Olsam yā resūlullāh

12) Yārimi alsam yanına
    Girsem medīne şehrine
13) Ḳurbān gidem Ḥaḳ yolına
    Görsem hey yā resūlullāh

14) İner ḥacılar ṭoblar atar
    Deve gider ḳatar ḳatar
15) Dizi neden ḳuma baṭar
    Görsem hey yā resūlallāh

[51a]

1) Ḳara ṭonlu Kaʿbeʾi gördüm
   Merḥabā yā Kaʿbetu'llāh merḥabā

[117] Metinde "Ṣoḥaḳları" şeklindedir.
[118] Metinde "ḥaḳıñ" şeklindedir.

Destān-ı İsmāʿil

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

2) Cān ḳulaġını açub diñle bir zamān
   Bir ʿacayib bir ġarāyib dāsitān

3) Ḥaḳ Teʿālā daḥı ḳıldı vücūd
   Ḳıldılar melāʾikler aña sücūd

4) Ādemiñ geldi bilinden enbiyā
   Bī-ḥisāb oldı cihānda evliyā

5) Enbiyānıñ biri sulṭān-ı Kerīm
   Ol Ḫalīlullāh şāh u muḥterem

6) Şöyle gördi kitāp içre Ḫalīl
   Tañrıya yalvarub eydür ey Celīl

7) Bir oġul bağışla luṭfından baña
   Sevdigim eyleyeyim ḳurbān saña

8) Anca yalvardı dün ü gün ḥażrete
   Tā Ḫalīl oldı İsmāʿīl'e

9) İsmāʿīl geldi ve oldı sevgülü
   Len tenālūl birre ḥattā tunfiḳū[119]

10) Yaʿni tā sen sevdügüñ virmeyesin
    Sevdügüñ nesneye sen irmeyesin

11) Düşde gördi ey Ḫalīl o didigiñ
    Niçün ḳurbān eylemezsin sevdigiñ

[119] Āl-i İmran suresi 92. Āyet. Meal: "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz" (Âl-i İmrân Suresi - 92 . Ayet Tefsiri)

12) Ṭāñla yüz ḳoç ḳurbān eylediñ Ḫalīl
Ol gice yine nidā ḳıldı Celīl

13) Yā Ḫalīl sen ḳavliñe ṭurmaz mısın
Sevdigiñ nesneyi terk itmez misin

14) Yüz devesi var idi ki sevgülü
Şöyle kim ḳamu davadan sevgülü

15) Ṭañla çoḳ ḳatār ider ṭururdı
Vir ṣalavāt vir ana ḫayr idi

16) Anları da ḳūrbān eyledi Ḫalīl
Aña yine nidā eyledi Celīl

[51b]

1) Yine düşde gördi ḳurbān virmediñ
Ḳavliñi ṭutub sözüñe uymadıñ

2) Yüz ḫāṣ atı var idi güzel idi
Şerḥa şerḥa cümlesin[120] boġazladı

3) Ḫalīl eydür işi tamām eyledim
Sevdügimi cümle ḳurbān eyledim

4) Yine gördi düşde ki işlemediñ
Sevdügiñi bize baġışlamadıñ

5) İsmāʿīldir sevdiginiñ bil yā Ḫalīl
Bizim içün anı ḳurbān eylegil

[120] Metinde "cümlesen" şeklindedir.

6) At deve boġazlamasın ḳoġıl
Ṭuruban İsmāʿīl boġazlaġıl

7) Gördi yitmiş kez Ḫalīl işbu düşü
Didi işlemek gerek iş bu işi

8) Uyḳusında İbrāhim beliñledi
İsmāʿīlim diyüben çoḳ aġladı

9) Ḫalīl eydür dir isem anasına
Bencileyin od düşe hem cānına

10) Yigrek oldur ben bunı nihān idem
Dügüne gider gibi alam gidem

11) Aldadub İsmāʿīl alam gidem
İletüben ḥalvete ḳurbān idem

12) Geldi Ḫalīl buyurur Hācere
İsmāʿīliñ ṣaçın başın ṭara

13) Ṭonları ellerini ḳınala
Benim ile bile dügüne gele

14) Ne buyurdı anıñ miskīn anası
Oġlunu boġazlamaġa iletesi

15) Ṭuru geldi uş ṣıġadı[121] ḳolunu
Ḳınaladı İsmāʿīl ellerini

16) Ṭonların geydirdi ḥoş tımārladı
Elin aluban Ḫalīle ışmarladı

[121] Metinde “sıġa” şeklindedir.

17) Görüşüben öbdi hem iki gözin
Ḳucdı bilin yüzüne urdı yüzin

[52a]

1) Eydür ayrılmaġıl[122] atañdan cānım
Dünyāda var umudum[123] sensin benim

2) Böyle diyüb evine döndi girü
İrdi şeyṭān bir ḳoca şeklinde bu

3) Eydür ey nāzenīn İsmāʿīl
Aldı boġazlamaġa gitdi Ḫalīl

4) Hācer eydür ey ḳoca ʿaḳlıñ ḳanı
Dügüne iletdi atası bunı

5) Şeyṭān eydür İsmāʿīlden yön ḳıl
Yasını ṭut-ḳıl anıñçün aġlaġıl

6) Hācer eydür yürü ey göñlü ḳara
Oġlanı öldürmege ḳaçan vara

7) Şeyṭān eydür çünki dost yorucu
Pes sen iblis olasın urıcı[124]

8) Gerci hācer şeyṭān kör eyledi
İllā bu söz hācere ḳār eyledi

9) Gitdi şeyṭān hācer aġlar zārı zār
Göre iblīs girü ne fitne düzer

[122] Metinde “ayrılmaġa” şeklindedir.
[123] Metinde “umuzum” şeklindedir.
[124] Metinde “arıcı” şeklindedir.

10) Ol laʿīn atlandı ata ḳātına
İrdi ol dem İsmāʿīliñ yanına

11) Eydür emzirdi ol miskīn atañ
Seni boġazlamaġa iletdi atañ

12) Baña İsmāʿīl eydür n'idersin
Ey kişi benimle ḥoş atañ başı

13) Başını dünyāya gözleri görür
Sever atam beni nite öldürür

14) Şeyṭān eydür seni boġazlar Ḫalīl
Ḳaḳıyub ṭaş ile urdı İsmāʿīl

15) Şeyṭānıñ urdı cıḳardı bir gözin
Pes Ḫalīl eydür kör eylediñ gözin

16) Tañrı eydür yüzine laʿnet ṭaşın
Yardıñ[125] ol ṭaş ile tenden başın

17) Aldı İsmāʿīl elin eline
Gitdiler düşüb o ṣaḥra yolına

[52b]

1) Baḳdı Ḫalīl İsmāʿīliñ yüzüne
Tañrı buyruġıdurur gerek ṭuta

2) Eydir ey cigerdendurur neyleyem
İsmāʿīli nicesi terk eyleyem

[125] Metinde "yaradañ" şeklindedir.

3) Gide gide vardılar bir ḥalvete
Acı ḳanlu ineldi yaşlar gözlere

4) Yā boġazlamaġa nice ḳıyayım
Görkülü yüz nice ḳana yuyayım

5) Döndi eydür ne ḥaldür itmek gerek
İsmāʿīli dosta terk itmek gerek

6) Öyle ṭut boġazlamaga ben ḳıyam
Anası ṣorar ise ben diyem

7) İsmāʿīliñ elin aldı çeker
Gözlerinden yaş yirine ḳan aḳar

8) Döndi İsmāʿīl atasına baḳar
Gördi atası gözinden yaş aḳar

9) İsmāʿīl eydür nedür aġladuġuñ
Yā nedir şimdi baḳub aġladuġuñ

10) Dimediñ mi düğüne iletem bile
Şöyle mi ḳavil eylediñ anamla

11) Eydür oġul dost sözüni ṣımazam
Sözümi saña diyüben bilmezem

12) Eydür ey baba işitgil sözümü
Ne buyurursañ ṣımayım sözüñü

13) Ḫalīl eydür diyem oġlum saña
Seni ḳurbān it didi dostum saña

14) “yā beniyye fi’l-menāmi innī” raʾa[126]
Ḳale İsmāʿīl ifʿal māterā[127]

15) Ḳale keyfe yā feṭā hāẕā’l-kelām
Ḳale ʿālemu İsmāʿīle yā Ḫalīl[128]

16) Ḳale İsmāʿīl ḥāliñ ḳıl-ı ḳīl
Ḳale İbrāhime semiʿallāhu’l-Celīl[129]

17) Yā Ḫalīlu’llāh-i Ḫalīl keyfe yenām
Küllü nevmin ʿale’l-mucīb-i ḥarām[130]

[53a]

1) Dostuñı dostluḳ daʿvā ḳılan uya
İsmāʿīldeñ yuya

2) Pes oġul ile berāber cān ile
Çoḳ mu ṭurur ölmeğe sübḥān ile

3) Ḳanda bulasın ki anı yigregi
Cān fidā olsūn başım kes tezregi

4) Ḫalīl eydür bir ögüt vir babama
N’ideyim çün seni anıñ isteye

5) İsmāʿīlim ḳanı dirse ne diyem

[126] Saffāt 102. Āyet-i Kerîme: (فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعۡيَ قَالَ يَٰبُنَيَّ إِنِّيٓ أَرَىٰ فِي ٱلۡمَنَامِ أَنِّيٓ أَذۡبَحُكَ فَٱنظُرۡ مَاذَا تَرَىٰۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفۡعَلۡ مَا تُؤۡمَرُۖ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ) Meal: Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, “Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?” dedi. O da “Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın” dedi.

[127] Ey oğulcuğum şüphesiz rüyada gördüm, İsmail dedi ki, gördüklerini yap.

[128] Dedi ki, ey genç bu nasıl söz? Dedi ki, ben İsmāili biliyorum ey Hālil.

[129] İsmail dedi ki, halini kısa tut. İbrahim dedi ki, Celil olan Allah seni işitdi.

[130] Ey Allah’ın dostu Halil nasıl uyur? Emre itaat edene dek tüm uykular haram olur.

Öyle ṭut ki ben seniñ terkiñ uram

6) Eydür ey baba anam ıraḳṭurur
Hem bu dem anam ḳayusı yoḳdurur

7) Anı ḳo Ḥaḳ emrine sen ki baḳ
Ṣabır idem ḥāṣāallāh sen çal bıçaḳ

8) Kaʿbeye ḳarşu oturdı İsmāʿīl
Bıçaḳ aldı üstine geldi Ḫalīl

9) Cānavarlar cümle ḥāżır geldiler
İsmāʿīl içün ḳamu aġladılar

10) Gördi ḳuşlar üstine ṣaf baġladı
İsmāʿīl içün ḳamusı aġladı

11) Yaş atası oġul yüzine oldı
Ḫalīliñ beñzi ṣarardı vü ṣoldı

12) Çaldı yitmiş kez bıçaġı oġlanı
Titredi el ḳesmedi bir ḳılını

13) İsmāʿīlden atalıḳ mührin götürür
Eydürür kim şefāʿat gözedür

14) Yüze yüz baḳma bıçaḳ yirde olur
Gözlerim baġla yüzümi yire sür

15) Tā ki seniñ yüzüñe baḳmayayum
Daḫı yiter yüregiñ yaḳmayayum

16) Mühri gözedür ceñem ṭutmayasın
Beni boġazlamaġa ḳıymayasan

17) Hem emānet sen bıçaġıñı bile
Hem elimi ḳatı baġla ib ile[131]

[53b]

1) Bıçaġı çalar iken ben rāżıyam
Ṭoḳına yārın saña rāżı olam

2) Bir daḫı senden budurur dilegim
Anama gösterme ḳanlu gömlegüm

3) Çün vaṣıyyet ḳıldı çekdi dizlerin
Baġladı atası tiz kez gözlerin

4) Elini ayaġını çün baġladı
İsmāʿīl kendüye baḳdı aġladı

5) Eydür ey baba ki ʿāṣī degilem
ʿĀṣīler gibi niçün baġlanuram

6) Elim ayaġım çözüp[132] boġazlaġıl
Tā ki bile ʿāṣī degil İsmāʿīl

7) Kendüye baḳdı da aġladı eydür
Allāh emrine munḳād muṭiʿem dir

8) Çözdü[133] ellerini ṭutdı boġazım
Ḥulḳına çaldı bıçaḳ yitmiş kezin

9) Nitekim çaldı bıçaḳ hiç kesmedi

[131] Metinde “eb ile” şeklindedir.
[132] Metinde “cizip” şeklindedir.
[133] Metinde “cizdi” şeklindedir.

Nice kessin[134] Ḥaḳ Çalab kesdirmedi

10) Nice ḳaḳıdı Ḥalīl çaldı ṭaşa
Kesdi ol ṭaşı bıçaḳ başdan başa

11) Eydür ey ʿāṣī bıçaḳ kesdin ṭaşı
Nice ḳılmadıñ tamām bu işi

12) Dile geldi bıçaḳ eydür yā Ḫalīl
Kesme dir bir ḳılını Rabbim Celīl

13) Buyruḳ anuñdur buyuran oldurur
Cümle anıñ buyruġına ḳuldurur

14) Ben ḳıldım kim beni urduñ ṭaşa
Ya ne ṣuç eyledim İbrāhim ḥāşā

15) Çün Ḥalīl aldı bıçaḳdan bu cevāb
Ḥaḳ Çalab Cebrāʾīle ḳıldı ḫiṭāb

16) Tiz getürdi ḳurbān içün Cebrāʾīl
İsmāʿīl ḳurtuldı ṣāḏ oldı Ḫalīl

17) Ḥaḳ Teʿā eyden nidā itdi işin
Yirine[135] geldi Ḥalīl işde düşüñ

[54a]

1) Ḥalīl eydür kesmedim oġlum başın
Bir nice eyledim tamām ben dost işin

2) Sen daḫı Ḥaḳdan atā almayasın

[134] Metinde “kesin” şeklindedir.
[135] Metinde “yirene” şeklindedir.

Tā bıçaġı nefsiñe çalmayasın

3) Yine ol dost içün ḳıl cān fidā
Ṭā gele Ḥaḳdan nidā ve hem fidā

4) Sevdigiñ vir ṭā bulasın sevdigiñ
Olduguñ vir tā bulasın ögdügüñ

5) Tā Ḫalīl sevdigini terk itmedi
Ḥaḳiḳatde anıñ işi [b]itmedi

6) İsmāʿīl dāsitānı budur yaḳīn
Mevlānā sulṭān oġlu şah Hüseyīn

7) Bunlarıñ ʿışḳına nice biñ kelâm
Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve'sselām

Destān-ı Ḳız

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

8) Her kim bu dünyāda yoḫsullıġa
Ṣabır ḳıldı lāyıḳ oldı ḳulluġa

9) Ḳul iseñ[136] Ḥaḳdan gelene ṣabır it
Yoḫsa bu milki içinde ṭuraġit

10) İdmesen işbu söz añlagıl
Yine ṣabır it niʿmete şükür eylegil

11) Diñle imdi ideyim bir muʿcizāt
Muṣṭafādan ol resūl-i kāʾināt

12) Şehr-i şamda var idi hem bir cühūd

[136] Metinde "usañ" şeklindedir.

Malı vü esbābı ıssı ol ḥasūd

13) Hiç ḥisābı yoḳ idi altunınıñ
Dünyālıġı coġ idi yavlaḳ anuñ

14) İllā göñlü ṭolu idi kibr ü kīn
Muṣṭafā düşman idi ol laʿīn

15) Bir müselmān ḳoñşu idi ol ite
Ol yahūdi melʿūne ol laʿnete

16) Müslimānıñ eli yavlaḳ ṭar idi
Muṣṭafāyı ʿışḳ ile sever idi

[54b]

1) Ḥaḳ aña virmişdi ḥoş bir ʿayāl
Ḥüsnü yavlaḳ idi ḫulḳu pür kemāl

2) Cān göñül doymazdı baḳışına
Gel baḳ imdi dünyānıñ sen işine

3) Ḥaḳ Teʿālā anlara virdi belā
Ne çāre kim kişiye Ḥaḳdan gele

4) Çekdi dünyālıḳ bulardan elini
Yine irgürdi bularıñ ḥālini

5) Er ʿavrat ol ḳız ile üç kişi
Ḥaḳ Teʿālā gör ne ḳıldı bu işi

6) Ḳalmadı bunlarda bir loḳma yemeye
Ġayret ider hiç kimseye dimeye

7) Üç gün üç gice yiyecek yimedi

Açlığından göze uyḳu gelmedi

8) Ḳoñşu olan cühūd ḥālini bilir
Ṭurdı cühūd anıñ evine gelür

9) Geldi cühūd eve oḳur anı
Diñle imdi ne yiyiser ol anı

10) Yiyesi vardı aña kim yi didi
Ey müslimān baña ḥāliñ didi

11) Yiyesi yirken[137] söze ṭuṭār anı
Eydür ey ḳoñşu severim ben seni

12) Cühūd eydür ne diyem diñle saña
Dir müslimān sözüñi söyle baña

13) Cühūd eydür dirligiñ nedür seniñ
Ġuṣṣada mı yā feraḥda mı cānuñ

14) Çünki ṣordı ol cühūd dirligini
Ol müslimān didi taḳṣīrliġini

15) Ol müslimān derdle āh eyledi
Nideyim çünki Ḥaḳ dar eyledi

16) ʿAşḳ ile ki ḳatı olduḳ zebun
Faḳīr elinde yüregimüz oldı ḥūn

17) Üç gün oldı bir loḳma yoḳ yiyesi
Kimsemüz yoḳ ḥālimüzi diyesi

[137] Metinde “birken” şeklindedir.

[55a]

1) Aç ölürsem ʿavratıma ḳızım
   Ḥālim uş bu saña söylerim sözüm

2) Ol cühūda ḥālini virdi ḫaber
   Gözleri ḳanlar ṭolub yandı ciger

3) Ol cühūd eydür aña ġayġu yime
   Tañrı irgüre sini bir ḥoş dime

4) Saña bir söz diyeyüm ger ṭuṭasın
   Ġuṣṣadan ger şāzılıġa yitesin

5) Ol müslimān didi ya n'itmek gerek
   İşbu işe nice ṣabır itmek gerek

6) Ol cühūd eydür genāz işidir ey yār
   Ger dilerseñ ol saña baḫtiyār

7) Gözi cevre yaña yollara baḳa
   Derd-i ḥasret anı otlara yaḳa

8) Dīniñi terk bizim dīne gir
   Gel puta[138] ṭap[139] Kaʿbeye eyleme yön

9) Cāzim dīninden dönüb bizim ol
   Mūsā dīni ṭut bizim ile ol

10) Tā ki cümle malımıñ yarısını
    Saña virem eger işidirseñ bunı

[138] Metinde "tupa" şeklindedir.
[139] Metinde "ṭab" şeklindedir.

11) Malımıñ al yarısın sözümü ṭut
Bay olasın ger işidirseñ ögüt

12) Hey daḫı ol ḳızı virgil baña
Sözümüz cümle virirem ben saña

13) Ger ḳabūl idüb virirseñ ḳızı
Ḳızıñı ṭutam seniñ cāndan ʿazīz

14) Benim ile bu iki kişi işi ḳıluñ
Dünyā içinde saʿādetde oluñ

15) Ol müslimān didi mühlet vir baña
Bir göreyim ḥātunum ne dir buña

16) Ol müslimān evine vardı işit
Şöyle kim ne didise ol pelīd

17) ʿAvretine ol sözi didi revān
Söyledi ol melʿūnıñ sözin hemān

[55b]

1) Ne kim ol melʿūn didise söyledi
ʿAvretine külli maʿlūm eyledi

2) İşidicek bu sözi āh eyledi
Düşdi ʿaḳlı gitdi yā Allāh eyledi

3) Yine ʿaḳlın dirüben ṭurdı örü
Gözleri ḳan yaş ṭolub geldi ilerü

4) ʿAvret eydür zinhār ey maḥremim
Ey benim dildār-ı yārim hem demim

5) Key ṣaḳın kim şeyṭān u laʿīn
Malıyla aldamasun terk itme dīn

6) Ol cihānı bu cihana ṣatmaġıl
Dünyā içün dīniñi terk itmegil

7) Biz ki yoḫṣullıġa rāżı olmuşuz
Bu deme şükür ḳanāʿat ḳılmışuz

8) Yoḫṣulluḳ günü gibi ḳande var
Ya Muḥammed dīni gibi ḳande var

9) Sen Muḥammed dīnini elden ḳoma
Ṣaḳla īmānıñı ʿahdiñi ṣıma

10) Ol laʿīniñ sözüni işitme yine
Cān fidā olsun Muḥammed dīnine

11) Ḳo bizi açlıḳ ile ger ölelüm
Dīnimüz yolına ḳurbān olalum

12) Ol Muḥammed dīni özge dīn ola
Yārın anuñ manṣıbı dīzar ola

13) Bizcileyin açlıġa ol doya mı
İşbu yolda bende olam diye mi

14) Ol yüzi ay elā gözi süzevin
Senim dirsin dimeye doymaz yüzin

15) Ol niġarı bu sözü dinler idi
Cān içinde derd ile anlar idi

16) Gördi ḥadden gecdi bunlarıñ sözi

Baba söyledi ḳıza kendü eri

17) Ey baba ḳız ölürsem nola
Başımı ḳomuşam ben işbu yola

[56a]

1) İslām dīnini elden ḳomaya
Kimse ölmek içün dīne ḳıymaya

2) Ben miyem size muvāfiḳ olmayan
Ya Muḥammed dini üzre olmayan

3) Ben bu dinden ayrılmaġa irmeyem
Cānımı virem dīnimi ḳıymayam

4) Ṭut baba sözimi işit sen beni
Siziñ içün ḳurbān olsun bu cānım

5) Size bir söz diyeyüm bi'llāh ṭutuñ
İrte beni bazara iletüñ ṣatuñ

6) Ḳızım dime beni deñlemesünler[140]
Bu işden hiç nesne añlamasunlar

7) Ḳaravaşdur ṣatam bunu digil
Bahāmı al tāhıla[141] virgil yigil

8) Beni terk it dīniñi terk itme gel
Ṣaḳla dīniñ key ṣaḳın terk itmegil

9) Bir kişiye vireceksin çün beni

[140] Metinde "denlemesinler" şeklindedir.
[141] Metinde "tahale" şeklindedir.

Ḳaravaşdı ṣat beni ṣaḳla dīni

10) Var ilet bazāra beni ey ata
Vir beni dellāle tā kim ol ṣata

11) İşidicek işbu sözi anası
Eydür aña ey cānım cānānesi

12) Göñlüm eġlencesi görkülü nigār
Hīc döye mi ṣatmaġa seni ciger

13) Ne dil ile nice ṣatam ben seni
Dime ḥasret oduna yaḳma beni

14) Kişi baġrın kesüb varub ṣata mı
Daḫı varub ol uyuyub yata mı

15) Üç kişi aç üç gice bir loḳma yoḳ
Sākin olmaz nefs olmayınca ṭoḳ

16) Ṣatmaḳ olmaz dīniñi dünyā içün
Cān ciger miskinligile oldı çün

17) Çünki bu açlıġa biz ḳalavuz
Ḳaṣd ile olursañ kāfire olavuz

[56b]

1) Her kim ol ḳaṣd eyledi kendözine
İde kim ẓālim olaydı özine

2) Gider īmān şöyle ḳalur bī-gümān
Tā ebed ṭāmuda ḳalur cāvizān

3) Dīni dünyāya ṣatub olma bī-dīn

Görmeyesin yārın ol ṭamu dibin

4) Dīn yolında ṣat beni ṣaḳla dini
Ḳomuşam yolına başım cānımı

5) Siz de terk idiñ beni dīn yolına
Dīn ele girmez oġul ḳız buluna

6) Anası nāçār olub odı ḳıza
Ḳızını ṣatmaklıġa virdi rıẓa

7) Didi bari ṣatma ġurbet ehline
Ṣatar iseñ ġarībe işim fenā

8) Ger ḳızıñ ṣatar iseñ şehre ṣat
Ġarībe ṣatar iseñ yabana at

9) Şeherlüye ṣat kim görem yüzüni
Ḳande bāri işidürem sözüni

10) Ol gün ol işi ḳodılar yārına
Kim ḳızım irte iletem dımışḳ bāzārına

11) Tā ḳaravaşlar gibi ḳızın ṣata
Aldı bāzāre iletdi anı ol ata

12) Ḳızını virdi ol dellāl eline
Virme yārın kimseniñ ʿayāline

13) Hergiz dünyāda bu ḥālet gelmesin
Kimesne hiç bencileyin olmasun

14) Çün ḳızını ṣatmaġa virdi yigit
Didi ey dellāl sözüm işit

15) Şeherden artıḳ kişiye ṣatmagıl
Ki ṣaḳın ġarīb ile bazār itmegil

16) Aldı eline dellāl ḳıldı murād
Şeherlüden kimse ḳılmadı murād

17) Şeherlüden ḫaberdār olmadı
Ol ḥūrīyi şeherlü ṣatun almadı

[57a]

1) Gerci bunlar tedbīr itdi serteser
İllā Tañrı itdi ġayrıyı

2) Müşterī oldı ḳızına bir ġarīb
Ol bir daḫı gözü de kör ey ʿacīb

3) Ol ġarībiñ bir idi gözi
Anasındañ öyle ṭoġmuşdı özi

4) Şol ḳadar müşteri oldı ġarīb
Aldı anı atasından yalvārub

5) Virdi ḳızın ol ġarībiñ eline
Aldı uġradı ol iline

6) Ḳız babası ḳız bahāsı altunı
Aldı maḥrūm oldı ḳızdan cānı

7) Ḥoca ol ḳızı tā kim gide
Ṣatun aldı diler eve ilete

8) Döndi eydür aña ol faḳīr
Ḥoca baña bir sāʿat destūr vir

9) Yā ḥelāllıḳ[142] dileyem vālidem aña
Ol kişi kim beni ṣatdı saña

10) Anıñçün ki ben anuñ evine
Küçücükden gelmişem yanına

11) Ḥaḳḳı vardır benim üzerimde çoḳ
Keremiñden destūr vir dim[e] yoḳ

12) Virdi destūr didi var eglenme tiz
Girü gel kim tiz gidelim yola biz

13) Ne dirseñ di var gel digil
Girü tiz gel ḳatıma anı ḳoġıl

14) Geldi ḳız atası esenledi
Anama benden selām eyle didi

15) Ben ṣatıldım Muṣṭafānıñ ʿaşḳına
Biñ cānım var ise fidā olsun aña

16) Sen benim sevgimi göñilden cıḳar
Ḳıl Muḥammed dīnini sen āşikār

17) Ol baña eylik ṣanan benim anam
Mihribānım sevgülü cānım anam

[57b]

1) Faḳīr elinde göyünüb bişmiş anam
Firḳatim tutuşmuş anam

[142] Metinde "ḥelālık" şeklindedir.

2) Gözleriniñ yaşına düşmüş atam
Ḳuzucaġını yavı ḳılmış anam

3) Beni yavı ḳılub bulamayan anam
Ḳande gitdigimi bilmeyen anam

4) Ḥasretiñden yüregin yaḳan anam
Cevre yaña yollara baḳan anam

5) Firḳatiñ aġusını içen anam
Düşde görmek ile aglatan anam

6) Benim içün yirler gözleyen anam
Giddigim[143] yirleri arzılayan anam

7) Ger ṣorarlarsa senden ḥālimi
Diyesin ḥoşdurur aḥvālimi

8) Bir yigit şehirlü degil aldı ṣatun
Diler anı ilete ide ḥātun

9) Zinhār ey baba ṣorarlarsa saña
Nice ṭon geydirdiler dirse aña

10) Cümle ebrişim geydi degil ṭonı
Tā ki ġuṣṣa ile giçmeye anıñ cānı

11) Gözi cevre yaña yollara baḳa
Derd-i ḥasret anı otlara yaḳa

12) Göresi gelüb beni isterse
Kim ṣatdıñ baña göster dir ise

[143] Metinde “gidigim” şeklindedir.

13) Ẕinhār anıñ yüzine çaġırmaġıl
Ḳaḳıyuban sükūbını urmaġıl

14) Atalarıñ sevdiği oġlandurur
Ḳız ʿayāli analarıñ cānıdur

15) Anasından ayrılıcaḳ ḳuzular
Eneler meler anı özler

16) Emānet olsun baba cānıñ içün
Ḥātırın yıḳma anıñ benim içün

17) Ben adımı ṭaḳmışam ḳaravaşa
Bilmezem ki ne gele dertlü başa

[58a]

1) Çün ayrılıḳ düşdi ata anaya
Nice merhem uralar bu yarama

2) Öyle didi babasına ol nigār
Bir zamān aġladı ḳaldı zār u zār

3) Atasın amanlayub ṭurdı örü
Ḥocasınıñ[144] ḳatına geldi girü

4) Ḥocasıyla[145] girdiler yola
Oldı atası ṣaḳalını yola

5) Ḳuru gevde baḳa ḳaldı gitdi cān
Oḳ gibi atdı anı oldı kemān

[144] Metinde “cocasınıñ” şeklindedir.
[145] Metinde “Cocasıyla” şeklindedir.

6) Gözi yumulur ṭuṭaġı tebresir[146]
ʿAvretiniñ ḳatına geldi girür

7) Ḳodı ʿavretiñ öñüne altunı
Çünki ʿavret baḳuban gördi anı

8) Altunı gördi ḳızın görmedi
Uṣṣı gitdi düşdi yā Allāh didi

9) Çünki yanında görmedi işin
Nāgehān bir āh itdi nālişin

10) Ṭutdı bilin zār ḳılub aġladı
Ey diriġā münisim ḳanı didi

11) Ḳande bulam ey gözüm nūrı seni
Elim ile nice zār itdiñ beni

12) Ey nigārım ger görünmezsin göze
Aḳca degil bu ḳara gözdür bize

13) Ey adıñı karavaş ḳoyan ḳuzı
Dīn yolında ḳāʾim ṭuran ḳuzı

14) Firḳati ve ġurbete düşen ḳuzı
Ḥasret ile cigeri bişen ḳuzı

15) Ey ḳoḳusı burnuma ḳoḳan ḳuzı
Beni ḥasret odına yaḳan ḳuzı

16) Şeher içinde seni şöyle yordılar

[146] Metinde "tebsebir" şeklindedir.

Ḳaravaşdur diyüben ḥüküm itdiler

17) Ana degil saña düşmān olmuşam
Cigerimi derd ile ḳan ḳılmışam

[58b]

1) Od köz olsun baña bu altun gümüş
Ana mı ḳızını ṣatub yimiş

2) Öyle dir ʿaḳlı gider nidem saña
Ol er-i miskīn naẓar eyler buña

3) ʿAvretini öyle görüb itdi āh
Didi eyvāh kim işim oldı tebāh

4) Ḳızım elden çıḳdı ʿavretim bile
Ey dirīġā işimi virdim bile

5) Didi kim ey ṣāniʿi şer-münīr
Ḳolların fiʿlin belādan ol bī-naẓīr

6) Ḥāẓır u nāẓır sen āḫir bu işe
Bize meded irgür baña ḳādir beşe

7) Sensin ol ḳızcaġazımı ṣatdıran
Ḥürreyi[147] sensin ḳaravaş itdiren

8) Dilerem ben düşmüş ḳaldırasın
Muḥammede bu sırrı bildiresin

9) Muṣṭafā ʿaşḳına ṣatıldı ḳızım

[147] Metinde "Ḥarreyi" şeklindedir.

ʿAvretimden daḫı çıḳdım kendözüm

10) Ḳız atası ḥażrete ṭöndi yüzin
İşid imdi ḥoca ile ḳız sözin

11) Aldı oldı ḳızı getürdi ḥocası[148]
Ṣatub aldı ḥāliz idüb nicesi

12) Ḳudret ile çün ḥoca irdi eve
Ḳapu açardı ol ive ive

13) Bir ḥoca kim ḳoñşucıġı var idi
Ol yigidi ol ḳızı sever idi

14) Yigidiñ ḳatına geldi irişdi
Anuñ ile ḳuça ḳuça görüşdi

15) Ḥoca yigidi evine çaġırır[149]
Ol daḫı sözinden çıḳmayup varır

16) Ol gice ol vardıġı yirde yigit
Tesir uyur bu sözi sen ki işit

17) Ol gice ol ḳız ḳatına varmadı
Ol ḥūriniñ ṣohbetine irmedi

[59a]

1) Yigit anda yaṣdıġa başın ḳodı
Uyḳuya varır ʿacāyib düş görür

2) Gördü ki düşinde Muḥammed gelür

[148] Metinde "cocası" şeklindedir.
[149] Metinde "ḳıġırır" şeklindedir.

İki cihān serveri Aḥmed gelür

3) Geldi ol gice aña faḫr-i cihān
Anıñ içün oldı bugün mekān

4) Ḳatına geldi anıñ ol Muṣṭafā
Müştebā vü murtaẓa vü yā ṣafā

5) Yüzin gördi anıñ bedr aya beñzer
Alnında ḳaşı ḳara yaya beñzer

6) Görkülü yüzinde titrer bir tamām
ʿĀşıḳ eydür cümle ḫaṣ u ʿām

7) Yüzi nūrından ḫacīl[150] şems ü ḳamer
Lezzeti luṭfından olmuş bir şeker

8) Ebūbekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAli
Muṣṭafā ile bile dört yārānı

9) Çün irişdi ol yigidiñ ḳatına
Muṣṭafā baḳdı anıñ ṣūretine

10) Ol yigit bunları bildi çün tamām
Şefḳat ile Muṣṭafā virdi selām

11) Muṣṭafā dür yigide bildiñ mi beni
Yigit eydür nite bilmeyem seni

12) İki cihān faḫrini gördi yigit
Zī-ġanīmet kim aña irdi yigit

[150] Metinde “ḥacîl” şeklindedir.

13) Sensin āḫir Muḥammed bī-gümān
Dostlıġı ki yār diledi bu cihān

14) Didi peyġamber şu yavlaḳ sāʿat baña
Yā yigit bir ḥācete geldim saña

15) Ol ḳaravaş kim aldıñ idi dün
Baña bağışla yā ḫod virgil ṣatun

16) Yoḳ dime ol ḥācetimi sen baña
Kim ḥūr u ḳuṣūr vire Tañrı saña

17) Tā bulasın uçmaḳda ḥūr u ḳuṣūr
Ol ḳızı aẕād idüb terkini ur

[59b]

1) Ümmetimdür bu ṣatılan ḳaravaş
Dīn yolında vü oynadıbdur cān u baş

2) Cānına ḳıydı dīne ḳıymadı
Dostı ḳoyub düşmanına uymadı

3) Dost içün cāna ḳıyanlar şāḏ olur
Ḳul iken dost ʿaşḳına āzād olur

4) Ḳıydı ol benimçün cāna başa
Adını ṭaḳdırdı ol ḳaravaşa

5) Saña dilek ide geldim ben anı
Dīn yolında bu ḳaravaş olanı

6) Dilerem ki anı baña viresin
Ne dilerseñ maḳsūdıña iresin

7) Ol yigit eydür belī ḳıldım ḳabūl
Cān dirigˇ olmaya senden yā resūl

8) Çünki sen dilek ide geldiñ baña
Bir ḳaravaş nola virmeyem saña

9) Yigit eydür ol beyleriñ begi
Ben żaʿīfiñ saña var bir dilegi

10) Yā resūlallāh eger ḫalḳa yārın
Dirsem gördüm nebīler serverin

11) Ben bilürem ḫalḳ inanmazlar baña
Nola bir nişān viresin sen baña

12) Ol yigidiñ bir gözi kim kör idi
Nice yıllar şöyle göz burdı

13) Mübārek elin degirdi Muṣṭafā
Ruşān oldı gözleri buldı ṣafā

14) Nāgehān açıldı ol körce gözi
Ṭurdı ol dem ṭobraġa urdı yüzi

15) İder idi yā resūlallāh ḳızı
Ḳıldım āz̲ād varsın imdi kendözi

16) ʿAşḳ ile çün kim fidā ḳıldum anı
Saña ḳurbān eyleyem cānı teni

17) Ey ʿāṣīler derdine dermān iden
Oġlunu ümmetine ḳurbān iden

[60a]

1) Ey vücūd-ı raḥmeten li’lʿālemīn
Ey Çalabıñ cümle genc ile āmīn

2) Söyler iken resūlallāh hemān
Uyḳudan uyanu geldi ol zamān

3) Çün uyandı uyḳudan ol kendözi
Baḳdı görmüş ol görmezce gözi

4) Şāḏ oluban şöyle sevindi cānı
Ne muʿcizāt oldı ḳıldı cihānı

5) Ṭuru geldi abdest alub oturdı
İrteye degin ṣalavāt getürdi

6) Odada ol yigit ṭurubanı örü
İve ive ḳıza geldi ilerü

7) Gördi vakt ġāyet göñül virmiş idi
Anıñ içün çoḳ bahā ṣaymışdı

8) Biñ ḳızıl ṣaymışdı aña bahā
Cān göñlüni virmişdi ol şāha

9) Geldi gördi yine anıñ yüzüni
Diñle imdi ol yigidiñ sözüni

10) Muḥammed dīnine ṭoġru ṭuran yār
Dīn yolında baş terkin uran yār

11) Didi ʿaşḳ ile ciger kebāb olan yār
Gözüm görmesine sebeb olan yār

12) Ata ile abanı zār iden yār

Ṣatulıban ġarīblige giden yār

13) Bağa adıñ ḳaravaş didiren yār
Didigime çoḳ pişimān iden yār

14) Gelüb koşubanı alub giden yār
Muḥammed Muṣṭafā dilek iden yār

15) Benim görmez gözümi gördiren yār
Beni faḫr-i cihāna irgüren yār

16) Kim sen āḫir seniñ içün Muṣṭafā
Geldi bağa ol resūl-i pür[151]-ṣafā

17) Düşümde gördüm cemālini anuñ
Ne kişisiñ nedir seniñ aḥvāliñ

[60b]

1) Faḫr-i ʿālem bu gice geldi bağa
Gözümi açdı dilek itdi bağa

2) Hūri misin yā firişteh mi ey yār
Ne kişisiñ vir bağa ṭoġrı ḫaber

3) Billāh ey dost baġçeniñ[152] güli
Bir bağa eylegil bu müşgili

4) Ol ḳızağa didi kendi ḥālini
Atasıyla ol cuhūd aḥvālini

5) Ata ana ki zebūn olduġını

[151] Metinde “bür” şeklindedir.
[152] Metinde “baḳçeniñ” şeklindedir.

Cuhūd anlar ḥālini bildigini

6) Yahūdī ḳıġırıb ṭoyladıġın
Diniñden dön diyüben söyledigin

7) Dön o dinden bu dīne gel didigin
Ḳızı vir bu nice mal al didigin

8) Anası miskīn bu sözi işit
Yire düşüb ʿaḳlı başından gidüb

9) Didi ḳız bu faḳir odından ben yanam
Ḥāşā dünyā içün dīnimden dönem

10) Bu dīn yolında cānım olsun fidā
Kim Muḥammed dīnine aldan ḥaḳ dīn didi

11) Baña ṭoġrı yār iseñ bunı dime
Ol Muḥammed dīnini elden ḳoma

12) ʿĀciz oldı çünki bu bī-çāreler
Dertlerin bulmayub[153] hiç çāreler

13) Ḳaravaş bazāra ṣatuñ beni
Bahāmı yin dīn içün ṣaḳınıñ dīni

14) Çün işitdi yigit ḳızın sözin
Aġlamaḳdan düşe hem kendözi

15) Ey nigārım ḥelāl eyla baña
Kim ḳaravaş didigimi ben saña

[153] Metinde “Bulmayayub” şeklindedir.

16) Çün ḥaṭā ḳıldım işiñi bilmedim
Yüz sürüb ḥizmetiñi ḳılmadım

17) Ḳız ḳarındaş ol baña sen ey nigār
Atañ anañ şimdi derdiñi çeker

[61a]

1) Şol yüz altun şükrāne saña
İmdi varġıl yine eviñizden yaña

2) Ṭurdı ol altunı aldı ele
Ṭabu ḳıldı bildi gürdi yola

3) Ṭurugelüb sevinüb öyle gider
Ṭozuna yil yetmeye öyle gider

4) Çünki geldi anası gördi anı
Tañrıya şükür eyledi sevindi cānı

5) Didi ḳızım nice ḳurtulduñ ʿaceb
Bu yaña geldigiñi nedir sebeb

6) Ḥālini ḳız anasına söyledi
Yigidiñ ḥoş gördügün şerḥ aldı

7) İşde yüz altun daḫı baġışladı
Tañrı biz bendeye bir lütuf işledi

8) Atasıyla geldi gördü ḳızını
Şükür idüben yire urdı yüzüni

9) Didi ḳalmışlara meded irgüren
Ḳullarınıñ göñli dilegin viren

10) Ḥasretimi baña gösterdi şükür
Gönlimüñ ġayḳuların ṣadıñ şeker

11) Ol nigār çünki evde gördiler
Ol murāda ikisi sevindiler

12) Cān virüb ʿaşḳ ile dīn al ṣatun
Ger ḳocasın ger yigidsin ger ḥatun

13) Sen daḫı ger dilerseñ ey yāre
Tañrı luṭfından seni sevindire

14) Key ṣaḳın dünyā içün ṭutma kīn
Dünyā seven kişide olmaya dīn

15) Ümmet olan yolına böyle vere
Ol nebīden hem şefāʿatler bula

16) Faḫr-i ʿālem arpa unıyla gül yidi
Āḫir bir azġın ümmet gele didi

17) Buġday etmegin idüb yiyeler
Ḳuru yitmez bu ḳatıḳsız diyeler

[61b]

1) Anbārları ṭobṭolu taḥıl ola
Fuḳarāya virmeyüb paḫıl ola

2) Naḳş ola gömlek[154] ile ṭonları
Hem zināḳār ola hep oġlanları

3) Kimseler hergiz namāz ḳılmaz ola

[154] Metinde "gömler" şeklindedir.

Dīni gide mescide gelmez ola

4) Unudalar tevbe ile olmaġı
Anmayalar daḫı namāz ḳılmaġı

5) Ḳamu ḫalḳıñ işi kibr ü kīn ola
Öyle iden ḫalḳda nice dīn ola

6) Ol zamānda külli kesb ola ḥarām
Bāzārı ḳoyub söyleyeler yalān

7) Şol ki benim ṭutmayalar sünnetim
Pes degildür olar benim ümmetim

8) Çünki Allāh bilür işledüñüz
Ne yüz ile dileyüm ṣuçlarıñız

9) Baña ümmet ḥaḳa ḳul olmadıñuz
Sünnet ile farżu hiç ḳılmadıñuz

10) Bir kitāp olsun bir buñ ile tamām
Vir ṣalavāt ʿaşḳ ile ve’s-selām

Destān-ı Gögercin

B’ismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

11) İşid imdi bir ʿacāyib ḥoş ḫaber
Gör ne dimiş ol resūl-i muʿteber

12) Ṭāñ namāzın Muṣṭafā ḳılmışdı
Duʿā ḳılub el yüze sürmüşdi

13) Ṣaġ yanında bir gögercin uçar

Ḳondı resūl dizine yaşlar ṣaçar

14) Eydür ʿālem faḫri resūl
Şefāʿatiñ uma geldim uṣūl

15) Üç gün oldı beni bir ṭoġan ḳovar
Cānım almaḳ ḳaṣdına oldı süvār

[62a]

1) Yā resūl üç yavrılarım öksüz ḳalur
Beni andan gizlegil şimdi gelür

2) Emānetim saña gözlegil
Senden dilersek yüzlegil

3) Yoḳ dir isen ḳo beni ḳaçayın
Seyrilere gülüstāna uçayın

4) Resūl eydür gel yiñime gir hemān
Çünki geldiñ gerişte oldı tamām

5) Çün gögercin girdi resūl yiñine
Sen baḳ imdi Tañrınıñ taḳdīrine

6) Ol sāʿat kim gökden indi bir ṭoġan
Yiri gögi titredib ḳılur fiġān

7) Ṭoġan eydür yā resūl vir avımı
Yoḫsa [hasta] ḳıluram çoḳ ḳavımı

8) Ol benim avımdır gizlemegil
Ben ḳoyusar degilem yüzlemegil

9) Altı yavrım açdur baḳalar yola

Sen anı terk eylemek nice ola

10) Resūl eydür çün ḳoyun virem saña
Tek gögercin ki bağışla bana

11) Ṭoġan eydür ben ḳoyun almayısar
Gögercin viren ḳoyun bulmayısar

12) Çalab anı rızḳ yaratmışdur bana
Virmez iseñ daʿvācı olam saña

13) Resūl eydür söz işitmek ḳutludur
Ḳuş etinden ādem eti ṭatludur

14) Kendi etimi kesüb vireyim saña
Tek gögercini bağışla sen bana

15) Rāżı oldı ṭoġan işbu ḳavle
Kim resūliñ etin alub ṣavıla

16) Buyurdı resūl bıçaḳ getürdiler
Ṣaḥābe ḳayġulıca oturdılar

17) Resūl aldı bıçağı tiz eline
Çaldı yüzüni mübārek tenine

[62b]

1) Kesmedi etini ol bıçaḳ
Nicesi kessin kesme didi anı Ḥaḳ

2) Geldi āvāz bıçaġa kesme ten
Keser iseñ al birazlıḳ berātin

3) Ḳıymadı bıçaḳ taġayyür tenine

Ḳodı resūl bıçaġı ṣol yānına

4) Ḳıldı teferrüc ṭoġan bu işlere
Düşdi yavlak ʿaẕīm teşvişlere

5) Ol ṭoġan silkindi oldı Cebrāʾīl
Ol gögercin[155] daḫı oldı mikāʾīl

6) Ol ikisi resūl elin öbdiler
Erḫūn erḫūn yā Muḥammed didiler

7) Maʿzūr ṭutuñ Ḥaḳ söz ile gelmişiz
Biz seni de Ḥaḳ resūli bilmişiz

8) Mevlānā[156] ile fıḳh-ı Aḥmed adına
Sen de gir ḥāẕırları muradına

9) Tā ki bunda ḫātim olsun bu kelām
Vir ṣalavāt Muṣṭafā ve's-selām

Destān-ı Geyik

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

10) Yine başladıḳ söze Allāh diyü
Evvelinde fażl-ı bismillāh diyü

11) Başladıḳ bir muʿcizāta söyledi
Şerḥ ideyim ṭā buña bülbül gibi

12) Diñle imdi bir ʿacāyib ḫoş ḫaber
Muṣṭāfādan ideyim ṣāḥib-hüner

[155] Metinde "gögerḥin" şeklindedir.
[156] Metinde "mevlayana" yeklindedir.

13) Gör ne ḳıldı Tañrınıñ peyġamberi
Yā resūl mīşek olubdur serveri

14) Ṭañ namāzın ḳıldı ol göñli arı
Ol Muḥammed aya beñzerdi yüzi

15) Otururdı söykenüb miḥrābına
Vāʿẓ-ı bend iderdi aṣḥābına

16) Gördi ḳarşudan ḳırḳ atlu gelür
Ḳuvvet ile ḳatı heybetlü gelür

[63a]

1) Ḳaḳıraḳ mescide [de]gin geldiler
Çünki mescid ḳapusına vardılar

2) Muṣṭafānıñ andalıġın bildiler
Ḳamusı atdan aşaġa indiler

3) Girdiler kim mescide virdiler selām
Ṣaf ṣaf olub ḳarşu ṭurdılar tamām

4) Leb ki aña bu sözü söylemesin
Söyler ise bu arada ṭurmasun

5) ʿÖmer eydür yā resūl ṭurayım
Ṭurra ile cümlesini ḳırayum

6) Resūl eydür ṣabr idiñ bir görelüm
Nedurur dilekleri bir ṣoralum

7) ʿAli eydür yā ʿÖmer ben ṭurayum
Ẕülfiġārımla cümlesin ḳırayum

8) Ola kim ḥükm-i fermān olalar
Muʿcizāt görüb müslimān olalar

9) Resūl eydür nedurur dilegüz
Gelsün ilerü otursun [be]günüz

10) Anlar eydür gelüben oturmazız
Daḫı bir dem ḳarşuñuzda ṭurmazız

11) Bize peyġamberligi eyle ʿayān
Ger yoġ ise sözüñ içinde yalan

12) İder iken bunlara anda mācerā
Baḳdı gördi ol Muḥammed ey yerā

13) Bir geyicek anda bağlu bir ata
Kim görüben ḳıldı anı ʿibrete

14) Basım ile bağlu ayağı başı
İllā sīl gibi aḳar gözi yaşı

15) Resūl eydür ciziñ geyik söylesün
Benim peyġamberligim şerḥ eylesün

16) Ol kāfir işidicek bunı
Güldi eydür ne dimek olur yaʿni

17) Āl ile giyigimüz elden ala
Fiʿli ile bize cāzılıḳ ḳıla

[63b]

1) Bizi diler ümmetine döndüre
Avımızdan daḫı maḥrūm döndere

2) Ḳırḳ kişiyiz avlayuban ṭutmuşuz
Bir gice daḫı yabanda yatmışuz

3) Resūl eydür hele çözüñ[157] siz anı
Disin ol yiri gögi yaradanı

4) Çözdüler[158] ol giyigiñ ayaġını
Bek ṭutuban boġazınıñ bağını

5) Bağlı yirden giyicegi aldılar
Muṣṭafānıñ ḥażretine geldiler

6) Didiler kim ne sözüñ var söylegil
Bize peyġamberligiñ şerḥ eylegil

7) Didi ciziñ boġazın daḫı hemān
Eyle sen peyġamberligi beyān

8) Bunlar eydür tizcek geyik ḳaçar
İkiñüz ḳalḳarsa bir bilik giçer

9) Ḳaçıcak elden giyigimüz yiter
Bu geyik ḳaçıcağın kimler yiter[159]

10) Resūl eydür çözüñ[160] sözümü ṭutuñ
Giyigi ger ḳaçarsa beni ṭutuñ

11) Çün çözdüler[161] geyik geldi meclise
Ḥaḳ Çalabıñ götürüb adın dile

[157] Metinde “ciziñ” şeklindedir.
[158] Metinde “cizdiler” şeklindedir.
[159] Metinde “yiteler” şeklindedir.
[160] Metinde “ciziñ” şeklindedir.
[161] Metinde “çizdiler” şeklindedir.

12) Ḥaḳ Çalab dil virdi luṭfından aña
Vir ṣalavāt ne didi idem saña

13) Eydür ey iki cihānıñ serveri
Ḥaḳ Çalabıñ sevgüli peyġamberi

14) Tañrı birdir sen resūlsin bī-gümān
Yirde gökde işbu söz oldı ʿayān

15) Her ki bugün bunda ḥaḳḳı bilmedi
Yārın ol ṭamu dibinde ḳaynadı

16) Yidigi zaḳḳūm olur yiri caḥīm
Yüzi ḳara içdigi ola ḥamīm

17) Her kim seniñ ḥükmüñe rāżı ola
Yiri cennet yoldaşı rıḍvān ola

[64a]

1) Ben daḫı göynüklüyem yā Muṣṭafā
Bir ġarīb başım dilim gördüm cefā

2) Cin elinden gelmişdim ben ġarīb
İsterdim ḳardaşım yavı ḳılub

3) Gelüb Mekke ṭaġında ḳuzuldım
İki ḳuzularım anı gizledim

4) Bir gün ṭurmışdım ot otlayam
Girü gelem ḳuzularım emzirem

5) Bu kāfirler gelüb avladılar
Cevre alub dört yanım bagladılar

6) Ḳaçamadım bende yoġ idi mecāl
Ḳardaşın yavı ḳılanda ne mecāl

7) Ḳardaş olur kişiye ḳuvvetli ṭaġ
Ölüm irse eridir yüregin yaġ

8) Ḳardaşın yavı ḳılan kişi nolur
Ḳamulardan yalımı alçaḳ olur

9) Kişiniñ ḳardaşı yürek yaġıdur
Malı mülki baġçesiniñ[162] baġıdur

10) Şimdi irdi baña göynügü daḫı
N'eyleyem ol iki yavrıyı daḫı

11) Dişleri yoḳ ṭā ki ot otlayalar
N'eyleyeler ol bu ıssız ṭaġda bular

12) Yā resūlallāh baña [pa]yender ol
Yüregimiñ derdine dermāndur ol

13) İrsin ol iki ḳuzulara
Ḥālimi ḫaber vireyin anlara

14) Çün işitdi Muṣṭafā bu sözleri
Yaşıla doldı mübārek gözleri

15) Resūl eydür kāfire sözüm ṭutuñ
Giyigi baña bağışlañ yā ṣatuñ

16) Neye bayındır olub ḳılıñ ḳabul

[162] Metinde "baḳçesiniñ" şeklindedir.

Ger geyik gelmez ise dir resūl

17) Geyik iki bahāsın alasın
Yāḫud her ne kim dilerseñ ḳıl sen

[64b]

1) Anlar eydür nemiz eksik ṣatalum
Sen bayındır olur iseñ virelüm

2) Geyigimüz gelmez ise yā ḳatı
Bellü bil kim öldürürüz biz seni

3) Rāżı oldı resūl ol dem bildiler
Ḳavli ikendüye degin ḳıldılar

4) Çünki bular işbu ḳavli ḳıldılar
Giyigi ol demde ṣalıvirdiler

5) Çıḳdı geyik derd ile girdi yola
Vāy aña kim ḳuzulardan ayrıla

6) Yavız oḳdan uġramasın kimseye
Ḳuzular kim ayrulığına kim doya

7) Aḳardı geyik gözi yaşı
Yil gibi giçerdi ṭaġı ṭaşı

8) Ṭaġ ṭaş dere depe dimez giçer
Yaş yirine gözlerinden ḳan ṣaçar

9) Eydür erdi ey iki körpe ḳuzı
Nite ṣorayım siziñ ḥālüñüzi

10) Gelüñüz āḫir yüziñüz göreyin

Ḳarnıñız açdır sizi emzireyim

11) Ey iki körpe ḳuzılar biliñüz
Şimden girü siz anasız ḳalıñuz

12) Bunlar eydür yā ana ṭoydı cānıñ
Dile gelmez işbu idi söz seniñ

13) Geyik eydür kāfire ṭuṭulmışam
Ḥaḳ resūlini pāyende[163] virmişem

14) İşbu sözi eydüb aġlaşdılar
Anasıyla bir zamān söyleşdiler

15) Didiler südüñ bize ḥarām oldı
Bizim selāmumuz degire resūlümize

16) Ḳo bizi bu ṭaġ içinde ölelüm
Tañrı resūline ḳurbān olalum

17) Geyik[164] eydür ben giderim aradan
Siziñ olsun ikivüzi yaradan

[65a]

1) İş bu sözi diyüben döndi girü
Diñle imdi Tañrı ḥükmin gel berü

2) Kāfiriñ begi ādem virmişdi
Yoluna ṭuzaḳ ḳuruñ dimişdi

3) Geldiler ṭuzaḳ ḳuruban gitdiler

[163] Metinde “bāyende” şeklindedir.
[164] Metinde “Giyigiñ” şeklindedir.

Ol gice giycegi ṭuzaġa ṭutdılar

4) Ḳaldı geyik ṭuzaḳ içinde aġlayu
Ḥaḳ Çalab buyruġına bil baġlayu

5) Eydür ey ʿālemleriñ sırrın bilen
Ey ḳamu dertlülere dermān ḳılan

6) Hiç ḳayırmazam baña oldı cefā
İllā bāyenden olubdur Muṣṭafā

7) Dertlüyem dermana irişdür yā Ḥakīm
Ben ṣanıġam hem seniñ luṭfıñdayım

8) Ḳaldı geyik ṭuzaḳ içre ḳayırır
Ḥaḳ Teʿālā Cebrāʾile buyurur

9) Tiz irişgil giyigi götür didi
Ṭuzaġ ile Aḥmede yitür didi

10) Anda Cebrāʾil giyigi götürür
Ḥaḳ resūliñ hem ḳatına yitürür

11) Geldi geyik ortaya Allāh diyü
Ḥālime baḳ yā resūlallāh diyü

12) Biz ʿayıblamañ benim giç geldigim
Size maʿlūmdurur āḫir n'oldıġım

13) Ol cuhūdlar gördi geyik geldigin
Muṣṭafā öñinde ʿöẕürlendügin

14) Ḳırḳ[ı] da ol dem müslimān oldılar
Küfri ḳoyub dīn-i īmān buldılar

15) Yitmiş ev idi bular ḳavmi ile
Ḳamusı īmān getürüb bile

16) Muṣṭafā aṣḥāb ile şāẕ oldılar
Cümlesi ḳayġudan āzād oldılar

17) Kāfire gör ne dīne döndiler
Öyleliḳ[le] yol giyigi gönderdiler

[65b]

1) Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Muṣṭafā ḳavlin ṭutan bulur necāt

Destān-ı Cimcime Sultān

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

2) Her kim dilerse Tañrıya ire
Tañrı dīzārını bī-gümān göre

3) Malıñı niʿmetiñi terk eylesen
Tañrı ʿaşḳına cānıñı berk eylesen

4) Dünyāyı terk eyleyen uşlıṭurur
Dīni dünyāda viren yaşludurur

5) Dünyāyı seven kişi pişmān olur
ʿĀḳıbet dünyā aña düşmān olur

6) Dünyāda kimse murād almayısar
Dünyāda kimse bāḳī ḳalmayısar

7) Key ṣaḳın aldamasun dünyā seni
Ögüt budur ger işidirseñ bunı

8) Her ki dünyāya geldi gitdi revān
Tañrı eydür “küllü men ʿaleyhā fān”[165]

9) Anda ṭoġan ḳamu öliserdurur
Her ne kim itdise bulısardurur

10) Bāḳī Tañrıdur yaratdı ʿālemi
Yiri gögi ʿarşı kürsi ādemi

11) Ger dilersiz bulasız bu ḫaberi
Vir ṣalavāt şāẕ ḳıl peyġamberi

12) ʿĪṣā peyġamber gider bir gün yolun
ʿArż iderdi Tañrıya kendi ḥālini

13) Gördi bir ḳuru ādem başı yatur
Kendüye eydür bunı yirden götür

14) Ve ḳaḳdı ol baş ʿaẕīm yavlaḳ ulu[166]
Yirde çürümüş içi ṭobraḳ ṭolu

15) Ḳıbleye döndi ʿĪsā yüzin urur
Diledi ḥācet Çalabdan yalvarub

16) Eydür ey Ḥayy u Ḳayyūm bī-zevāl
Ey Kerīm ey Raḥīm ẕü’l-celāl

[66a]

1) Emir ḳıl kim bu ḳuru baş söyleye
Kendü ḥālinden ḥikāyet eyleye

[165] Rahman suresi 26. Ayet. Meali: Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. (Diyanet işleri)
[166] Metinde “olur” şeklindedir.

2) Ey ʿaceb yigid midür yoḫsa ḳoca
Er midür ʿavrat mıdır ḥāli nice

3) El getürdi ʿĪsā eyledi duʿā
Ḥaḳ duʿāsın ḳıldı ʿĪsā'nıñ revā

4) Dile geldi ol ḳuru baş söyledi
Sensin ol ʿĪsā ruhu'llāh didi

5) ʿĪsā peyġamber işitdi ol sözi
Yaş ile ṭoldı ol ḳutlu gözi

6) Eydür ey yirde çürümüş ḳuru baş
Söylegil ḥāliñi bana eyle fāş

7) Eydür ey ʿĪsā işitgil ḥālimi
İdeyim saña bir bir aḥvālimi

8) Sulṭan idim dünyāda yavlaḳ ulu
Hem daḫı cömerd idim iyü ḫulu

9) Var idi on iki biñ ḳaravaşım
Dün ü gün ʿişret idi benim işim

10) On iki biñ daḫı vardı ḳulum
Biñ daḫı ṣınurcı biñ ḳānıdı

11) Biñ ḳaravaş ceng çalardı biñ idi
Pehlüvānlar ḳamusı key er idi

12) Biñ daḫı aydan ayırma ḳız ḳuzı

Aġzı bal sözi[167] şeker ḳaymaḳ özi

13) Biñ daḫı redim ḳızı biñ ḫatā[y][168]
Kirpigi uzun ḳamunıñ ḳaşı yāy

14) Biñ daḫı gürci idi biñ ışıdı
Biñ daḫı cirkin biñ icāsıdı

15) Meclisimde ḳamu saz ḳılır idi
Zühre işinde cemīl olurdı

16) On iki biñ naʿra zendi yā resūl
Ḥaḳ ṭanıḳdur bu sözüm yalan degil

17) Daḫı biş biñ at yidegim[169] var idi
Bunı iden ḳamusı ḳullardı

[66b]

1) Biñ öküz üç biñ ḳoyun iki biñ at
Yinirdi her öyünde ṣumāt

2) Misk-i ʿanber zülfüme[170] verirdi bāc
Sözlerim saña direm alur ḫarāc

3) Ḳanḳı kişi göreydi yüzümi
Yiyüb içüb dāʾim zevḳ ḳılam

4) Ṣanırdım ölmeyem bāḳī ḳalam
Ḥazineme[171] girerdi cümle malı

[167] Metinde “Sezi” şeklindedir.
[168] Metinde “ḫatā” şeklindedir.
[169] Metinde “yidelim” şeklindedir.
[170] Metinde “Zülḳame” şeklindedir.
[171] Metinde “ḥazne” şeklindedir.

5) Yedi iḳlim benim idi dükeli
Ḥoş ṭuṭardım dünyāda muḫtācları

6) Ṭoyururdum günde üç biñ açları
Derdim bir gün baña ḳarşu gele

7) Günde biñ altun virirdim yoḫsula
Dirdim bir gün baña ḳarşu gele

8) Günde bir muṭ ṭuz girerdi aşıma
Bilmez içim ne gelürser başıma

9) Cimcime Sulṭān idi benim adım
ʿĀlemi ṭutmuşdı ʿādil adım

10) ʿĪsā eydür Cimcime Sulṭān işit
Bir ḫaber vir baña ḥikāyetim işit

11) Ne zamāndan öldügüñ söylegil
Vaṣf-ı ḥālin baña maʿlūm eylegil

12) Cān alıcı heybetini gördügüñ
Er giçiñde ṣoru ḥisāb virdigiñ

13) Sende gördügüñ ʿazābın ḳamusın
Dilerem baña ḥikāyet idesin

14) Āh ḳıldı bu ḳuru baş söyledi
Kendü ḥālinden ḥikāyet eyledi

15) Eydür ey ʿĪsā işitgil ḥālimi
İsteyesin işidüb aḥvālimi

16) Virmişdim bir gün ılı ṣuya

Geldi tellāklar key başımı yuya

17) Çün yunurdum ılı ṣuda bilmedim
Gice oldı sarayıma gelmedim

[67a]

1) Çıḳdı ılı ṣudan ağrıdı başım
Ḳara boyandı ḳamu içim ṭaşım

2) Şehr-i ḥāmiller oḳudum geldiler
Gelüben çünkim ḥālimi gördiler

3) ʿArżı ḳıldım hep ḥazīnem malımı
Bilmediler kim benim aḥvālimi

4) Malı uş virdim ḥākimlere ey yār
Kim benim derdime dermān bulalar

5) Hiç ḥākimler bir çārecik bulmadı
Derdimiñ hiç dermānını bulmadı

6) Bulmadı derdime hiç kimse çāre
Kim benim derdim żaʿīf oldı yāre

7) Ol gice yavlaḳ żaʿīf oldı cānım
Ḳaralar[172] boyandı ol gice tenüm

8) Düşlerim bir birisine bağlanur
Yüregim yanar cigerim ṭağlanur

9) Görmez oldı iki gözümüñ nūrı
Ṣünerler cümle süñüklerim varı

[172] Metinde "Ḳavālar" şeklindedir.

10) Bende bildim irdi ölüm āfeti
Ḳulaġıma geldi bir ün key ḳatı

11) Tiz ṭutıñ anı getürüñ sürüyü
Tiz bıraġuñ ṭamuya yüzün ḳoyu

12) Geldi söyledi cān alıcı ḳāʾime
Ḳamu dīñim bir söz idem yanıma

13) Bilesince çün firişteh geldiler
İşit imdi kim baña ne ḳıldılar

14) Ol firiştehler key baña neyledi
Egri aġzım hem nefesüm baġladı

15) Eger anda bir kez āh ideydim
Yiri gögi ṣanki ben titredeydim

16) Yā rūḥu'llāh şöyle aldı cānımı
Cevir virdi[173] dükeli endāmımı

17) Aldı benim cānımı heybetle
Sefer itdim dünyāda ḥasret ile

[67b]

1) Ḳullarım çünki bu ḥāli gördiler
Āh idüb göz yaşların dökdiler

2) Ḳaravaşlar ṣaçlarını yoldılar
Dünyānıñ yoḳdur vefāsı didiler

[173] Metinde "vitdi" şeklindedir.

3) Ḳara geydi iki gün ol ḫāṣ u ʿām
Maʿrib maşrıḳ ḥalāyıḳlar tamām

4) Ḥoş yaraġı ḳıldılar götürdiler
Aldılar gör ḫāneye yitürdiler

5) Ṣardılar da baña nardan ḳütüm
İletdiler ṭobraġa ḳoydı tenim

6) Döndiler ḳamu nā-mursi ṭaġıldı
Ben ḥāmilem ile ḳaldı yalıñuz

7) Ol sāʿat Cabbār-ı ʿālem buyurur
Emr-ider yine cān gevdeye girer

8) Gördüm iki firişteh geldiler
Gelüb üstime bir dem ṭurdılar

9) Ne kim itdimse yazdılar kefene
Düşdi yavlaḳ heybet anda cānıma

10) Boynuma ṭolayubanı gitdiler
İşit imdi kim baña göründiler

11) İki firişteh gelüb ol dem girü
Yüzü ḳara gözi gök beñzi ṣaru

12) Yiri yırta yırta gelürler idi
Ne itdiñse bulasın dirler idi

13) Birisi de geldi ṭutdı ṣaḳalım
Birisi bir yañadan ṭutdı ḳolum

14) Seni kim yaratdı diyüb ṭurdılar

ʿAmūd ile bir dāʾim urdılar

15) Çünki bu sözleri şordılar baña
Gitdi ʿaḳlım yā resūl nidem saña

16) Yāne ʿaḳlım [geldi bir söz] söyledim
Ḳorḳdığımdan siz Tañrısız didim

17) Yire bir kez ṭut diyü buyurdılar
Yine anlar işlerine vardılar

[68a]

1) Şöyle ṣıḳdı yir beni kim ne diyem
Dile gelmez yā ʿĪsā kim söyleyem

2) Ben anamdan emdigim süd varı
Ṭamla ṭamla dökülüb aḳdı yire

3) Ol sāʿat iki firişteh geldiler
Kelebleyüb ṭamuya götürdiler

4) Bir ḳuşaḳ getürdiler iki pāre
Ṭamu ḳapusında bir dem ṭurdılar

5) Çünki ol ḳuşaġa bağlandı bilim
Bağladılar bilime ṣara ṣara

6) Çünki ol ḳuşaġa bağlandı bilim
Oda yandı ṣanasın aġzım dilim

7) Vardılar bir tāc daḫı getürdiler
Ol tācı daḫı başıma urdılar

8) Çünki ol tācı başıma urdılar

Ṣanasın kim yüregimi yardılar

9) Āh idüben zārı zār iñledim
Feryād idüb bir içim ṣu diledim

10) Bir firişteh geldi baḳdı ḥālime
Ṣundı ol dem bir ḳadeḥi elime

11) Dilime ṭutdum ṣuṣayuban anı
Ol ḫod ẕihir imiş göyündürdi beni

12) Ol ḳadeḥden elli kezin ḳuludum
Ṭamu içinde hāy hāy aġladım

13) Sekrān adlu bir ṭaġ var imiş daḫı
Sürdiler iletdiler anda daḫı

14) Yā rūḥu'llāh ol ṭaġ üzre bī-ḥisāb
Cānıma eylediler anda ʿazāb

15) Yılan ciyān ʿaḳreb ol ṭaġda ḳamu
Yöresinde ol ṭaġıñ yidi ṭamu

16) Ol ṭaġu eteginde ırmaḳ görürem
Ṣuṣayub ırmaġa ḳarşu varuram

17) Çünki içdim andan ol oddan tenim
İrdi aġzım ṭamaġım hem dilim

[68b]

1) Ol firiştehler çün beni ṭutdılar
Götürüb ırmaḳ içine atdılar

2) Elli yıl ırmaḳ içinde ḳaluram

Üzüldi etim tenim kül oluram

3) Yine ırmaḳdan beni çıḳdılar
Ṭamu māliki ḳatına vardılar

4) Mālik eydür tiz bıraġuñ tamuya
İşidüben ʿibret ola ḳamuya

5) Çünki beni ol ṭaġ içre ṭutdılar
Getirib ṭamu içine atdılar

6) Yüz yıl ol ṭamu içinde ḳaluram
Ezilir etim tenim kül oluram

7) Nice yıldan ṣoñra emir itdi Çalab
Ol Kerīm ü ol Raḥīm ferd Rabb

8) Andan daḫı cıḳarub getürdiler
Beni yol[174] üstine bıraḳdılar

9) Biñ yıl olmuş ki bu yolda yatmış[am]
Nice aġularla ḳanlar yuṭmışam

10) ʿĪsā ol dem ḳamusını diñledi
Āh ḳıldı zār u zār iñledi

11) Didi neye ṭabarsıñ dünyāda
Kim bu deñlü cānıñı yaḳdıñ oda

12) Didi ya ʿĪsā puṭa ṭabardım
Dün ü gün buṭ ayaġın öperdim

[174] Metinde “yol yol” şeklindedir.

13) Ḥaḳ Çalabdan ger beni dileyesin
Yā Rūḥ’ullāh luṭf idüb söyleyesin

14) Emir ḳıla girü dünyāya gelem
Tañrı bir seni ḥaḳ resūl bilem

15) Gel benim ḥācetim ḳılsañ ḳabul
Dīniñe girem yā ʿĪsā yā resūl

16) ʿÖmrim olduġınca ḳulluḳ eyleyem
Dün ü gün ḳulluġa bilim baġlayam

17) ʿĪsā ol dem Ḥaḳ Çalabdan diñledi
Yā İlāhī cānını virgil didi

[69a]

1) Destūr oldı çün duʿā ḳıldı buña
Bir yigit oldı laṭīf nidem saña

2) Bir laṭīf ḥūb ḳaşı var gözi ḳara
Aġzı ṣadef gözi beñzer cevhere

3) Dünyāya getüricek ol Ferd ü Rabb
Bayaġı ṣuret virdi Ḥaḳ Çalab

4) Barmaġın ḳaldırub getürdi īmān
Vir ṣalavāt bul cehennemden amān

5) Ḳırḳ sekiz yıl diri oldı dünyāda
Dīn yolında oldı bir kez orada

6) Kāfir iken ṭoġrı yola varmadı
Virdigini Allāh içün virmedi

7) Vāy saña ṭoġrı yola varmayasın
Virdigiñ Allāh içün virmeyesin

8) Uṣṣı ḳılmazṣuñ pişimān olasın
Āḫiretde çoḳ ʿaẕābın göresin

9) Gözümüñ yaş ile cānı ṣuvar
Gözi yaşlu kişi Tañrı sever

10) Raḥmet ider Ḥaḳ gözi yaşlulara
Raḥmet eyler cigeri başlulara

11) Vāy eger ḳıldıñsa çoḳ çoḳ günāh
Tevbe ḳıl yarlıġasın seni İlāh

12) Bunlarıñ ʿaşḳına ḫatem olsun kelām
Vir ṣalavāt Muṣṭafāya ve’s-selām

Destān-ı Çobān

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/ Fâʿilün

13) Kelīmu’llāh Mūsā ol āl-i ʿimrān
Resūl u ʿaẕīm maḥbūb u sulṭān

14) Kelām-ı Ḥaḳḳ ile olam mükerrem
Ḥaḳ’a bī-vāsıṭa olam muʿallem

15) Ḥaḳ’ıñ ḳatına ḥāmil olan yār
Ledünnī ʿilmine ʿāmil olan yār

16) Elinde armaġan iden ʿaṣāyı
İrişdüren ḳamu derde devāyı

[69b]

1) Kim Mevlānā ile dāʾim hem dem olan
Ḫıṭāyından Ḥüdānıñ ḥürrem olan

2) Meger bir gün gideriken Ṭūra
Münācāt ide tā Ḥayy u Ġafūra

3) İşiden ol ḫiṭābı lā-yezāl
İde Ḥaḳ nūr-ı bedrü ola hilāl

4) Görür ḳoyun güderken yolda çobān
ʿAceb ṭul bile ider ẕikr-i sübhān

5) Aña ʿāşıḳ İlāhi ġālib olmuş
Gidüb ʿaḳlı özinden ġāʾib olmuş

6) Be-küllī nār mār itmiş vücūdı
Ki ʿaşḳı bī-ḳarār itmiş vücūdı

7) Ne ʿaḳl u fehmü ne ḫod ḳalbine cān
Yitirüb gitdi özin perīşān[175]

8) Olub ʿaşḳ ocaġında bu kez altun
Eydür eylikdesi her demde ḳanun

9) Ṭurub bir nevʿa ẕikr ider İlāhī
Dir ey ḳamularıñ büşt-i benāhı

10) Saña ʿāşıḳ olaldan ey dilārām
Fiġān-ı zār ider ḳılmaz dil-ārām

11) Cemāliñsüz[176] baña cennet gerekmez

[175] Metinde "ḥerīşān" şeklindedir.
[176] Metinde "cemāliñüz" şeklindedir.

Viṣāliñsüz baña raḥmet gerekmez

12) Ne cān sensin kim ol ārām eyler
Seḥer nūrdan gözüm şām eyler

13) Ḥayāliñ göñlimi yaġma ḳılubdur
Beni hicr āteş-i hicrān ḳılubdur

14) Zamānlar kim seniñ ben ʿāşıḳıñam
Nola bir kez diseñ kim ḫālıḳ-ı ḳām

15) Seni bilmem kim ḳandedür ṭuraġıñ
Ne yirde ṭuṭulubdur hem otaġıñ

16) Semiz ḳoyun ḳuzusun ḳurbān ideydim
Bişirüb ḥoş güzel biryān ideydim

17) Ṣaġılmış südümi saña vireydim
Seniñ işigiñe yüz süreydim

[70a]

1) Ḳaşıyubdur diyeydim arḳañı ben
Yimeyüb ḳurud idem ḥırḳañı ben

2) Ṭonuñu cıḳarub bitleriñ ḳıraydım
Saña yavız ṣatanı öldüreydim

3) Ḳaçan uyḳuñ gele kim yatasın sen
Sübürüb arıdaydım cānıñı ben

4) Kepenegim saña döşek ideydüm
Ayaġıñ öbe öbe uyudaydım

5) Uyanıḳda ṣaġıdam ḳan beşere

Geydiñ tā ki bir gün ben faḳīre

6) Seninçün ḳış güninde yaḳaydım od
Nidem ʿaşḳıñ urubdur cānıma od

7) Ne ola kim dirig̈ ola ṭabuñdan
Diler cānım ger ırmaya ḳapuñdan

8) Öñüñde çoḳ nedimelekler ḳılaydım
Ki şāyed göñlüñü ele alaydım

9) Seniñ düşmānlarıñ bilsem ne yirde
Derede mi debede mi yāḫud ḳarada

10) Ṣabānım çatladub ṭaşlar ataydım
Ḳovub anları öñüme ḳataydım

11) Cevgenimle ḳıraydım anları ben
Güle güle baḳaydıñ baña sen

12) Eger ḳanda iken seniñ görüydüm
Saña nice ʿazm-i celī vireydim

13) Çalaydım her ne örkeye dir isen
Vereydim yaġca ġaz etmekle yirseñ

14) Diyelerdi baña ḳandeligiñi
Yāḫūd alabileydim ṣalıġıñı

15) Vireydim muştuluḳ çaḳmacıġımı
Daḫı ṭur ḥaḳḳı bıçaġımı

16) Ḳoyunlarım saña ḳurbān ideydim
Fidā yoluña yüz biñ cān ideydim

17) Düşeliden ʿaşḳıña gitdi ḳaddim
Dügün ideyim āh zārım

[70b]

1) Ṭuṭuşdı yüregim otlara yandı
Duḫānımdan felek göge boyandı

2) Ne ḳılam bilmezem n'itmek gerekdür
Seniñçün ḳancarı gitmek gerekdür

3) Dilerem cüst ü cū iderim ṭabuñı
Ki kelbiñ gibi bekleyem ḳapuñı

4) Görem dāʾim seniñ ol gün yüzüñi
İşidirem her nefes sözin sūsuñı

5) Cemāliñle müşerref ola cānım
Ki doymaz firḳate rūḥ-ı revānım

6) Viṣāliñsiz olam bir nefes ben
Görem cennet-i firdevsi ḳafes ben

7) Cidā düşeme ger bir laḥẓa senden
Ḳarar itmez gide cānım bedenden

8) Bu nevʿe sözlerinden gözleri ḳan
Düşüb ʿaşḳı odına ḥayretde çobān

9) İşidüb bu sözi Mūsā çobāndan
Ḥayātı gitdi cān ayrıldı tenden

10) Ḫilāf-ı şerʿe virmeyüb rıżayı
Gele Ḥaḳdan diyü ḳorḳar ḳażāyı

11) Didi çobāna key kimdür didigüñ
Sözüñ ile ḳonuḳluḳ eyledügüñ

12) Kimiñ içün ki dikersiñ cārıġı
Yidirdigüñ yā kimdür yaġ ṭuġu

13) Didi ki yaradan şol kāʾinātı
Kim andandur ḳamu ḥayyıñ ḥayātı

14) Daḫı benim kimim var andan ayruḳ
Nesi ola teniñ pes cāndan ayruḳ

15) Ben yoḳ andan artıḳ bilişem hiç
Hem andan artıġ ile yoḳ işim hiç

16) Didi kim küfürdür bu sözleriñ hep
Bu sözü söyleme ayruḳ yiter tep

17) Niçün söylersin işbu herzevātı
Diliñden ḳo bu fuḥuşdır vü ḥāti

[71a]

1) Bu sözler kāfir ider müʾmini
Bulardur hem ıraḳ iden yaḳını

2) Sevdügiñden ayrulma gel saña lāyıḳ
Çāre ḳıla ḥırḳaña gire ḥalāʾiḳ

3) Saña rızḳıñı ol virer nideʾi
Dime ayruḳ bunuñ gibi kelāmı

4) Aḳar yaşıñ egerci gözlerinden
Yanar ʿālem velākin sözlerinden

5) Sözüñe tevbe ile imdi çobān
Cihān olur sever yoġ ise sūzān

6) Sözini Mūsānıñ çobān işitdi
Yıḳıldı yire ol dem ʿaḳlı gitdi

7) Yatar bī-cūn olub kendüyi bilmez
Delüdür ʿaḳlı başına dirmez

8) Girü ʿaḳlı gelüb açdı gözini
Dönüb Mūsāya söyledi sözini

9) Didi ey Mūsā baġladım duḫānım
Ki yaḳdıñ āteş-i merhemle cānım[177]

10) Söziñden oldı baġrım ṭopṭolu ḳan
Beni ḳıldıñ peşimān perīşān

11) Bunu tesbiḥ idüben söyler idim
Ki yaʿni Rabb'ime ẕikir eyler idim

12) Nidem tesbiḥim olmuş küfr-i ḳamu
Mekānım olısar ʿuḳbāda ṭamu

13) Açuban başını döger dizini
Fiġānı artırub derd ü sūzunı

14) Yire ḳaltan aḳar gözleri yaşı
Ṭoḳunur kāh ayaġı kāh başı

15) Şu deñli vaḳtı idüb yandı yapışdı

[177] Metinde "ki baḳtıñ āteş-i verhemle cānım" şeklindedir.

Duḫān ucı eflāke irişdi

16) Atını söyledür dāʾim dosta
Yirim ḳan oldı ḳande gidelüm dosta

17) Saña tesbiḥ ideydim ḳamu bende
Dilimce ẕikir ideydim seni bende

[71b]

1) Dilerdim ki saña yaḳīn özüm ben
Firāḳın āteşinden ḳurtuluban

2) Bu sözler ḫod beni ṭur eylemiş
Ṭamu nār ile mescūdī eylemiş

3) Ne ḳılam n'eyleyem ey pādişahım
Coġaldı sözlerimden uş günāhım

4) Ki ʿarż ideyim ḥālimi ey yār
Ki yoḳdur kimse ḥālimden ḫaberdār

5) Başımdan uşdı dermān-ı cehālet[178]
Baña kendimden oldı işbu ḥālet

6) Şunı kim kendü kendüye ḳılırlar
Dirilüb iller anlar idiser

7) Didi yā Rab düşvār oldı ḥālim
Tükendi ʿaḳlımı gitdi mecālim

8) Ne diyem ḥālimi kim sen bilirsin
Ki dermānın bu derdiñ sen bilirsin

[178] Metinde "ceḥālet" şeklindedir.

9) Beni koma bu derd-i ḥasret ile
Dükenür ḳatı nevmi firḳat ile

10) Umaram girü senden ire şefḳate
Ki cānımdan gide işbu müddete

11) Bu nevʿe nāliş iderken Ḫüdāya
Ḫüdādan merḥamet irdi gedāya

12) İrişdi Mūsāya vaḥy-i İlāhi
Görüñ kim n'oldı ḥükm-i pādişah

13) Didi Mūsāya niddiñ ol çobānı
Baña ġayretli südli dost ḳanı

14) Beni bil nāẓir-i ṣūret degilem
Cevādan ḳānıṭ-ı raḥmet degilem

15) Naẓar[ı] [si]neye ve ḳalbe ḳıluram
Ḳamu ḳulları ne iderse bilürem

16) Baña da çoḳ ʿibādet eylemekden
Ḳuru zühd ile ṭāʿat eylemekden

17) Muṣaffā ḳalbi ʿāşıḳ olayıñ dir
Benim ʿaşḳımda ṣādıḳ olayıñ dir

[72a]

1) Gerekdür baña söz-i derd ile āh
Viṣāl idem tā ki

2) Baña ʿaşḳıñda yanmaḳlıḳ gerekdür

Ciger ḳanıla ḳanmaḳlıḳ gerekdür

3) Zār ile nālān olsa yigdür
Ġam-ı ʿaşḳ ile giryān olsa yigdür

4) Ne yanım var benim ṭāʿatden ey yār
Ḫazīnemden ögüş ṭāʿāt irer

5) Velī yegdir baña ol hū diyenler
Ciger sūz ile ol yā hū diyenler

6) Olur her bir kişiniñ bir ümüẕi
Kişiniñ ẕikridir hū sözi

7) Ṭoyurdı vaḥşu ḥayvān ḳarınca
Ḳamu tesbiḥ ider dillü dilince

8) Eydür her biri ḳadrince duʿāʾyı
Oḳurlar buġat ḥūr-i s̱enāʾyı

9) Baña güñcek gelür ẕikri bularıñ
Ki dün gün bendedür fikri bularıñ

10) Girü Mūsāya Ḥaḳ idüb ḫitābı
Ki iẓhār eyledi ol dem ʿitābı

11) Didi kim ben saña virdim risālet
Daḫı ṣuḥf ile tevrāt ile ḥüccet

12) Baña tā ḫalḳa sen daʿvet ḳılarsın
Ḳamu ḳullarına şefḳat ḳılarsın

13) Benim sen işigüme yüz süreni
Daḫı ʿaşḳım yolında cān vireni

14) Niçün benden cüdā ḳıldıñ çün anı
Cidālıḳcı gönderdim ben seni

15) Seni ben faẓl içün göndürmişem
Yaḳunı bil vuṣlāt içün virmişem

16) Yolında izini ḥoş döndüresin
Daḫı luṭfıñla baña göndüresin

17) Baña niçün münācāt eyleyeni
Ḳapuñda ʿarż-ı ḥācet eyleyeni

[72b]

1) Ḳatı söz ile dert itdiñ ḳulumu
Dikenler ile dögdüñ bülbülümü

2) Ḫaber virsiñ bülbüle gülden
Ki tā şarḳ ide cān-ı gönülden

3) Velī rencīde ḳıldıñ bülbüli senden
Gerekmezdi bu işler hele senden

4) Bilürsin kim sever bervāne özi
Baḳa kūşeniñ içinde özi

5) Gerek sen od ile anı yaḳasın
Ki tā çāk eyleye ol cānı yaḳasın

6) Diyār-ı pervāne yıḳa perr ü bāli
Aña ata ide maʿşūḳ viṣāli

7) Gerek şemʿün nişānı sen vireydiñ
Anı ẓulmet içinden ḳurtaraydın

8) Bahānı aña cümle ẓulmet ittiñ
Viṣāliñ ḥasret ile firḳat itdiñ

9) Saña yādı bilmiş öyle direm ben
Niçün bilişi yād idesin sen

10) Didim ayrılını baña ulaşdır
Niçün fażlu eylediñ kim ol bilişdür

11) Niçün red eylediñ benden işimi
Ḳanı rūz seb olan ḥabībi

12) Niçün ayırdıñ ol yārı benden
Muḥabbet-i yār didā[rı]mı benden

13) Ḳanı olʿaşḳımla mest ü ḫayrān
Ḳanı ol nāle vird ile giryān

14) Baḳanım ḳapuda her cemʿiyyetde
Göze ḫūr olanım ẓāhir ṣıfatda

15) Ḳanı ol ṭon yunmayan nev isāl
Ḥıbā yirine hemdem giyenim ṣāl

16) Kimesne söylemegeʿār idilen
Ḳamu yirden savuruluban geydiren

17) Gicelerde irteye dek yatmayan dost
Ġuṣṣasıla kimseye çatmayan dost

[73a]

1) Kiçisin ḳoyunun dögmeyen dost
Daḫı kirmişle hergiz sögülmeyen dost

2) Ḳuzucuḳ ṣüdli yārenli çobānım
Düdükli ṣayan ibli ʿayāli çobānım

3) Beni[179] ḳuzıyla ṭoyurān dost
Beni her demde cüst cū[180] iden yār

4) Ḳanı çarığı dikivirenim
Ṭonum yumayuban destim ḳıranım

5) Benüm ol ḫaṣ ḳulumuz neylediñdi
Niçün var hele āẕād eylediñdi

6) Çobānımdur ḳulumdur ʿāşıḳımdur
Ne ʿaşḳımla ġāyet ṣādıḳımdur

7) Yürü çobānımıñ göñlün ele al
Ve göyün kim ḳatı müşkil olur ḫāl

8) Ḥüdādan bu sözi Mūsā işitdi
Hemān dem ḳış olub ʿaḳlı ve gitdi

9) Revān oldı gözinden baġrı ḳanı
Ṭuruban istiyü gitdi çobānı

10) Gezerken aġlayu ṭaġ u yabān
Bilür çobānı düşmüş ḫāk ü yeksān

11) Yatır ḳalṭan-ı rüsvāy ʿaḳlı gitmiş
Bütün ūrını varını yitirmiş

[179] Metinde “Baña” şeklindedir.
[180] Metinde “Cur” şeklindedir.

12) Görür Mūsā bin ʿimrān ol çobānı
Ço[ban] yaḳmış ateşi ʿibret çobānı

13) Ḳaçuban sürdi yüzini yüzine
Yen[181] ile sildi yüzini gözine

14) Didi ey cümle çobānıñ ulusu
Ey Ḥaḳ'ıñ ḫaṣ ḳulu hem sevgülüsi

15) Ḥaḳ'ıñ ḳatında ulu menziliñ var
Güzel tesbiḥ ve gökcek diliñ var

16) Seniñ ḫoş mertebeñ var Ḥaḳ ḳatında
Münevver kevkebiñ var Ḥaḳ ḳatında

17) Mübārek saña bu menziller ey dost
Kim baḳar birinden ʿācerā-yı dost

[73b]

1) Zihī zem kim saña virmişdir Allāh
Ki dün ü gün ẕikir idersin anı ey şāh

2) Zihī gökcek münācātıñ var imiş
Ki her dem ʿarẕ-ı ḥācātıñ var imiş

3) Zihī yār saña müzdigānı
Didi ḫażiret var getür ol çobānı

4) Benim ol çobān dilden ʿāşıḳımdır
Yolumda cān virdigi ṣādıḳımdur

5) Ne söz kim ʿaşḳ içinde oḳunur ol

[181] Metinde "Yin" şeklindedir.

Ḥaṭā itmez nişāne ṭoḳunur ol

6) Velī bī-ḥüda söyler ki anıñ
Benimledür velākin ḳalbi anuñ

7) İşāret eyledi Ḥaḳ saña ey yār
Nice kim dirsen aña dīvar

8) Ne dirsen di ne maḳbūl sözüñ
Nice faż̇l ile ol oldı sözüñ

9) Ḳuzularmı iletirsin ilet aña sen
Ger ıyran idesin maḳbūl sen

10) Gerekse sil sübür çālını anıñ
Öberseñ öb yüzini ayayını anıñ

11) Gerekse geydür aña çarıġıñı
Gerek ver yüregiñ ṭaġarcıġıñı

12) Gerek yaġ beynir aña ey yār
Daḫı baḫca gezini[182] ḳıranıñ var

13) İşimüz yoḳ seniñle ey çobān
Tek ʿafv eyle ṣuçumuz ey çobān

14) Ḳalbdür küfriñi islāma tebdil
Eydir dünyā da ʿuḳbāsı da tekmīl

15) Daḫı sen şāhid ol ey bürāder
Ki hergiz kimseye ḳılmayam āzār

[182] Bir ağaç türü

16) Kimseye yapışuban sögmeyem ben
Bilişdigim uruban dögmeyem ben

17) Yaḳīn bildim ki[183] inʿām-ı ʿamerdür
İşi pes ʿām u ḫāṣa keremdür

[74a]

1) Didi çobāne Ḥaḳ sözüni Mūsā
İşidüb bu sözi şāẕ oldı ʿaṭā

2) Feraḥdan ikisi cismi oldı seyl-āb[184]
Ṣuvarır nitekim bostānı ṭolāb

3) Didi ey Tañrınuñ peyġamberi sen
Revā mıdur bu işler gele senden

4) Añlamaz ʿaşḳ içinde küfr-i īmān
Alur ʿāşıḳlarıñ küfr ile īmān

5) Ḥaḳ'ıñ sen ḫod ulu peyġamberi sen
Bu sözlerden niçün dirsin bize sen

6) Hele gördüñ mi anda menzilimi
Ne söyler bülbüle ol gülüni

7) Ḳaḳardıñ başıma ʿayranımı sen
Südümü yaġımı biryānımı sen

8) Hele bildiñ mi ne imiş anda çobān
Bil imdi sidrede her demde iren

[183]Metinde "ki ki" şeklindedir.
[184] Metinde "sil-āb" şeklindedir.

9) Ḥaḳḳ ile ölünen bāzārı bildiñ mi
Etini var sūzunı zār bildiñ mi

10) Ṣuçunu ʿafv eyledim Mūsā seniñ ben
Vālī ḥışmından öyle perçīn ben

11) Ḳarışma ʿāşıḳıñ hergiz sözüne
Bularıñ ʿaybını urma yüzine

12) Ne aldanmazın ʿizzetine
Murādım bu irişe ḥażretine

13) Viṣālidür anıñ cānıma ʿizzet
Ne ʿizzet kim ola ol yaʿd ü ḳuvvet

14) Anıñ ʿaşḳına cān mübtelādur
Cemālinsiz[185] ḳamu ʿizzet belādur

15) Gel ey ʿāşıḳ ehil olmaḳ isteyen yār
Bu ḥecr-i ʿaşḳa ṭalmaḳ isteyen yār

16) Bil imdi hiç bu hecriñ yoḳ kenārı
Dilerseñ ʿaşḳa yaḳa eyle zārı

17) Ḳamu kes bendedür sulṭāndur ʿaşḳ
Denlidür küfürdür īmāndur ʿaşḳ

[74b]

1) Ḥaḳīḳat gülşeniniñ güldür ʿaşḳ
Ezel gülleriniñ bülbülüdür ʿaşḳ

2) İki bir ẕerre anda ire cāne

[185] Metinde “cemālin sen” şeklindedir.

Daḫı gelmeye hergiz adı ṣāne

3) Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt
Vir ṣalavāt yazıla nūrdan berāt

İlahī/Budur

4) Seniñ ʿaşḳıñ ḳamu derde
Devādır yā resūlallāh
5) Seniñ ḳapunda ḥācetler
Revādır yā resūlallāh

6) Seniñ yüzüñ gören gözler
Ne ay görsün ne yıldızlar
7) Nūrıñdan gice gündüẕler
Żiyādır yā resūlallāh

8) Ṣandılar yūsuf-ı kenān
Ṣanasıñ gizledir penhān
9) Seni biñ cān fidādır
Fidādır yā resūlallāh

10) Seni sevenlerin yüzi
Giçer maḳbūl olur sözi

11) Meliksiñ pādişahlara
Ṭabībsiñ derd-i mendlere
12) Şefāʿat günāhkārlara
Şifādır yā resūlallāh

13) Saña kim ṣalavāt virmez
Dīni yoḳ cennete girmez
14) Orucı ḳıldıġı namāz
Ḫaṭādır yā resūlallāh

15) Temmet el’kitāp

Baʿunallāh’el-Melīk el-Vehhāb

ʿAn yed ʿAbdu’ż-żaʿif Ḥalīl el-Ḥilmi bin ʿAli el-Anḳaravî fī mahalle-i Ḥacı ʿİvaz Ekremullāh baligıhı ve saʿādet sene iḥdâ sitteyn ve mieteyn ve elf fī yevm māh-ı muḥarrem sebʿa ve ʿışrīn 1261

[75a]

Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi’s-selâm ḥażretleriniñdir böyle rivāyet oluna gelmişdür
ḥāk-i pāye yüzler sürüb cümlemiz iʿzār ile gelse…….. sürdiler ……
aldum Sulṭān ʿAlāaddīn Cami-i şerifinde yevmiyye nīm aḳçe vażife mîri
maḳbere olunan Yusuf Ḫalīfe ibni Maḥmūd ……
Münâcât-ı Mûsâ ʿAleyhi’s-selâm ḥażretleriniñdür böyle rivāyet oluna gelmişdür

[75b]

Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi’s-selām

B’ismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

(1) Kaʿbu’l-aḫyār raḍıya’llāhu ʿanhu rivāyet ider Mūsā peyġamber (2) ʿAleyhi’s-selām ṭur ṭaġına geldi Cebrāʾīl ʿAleyhi’s-selām firişţehlerle (3) ḳarşu geldiler ol ṭaġda ne ḳadar cānavarlar var ise giderdi (4) ḫalvet eyledi çün Mūsā anı gördi bildi kim Ḥaḳ Teʿālā anıñla (5) söyleşmek diler andan Cebrāʾīl Mūsāya buyurdı ṭur ṭaġına (6) çıḳdı başında[186] bir ḳara dülbend var idi ve ʿabādan cübbesi var (7) idi ve ʿabādan serāvīli[187] ve göñlegi var idi ve kiçeden börḳi var (8) ıdı ve elinde ʿaṣāṣı var idi ve ol ṭaġ içinde ol deñlü (9) firişţehler inmiş idi kim yir yüzinde her ne kim var dükelisi öründü (10) lenmiş andan Cebrāʾīl Mūsāya buyurdı kim dülbend ile yüzüni (11) alnını örtdi tā iki gözi ḳaldı örtülmedik ġayrı yiri örtüldi (12) Ḥaḳ Teʿālā’nıñ kelāmı nūrından göynimeye andan Ḥaḳ Teʿālā’nıñ kelā[mına] (13) ḳulaḳ urdı işitdi kim Ḥaḳ Teʿālā eydür yā Mūsā ben ol (14) Tañrıyam[188] kim ʿālemleri yaratdım benden artuḳ Tañrı yoḳdur baña

[76a]

[186] Metinde “paşında” şeklindedir.
[187] (سراویل) i. (Ar. sirvāl “şalvar”ın çoğul şekli serāvil) [Tekil anlamda kullanılır] Don, şalvar.
[188] Metinde “Tañınrıyam” şeklindedir.

(1) ḳullıḳ eylegil Mūsā itdi İlāhī sen ol Tañrısın ki senden artuḳ (2) Tañrı yoḳdır ve ben seniñ ḳuluñam Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā (3) eger ḳullarımdan "lā ilāhe illā'llāh Muḥammed resūlu'llāh" dir kişi (4) olmaya idi gökden[189] bir ḳaṭre yaġmur yaġmaya idi ve yirden nebātāt (5) bitürmeyeyidim yā Mūsā eger baña ḥamd idüb beni bir bilüb ḳul (6) olmaya idi maḫlūḳāt göz açub yumınca mühlet virmeye idim yā Mūsā (7) diler misin ki baña yaḳın olasın gözüñ aġı ḳarasına ne deñlü yaḳın ise (8) sen daḫı yaḳın olasın Mūsā eytdi belī İlāhī benim daḫı (9) dilegüm oldur Ḥaḳ Teʿālā eyitdi pes Muḥammed[e] ṣalavāt getir ḳaçan Mūsā (10) Muḥammed adın işitdi elinden tevrātı bıraḳdı ve tevrāt ṭoḳuz (11) levḥdi üç levḥdi üç levḥi göge uçdı altısı yirde ḳaldı (12) Muḥammed ġayretinden Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā saña ne virdümse (13) al şükür eyle Mūsā girü elinden bıraḳduġı levḥiñ altı levḥini (14) yirden getürdi ve andan ṣordı ki yā İlāhī Muḥammed kimdir ki saña yaḳın (15) olmaz illā aña ṣalavāt virmek ile olur Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā Muḥammed

[76b]

(1) ol kişidir kim eger Muḥammed olmaya idi gök ve yir ve yidi ṭamuyı uçmaġı (2)ayı ve güneşi giceyi gündüzi yaratmayaydım ve hiç muḳarreb firiştehler (3) ve mürseller ve peyġamberler yaratmayaydım ve seni daḫı yaratmayaydım ve eyitdi (4) eger Muḥammed'iñ peygamberliğine iḳrār eylemeseñ aña ṣalavāt getürmeseñ (5) yā Mūsā seni oda yā Mūsā seni oda yaḳaydım eger İbrāhim Ḫalīl olucaḳ olursañ (6) Mūsā eyitdi İlāhī iḳrār getirdim ve ṭanıḳlıḳ virdim kim Muḥammed ḥaḳ peyġamberdir (7) dükeli ḫalaḳdan efḍaldir ve daḫı çoḳ ṣavalāt getirdi ce daḫı eyitdi (8) İlāhī ḥażretüñde ben mi sevgüli yoḥsa Muḥammed mi Ḥaḳ Teʿālā eyit sen (9) kelīmüsiñ Muḥammed ḥabībimdür ḥabīb kelīmden sevgülidir ve daḫı sen benim ile (10) ṭur ṭaġında münācāt idersin ve Muḥammed ʿarşı üzerinde münācāt ider (11) Mūsā eyitdi İlāhī benī isrāʾil mi sevgülidir ḥażretüñde Muḥammed ümmeti mi (12) Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā Muḥammed ümmeti benim yanımda dükeli ümmetlerden sevgülüdür (13) Mūsā eyitdi yā İlāhī Muḥammed ümmeti ne kerāmetile sevgilüdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi (14) on dürli kerāmetile sevgülidir Mūsā eyitdi on dürli kerāmet nedir didi (15) Ḥaḳ Teʿālā eyitdi evvel Muḥammed kerāmetile ikinci abdest kerāmetile üçünci beş vaḳit namāz

[77a]

[189] Metinde "Göklden" şeklindedir

(1) kerāmetile dördünci zekāt[190] kerāmetile beşinci ramażān kerāmetile altıncı ḥacc kerāmetile (2) yidinci cumʿa kerāmetile sekizinci ʿāşura güni kerāmetile ṭoḳuzın riyāże[t]-i cennet (3) kerāmetile onuncı mescid yapmaḳ kerāmetile Mūsā eyitdi İlāhī riyāż-i (4) cennet nedir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi riyāż-i cennet meclis-i ʿilimdir yaʿni uçmaḳ (5) baġceleridir Mūsā eyitdi İlāhī olʿilim meclisinde ne ẕikir olunur Ḥaḳ Teʿālā (6) eyitdi yā Mūsā Muḥammed ümmetinüñ ʿālimleri benim rahmetümi ẕikir iderler aẕā (7) bımdan ḳullarım ḳorḳudurlar girü ḳalan ḳamu olʿilim meclisinde otururlar (8) anlarıñ günāhları ṭaġlar gibi olursa daḫı ol meclisde ṭurṭuġı (9) vaḳtin günāhların yarlıġanur yā Mūsā didi Muḥammed raḥmetdir yā Mūsā (10) benī İsrāʾil eyitgil her kim Muḥammed'iñ peyġamberligine inanmasa ṭamu zebānīleri (11) ol kişiye musallaṭ eyleyem benüm ile ol kişi arasında bir ḥicāb eyleyem ki (12) ḳıyāmet güni beni görmeye hiç peyġamber hiç firişteh görmeye raḥmet ve şefā (13) ʿat eylemeye yā Mūsā benī isrāʾil eyitgil her kim Muḥammed'e īmān getirse ve anıñ (14) peyġamberliġine inansa ve anıñ ümmetine ḫayır ṣansa ben ol kişiyi yarlıġayam ve ol (15) kişi benim ḳatımda dükeli ḫalḳuñ ḥürmetlüsidür yā Mūsā her kim Muḥammed'e gelen kitāpıñ

[77b]

(1) bir kelimesine belki bir ḥarfine inanmasa ol kişi oda yaḳam yā Mūsā benī İsrāʾile (2) eyitgil her kim baña inana Muḥammed'e ḥaḳ peyġamber bile ve ḫayrı şerri benim taḳdīrimden bile ol (3) ol kişiye ṭamudan āẕāt idem ve ʿaẕābımdan emīn eyleyem yā Mūsā Muḥammed'iñ (4) her kim şeriʿatine inansa ve anıñ sünnetin ṭutsa ol kişiye ölüm ḳatılıġı (5) olmaya münkir ve nekir suʾāl olmaya ol kişiniñ sinnesi uçmaḳ baġçelerinden (6) bir baġçe ola yā Mūsā Muḥammed nūrdur aña īmān getirenler ve anıñ ümmeti dünyāda ümmetleriñ (7) āḫiridir uçmaḳda dükeli ümmetlerden öñdir yā Mūsā ḥarāmdır dükeli ümmetlere girmeyince (8) Muḥammed ümmeti yā Mūsā ḳıyāmet gününde İbrāhim oġlu İsmāʿilden ḳaça sen ḳarında (9) şıñ hārun'dan ḳaçasın Muḥammed ümmetinden ḳaçmaya anlara şefāʿat ide yā Mūsā Ādem (10)ẕürriyyet ile ḳıyāmet güninde Muḥammed ʿalemi dibinde ḳopalar yā Mūsā Muḥammed ümmetiniñ bir ʿameline (11) on s̲evāb virirem tā yitmiş ṣavāba degin bir günāhına cezā virirem Mūsā eyitdi (12) İlāhī Muḥammed ümmetine nedürlü ṭāʿat buyurdıñ baña di gil benī isrāʾil'e diyeyim iş[l]e[ye]ler[191] (13) Ḥaḳ Teʿālā yā Mūsā Muḥammed ümmetine iki rekʿat namāz buyurdum her rekʿatına aḫşamdan (14) ṣabāḥadan namāz ḳılana ne s̲evāb

[190] Metinde "Zekvat" şeklindedir.
[191] Metinde "İşeler" şeklindedir.

virilirse aña daḫı ol sevāb virirem ve daḫı (15) dört rekʿat öyle namāzın buyurdım evvel rekʿatına maġfiretüm rūzi ḳıldum ikinci ḫoşnud

[78a]

(1) luġum rūzi ḳıldım üçünci rekʿatda terāzū sevābın aġır ḳılam dördünci (2) rekʿatine uçmaḳ ḳapuların ol kişiye açam ve daḫı dört rekʿat (3) ikindi namāzın buyurdım her reḳʿatına bir yıl oruç dutanlar sevābın (4) virdim ve yidi gök ehli ol kişiyi yarlıġanmaḳ dilerler ve daḫı (5) üç reḳʿat aḫşam namāzın buyurdım her rekʿatına biñ biñ (6) ṣavāb virdim biñ biñ günāhın yudım ve daḫı dört rekʿat (7) yatsu namāzın buyurdım her rekʿatına mescid-i ḥarem içinde bir yıl namāz (8) ḳılub oruç ṭutmaḳ ṣavābın virim yā Mūsā Muḥammed ümmetine Ḳadir Gicesi (9) virdim ramażan ayı içinde ol gicede altı yüz biñ günāhlu ḳullarumı (10) ṭamu odından āzād eyledim yā Mūsā Muḥammed ümmetine Muḥarrem ayınıñ evvelinde on (11) gün oruç ṭutarlar her günine bir yıl oruç ṭutub bir ḳul āzād (12) eylemek sevābın virdim ve daḫı Muḥammed ümmetine oruç ṭutanlara uçmaḳ içinde (13) ol nesneler virdim ki göz görmiş degil ḳulaḳlar işitmiş degil ādem oġlı (14) nıñ göñlinde giçmiş degil yā Mūsā oruç ṭutanlarıñ aġzınuñ ḳoḳusı (15) benim ḳatımda müşki ḳoḳusı gibi ola yā Mūsā uçmaġuñ bir ḳapusı

[78b]

1) var adına reyyan[192] dirler ol ḳapudan kimse girmez illā oruç ṭutanlar yā Mūsā (2) oruç oduñ ḳalḳanıdır Tañrı ʿazābından[193] emīn eyleyicidir yā Mūsā (3) Muḥammed ümmeti Kaʿbe ṭavāfın ḳılurlar Ādem Peyġamber İbrāhim sünnetin yirine (4) getürürler her adımlarına kim develer yire başarlar bir yıl oruç bir ḳul āzād (5) eylemek ṣavābın virdüm yā Mūsā Muḥammed ümmeti yüksek yirlerde ezān (6) oḳurlar ḥalaḳları benüm ḳulluġuma daʿvet iderler anlarıñ āvāzı (7) irişdigi yirdeki eşyā ṣaġısınca on ṣavāb virdim āvāzını (8) işiden kişi ve ol kişiniñ yarlıġanmaḳ dilerler yā Mūsā Muḥammed (9) ümmeti zekāt virirler ol zekāt berekātında anlaruñ ʿömrine berekāt (10) virerem eyülerin yarlıġaram yavuzların yarlıġaram[194] yavuzlarnıñ günāhını ʿafv (11) iderem anlarıñ üzerine ṣaçu ṣaçaram yā Mūsā Muḥammed ümmeti ġusul iderler (12) her cumʿa güni daḫı bir cumʿaya degin yazuḳların yazılmaz yā Mūsā Muḥammed ümmeti günā(13) hına tevbe ḳılurlar anlarıñ tevbelerini ḳabūl iderem ve anlara yetmiş peyġamber (14) nūrını virürem

[192] Metinde “riya” şeklindedir.
[193] Metinde “Adabından” şeklindedir
[194] Metinde “Yarlıġadam” şeklindedir.

uçmaḳ anlara müştāḳ olur yā Mūsā ben kendü özüme (15) vācib eylerem ki seḥer vaḳtinde istiġfār iden ḳullarıma yarlıġayam yā Mūsā

[79a]

(1) saʿādet ol kişiniñ kim ḳıyāmet gününde defterinde çoḳ istiġfār buluna eyyāmu'l- (2) beyżi orucın ṭutarlar anlarıñ köşkleri uçmaġıñ üstünde ola ḳıyāmet (3) güninde yüzleri ayıñ on dördünci gicesi gibi ola ellerinde ṭamudan ḳur (4) tulmaḳ berātı ola yā Mūsā evvel günine otuz yıl oruç ṭutmış kişiniñ ṣavābın (5) virem altıncı gününde altımış yıl oruç ṭutmış kişiniñ ṣavābın virem üçünci (6) gün ṭutsa yüz yıl oruç ṭutan kişiniñ ṣavābın virem kim ki bunda bir (7) gün oruç ṭutsa biñ yıl raḥat ola anda yā Mūsā her kim nefsini (8) açıḳdırsa ve ṣuṣatsa ol kişiye ḫoşnudlıġım rūzi ḳılam ve belālarım (9) ol kişiden ṣavam yā Mūsā ḳanḳı ḳulum kim dün namāzın ḳılsa (10) ben ol kişiden utanıram ʿaẕāb itmege eger anıñ günāhı (11) yirden göge degin olursa yā Mūsā her kim öksüzlere müşfiḳ ola (12) ata gibi ṭullara şefḳatli er gibi olġıl ġayrılara sevgülü ḳarındaş gibi (13) ol ben daḫı saña şöyle olam yā Mūsā miskinleri esirgegil anlara çoḳ (14) yüz göstergil tā ḳıyāmet güninde günāhlular ṣafında bulunmayasın (15) yā Mūsā esirgesizi daḫı esirgeyeler yā Mūsā sen yoḫsūlları ḫoş görüb

[79b]

(1) varıñı dirıġ ṭutmaġıl ben daḫı senden dirıġ ṭutmayam yā Mūsā (2) niʿmetlerüme şükür eyleye ziyāde ḳılam hem dünyāda hem āḫiretde yā Mūsā (3) sen Kerīm ol ben daḫı saña kerem eyleyem yā Mūsā müslümānlara (4) her kim yoḫsıl olsa ṭamu içinde cömerd kāfiriñ ʿaẕābına taḥarrū (5) eyleye yā Mūsā benüm ḫulḳum gibi ḫulḳ eylegil her kim benim ḫulḳum gibi (6) ḫulḳ eyle ben ol kişiye ʿaẕāb itmege utanuram eger kāfir daḫı (7) olur ise yā Mūsā bayları nice aġırlarsañ yoḫsulları daḫı (8) eyle aġırlaġıl günāhlarıñı yuyam yā Mūsā eger yoḫsullar baylaruñ (9) ṣadaḳasın yimeyelerdi yire buyuraydım bayları yuda idi yoḫsulları (10) ḳoya idi yā Mūsā miskinlerle ṣoḥbet eyle kim benüm raḥmetüm anlardan göz (11) açub yumınca ıraḳ olmaz Mūsā ʿAleyhi's-selām her kim anda dükeli miskinleri (12) yidi kez ṭavāf eylerdi eger ḥācetleri olsa revā ḳılurdı Ḥaḳ (13) Teʿa'dan nidā gelürdi yā Mūsā ben senden ḫoşnudam dükeli günāhları yarlıġadım (14) ve her kim miskinlerle sencileyin eylese anları daḫı yarlıġadım bundan ṣoñra (15) yarlıġadım yā Mūsā ʿAleyhi's-selām yigirmi ḳaravaş aldı ṣatun miskinlerüñ

[80a]

(1) ḳaftanın yumaġa ve ḫıẕmet itmege Ḥaḳ Teʿālā eyitdi İlāhī ʿarş altında (2) bir kişi gördüm aġzından kāfur mişk ḳoḳusı gelür ol ḳanḳı peyġamberdür (3) Ḥaḳ Teʿā eyitdi yā Mūsā ol ḳanḳı kişidir saña diyem eyitdi ʿömri (4) içinde ġıybet söylemedi ḳuvucılıḳ itmedi ol sebebden (5) bu mertebeyi buldı Mūsā eyitdi İlāhi ḥażretüñde ḳanḳı kişi sevgülüdir (6) Ḥaḳ Teʿā eyitti yā Mūsā ol kişi kim kendü nefsine ṣanduġını (7) müslimānlara daḫı ṣana Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳuluñ ʿālimdür[195] (8) Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim ḫalḳıdan ʿilim öğrene kendü ʿilmine (9) ḳāniʿ olmaya ne ḳadar ʿālim ise de daḫı ziyādesin isteye yā Mūsā (10) demirden çarıḳ eyleye tucdan ʿaṣā eyleye daḫı ʿilim isteyü gide (11) çarıḳ yıprana ʿaṣāñ ufana zirā ʿilim ʿamelüñ ḳulavuzıdır[196] (12) ʿamel uçmaġuñ ḳulavuzıdır ʿamelsiz ʿilim kirişsiz yaya beñzer ʿilim (13) siz ʿamel yimişsiz aġaça beñzer zekātsız mal yaġmursuz buluṭa (14) beñzer ḥarām maldan zekāt virmek incüyi yāḳutı ḫınzır boynuna (15) baġlamaġa beñzer ḥelāl maldan zekāt virüb yalan ve ġıybet[197] söyleyüb

[80b]

(1) ve ḳovuculıḳ itmek altunı mezār üzerine ṣaçmışa beñzer zīrā ölüye fāyidesi (2) yoḳ Mūsā eydür İlāhi ḫalḳuñ düşmanırakı kimdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim (3) ḫalḳuñ ġıybetini söyleye ġıybet eyitdügi şeyleri kendü işleye Mūsā (4) eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳuluñ girçekdir sözi söyler Ḥaḳ Teʿā eyitdi ol (5) kişi kim ḫoşlıḳda oldığı ile ummaduġı bir dürlü Mūsā eyitdi (6) İlāhi ḳanḳı ḳuluñ cömer[d]dir Ḥaḳ Teʿā eyitdi ol kişi kim miskinlere ṭaʿām (7) yidüre Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳulıñ ṣabırludır Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol (8) kim ġażab vaḳtında yavaş ola ḳoñşısunıñ[198] ve yoldaşınıñ cefā (9) sına ḳatlana Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳuluñ ʿācizireḳdir Ḥaḳ Teʿālā (10) eyitdi ʿamelsüz uçmaḳ isteyen ve duʿāsız belāyı ṣavmaḳ isteyen Mūsā (11) eyitdi ḳanḳı ḳuluñ baḫildür Ḥaḳ Teʿā eyitdi evinde nesne var iken (12) dervişleri[199] maḥrūm göndere ve daḫı müʾmin ḳarındaşıñ göre selām virmeye (13) Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı baydır Ḥaḳ Teʿā eyitdi ol kim bu günki ḳutına ḳanā (14) ʿat ide yārın içün ġuṣṣa yimeye Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳuluñ (15) göñli ʿāydındır Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim ölim anıñ ḳatında diriliginden

[195] Metinde "ʿālimirettedir" şeklindedir.
[196] Metinde "ḳulaḳuzıdır" şeklindedir.
[197] Metinde "Ġaybet" şeklindedir.
[198] koñşısanın yazıyor
[199] Metinde "Devrişleri" şeklindedir.

[81a]

(1) yigrekdir ve derviş yiñi baylıḳdan yigrekdir ve ḥorlıḳ ʿizzetden yigrekdir Mūsā (2) eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳulıñ yoḫsıldır Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim (3) irte ṭura gice yete yoḫsıllıḳdan ḳorḳa ġuṣṣalana Mūsā eyitdi İlāhi (4) ḳanḳı ḳuluñ göñlü ḳatıraḳdır Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim uzunıraḳdır ve mal (5) cemiʿ itmek ḥariṣ olmaḳdır ve daḫı benüm ḳorḳumdan az aġlayandır Mūsā (6) eyitdi İlāhi eyü kimdir Ḥaḳ Teʿālā ol kişi kim yavuzlıġa eylik ide (7) Mūsā eyitdi İlāhi yavuz kimdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim günāh (8) işlerler sevinür güler Mūsā eyitdi İlāhi saʿīd kimdir Ḥaḳ Teʿā (9) eyitdi ol kim göz açub yumınca baña ʿāṣī olmaz Mūsā eyitdi (10) İlāhi şaḳī kimdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kim günāh işler tevbe ḳılmaz[200] Mūsā (11) eyitdi İlāhi ḫalḳıların yigregi[201] kimdir Ḥaḳ Teʿā ol kim çoḳ ṭāʿat (12) eyleye daḫı ḳorḳa ḳabūl olmaya diyü Mūsā eyitdi İlāhi ḫalaḳların yavuzı (13) kimdir Ḥaḳ Teʿā eyitdi ol gice benüm mekrimden ḳorḳmaz Mūsā eyitdi (14) İlāhi ḳanḳı ḳuluñ cömerddir Ḥaḳ Teʿālā ol kim dileyene nesne vire (15) ve ḳādir oldıġı vaḳtın ʿafiv ide Mūsā eyitdi İlāhi ḳanḳı ḳuluñ cirkindir

[81b]

(1) Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kim ḫalkuñ ʿaybın görür fāş eyler yā Mūsā kim ki (2) saña ẓulüm eylese aña sen ʿafiv eyle kim ki senden kesilse aña ulaş (3) kim ki senden ıraḳ sen aña yaḳın ol kim ki seni maḥrūm eylese aña (4) nesne vir yā Mūsā baña ḳullıḳ eyle beni birle baña şirk[202] eyleme Mūsā (5) eyitdi İlāhi saña şirk[203] getirmek nicedir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi her kim baña (6) ṭāʿat eylese ḫalıḳdan medḥ ü ṣenā umsa yaʿni ḫalıḳ baña iyi kişi (7) dir disünler dise benümle anlar ortaġ olmış olurlar yā Mūsā (8) diler misin ki benüm dostlarım ve firiştehlerim dükeli ḫalḳum seve eyitdi (9) belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi sen beni ḳullaruma sevdür eyitdi İlāhi nice (10) sevdürem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi benüm niʿmetlerimi ve cömerdliġimi ḳullaruma eyit (11) didi tā beni unutmayalar ve benden ayruġı añmayalar ve baña eyü ṣanu (12) ṣanalar yā Mūsā ḳıyāmet ṣusızlıġından emīn olmaḳ diler misin eyitdi (13) belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi istiġfār eyle Mūsā eyitdi İlāhi nice (14) eyleyem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi günde beş kez it ki "estaġfuru'llāh li ve livālideyye (15) ve li'l-müʾminīne ve'l-müʾminātı el-aḥyāʿü ve'l-emvāt" her kim bu istiġfārı eyite ol kişiye

[200] Metinde "ḳılmar" şeklindedir.
[201] Metinde "Yigreregi" şeklindedir.
[202] Metinde "Şirik" şeklindedir.
[203] Metinde "Şirik" şeklindedir.

[82a]

(1) yitmiş yidi ṣıddıḳ ṣevābın yazalar yā Mūsā diler misin ki her ḥalde seni (2) unutmayam[204] eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā benden ayruġa (3) iş inanma yā Mūsā diler misin kim ʿamelüñi riyadan emīn ḳılam (4) Mūsā eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ḥalıḳdan medḥ ü ṣenā umma (5) yā Mūsā diler misin kim ḳıyāmet güni terāzuda ʿamelüñ aġır gele eyitdi (6) belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi kimseniñ ʿaybına ṭaʿne urma ġaybet (7) itme yā Mūsā diler misin ki günāhuñ terāzuda[205] yeyni gele Mūsā eyitdi (8) dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ḳoñşularıñ seni incindügine ṣabır eyleye (9) yā Mūsā diler misin ki ʿarşı gölgesinde ḳıyāmet güni olasın eyitdi (10) belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi saña ḥatā günāh işleyene kīn ṭutmaġıl yā Mūsā (11) diler misin seni firiştehler arasında rüsvāy eylemeyem eyitdi belī dilerem (12) Ḥaḳ Teʿālā eyitdi müʾmin ḳarındaşuñuñ ʿaybın açmaġıl yā Mūsā diler misin ki (13) ḳıyāmet güninde bitüñi ṣaġ elüñ vireler eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi (14) elüñden geldikce müʿminleriñ ḥācetin revā ḳılasın yā Mūsā diler misin ki dünyāda (15) ve āḫiretde saña yardım idem eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi kimseniñ ḥaḳḳına ulu keleci

[82b]

(1) itmegil kim işite melūl olmaya yā Mūsā diler misin ki ḫalḳıñ yigregi o- (2) lasın ve eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ʿamelüñi benümle senüñ arañda (3) ḳılġıl ayrıḳ kişi bilmesün diler misin yā Mūsā ḳıyāmetde ince ḥisāb ṣor (4) mayam eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ḳoñşıñı incitmegil yā Mūsā (5) diler misin ki duʿāñı ḳabūl idem eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ḥarām loḳma (6) ḳarnıña ḳomaġıl her kim ḳarnına bir loḳma ḥarām ḳoysa ḳırḳ gün duʿāsı (7) ḳabūl olmaz yā Mūsā diler misin ki gök ḳapuların üzeriñe açam eyitdi belī (8) dilerem Ḥaḳ Teʿā eyitdi ḳoñşılarıñuñ ʿaybın açmaġıl yā Mūsā diler misin ki (9) benüm ġażabumdan emīn olasın eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿālā iletdi elüñ (10) altında olanlara ġażab itmegil yā Mūsā diler misin ki sineñü uçmaḳ (11) baġcelerinden bir baġce ḳılam eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿā eyitdi ʿālimler (12) meclisinde oturġıl yā Mūsā benüm ḫışmımdan emīn olmaġıl ḳorḳġıl (13) Mūsā eyitdi İlāhi ḫışmıñ delīli nedir ki anı bilem ṣaḳınam Ḥaḳ Teʿā (14) eyitdi ḥarām nesne

[204] Metinde “utunmayam” şeklindedir.
[205] Metinde “terāru” şeklindedir.

ile sevinmegil yā Mūsā diler misin ki ḫışmumdan (15) emīn olasın ve senden ḫoşnūd olam eyitdi belī dilerem Ḥaḳ Teʿā eyitdi

[83a]

(1) anaña ve ataña muṭiʿ olġıl eger kāfir daḫı olur ise yā Mūsā ʿizzetüm (2) ḥaḳḳıçün benim ḫışmum atasın ve anasın azarlayan içündir ve benim raḥmetim (3) ʿafvum atasın ve anasın ḫoşnūd idendir ben anı yarlıġaram eger günde (4) yitmiş kerre ʿāṣī olur ise yā Mūsā her kim atasın ve anasın azarlasa (5) benim ḫışmım laʿnetim ol kişileredir eger ʿābid daḫı olur ise ve her kim (6) atasın ve anasın ḫoşnūd eylese benüm raḥmetüm ol kişiyedir eger (7) eger günāhkār olursa da yā Mūsā bilür misin kim benüm ḫışmum ve ġażabum (8) kime vācibdir İlāhi sen yigrek bilürsin Ḥaḳ Teʿā eyitdi ol kişiyedir kim (9) ʿahdine durmaz emānete ḫıyānet ider yā Mūsā ʿahdine ṭurmayanlar (10) ve emānete ḫıyānet idenler ḳıyāmet güni yüzü üzre sürüyü götüreler (11) ve zaḳḳum aġzına ḳoyalar gözinden ve ḳulaġından cıḳa yā Mūsā göreydiñ[206] (12)emānete ḫıyānet idenleri ve ḳavline ṭurmayanları nice ʿaẕāb çekerler ṭamunıñ (13) odı ve yılanları ve cıyanları anlara nice ʿaẕāb idüb ṣoḳarlar dillerinden (14) nice aṣarlar beyinleri nice ḳaynar yā Mūsā diler misin ki ol ʿaẕābdan emīn (15) emīn olasın eyitdi İlāhi nice dilemeyeyim ki beñzim ürperdi göñlim ḳorḳdı

[83b]

(1) ve yüregim[207] titredi ve dilim ṭutıldı ve dizlerim ditredi bu ʿaẕābları işidüb (2) Ḥaḳ Teʿā itdi ḳavliñi bozmaġıl söziñi ṭoġru söylegil emānete ḫıyānet (3) olmasun yā Mūsā cehennemiñ baʿẓı vaṣfından saña eydeyin eger yidi ḳat (4) göki bir yirden cehenneme bıraḳsalar bir deñize bir yüzik ḳaşı bıraḳmış gibi (5) ola idi yā Mūsā ṭamunıñ odları birbirin yir ġāyet ıssısından (6) yaḳar eger bir çekirdek deñlü ol oddan dünyāya düşse kömür olaydı (7) ṭaġları kül olaydı yiryüzinde hiç canlu ḳalmaya idi ṭamu ehliniñ (8) birisi meşrıḳdan çaġırsa ʿaẕāb ehli kimse ḳalmaya idi ḳırılaydı (9) anıñ ıssısından yiryüzinde hiç ot bitmeye idi az çoḳ ʿaẕāblısına (10) oddan bir naʿlin geydüreler oddan her tabaḳası sinde yitmiş biñ dere var (11) her derede yitmiş biñ köşk var her köşkiñ içinde yitmiş biñ tabut (12) var her tabutda yitmiş biñ yılan var her yılanuñ uzınlıġı elli menzildir (13) ve yetmiş biñ ceyān var her ceyānıñ büyükligi uhud ṭaġı gibi

[206] Metinde “Görebdiñ”şeklindedir.
[207] Metinde “büregim” şeklindedir.

müşrikler (14) ve atasın anasın azarlayanlar ve baḫīller ve ribā siciler ve zekāt vir (15) meyenler ve ḳovucılıḳ ve zinā idenler ġammāzlıḳ idenler ve suci içenler oddan

[84a]

(1) tabuda ḳoyam ol yılanlar ve ciyānlar ḥavāle ḳılam tā ol kişi bile kim benüm kitābum (2) ḥaḳdur ve peyġamberüm ḥaḳdur ve ḳavli ḥaḳdır yā Mūsā eger dünyāda kimse (3) ḳovcılıḳ itmeye idi her haftada üç günden artuġunı yaġmur yaġdura (4) idim her ayda bir kez ot bitüreyidim iki ayda bir kez yimiş bitüreyidim (5) her üç ayda bir ḳoyın ḳuzuladayıdım ve dükeli ḫalḳ ʿaẕābdan emīn ola (6) yıdı gökden bereket ḳapusı açılaydı yā Mūsā ḳovcıları göreydin (7) kim ölüm esürikligini nice giçirirler ve dilleri nice şehādet getürmege (8) ṭutulırlar evvel ṭamuya giren ḳovcılar ola ve ṣaġu ṣaġanlar anı diñleyenlere (9) laʿnet iderler yā Mūsā ribādan ṣaḳınıñ kim benüm laʿnetim anuñ üzerindedir (10) ribā yiyenleredir ve aña biti yazan ve aña ṭanıḳ olanlaradır yā Mūsā zekat virmediginiñ (11) maldan yimegil ve zekat virmeyen kişiyle yimek yimegil zirā ol kişi islāmuñ bir rükniñ (12) yıḳmışdır yā Mūsā benüm aduma yalan and içeni ve kitābuma yalan and içeni (13) ben ota yaḳaram yā Mūsā iblisden ve cühüdden artuḳ kimseye laʿnet (14) itmegil kim ol girü laʿnet idene döner yā Mūsā ġażab ḳılmaġıl kim ġażab (15) şeyṭāndandır şeyṭān oddandır yā Mūsā ġażab īmānı yuyar nice kim

[84b]

(1) ṣabr belāyı yuyar yā Mūsā yalandan ṣaḳınġıl kim adıñı ṣāliḥlerden yıḳmayam ve (2) ehl-i nifāḳdan yazmayam yā Mūsā benden ḳorḳmayanı[208] ben[209] sevmezem ve benī isrāʾil (3) ḳavmine eyit benden ḳorḳsınlar ve her kim gice yata benden emīn ola ve daḫı (4) irte ṭura benden emīn ola ben ol kişiye nesne idem ki dükeli ḫalḳ andan (5) ʿibret alalar yā Mūsā her kim ṣadaḳa vire benüm ḫoşnūdlıġımçün (6) gizlü āşikāre ben ol kişiye raḥmet ṣaçusın ṣaçam irte gice yā Mūsā (7) her kişi kim ḳādir oldıḳda ʿafv ide ben ol kişiye her gün naẓar idem (8) raḥmetümle ve her kime bir kez naẓar eyleyem ol kişiyi ṭamu odı yaḳmaya yā Mūsā (9) kim ki bir ölüyü yusa kefenlese ol kişinüñ dükeli günāhlarını yuyam arıdam (10) her kim bir ölü yerin[210] ḳazsa ben ol kişinüñ dükeli günāhlarını yuyam arıdam (11) ol kişiye uçmaḳda bir köşk yapam her kim ölüye kefen ṣarṣa ben ol (12)kişiye uçmaḳda ḫilʿat geydürem ve her kim bir cenāzeyi götürse

[208] Metinde "ḳoḳmayanı" şeklindedir.
[209] Metinde "yen" şeklindedir.
[210] Metinde "yesin" şeklindedir.

ben ol kişiye (13) ṭamu odından ḥarām eyleyem anuñ boynın ṭamu odı odı yaḳmaya ve her kim bir miskini (14) ṭaʿāmlandursa ben aña uçmaḳda ṭaʿām yidürem her kim bir yalıncaḳ ṭonat (15) sa ben aña uçmaḳda dibāc[e] geydürem yā Mūsā ḳonuġuñı aġırla eger kāfir

[85a]

(1) daḫı olursa yā Mūsā ḳaçan ḳonuḳ gelse rızḳ ile gelür gitse başını (2) üzerinde ev ıssınıñ günāh bile gider yā Mūsā benüm raḥmetüm bereketim ḳonıḳlar ile (3) gelür yā Mūsā benüm ḳonuḳumı daḫı aġırla nice kim kendi ḳonuḳuñı aġırlarsın Mūsā (4) eyitdi İlāhi benüm ḳonuġum kimdir seniñ ḳonuġıñ kimdir didi Ḥaḳ Teʿā eyitdi (5) yā Mūsā seniñ ḳonuġıñ oldır ki adıña oḳuyasın aġırlayasın ve benim ḳonuġım (6) oldır kim oḳumadan kendü gele yā Mūsā her kişi kim göriñ rızḳında bereket (7) ve teninde ṣaġlıḳ ver baña ṣāʿati ve şükri yoḳdır bilgil kim ben ol kişiyi (8) helāk idecegin yā Mūsā işlerde idegen olma dülek ol ivmek (9) şeyṭānlarıñdır meger üç işde evmek gerek evvel eve ḳonuḳ ḳonsa anı (10) aġırlamaḳda ivmek gerek ḳız oġlan ere virmekde ḳaçan bāliġ olsa üçünci (11) ölüyi defin eylemekde yā Mūsā ben buyurduġum işleri ḫalḳa buyur benim (12) menʿ itdügimden ḫalḳı sen daḫı menʿ eyle yā Mūsā yigitleri irken everü (13) oġlançıḳları olsun ḳıyāmet güni şefāʿati olsun ehline (14) yā Mūsā her gün ṣabaḥ ṭurucaḳ ölümi añ yaraḳlan kim melek'ül mevt (15) günde yitmiş kez ḫalḳuñ eceli defterine baḳar hiç kişi bilmez kim ecel vaḳit

[85b]

(1) gelür yā Mūsā ḳaçan emīn olsañ ḳorḳ ḳaçan maġfiretüm umsañ ṭāʿat (2) eyle zirā her nesneye sebeb vardır benim maġfiretüm sebeb ṭāʿatdir yā Mūsā (3) beni añ kim ben daḫı seni firiştelerim ḳatında añam sen benden ḫalḳa şikāyet (4) eyleseñ ben daḫı senden firiştelerim ḳatında şikāyet idem Mūsā eyitdi (5) İlāhi ben senden nice şikāyet idem ol şikāyeti kime idem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi (6) yā Mūsā ḳaçan nefsüñe maluña bir muṣībet gelse ḫalḳ ḳatında cezaʿ fezaʿ (7) eylesen benden şikāyet itmiş olursun yā Mūsā müʾminleriñ günāhı (8) muṣībet virmekle yarlıġamasak atañ Ādemi günāh ile mübtelā eylemeyeydim (9) ve Yaʿḳūb gözsüz eylemeyeydim ve Eyyūbi rencüd[e] eylemeyeydim eyitdi (10) İlāhi bunlaruñ günāhları neydi Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ādemüñ günāhı ol idi (11) kim buyurġam ṣıdı "buġday yime" didim yidi Yaʿḳūb'uñ günāhı ol idi kim (12) deve boġazladı oġlu ḳızıyıla yidi ḳomşulara virmedi Eyyūb'un günāhı (13) ol idi kim ḳoyun boġazladı oġlu ḳızıyıla yidi ḫalāyıḳına ve ḳomşu (14) larına

virmedi Mūsā eyitdi İlāhi dilerem saña çoḳ nesne ṣoram evet (15) ḳorḳaram Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ṣor ne kim dilerseñ Mūsā eyitdi İlāhi sen ḳanda

[86a]

(1) olursın Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā perhizkār ḳullarımıñ göñli içinde (2) olurım Mūsā eyitdi İlāhi ḥażretüñde kim olur eyitdi firiştelerim Mūsā (3) eyitdi İlāhi firiştehleriñ çoḳ mıdır eyitdi on iki bölikdir her bölügi (4) ādem oġlanı ṣaġısıca ve piri ve uçar ḳuşlardan ve on iki biñ kez (5) mecmūʿ ʿömür virdik pes ölüm acısın genez eylegil kim bir dāne ḫar (6) dal yidügimce saña yitmiş kerre tesbiḥ oḳumuşam didi cān virdi (7) andan ṣoñra şehirleriñ her birinde yitmiş biñ kişi yaratdım firiştehler de (8) gildi ve ādem degildi bir dolu ḫalḳ idi ve her birine yitmiş biñ yıl ʿömür virdim (9) her yılı bu dünyā yılınca biñ yıldır andan ol yitmiş biñ kişiden bir kişi (10) bana ʿāṣī oldı ol şehirleri birbirine urdım ol ḫalḳı dükeli ḫelāk (11) eyledüm ol bir kişiniñ günāhından ötüri Mūsā eyitdi İlāhi ol kişi (12) ne günāh eyledi Ḥaḳ Teʿālā eyitdi günāhı oldur kim eyitdi "ḫayır benden (13) dir şer sizdendir" didi andan altı yüz biñ yıl baña ʿibādet itdi benüm (14) nūrımdan bir avıc nūr Muḥammed üzerine ḳodı ol nūr baña secde ḳıldı (15) ol secdeden irte namāzı vācib oldı andan ol ḳarşıma ṭurdı on

[86b]

(1) yidi biñ yıl ʿibādet eyledi andan ol nūra benim nūrumdan ḫilʿat geydir (2) dim ol nūr secde[211] eyledi ol secdeden öyle namāzın vācib (3) eyledi beş kezden on yidi biñ yıl muḫālifetü lil-ḥavādiṯiñ żıddıdır (4) birisi ʿadem-i vaḥdāniyyetdir yaʿni ẕātında ve ṣıfatında ve efʿā (5) linde miṯli olmaḳ vaḥdāniyyetiñ żıddıdır bu beş ṣıfat ṣıfat-ı selbiyyeniñ (6) żıddıdır bundan ṣoñra yidi ṣıfat daḫı ṣıfat-ı maʿānīniñ (7) żıdlarıdır birisi daḫı mevtdir diri olmamaḳ ḫayātıñ żıddıdır birisi (8) daḫı cehildir bilmesi olmamaḳ ʿilmiñ żıddıdır birisi daḫı āṣamdır (9) yaʿni işitmesi olmamaḳ semiʿiñ żıddıdır birisi daḫı ʿamādır yaʿni (10) görmesi olmamaḳ baṣarıñ żıddıdır birisi daḫı ʿaczdir yaʿni güci olma (11) maḳ ḳudretiñ żıddıdır birisi ʿadem-i irātdir yaʿni dilemesi olmamaḳ (12) irādeniñ żıddıdır birisi ebkemdir söylemesi olmamaḳ kelāmıñ ẓıddıdır (13) bundan ṣoñra yidi ṣıfat daḫı ṣıfat-ı maʿneviyyeniñ żıddıdır birisi (14) Tañrı

[211] Metinde "sicde" şeklindedir.

Teʿa’nıñ meyyit olmasıdır yaʿni didi ölmeme[k]liġidir[212] Ḥayy oldu (15) ġınıñ żıddıdır birisi daḫı cāhildir bilici olmasıdır ʿālim olduġunuñ żıddıdır

[87a]

(1) birisi daḫı aṣamdır yaʿni işidici olmamasıdır[213] (2) semiʿ olduġınıñ żıddıdır birisi daḫı aʿmā olmasıdur görici olmama (3) sıdır baṣīr olduġınıñ żıddıdır birisi daḫı ʿāciz olmasıdır yaʿni (4) güçli olmamasıdır ḳādir olduġınıñ żıddıdır birisi daḫı ġayrı mürīd (5) olmasıdur yaʿni dileyici olmamasıdır mürīd olduġınıñ żıddıdır (6) ve birisi daḫı ebkem olmasıdır yaʿni söyleyici olmamasıdır mütekellim oldu (7) ġınuñ żıddıdır işde Tañrı teʿālā ḥaḳḳında muḥāl olan ṣıfātlar bunlardır (8) zīrā bu ṣıfatlar Tañrı Teʿālāda bulunmaḳ ʿaḳılda taṣavvur olunmaz cāʾiz (9) olan ṣıfatlar daḫı her mümkin olanı işlemekdir muṭīʿe ṣavāb virmek (10) gibi ve ʿāṣīye ʿiḳāb itmek gibi yā işlememekdir peyġamberler ḥaḳḳında (11) daḫı vācib olan ṣıfatlaruñ birisi ṣıddıḳdır yaʿni cemiʿ sözleri (12) ṭoġrı ve girçek olmaḳ birisi daḫı emānetdir yaʿni ẓāhirlerin ve bāṭın (13) ların ḥarāmdan ve mekr u ḫīleden ṣaḳlamaḳ birisi daḫı tebliġdir yaʿni emr olundu (14) ḳları nesneleri ḫalḳa yitişdirmek peyġamberler ḥaḳḳında vācib olan (15) ṣıfatlar bunlardır zīrā bu ṣıfatlar peyġamberlerde bulunmamaḳ ʿaḳılda taṣavvur olun

[87b]

(1) muḥāl olan ṣıfatlar daḫı o gördi giçen ṣıfatlarıñ żıddıdır birisi kiẕibdir (2) yaʿni sözlerinde yalan olmaḳ ṣıddıḳıñ żıddıdır birisi ḫıyānettir (3) yaʿni ẓāhirleri bāṭınların ḥarāmdan ve mekruhdan ṣaḳlamamaḳ biñ yıl (4) baña ʿibādet beş[214] vaḳit namāz vācib oldı ol beş secdeden (5) ötüri yā Mūsā andan altı yüz biñ yıldan ṣoñra ʿarşı gördüm (6) andan bir firişte yaratdım ol firişteye buyurdım kim ʿarşı götür diyü (7) nice kim cehd itdi götürmedi andan bir firişteh daḫı yaratdum aña daḫı (8) buyurdım ʿarşı götür diyü nice kim cehd itdi götürmedi andan (9) bir firişteye buyurdım ʿarşı götir diyü götürmedi dört firişte yaratdım (10) dördi daḫı götürümedi andan bir ḳarınca yaratdım ol ḳarıncaya buyur- (11) dım ki ʿarşı götüre ol ḳarınca ʿarşıñ altına girdi bir kerre eyitdi (12) “bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm tevekkel’tü ʿala’llāhu (13) ve maʿṣaytu bi’llāh ve lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi’llāhi’l-ʿaliyyi’l-ʿaẓīm” (14) didi andan ʿarşı altına girdi

[212] Metinde “ölmemeleġidir” şeklindedir.

[213] Metinde “yaʿni işidici olmamasıdır yaʿni işidici olmamasıdır” şeklinde iki kere yazılmıştır.

[214] Metinde “peş” şeklindedir.

götürdi yā Mūsā firişteh lerüme eyitdüm (15) eger siz baña ol ḳarınca itdügi gibi ẕikir ide idiñiz ol ḳarınca ḳuvveti

[88a]

(1) ḳadar ḳuvvet vireyidim ʿarşı götüreyidiñiz didim yā Mūsā andan ʿarşı nūr (2) ından kürsī yaratdım kürsī nūrından güneşi yaratdım güneş nūrı (3) nuñ altı baḫşından bir baḫşını bölüb ayı yaratdım yā Mūsā ʿarşı (4) kürsī ve ay güneşi dükeli Muḥammediñ nūrunuñ on baḫşında bir baḫşından (5) yaratdım ve Muḥammed nūrını kendü nūrımdan yaratdım yā Mūsā andan uçmaġı (6) yaratdım gevherden incüden ve yāḳutdan ve mercāndan altundan ve (7) gümüşden ve uçmaḳdan ol nesneler yaratdım ki gözler anı görmiş degil (8) ḳulaḳ işitmiş degil ādem oġlanları fehim itmiş degil yā Mūsā andan (9) ṭamuyı yaratdım ve kendü ḳahrımdan ve ʿāṣīlerden anuñıla intiḳamım (10) alısaram yā Mūsā andan perrileri yaratdım yā Mūsā otdan on biñ (11) ādem yaratdım atañız Ādemden öñdin ol perriler ol ādemler ile (12) düşmanlar idi ol perriler dükelisi öldüler ādemler her biri (13) on biñ yıl yaşadılar on biñ yıldan ṣoñra atañuz Ādemi yaratdım yā Mūsā (14) ol sekisen biñ şehir kim vardır ḫardal ile ṭolu idi ve ol ḳo (15) ……[215] yaratdım andan ol yitmiş biñ kişi kim yaratdım her biriniñ ʿömri yitmiş

[88b]

(1) biñ yıldır andan altı yüz biñ yıldan ṣoñra ḥabībim Muḥammed'in nūrını yaratdım (2) bu nice yıl ʿibādet eyledi andan uçmaġı yaratdım andan ṭamuyı yaratdım andan (3) on biñ ādem yaratdım her her ādemiñ ʿömri on biñ yıldır bu dükeliden (4) altı yüz biñ yıldan öñdin ol incüyi yaratdım tükeli nesneler andan (5) ṣoñra yaradılmışdır yā Mūsā ṣaydı kim ḥisāb itdi kim ḳaçandan (6) biri Tañrılıḳ idermişsin ve ne vaḳıtdan beri Tañrı imiş revān (7) secdeye vardı uṣṣı gitdi yidi gün secdeye vardı secde (8) içinde ṭurdı yidi günden ṣoñra baş ḳaldırdı eyitdi İlāhi tevbe (9) ḳıldım ayrıḳ bunuñ gibi nesnelerden ṣormayam evet bir nesne ṣorayım (10) mecmūʿ ḳullarıñdan saña yaḳınraḳ kimdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi didi kim (11) dükeli ḫalaḳdan ʿibādeti artuḳ ola ve dükeli ḫalıḳdan kendü nefsini eksüklü[216] (12) bile ṭāʿati coġ ide daḫı ḳorḳa kim ṭāʿati ḳabul olmaya diyü daḫı ḥarām (13) ḳorḳusından ḫelālden daḫı ṣaḳına ve daḫı ṭāʿati

[215] okunamadı
[216] Metinde "elsüklü" şeklindedir.

ḫalıḳdan gizlü ide (14) nitekim günāhı gizdir Mūsā eyitdi İlāhi ol ḳullarıñ birini baña göster (15) didi Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā ḳaçan bir müʾmin görseñ tevażżıʿ eyler daḫı

[89a]

(1) az söyler ḳarnını aç ṭutar ṭoyunca yimez gönli dilerken nefsi arzuların (2) düşman ṭutar nitekim yavuż günāhları düşman ṭutar daḫı ḫalḳı (3) içinde kendü nefsini ḫor ide ve daḫı açları ṭoyurur kendü (4) nefsini aç ṭutar yalıncaḳ olanları ṭonadır kendü nefsin ya (5) yalıncaḳ ṭutar ol ḳullar baña dükeli ḫalıḳdan yakındır Mūsā eyitdi (6) İlāhi bu ṣıfatlı kişiye uġrasam bilmesem nice idem Ḥaḳ Teʿālā (7) eyitdi yā Mūsā ḳaçan bir müʾmin görseñ kim müʾminleriñ günāhını (8) göre ġuṣṣalana nitekim kendü günāhından ġuṣṣalanır ve daḫı müslimānlarıñ (9) ḫayrına sevinir nitekim kendü ḫayrına sevinir bilgil kim ol ḳullarımuñ (10) yaḳındır Mūsā eyitdi İlāhi eger ol ḳulları bulacaḳ olursam (11) nice idem Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā ḳaçan görseñ bir müʾmin (12) ḳaḳısa benim içün söyler ve ebsem olsa benim içün olur (13) bilgil kim ol benüm dostlarımdandır Mūsā eyitdi İlāhi düşmānuñ (14) kimdir Ḥaḳ Teʿālā eyitdi ol kişi kim ḳaḳır nefsi arzusı çoḳ ḳaḳır (15) ḫoşnūd olur nefsiçün ve ebsem olduḳda nefsi dilegi içün olur

[89b]

(1) benüm ḫoşnudlıġımı gözetmez ḳaçan malına ve oġluna ve ḳızına muṣibet gelse (2) ġuṣṣalanur benüm ḳażama boyun ṭutmaz daḫı bir müslimana muṣibet (3) gelse anuñçün hiç ḳayırmaz bilgil ol kişi benüm düşmanumdır Mūsā (4) eyitdi İlāhi baña bir ʿamel ḳılavuzla kim ol ʿamel sebebiyile benden (5) ḫoşnud olasın Ḥaḳ Teʿālā eyitdi yā Mūsā benüm ḫoşnudluġum (6) isterseñ dünyā baylıġından giçmek gerek ve dünyā ʿizzetinden (7) giçmek gerek yoḫsullıġı sevmek dünyāda ḫor olmaḳ gerek ḳaçan (8) nefsüñi böyle idicek olursañ dünyā seniñ ḳatıñda ḫor olmaḳ gerek (9) ḳaçan benim ḳatımda ʿaziz olasın yā Mūsā sözi ṭoġrı söyle eger kendü (10) nefsiñe ziyān daḫı olursa zīrā benden artuḳ yardımcı yoḳdır yā Mūsā (11) bu tesbiḥ çoḳ itgil “sübḥānehū ve’l-ḥamdü li’llāhi ve lā İlāhe ill’allāhü vallāhü (12) ekber ve lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi’llāhi’l-ʿAliyyi’l-ʿaẓīm” yā Mūsā çoḳ it (13) gil “sübḥāne men teʿazzeze bi’l-ḳudreti ve’l-bekā’i sübhāne men teferrede bi’l-mescidi (14) ve’s-senā’i ve’l-kibriyā’i ve ḳahhar el-ʿibād’i bi’l-mevt ve’l-fenā’i” yā mū (15) yā Mūsā çoḳ itgil “Allāhümme bārikli fi’l-mevti” yā Mūsā çoḳ itgil “lā İlāhe ill’Allāhü’l-melik

[90a]

(1) Allāhü'l-melikü'l-Ḥaḳḳu'l-mübīn" yā Mūsā hiç bir peyġamber virmedim saña buyurdu (2) ġumı aña buyurmamışam yā Mūsā buyurduġumu ṭut ve miniʿ itdügim (3) nesnelerden biri ol yā Mūsā benüm mekrimden emīn olma ve daḫı (4) raḥmetümden ümīd kesme yā Mūsā sen benümile ol bende (5) daḫı senüñile olam yā Mūsā selāmum seniñ üzeriñe olsun (6) ve daḫı maḫlūḳımıñ yigregi Muḥammed üzerine olsun ve'l-ḥamdü'lİlāhi (7) rabbi'l-ʿālemīn oḳuyanı diñleyeni yazanı (8) raḥmet ile yarlıġasın yā Ġanī (9) Risālet-i Birgili Meḥemmed Efendi raḥmetu'llāhü teʿālā (10) "el-ḥamdü'lİlāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'ṣ-ṣalatu ve's-selāmü ʿalā seyyidinā Muḥammedin (11) ve ālihi ve ṣaḥbihi ecmaʿīn" bundan ṣoñra maʿlūm ol ki her ʿāḳıl (12) ve bāliġ olan kişi gerek er olsun gerek ʿavrat olsun oña yine (13) farz-ı ʿayndır ki Tañrı Teʿālā ḥaḳḳında vācib olan ṣıfatlarmı ve muḥāl (14) olan ṣıfatlarımı ve cāʾiz olan ṣıfatları bile ve añlaya (15) ve peyġamberler ḥaḳḳında daḫı vācib olan ṣıfatları ve muḥāl olan ṣıfatları

[90b]

(1) ve cāʾiz olan ṣıfatları bile añlaya zīrā bu ṣıfatları böylece (2) bilmese ve añlamayan kişiniñ īmānı ṣaḥiḥ olmaz vācib şol (3) nesnedir ki ʿaḳılda anıñ ʿademi yaʿni yoḳlıḳı taṣavvur olmaya ve (4) ve muḥāl şol nesnedir ki ʿaḳılda anıñ vücūdı yaʿni varlıġı taṣavvur (5) olunmaya ve cāʾiz şol nesnedir ki ʿaḳılda anıñ vücūdu ve ʿademi (6) müsāvī ola yaʿni varlıġı ve yoḳluġı berāber ola imdi Tañrı (7) Teʿālā ḥaḳḳında vācib olan ṣıfatları birisi vücūdı yaʿni vār olmaḳ (8) bu ṣıfata ṣıfat-ı nefsiyye dinilür z̲āt ansuz olmaz ve ol z̲ātsuz (9) taṣavvur olunmaduġıçün birisi daḫı ḳıdemdir yaʿni varlıġınıñ (10) āḫiri olmamaḳ birisi daḫı bekādır yaʿni varlıġınıñ āḫiri olmamaḳ (11) dır birisi daḫı ḳıyāmetdir binefsihidir yaʿni hiç nesneye muḥtāç degildir (12) birisi daḫı muḫālifet li'l-ḥavādiṣdir yaʿni z̲ātında ve efʿālinde ve (13) ṣıfatında hiç bir nesneye beñzememek birisi vaḥdāniyyetdir yaʿni (14) z̲ātında ve ṣıfatında ve efʿālinde hiç miṣli olmamaḳdır bu beş ṣıfat (15) ṣıfat-ı selbiyye[217] dinilür mefhumlarında selib maʿnāsı oldıġıçün

[91a]

(1) bundan ṣoñra yidi ṣıfat daḫı vardır anlara ṣıfat-ı s̲übūtiyye (2) ṣıfat-ı z̲ātiyye ve ṣıfat-ı maʿānī dinilür birisi ḥayātdır[218] (3) yaʿni diri olmaḳdır birisi daḫı ʿilimdir yaʿni bilmesi olmaḳ (4) birisi daḫı semiʿdir yaʿni işitmesi olmaḳ birisi daḫı (5) baṣardır yaʿni

[217] Metinde "Selpiyye" şeklindedir
[218] Metinde "ḥayvatdır" şeklindedir.

görmesi olmaḳ birisi daḫı ḳudretdir yaʿni (6) güci olmaḳ birisi daḫı irādetdir yaʿni dilemesi olmaḳ (7) birisi daḫı kelāmdır yaʿni söylemesi olmaḳ bundan ṣoñra (8) yidi ṣıfat dāḫı vardır anlar ṣıfat-ı maʿneviyye dinilür (9) evvelki yidi ṣıfatıñ lāzımlarıdır biri Tañrı Teʿālānıñ Ḥayy (10) olduġıdır yaʿni diri olduġıdır birisi daḫı ʿālimdir (11) ʿilmi olduġıdır yaʿni bilici olduġıdır birisi daḫı semiʿdir (12) yaʿni işidici olduġıdır birisi daḫı baṣardır yaʿni görüci (13) olduġıdır birisi daḫı ḳādirdir yaʿni güçli olduġıdır birisi (14) daḫı müriddir[219] yaʿni dileyici olduġıdır birisi daḫı müteḳellimdir yaʿni (15) söyleyici olduġıdır işde Tañrı Teʿālānıñ ḥaḳḳında vācib

[91b]

(1) olan ṣıfatlar bunlardır zīrā bu ṣıfatlu Tañrı teʿālā'da bulunma (2) maḳ ʿaḳılda taṣavvur olunmaz cümlesi yigirmi ṣıfatdır muḥāl (3) olan ṣıfatlar daḫı yuḳarda giçen ṣıfatlaruñ żıdlarıdur birisi (4) ʿademdir yaʿni var olmamaḳ bu ṣıfat ṣıfat-ı (5) nefsiyye dirler nefse olan vücūduñ żıddıdır birisi daḫı ṭarr u (6) ʿademdir yaʿni varlıġınuñ āḫiri olmaḳ beḳānıñ żıddıdır birisi (7) daḫı ʿademi'l-ḳıyām-ı binefsihidir yaʿni bir nesneye muḥtāç olmaḳ (8) ḳıyām binefsihiniñ żıddıdır birisi daḫı muḥāṣilet li'l-ḥavādiṣdir (9) ẕātında ve ṣıfatında ve efʿālinde bir nesneye beñzemek (10) muḥālifet li'l-ḥavādiṣiñ żıddıdır emānetiñ żıddıdır birisi daḫı (11) ketumāndır yaʿni emir olunduġı nesneleri gizleyüb ḫalḳa beyān (12) itmemek tebliġiñ żıddıdır işde peyġamberler Ḥaḳḳında muḥāl olan (13) ṣıfatlar bunlardır zīrā bu ṣıfatlar peyġamberlerde bulunmaḳ ʿaḳılda (14) taṣavvur olunmaz cāʾiz olan ṣıfatlar daḫı ʿavārıż-ı beşeriyyeden (15) vāḳiʿ olan ḫallerdir ki anlaruñ vuḳuʿında kendü mertebelerine

[92a]

(1) noḳṣān gelmez belki ṣavābları ve dereceleri ziyāde olur ḫastalık (2) irişmek gibi ḫallerü vāḳiʿ olmaḳdan makṣūd Tañrı teʿālā (3) ḳatında dünyānuñ ḳadri yoḳ idügin ve dostlarına dār-ı ceza (4) olmaḳ rıżāsı olmadugın bildirmekdir tā kim müʿmin (5) olanlar dünyāya göñil virmeyeler ve ʿitibār itmeyeler bundan (6) ṣoñra maʿlūm ola ki bu cümle īmān ʿitibārlarınıñ maʿnāları (7) "lā İlāhe ill'Allāhü Muḥammede Resūlullāhu" didügümüzde mevcūddır (8) zīrā maʿnā-yı ulūhiyyete yaʿni Tañrılıġıñ maʿnāsı Tañrı Teʿālā (9) nıñ cemiʿ-i māsivāsından müstaġnī ve cemiʿ-i māʿidesi aña muḥtā (10) c olmaḳdır pes[220] imdi "lā İlāhe ill'Allāhu" dimeniñ maʿnāsı (11) cemiʿ-i māsivāsından müstaġnī ve cemiʿ-i māʿidesi aña (12) muḥtāç bir ẕāt yoḳdır "ill'allāhü

[219] Metinde "Müridir" şeklindedir.
[220] Metinde "peş" şeklindedir.

teʿālā” vardır dimekdir pes (13) imdi Tañrı teʿālā cemiʿ-i māsivāsından müstaġnī olmaḳ (14) vücūd u ḳadīm ve bekā ve muḥālifet lil-ḥavādiṯ ve ḳıyām binefsihi

[92b]

(1) ve cemiʿ-i neḳāişden berī olmaḳ iḳtiżā ider ve cemiʿ-i neḳā (2) yişden berī olmaḳ da Tañrı Teʿālā içün semiʿ ve baṣar (3) ve kelām vācib olmaḳ dāḫil olur zīrā bu ṣıfatlardan (4) birisi Tañrı teʿālādan olmasa cemiʿ-i māsivādan (5) müstaġnī olmazdı belki ġayrıya muḥtāç olurdı (6) ve Tañrı teʿālānıñ cemiʿ-i māʿidesi kendüye muḥtāç (7) olmaḳ ḥayat u ḳudrete ve irādet ve ʿilmi iḳtiżā ider (8) zīrā bu ṣıfatlardan berī birisi Tañrı teʿālānıñ bulunmasa (9) ḥevādiṯden bir nesne icād itmek mümkin olmazdı ve hiç (10) bir nesne aña muḥtāç olmazdı Muḥammed resūlullāh dimeniñ (11) maʿnāsı daḫı Muḥammed ʿaleyhi’ṣ-ṣalavāt’es-selām Tañrı Teʿālā (12) cānibinden her ne ki getirdise cümlesinde ṣadıḳdır hiç (13) bir nesnede ḫıyāneti yoḳdur dimekdir pes bunda cümle peyġamber

[93a]

(1) lere ve meleklere ve kitāplara ve ḳıyāmet gününe īmān (2) dāḫil olur zīrā cümlesi peyġamber ʿaleyhi’ṣ-ṣalavātü (3) ve’s-selāmuñ Tañrı Teʿālā cānibinden getirdügi nesneler (4) dendir imdi bu şehādet kelimesi kemālī mertebe (5) iḫtiṣār üzre olub mükellef üzerine Tañrı Teʿā (6) ḥaḳḳında ve peyġamberler ḥaḳḳında vācib olan ʿaḳāid-i (7) īmānı cāmiʿ olduġıçün şerʿ-i şerīf bunı ḳalbde (8) olan islāma delīl ḳıldı hiç bir kimseden īmān (9) ḳabūl olmaz illā bunı söylemek ile olur imdi (10) ʿāḳil olan kişiye lāzımdır bu kelime-i ṭayyibeye (11) cāmiʿ olduġı aḳāyid-i īmānı fikr iderek müdāmet (12) eyleye tā kim hem dünyāda ve āḫiretde ṣaʿādete irüşüb (13) ḥisābsız fāʾideler göre Ḥaḳ Sübhāne Teʿālā cümlemüze

[93b]

(1) müyesser eyleye āmīn yā mucību’s (2) sāʾilīne (3) biʿavni’llāhi (4) teʿālā (5) temmet

Bismillāhi’r-raḥmani’r-raḥīm

1) Gelüñ yüz ṭutub da idelüb İlāhi
   Bağışlaya günāhımızı İlāhī

2) Eyü ḫuy ile ṭutalum saña yüz
   Varamaz ḥażretüñe göñlü yavız

3) Çün bildi ṣuçında Ādem
Aña eẕkār ḳıldı bunca ādem

4) Ḫüdāya girü ol Ādem ḥaḳḳıçün
Ol Ādemden gelen ol ādem ḥaḳḳıçün

5) Ḫalḳ ile virdiğiñ ḫilʿāt ḥaḳḳıçün
Ḫalḳ ile bir kez millet ḥaḳḳıçün

6) Daḫı İsmāʿiliñ ḳurbānlıġıçün
Anıñ ḳurblıġına fermānlıġı içün

7) Muṭahhar yūsufuñ gökcekligiçün
Yolında ṣādıḳ olan gircekligiçün

8) Ḫalifeñ dāvud āvāzı ḥaḳḳıçün
Mesiḥiñ bildigi ḥikmet ḥaḳḳıçün

[94a]

Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Temmet[221]

Maḥalle-i acı ṭura maḥallesinden Eşref-zāde Muḥammedin vālidim sinni 81

[94b]

İstiraḥ olunub ṭaraf-ı kema fi's-sābıḳ olunub her vech ile bir ḳıṭʿa olunub tenāvülleri ṭarafımıza işʿar olunub bir müdded-i vāfireden beri tenāvül buyurmaları vābeste-i şîme-i lüṭf-i mürüvvet-meābları

Cihan-dârîlerinden mü'eyyed ve kemâl-i pir eylemeñiz bābında her taṣdirce umûr-ı maṣlaḥatıñızı tesviye-i [umûr] eylemeñiz bābında bundan böyle ṭaraf-ı dilnevâzilerinden

Bâdî sened oldur ki

İşbu bin iki yüz seksen senesi maḥsūben bā-berat-ı şerif âli-şan munṣarif

[221] Üç defa alt alta "temmet" yazılmıştır.

munṣarif olduġum ifademin bedihi olduġından ……[222]

İcâb iden ……..

İcab …….

SONUÇ

Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûayı tanıtıp 1b-94b sayfaları arasını inceleyerek transkripsiyonlu metnini verdilen bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Mecmûanın derleyenine dair eldeki bilgiler şu şekildedir: 74b'ye kadar olan varakların derleyeninin "ʿAbdu'ż-żaʿif Ḥalīl el-Ḥilmi bin ʿAli el-Anḳaravî" olduğu anlaşılır. Bu ibare mecmûanın 74b varağında "temmet" ifadesinden hemen sonra derkenar şeklinde yazılmıştır. "75a-94b" arasındaki varakların ise derleyeni hakkında iki ihtimal vardır. İlki, 75a numaralı sayfada geçen ibareden hareketle "Yusuf Ḫalīfe ibni Maḥmūd" isimli kimsedir. İkinci ihtimal ise 94a numaralı sayfada "temmet" adı altına yazılan "Maḥalle-i acı ṭura maḥallesinden Eşref-zāde Muḥammedin vālidim sinni 81" ifadesinden anlaşıldığı üzere Acı Tura Mahallesinden "Eşref-zâde Muhammed" isimli bir kimsedir. Mecmûada geçen bu isimlerle ilgili başkaca herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

2. Mecmûanın yazıldığı tarihe dair elideki bilgiler şu şekildedir: Mecmûanın 74b numaralı sayfasında "ʿAbdu'ż-żaʿif Ḥalīl el-Ḥilmi bin ʿAli el-Anḳaravî" ifadesiyle beraber "1261" tarihi yazılmıştır. Buradan hareketle bu sayfaya (74b) kadar olan kısımların 1261 (miladi/1845) tarihinde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. 94b numaralı sayfada nesir olarak geçen "İşbu bin iki yüz seksen senesi maḥsūben" ifadesinden hareketle 75a-94b numaralı sayfalar arasındaki kısımların ise 1280 (miladi/1863-1864) tarihinde yazıldığı tahmin edilmektedir.

3. Mecmûada farklı tarihlerden ve derleyenlerden bahsedildiği görülmüştür. Eldeki bilgilerden hareketle mecmûayı en az iki ayrı derleyenin, takriben 20 yıl arayla oluşturduğu tahmin edilmektedir.

4. Mecmûadaki metinler genel olarak mesnevi nazım şeklinde manzum halk hikayelerinden meydana gelir. Mecmûanın neredeyse tamamına yayılan bu hikayeler dinî-didaktik mahiyette olup tamamı peygamberlerin (Hz. Muhammed, Hz. Mûsâ, Hz.

[222] Okunamadı

İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İsa) mucizelerini yahut çeşitli din büyüklerinin/Allah dostlarının mucizevî durumlarını ihtiva eder. Hikayelerin tamamı aruzun "fâilâtün/ fâilâtün/fâilün" kalıbıyla yazılmış kimi zaman metin içlerine hece ölçüsüyle dörtlükler de yerleştirilmiştir.

5. Mecmûada, manzum halk hikayeleriyle birlikte gazel şeklinde kafiyelenmiş ilahiler, dua/nasihat içerikli manzumeler ve mensur metinler bulunmaktadır.

6. Manzum halk hikayelerin hiç birisinde mahlas yer almaz. Bununla birlikte farklı kaynaklarda tespit edilen eser sahipleri ve eserler üzerine yapılan çalışmalar inceleme bölümünde zikredildi.

7. Mecmûada toplamda 18 adet "İlahî-budur" başlığı vardır fakat bu başlıklardan iki tanesi "Hâzâ Kitap Mevlüd-i Fahr-i Mevcûd Muhammed Mustafâ-ra Salavât" metni içindeki fasılları göstermek için atılmıştır (bk.5a-6a). Ayrıca yine mevlit metni içindeki 4 adet "İlahî-budur" başlığı altında Hz. Muhammed (SAV)'e yazılmış kısa kısa ninni ilahiler vardır. Geriye kalan tüm "İlahî-budur" başlıklı metinler inceleme kısmında tek tek ele alınmıştır. Toplam 4 şairin (Aşık Yunus, Seyyîd, Şeyhoğlu Edhem Baba, Eşrefoğlu Rûmî) mahlası geçmekle birlikte birçok metinde mahlas yoktur. Bu bağlamda metin sahipleriyle ilgili ulaşılabilen bilgiler de yine inceleme kısmında belirtilmiştir.

8. Neredeyse mecmûanın tamamında Eski Anadolu Türkçesi ve Arap-Fars imla geleneğinin bir arada kullanılmasından kaynaklı ciddi vezin hataları, yazım yanlışları ve imla problemleri görülür. Aynı kelimenin farklı yazılışları (alıntı kelimelerde kimi zaman /ḥ/ yerine /ḫ/ harfi kullanılması gibi) hatta aynı beyitte dahi bir kelimenin birden farklı şekilde yazılmış olması metinde standart bir imlanın olmadığını gösterir.

9. Mecmûanın büyük bir kısmında /P,p/ yerine /B,b/ ve /Ç,ç/ yerine /C,c/ harfleri kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca nadiren de olsa /P,p/ ve /Ç,ç/ harflerinin kullanıldığı da görülür. Mezkûr durum derleyenin bu alandaki bilgisini göstermesi bakımından mühimdir. Bu gibi kullanımlar inceleme kısmında açıklama olarak ve çeviri yazıda kelimelerin anlamları dikkate alınarak aslî halleri kullanılmıştır.

10. Mecmûadaki hikâyeler dinî, didaktik ve efsanevî konuları içerdiğinden muhatap halktır. Bu sebeple hikâyelerin üslûbu ve dili sadedir. Mecmûada yabancı kökenli kelime sayısı azdır. Eser, Türkçe kökenli sözcükler bakımından Eski Anadolu Türkçesi ile paralellik gösterir. Eski Anadolu Türkçesi döneminin ayırıcı özelliklerinden sayılan "-UbAn" zarf-fiil eki ve "-IsAr" gelecek zaman eki gibi eklerinin sıklıkla kullanıldığı görülür. Söz başı t/d durumu tutarlı değildir: dut-, ṭut-,

dur-, ṭur- gibi metin içinde farklı kullanımlar görülür. Ayrıca "bu" işaret zamirinin çokluk ekiyle beraber kullanıldığı durumlarda yazımı tutarlı değildir: bular, buları, bulara, bulardan, bularıñ, bunlar, bunları, bunlarda, bunlara, bunlarıñ. Arkaik nitelik taşıyan eyit-/it-, koc-/kuc-, görkelü, tamu, ḳaḳı-, tapu, yavlaḳ, kezin, key, dükeli gibi kelimeler metinlerde sık sık görülmektedir.

11. Klasik Türk edebiyatının da kaynakları arasında yer alan Kur'ân-ı Kerîm ayetleri ve Hadislerden kimi zaman lafzen kimi zaman mana olarak iktibaslar yapıldığı tespit edilmiştir.

12. Mecmûanın nesir kısımları "Dua-Mevlüd, Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām" başlıkları altında toplanmıştır. Ayrıca derkenar şeklinde yazılan birkaç satır yazı ve mecmûanın sonuna düşülen birkaç not da vardır.

13. "Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām" başlıklı metnin sonunda, 90a numaralı varağın 9. satırında "Risâlet-i Birgili Mehmed Efendi" ifadesi yer alır. Bu Zat'ın "Münācāt-ı Mūsā ʿAleyhi's-selām" adlı metnin sahibi olduğuna dair net bir delil olmamakla birlikte Birgili Mehmed Efendi'nin "Risale-i Birgili" yahut "Vasiyetname" olarak da bilinen eserinden -metinde geçen ilmî konuları açıklamak amacıyla- alıntılar yapıldığı için isminin nakledildiğini söylenebilir.

14. Mecmûadaki önemli bir biçimsel özellik ise her varakta sonraki sayfanın ilk kelimesi, her sayfanın en altına (sütun dışına) yazılmıştır. Böylece metinler yazılırken bir karışıklık olmasının önüne geçilmiştir. Bu küçük işlem sayesinde mecmûada (1b-93b) -en azından metin içerisinde- eksik sayfa olmadığını söylemek mümkündür. Fakat mecmûanın sonunda (93b-94a) aksi bir durum olduğundan eksik sayfa yahut sayfalar olduğunu tahmin edilmektedir.

15. Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı mecmûanın içerisinde toplamda 14 adet manzum halk hikâyesi, 18 adet "İlahi/budur" başlığı altında manzum ilahi metni ve 2 adet mensur metin bulunmaktadır. Mecmûadaki toplam beyit sayısı (dörtlük şeklinde kafiyelenenler dahil) 2436'dır. Bununla birlikte mensur kısımlardaki toplam mısra sayısı 558'dir.

16. Milli kütüphane 06 Hk 5053/2 numarada kayıtlı "Mecmûa-i Eşʿâr isimli mecmûa barındırdığı dil özellikleri, söz varlığı, kahraman kadrosu ve muhtevası itibariyle klasik Türk edebiyatı yanında halk edebiyatı ve Türk dili alanlarına da kaynaklık edebilecek nitelikte bir mecmûadır.

KAYNAKÇA

Âl-i İmrân Suresi - 92 . Ayet Tefsiri. (tarih yok). ekim 29, 2020 tarihinde Kur'an-ı Kerim - Diyanet İşleri Başkanlığı: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Âl-i İmrân-suresi/385/92-ayet-tefsiri adresinden alındı

Aslan, N. (2006). Manzum Dinî Hikâyeler ve Kirdeci Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâye Metni (Güvercin Ve Geyik Destanları). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(20), 190.

Bakara Suresi - 155-157. Ayet Tefsiri. (tarih yok). ekim 29, 2020 tarihinde Kur'an-ı Kerim - Diyanet İşleri Başkanlığı: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/162/155-157-ayet-tefsiri adresinden alındı

Bakırcıoğlu, N. Z. (1981). *Yunus Emre Divanı.* İstanbul: Ötüken Yayınları.

Çaldıran, A. (1999). "Münâcât-ı Mûsâ ʿaleyhi's-selâm (Metin-Çeviri-Dizin)". *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çavuşoğlu, H. (2020, Mart). Kıssa-i Mûsâ anlatıları üzerine değerlendirmeler ve müellifi bilinmeyen bir Kıssa-i Mûsâ örneği. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 206-229.

Çelebioğlu, A. (1995). *Türk Ninniler Hazinesi.* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Demir, H. (2017, Aralık). Birgivi'nin 'Risale-i Birgivi' Adlı Eseri Üzerine İncelemeler. *Balıkkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3*(2), 197-259.

Devellioğlu, F. (2009). *Osmanlıca - Türkçe Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Diyanet İşleri. (tarih yok). *Âl-i İmrân Suresi - 92 . Ayet Tefsiri*. ekim 29, 2020 tarihinde Kur'an-ı Kerim - Diyanet İşleri Başkanlığı: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Âl-i İmrân-suresi/385/92-ayet-tefsiri adresinden alındı

Farsakoğlu, A. (2006). "Türk Ninnilerinde İslami Motifler". *Yüksek Lisans Tezi*, 38. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fidan, M. (2018). "Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki By7890/4 Numaralı Mecmûanın Transkripsiyonlu Metni ve İncelemesi (75b-145b)". *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gıynaş, K. A. (2011). Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(25), 245-260.

Gürbüz, M. (2011). "Kâbilî'nin "Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr" Adlı Şiir Mecmûası". *Doktora Tezi*. Ankara.

Güzel, E. (2014). "Mecmû'a-i Eş'ār (06 Mil Yz A 863)". *Yüksek Lisans Tezi*, I. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hayat, İ. (2016, Aralık). "Mecmû'a-i Eş'ār [AEMnz 635]". *Yüksek Lisans Tezi*, 2. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hüdâyî, A. M. (2005). *Divân-ı İlahiyat.* (M. Tatçı, & M. Yıldız, Çev.) İstanbul: Üsküdar Belediyesi.

İz, F. (1966). *Eski Türk edebiyatında Nazım* (Cilt 1). İstanbul: Küçükaydın Matbaası.

Kaplan, M. (2010). *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed.* İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Kaplanoğlu, R. (1993, kasım 7). Bursalı Âşık Yunus, Yunus Emre'den Mirasını Geri İstiyor. *Yeni Biçem*(7), 22-27.

Karahan, A. (1998). *Türk Kültürü ve Edebiyatı.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Köksal, M. F. (2011). Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmûaları ve Kastamonulu İshak-zâde Fevzi Mecmûası. *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 449-458). Ankara: Grafiker Yayınları.

Köksal, M. F. (2012). "Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi". *Eski Türk edebiyatında Tenkit ve Teori* (s. 88-91). içinde İstanbul: Kesit Yayınları.

Köktekin, K. (2018, aralık). Eski Anadolu Türkçesinde Manzum ve Kısa Manzum Hikayeler, Dastân-ı Hz. İsa (Cimcime Sultan) ve Dil Özellikleri . *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(61), 311-335.

Kut, G. (1986). Mecmû'a. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)* (Cilt 6, s. 170). içinde İstanbul: Dergah Yay.

Levend, A. S. (1998). *Türk edebiyatı Tarihi I. Cilt.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Levend, A. S. (2014). *Türk edebiyatı Tarihi.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Mazıoğlu, H. (2015). *Eski Türk edebiyatı Makaleleri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mustafa, Ş. (2013). *Kenzü'l-Kübera ve Mehekkü'l-Ulema.* (K. Yavuz, Çev.) İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.

Okuyucu, C., Kartal, A., & Köksal, F. (2011). *Osmanlı Nesri.* Kesit Yayınları.

Özçelik, M. (2010). *Bizim Yunus.* Ankara: T.C. Eskişehir Valiliği Yayınları.

Özçelik, M. (2015). *Yunus Emre.* (Z. Demiröz, Dü.) İstanbul: Kültür Yayınları.

Rûmî, E. (1970). *Eşrefoğlu Divânı.* İstanbul: Tercüman Yayınları.

Rûmî, M. C. (2015). Mesnevî-i Mânevî. (D. Örs, & H. Kırlangıç, Çev.) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Sağlam, H. (2019). Kıssa-i Mûsâ (A. S.) (Söz Dizimi İncelemesi). *(Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Sami, Ş. (2007). *Kâmûs-ı Türkî.* İstanbul: Çağrı Yayınları.

Saraç, M. A. (2007). *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim - Ölçü - Kafiye*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Sarıoğlu, L. A. (2014). XV. Yüzyıl Mutasavvıflarından Cemâl-i Halvetî'nin Mesnevîlerinde Mesnevî Kaynaklı Hikayeler. *Türkiyat Mecmûası, 24*(2), 213-233.

Steingass, F. J. (2005). *Persian - English Dictionary.* İstanbul: Çağrı Yayınları.

Tanyıldız, A. (2012). Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 225-239.

Tatçı, M. (2008). *YÛNUS EMRE DÎVÂNI* (4. b.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Tören, H. (2005). Sadreddin"in Dâsıtân-ı Geyik Adlı Mesnevisi. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 33*(33), 239-282.

Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu. (1948, ağustos). *İstanbulda Fatih Devri Mimarî Eserleri.* (N. EBUSSUUD, Dü.) Nisan 14, 2020 tarihinde http://earsiv.sehir.edu.tr/: http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/4862/001503537006.pdf?sequence=3&isAllowed=y adresinden alındı

Uzun, M. (2003). Mecmûa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 28*, 265.

Vassaf, S. (1938). Haz. Bayramoğlu, Fuat, Hacı Bayram Velî, Yaşamı, Soyu, Vakfı. *I*, 256. Ankara: TTK Yayınları.

Yazır, E. H. (1935). *Hak Dini Kuran Dili* (Cilt VIII).

Yeni Tarama Sözlüğü. (2018). (C. Dilçin, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yıldız, Ö. (2018). "Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki By7890/4 Numaralı Mecmûanın Transkripsiyonlu Metni ve İncelemesi". *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.